

30ste vergadering

Donderdag 1 december 1994

Aanvang 10.15 uur

Voorzitter: Deetman

Tegenwoordig zijn 145 leden, te weten:

Adelmund, Aiking-van Wageningen, Apostolou, Van Ardenne-van der Hoeven, Augusteijn-Esser, Bakker, Ter Beek, Beinema, Van den Berg, Biesheuvel, Bijleveld-Schouten, Blaauw, Blauw, Bolkestein, Boogaard, Van den Bos, Van Boxtel, Brinkman, Bukman, M.M. van der Burg, V.A.M. van der Burg, Buurmeijer, Van de Camp, Cherribi, De Cloe, Cornielje, Crone, Dees, Deetman, Van Dijke, Dijkma, Dijkman, Dittrich, Van den Doel, Doelman-Pel, Duivesteijn, Van Erp, Esselink, Essers, Fermina, Gabor, Van Gijzel, Giskes, De Graaf, Groenman, Van Heemskerck, Pillis-Duvekot, Van Heemst, Heerma, Van der Heijden, Hendriks, Hessing, Hillen, Hirsch Ballin, Hoekema, Van der Hoeven, Hofstra, Van Hoof, Hoogervorst, De Hoop Scheffer, Houda, Huys, Janmaat, De Jong, Jorritsma-van Oosten, Kalsbeek-Jasperse, H.G.J. Kamp, M.M.H. Kamp, Keur, Klein Molekamp, Koekkoek, De Koning, De Korte, Korthals, Lambrechts, Lansink, Leerkes, Leers, Liemburg, Lilipaly, Van der Linden, Marijnissen, Mateman, Middel, Van Middelkoop, Mulder-van Dam, Nijpels-Hezemans, Noorman-den Uyl, Oedayraj Singh Varma, Oudkerk, Van Oven, Van der Ploeg, Poppe, Rabbae, Reitsma, Remkes, Van Rey, Van 't Riet, Rijpstra, Roethof, Van Rooy, Rosenmüller, Rouvoet, Scheltema-de Nie, Schimmel, Schutte, Schuurman, Sipkes, Smits, Soutendijk-van Appeldoorn, Stellingwerf, Sterk, Van der Stoel, Swildens-Rozendaal, Terpstra, Van Traa, Ter Veer, Te Veldhuis, Verbugt, Verhagen, Verkerk, Versnel-Schmitz, Verspaget,

Vliegenthart, Van der Vlies, Van Vliet, H. Vos, M.B. Vos, O.P.G. Vos, Voûte-Droste, Vreeman, B.M. de Vries, J.M. de Vries, Wallage, Van Walsem, Van Waning, Weisglas, Van Wingerden, Witteveen-Hevinga, Wolffensperger, Wolters, Ybema, Van Zijl, Zijlstra, Zonneveld en Van Zuijlen,

en de heren Zalm, minister van Financiën, Melkert, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw Schmitz, staatssecretaris van Justitie, de heren Nuis, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Vermeend, staatssecretaris van Financiën, en Linschoten, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

□

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Dankers, wegens ziekte;

Van Oven en Verspaget, wegens bezigheden elders, alleen voor de ochtendvergadering;

J.M. de Vries en Esselink, wegens bezigheden elders, alleen voor de ochtend- en middagvergadering;

Jorritsma-van Oosten, Rouvoet, Van Gelder en Middel, wegens bezigheden elders, alleen voor de middagvergadering;

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Verlenging van de Tijdelijke wet leenvergoeding (23992).**

Het wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Daarmee zijn wij toe aan de behandeling van een groot aantal wetsvoorstellen met een financiële invalshoek. Over deze wetsvoorstellen heeft wetgevingsoverleg plaatsgevonden, zodat wij daarover thans een politiek en afrondend debat voeren. Het is van belang dat wij dit in gedachten houden, opdat tegen het einde van deze vergadering de stemmingen over deze wetsvoorstellen kunnen plaatsvinden.

Aan de orde is de behandeling (afrondend debat) van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de loonbelasting 1964 en de Wet van 24 december 1993, Stb. 733, in het kader van het belastingplan 1995 (23942).**

(Zie wetgevingsoverleg van 28 november 1994.)

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de voorzitter! De kern van het belastingplan 1995 bestaat uit een verlaging van het tarief voor de eerste schijf met 1,15%. In politieke

zin is het belang hiervan dat hiermee het licht voor fiscale lastenverlichting op groen wordt gezet, en wel meteen met een bedrag van 2 mld. Het voorgaande kabinet heeft de lastendruk alles bij elkaar met zo'n 8 mld. verzwaaard. Eufemistisch kan worden gesteld dat het land daarvan niet beter is geworden. Met het aantreden van de nieuwe ploeg is er wat dit betreft sprake van een kentering. Wij hopen dat die nieuwe ploeg de rit uitzit want het is de bedoeling dat uiteindelijk lastenverlichtingen tot een totaal van 9 mld. worden gerealiseerd. Wie weet, voorzitter, maken meevallers het mogelijk dat het om een nóg hoger niveau gaat. In elk geval is het signaal goed en mag tegelijkertijd worden geconstateerd dat het tekort niet stijgt. Wij hopen zelfs dat het in 1995 nog fors zal kunnen verminderen.

De minister heeft ons uitgelegd dat het hierbij gaat om een fiscale verlichting die niet in alle volgende jaren in de fiscale sfeer kan worden voortgezet. Echter, hij heeft ons ook voorgehouden dat de kabinetsplannen erin voorzien dat er in die periode iets kan gaan gebeuren in de sfeer van de premies. Dat is goed voor de werkgelegenheid. Het voornemen is thans, 350.000 mensen méér aan het werk te krijgen. Laten wij hopen dat het er aanzienlijk meer kunnen worden. In de stukken en tijdens het wetgevingsoverleg is gesteld dat, als men de hele oploop van de werkloosheid in deze kabinetsperiode wil terugbrengen, men met een behoudzaam scenario nog eens 20.000 mensen meer aan werk moet helpen. Dit zou een partiële tariefverlaging van opnieuw 1,15% vergen. De conclusie kan dus zijn: er is sprake van een goed begin maar het is het halve werk. In elk geval is dit een "heuglijk debat", om het zo maar eens te zeggen.

Het is een goede zaak dat wij in het wetgevingsoverleg hebben gesproken over het herstel van de koppelingen. Daarover was enig rumoer ontstaan. De financiële dekking van iets dergelijks zou strijdig zijn met de financiële dekking van de lastenverlichting. De minister heeft in het wetgevingsoverleg ook duidelijk gemaakt, dat juist lastenverlichting als geen ander instrument zo goed is om de koopkracht te repareren van met name de laagstbetaalden. Hij heeft ons een rekensom voorgehouden en die is

het beste bewijs van die stelling. Het blijkt dus onverantwoord om een van de kernonderdelen van het regeerakkoord na 1995 aan te tasten. Dat laat zich raden. Het zou ook niet goed zijn voor het uitgavenkader van de minister. In elk geval heb ik uit de mond van collega Van der Ploeg vernomen, dat hij sowieso, wat er ook gebeurt en wat er ook wordt gesuggereerd uit zijn kring, het uitgavenkader overeind wil houden, met name de afgesproken 2,8 mld. uit die sfeer.

Voorzitter! De staatssecretaris heeft duidelijk gemaakt, dat hij met dit wetsvoorstel uitstel van de samenloopregeling vermogensbelasting probeert te realiseren. Wat ons betreft, mag daar ook afstel van komen. Ik heb daar zelfs voor gepleit, omdat de staatssecretaris heeft aangegeven dat bij de aanslagregeling inkomsten- en vermogensbelasting extra aandacht wordt besteed aan de renteaftrek in het kader van het tegengaan van oneigenlijk gebruik. En daar was in feite die regeling ook voor bedoeld. Ik heb ook van de staatssecretaris vernomen dat wordt gelet op de gewezen jurisprudentie en dat er een coördinatiegroep constructiebestrijding van de belastingdienst zal worden ingeschakeld. Het lijkt mij daarom een teken, dat de staatssecretaris het oneigenlijk gebruik wil aanpakken – dat was ook de bedoeling – en dat tegelijkertijd zeker voor 1995 de overkillelementen van het voorstel niet plaatsvinden.

Met betrekking tot de studiekosten is een verhoging van de drempel voorgesteld. De Kamer heeft toch vrij breed aan de staatssecretaris laten zien, dat deze verhoging niet moet doorgaan. De maatregel wordt ingegeven door de wijzigingen in het systeem van studiefinanciering. De regering vreest een toenemend beroep, maar alle woordvoerders hebben gezegd dat het niet rechtvaardig is jegens degenen die studiekosten maken en helemaal geen recht hebben op studiefinanciering. De verhoging van de drempel werkt bovendien nadelig voor de lagere inkomens. Het amendement-Giskes c.a., dat ik eveneens heb ondertekend, beoogt dit ongedaan te maken. Wij hebben suggesties gedaan voor een dekking, maar daar zaten voetangels en klemmen aan. Ik heb goede nota genomen van de opmerking van de staatssecretaris dat hij bij de

Voorjaarsnota zal aangeven hoe de dekking moet geschieden. Ik ben er ook blij mee dat beide bewindslieden niet zullen aftreden doordat er niet direct een dekking is bijgeleverd die door iedereen wordt gedeeld.

Ik wil nog een enkele opmerking maken over de wijziging van de ondernemersvrijstelling. Deze houdt plafonnering in van de aanvankelijk bij initiatiefwet van de staatssecretaris zelf – toentertijd kamerlid – en de heer Vreugdenhil voorgestelde afschaffing van de vermogensbelasting op ondernemingsvermogen. Wij zien in de memorie van toelichting dat die plafonnering van de vrijstelling van 68% in combinatie met afschaffing van de zogeheten lineaire methode in 1996 en in 1997 zelfs ruim 50 mln. oplevert. Ik wil daarop wijzen, zoals ik ook al heb gedaan in het wetgevingsoverleg. Mijn collega Van Rey en ik zouden dat graag een beetje als startgeld willen zien voor ons initiatief, dat beoogt de vermogensbelasting over de gehele linie, gefaseerd en afhankelijk van de budgettaire ruimte, af te schaffen, bij het behoud van een bodemtarief van 0,2 procentpunt en verdubbeling van de geldende belastingvrije drempels. Die verdubbeling van de geldende belastingvrije drempels moet misschien wel het eerst aan bod komen. Hoeveel zou dat kosten? Zou hij met die 50 mln. al een eind komen?

Voorzitter! De begroting van volgend jaar zal een gewichtig onderdeel bevatten, namelijk de invulling van het lastenverlichtingspakket van 500 mln. voor het MKB en de agrarische sector. Bij de algemene beschouwingen hebben wij al een aanzetje gegeven, ik herinner de bewindslieden er nog even aan: afschaffing van het nog resterende Vpb-afstapje, intensivering van de WBSO-regeling, verhoging van de huidige investeringsaftrek en de facilitaire van starters in het midden- en klein bedrijf en de agrarische sector en dan nog de "tante Agaath"-regeling. Alles bij elkaar is dat natuurlijk heel wat. Ik denk dat het geen kwaad kan dit alles te herhalen, omdat op de inmiddels verspreide wensenlijstjes van sommigen de afschaffing van het Vpb-afstapje helemaal niet meer voorkomt. Dat vinden wij verdrietig, om het zo maar eens te zeggen; daarom noem ik dit nog maar eens.

De verlaging van de eerste schijf leidt tot een zekere versteiling van de progressie. De regering heeft daar desalniettemin voor gekozen met als argument dat zo een kleiner koopkrachtverlies aan de onderkant van het loongebouw kan worden gerealiseerd. En dat is goed voor de loonmatiging. Toch is zo'n versteiling van de progressie een teer punt. Ik herinner eraan dat het voorgaande kabinet drie keer bij de inflatiecorrectie heeft ingegrepen en dat daardoor in die periode de versteiling is toegenomen. Daarom vragen wij er extra aandacht voor. Ik vraag ook extra aandacht voor de 300 mln. verlenging van de tweede schijf die in het regeerakkoord is opgenomen. Ik wil nog even zeker weten of die schijfverlenging inderdaad per 1 januari 1996 in gang wordt gezet.

Met de aanneming van het amendement-Giskes c.a. zal het belastingplan 1995 geen enkele verzwarende bevatten. Dat lijkt mij toch een aardige constatering en ook een heuglijk feit. Ik was ook bijzonder verheugd over de ontboezeming van de heer Hillen tijdens het wetgevingsoverleg, dat het natuurlijk toch vervelend was dat het voorgaande kabinet drie keer in de inflatiecorrectie had moeten ingrijpen, door deze in 1992 en 1994 in het geheel niet toe te passen en in 1993 slechts gedeeltelijk. Dat was drie keer zondigen, maar de heer Hillen vond dat het eigenlijk als één keer zondigen moest worden geïnterpreteerd, omdat het toch in één kabinetsperiode plaatsvond. Dit moest van de heer Hillen als een "eens, maar nooit meer"-ingreep worden beschouwd.

Dat was een echte ontboezeming. Ik neem aan dat de heer Hillen blij is dat met deze nieuwe kabinetsperiode, al neemt het CDA geen deel aan dit kabinet, het begin in ieder geval goed is en dat de heren achter de tafel zich ook aan de stellingregel van de heer Hillen conformeren: dat was maar één kabinetsperiode en daarna niet meer.

Dit alles onderstreept het goede nieuws van dit belastingplan en de keer ten goede met dit kabinet en met deze bewindslieden op belastinggebied.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Het belastingplan voor 1995 vormt een wezenlijk instrument

voor het bereiken van de centrale doelstelling van het kabinetsbeleid, namelijk om gedurende de komende vier jaar 350.000 mensen extra aan werk te helpen. Samen met het voorstel inzake een franchise in de Ziekenfondswet, waarover de Kamer dinsdag sprak, vormt de nu aan de orde zijnde lastenverlichting in de eerste schijf van de loon- en inkomstenbelasting de kern van de maatregel voor 1995. Beide maatregelen worden echter tegelijk gekenmerkt door inkomenspolitieke overwegingen. In het franchisevoorstel gold dit zo sterk, dat de Raad van State openlijk twijfelde aan de effectiviteit van de maatregel, gelet op het bedrag dat ermee gemoeid was.

Maar ook bij de verlaging van de loon- en inkomstenbelasting is de keuze voor een verlaging van het tarief van de eerste schijf vooral ingegeven door inkomenspolitieke overwegingen. Door de koopkracht te ontzien, kan de druk op het arbeidsvoorwaardenoverleg worden verlicht. En dat is belangrijk voor de werkgelegenheid.

Ik zal deze redenering niet bestrijden, maar er moeten wel enkele kanttekeningen bij worden geplaatst. Door te kiezen voor tariefverlaging in de eerste schijf in plaats van voor verlenging van deze schijf, neemt de progressie toe, zoals ook de heer De Korte zoëven al met enige wrevel signaleerde. Ik neem aan dat de minister dat op zichzelf geen goede ontwikkeling vindt, en anders zal dat voor zijn partij wel gelden, zoals bleek. Belangrijker nog is dat de opbouw van het tarief van de eerste schijf wel erg onevenwichtig wordt. Op een totaaltaarif van 37,65% heeft nog maar ruim 6% betrekking op belasting. De grote categorie belastingplichtigen die onder de eerste schijf vallen, betaalt tegenover elke gulden belasting meer dan vijf gulden sociale premie. Uit een oogpunt van evenwichtige spreiding van belastingdruk is dat geen goede verhouding. De minister heeft dan ook al toegegeven dat voor de rest van de kabinetsperiode het belastingtarief van de eerste schijf niet meer in aanmerking komt voor verlaging. De koopkracht van de lage inkomens kan dus alleen nog via de sociale premies worden beïnvloed. Maar daarvoor geldt dat de hoogte van de premies veel moeilijker door de overheid kan worden beïnvloed. Dat geldt zeker voor de AOW,

waarvan de premiedruk alleen maar zal stijgen als gevolg van de vergrijzing. Bovendien lijkt de politieke ruimte om het niveau van de AOW aan te tasten wel zo ongeveer te zijn verbruikt. Het zal dus vooral aankomen op het boeken van successen in de sfeer van het volumebeleid, de werkloosheid en de arbeidsongeschiktheid.

Je zou dus kunnen concluderen dat de regering in haar eerste begroting de weg van de minste weerstand heeft gekozen bij het kiezen van instrumenten om de koopkracht enigszins op peil te houden. Als het volumebeleid niet op korte termijn tot successen leidt, belooft de begrotingsvoorbereiding voor 1996 en vooral voor 1997 dan ook een moeilijke te worden. Het voorstel om de inwerkingtreding van de grondslagverbreding voor de toepassing van de samenloopregeling uit te stellen, heeft zo te zien een zakelijke motivering. Er is kritiek geweest op onderdelen ervan. Er zit een element van overkill in. En vooral: er is samenhang met de beperking van de aftrekbaarheid van rente op consumptief krediet. Op zichzelf kan ik deze redenering aanvaarden, maar over de relatie met de aftrekbaarheid van rente op consumptief krediet wil ik toch wat meer duidelijkheid. In de eerste plaats zie ik een opmerkelijk verschil tussen de tekst van het regeerakkoord en de toelichting op het wetsvoorstel. Het regeerakkoord meldt zonder meer dat de afschaffing van de aftrekbaarheid van rente op consumptief krediet ter hand zal worden genomen. In de memorie van toelichting wordt gesproken van een beperking van de aftrekbaarheid. Tijdens het wetgevingsoverleg had de minister het over het in kaart brengen van de voor- en nadelen van een beperking. Waar is het kabinet op uit? Is het nog steeds de bedoeling om met ingang van 1996 de aftrekbaarheid van rente op consumptief krediet, al dan niet gefaseerd, af te schaffen? Of is dit een gepasseerd station? En is het kabinet nu met een terugtrekkende beweging bezig, die hooguit kan resulteren in een zekere beperking van de aftrekbaarheid? Ik begrijp best dat aan afschaffing van de aftrekbaarheid een en ander vastzit en dat je zo'n maatregel in een breder kader moet plaatsen. Maar het regeerakkoord lijkt mij wel erg

vers om nu al duidelijke uitspraken te gaan relativiseren.

De voorgestelde studiekostenmaatregel is kamerbreed op verzet gestuit en zal het dan ook niet halen. Ik ben daar blij mee. De staatssecretaris heeft zich er feitelijk al bij neergelegd. Maar tijdens het wetgevingsoverleg wees hij er nog wel op dat de financiële maatregelen van de andere departementen, zoals Onderwijs, niet via de achterdeur op het bordje van de fiscaliteit terecht moeten komen. Vanuit zijn positie begrijp ik dat hij daar niet enthousiast over is. Toch bepleit ik om oog te houden voor de effecten van regeringsmaatregelen voor onderscheiden categorieën burgers. Als de financiële pijn van de minister van Onderwijs voor een deel wordt afgewenteld op de studerende, behoort daarbij aandacht voor de sociale gevolgen van zo'n maatregel. En daar hebben wij nu juist onder meer een regeling voor de aftrek van buitengewone lasten voor, gelieerd aan het inkomen. Ik zie dan ook het amendement van de regeringsfracties als meer dan een incidentele correctie. Het kabinet doet er goed aan, eventueel nog komende voorstellen voor verhoging van collegegelden ook door te rekenen op hun wegleffecten in de richting van de fiscaliteit.

Voorzitter! Bij de algemene financiële beschouwingen heb ik laten blijken dat ik voor de hele kabinetsperiode een andere afweging wil maken tussen lastenverlichting en tekortreductie. Voor het eerste jaar kan ik instemmen met de voorgestelde lastenverlichting. Of dit ook voor het vervolg zal gelden, zal niet alleen afhankelijk zijn van de invulling van de maatregelen, maar ook van de mate van succes bij de reductie van het financieringsstekort.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! De heer Schutte pleit voor een consistent beleid van de kant van de regering, als het gaat om een verhoging van de collegegelden. Bedoelt hij daarmee dat de verhoging van de collegegelden haar weerslag moet kunnen vinden in het aftrekken van de studiekosten?

De heer **Schutte** (GPV): Ja. Als je een verhoging van de collegegelden tot stand wilt brengen, moet je je realiseren dat er wegleffecten zullen zijn. Ik vind dat dan niet de redenering moet worden gehuldigd

die in het begin van de behandeling gehuldigd leek te worden, namelijk dat het wegleffect ongedaan moet worden gemaakt door een verhoging van de grens. Dat lijkt mij niet de juiste wijze. Er kunnen best goede argumenten zijn voor een verhoging van de collegegelden. Er moet dan wel een ondergrens zijn, bijvoorbeeld via deze maatregel.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Dat is duidelijk.

Mevrouw **Giskes** (D66): Voorzitter! Zoals de twee voorgaande sprekers ook al hebben gezegd: we hebben het over een tariefverlaging in de eerste schijf. Die verlaging bedraagt 1,15% en brengt het tarief op 6,15%. Het aandeel van het belastingtarief in het totale tarief voor de eerste schijf, dus in de totale 37,65%, is inderdaad behoorlijk klein. Zoals wij ook maandagavond hebben gezegd: je moet vooral je aandacht richten op de tweede helft van de samenstellende delen, dus op de hele premiesector.

Wij willen nogmaals onze vreugde uitspreken over het feit dat het in ieder geval lijkt te lukken om de voorgenomen lastenverlichting in de sfeer van deze belastingtarieven aan te brengen. Alles is natuurlijk sterk geënt op het vertrouwen dat wij allen hier durven te hebben in modelmatige berekeningen van het effect van dit soort maatregelen op de economie. In het wetgevingsoverleg werden woorden gebruikt als: wetenschappelijk, intellectueel, technisch etcetera. Als die gebruikt worden, moet je gaan opletten, vind ik. Toch geef ik, zelfs heel graag, het kabinet het voordeel van de twijfel en wil vooralsnog mijn vertrouwen in het voorstel uitspreken. Wij hopen te zijner tijd te kunnen constateren dat het bedoelde verband gelegd mag worden.

Wat het uitstel van de grondslagverbreding van de samenloopregeling betreft: D66 is blij met de toezegging van de kant van de bewindslieden dat er een studie of discussie over de vermogensbelasting in brede zin zal komen dan wel dat die zal worden voortgezet. Daarbij zal het dus gaan over de vermogensbelasting in het algemeen en over de relatie met de aftrekbaarheid van de rente op consumptief

krediet. Wij zien met spanning de eerste berichten daarover tegemoet.

Ook voorgaande sprekers hebben iets gezegd over het amendement dat door D66, VVD en de PvdA is ingediend. Ik doel nu op het amendement inzake het handhaven van de huidige situatie en het terugbrengen van de drempel voor de studiekostenaftrekbaarheid. Ik hecht eraan hier nog eens aan te geven, waarop bedoeld amendement was gebaseerd. De heer Schutte gaf al duidelijk aan, dat doordat je in een bepaalde sfeer een probleem hebt, je niet zo ver moet gaan dat personen die in die sfeer als het ware niets te zoeken hebben belast worden met een zwaardere eigen kostenpost dan zij tot nu toe hadden in verband met het verrichten van avondstudies en wat dies meer zij. Het gaat dus niet aan om juist die mensen meer te laten betalen voor de kosten die zij voor studie maken. Terecht heeft de heer Schutte in dit verband gewezen op het mogelijke probleem dat kan ontstaan naarmate je meer in de sfeer van de studiekosten doet. Dit is dus de achtergrond van het amendement dat nu voor ons ligt.

Maandagavond heb ik niet helemaal begrepen of de staatssecretaris het amendement overneemt dan wel of dit in stemming moet worden gebracht. Dat hoor ik nog graag.

Voorzitter! Tot slot wijs ik erop, dat D66 blij is met de toezegging dat aan de hand van een regeling snel duidelijkheid zal komen over de overgang van lineaire naar actuariële methode. Dat is namelijk van belang voor degenen die nu met deze materie geconfronteerd zullen worden.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Maandag heb ik de bewindslieden al geprezen voor het feit dat de diverse stukken die in verband met dit belastingplan zijn opgesteld, tijdiger de Kamer zijn verstrekt dan in het verleden het geval was. Dit maakt het mogelijk een en ander zorgvuldig te bekijken en dat komt waarschijnlijk de kwaliteit van de besluitvorming ten goede. Ik zeg dit nog maar eens tijdens deze plenaire behandeling en de minister zal mij dat niet euvel duiden.

Over de diverse onderwerpen wil ik nog kort iets zeggen. Er is sprake

van een tariefverlaging in de eerste schijf met 1,15%. Het belangrijkste effect daarvan is een verkleining van de wig. Die wig was in het verleden heel erg groot en hinderlijk. Dat die wordt verkleind is belangrijk voor de bevordering van de werkgelegenheid en het functioneren van de arbeidsmarkt meer in het algemeen. Er is in dit verband ook sprake van een breed bereik bij de burgers. Zeer velen immers hebben met de eerste schijf van doen.

Er zijn enkele schaduwzijden. Collega's voor mij wezen ze aan. De progressie neemt toe en ook de verhouding in de eerste schijf tussen het belasting- en premiedeel wordt onevenwichtiger. Dat heeft de minister ertoe gebracht, niet ten onrechte, te melden dat komende maatregelen zich vooral op het premiedeel zullen richten. Het gaat niet alleen om de premiedruk, maar ook om allerlei volumeontwikkelingen. Er is natuurlijk een interactie tussen het premieniveau en het volume dat daardoor moet worden bekostigd. De SGP-fractie zal dit onderdeel evenwel al met al steunen.

De regering heeft de inflatiecorrectie dit keer volledig toegepast. De minister heeft toegezegd dat dit gedurende de hele kabinetsperiode het geval zal zijn. Hij herinnert zich dat ik daar maandag al een dankbare kanttekening bij heb geplaatst. De inflatiecorrectie is ooit voor een keer toegepast, maar het jaar daarop bleek het weer nodig. Zo is er een soort ketting ontstaan. Het is goed dat die ketting wordt afgebroken. Laten wij hopen dat het in een definitieve vorm kan.

Ik kom bij het uitstel van de grondslagverbreding van de samenloopregeling in de vermogensbelasting. Over de vermogensbelasting als zodanig heb ik maandag zorg geuit. Ik wil dat hier herhalen. Het wordt toch een beetje een bron van onzekerheid. Dat zou niet zo moeten zijn; dat is jammer.

Ik sluit mij overigens aan bij de vragen naar de visie van de minister of de staatssecretaris op de aftrekmogelijkheid van rente op consumptief geldkrediet. Dat is een van de voornemens in het regeerakkoord. De vraag is hoe daar nu precies mee zal worden omgegaan. Er is immers een verband tussen deze uitstelmaatregel en dat voornemen. Misschien kunnen er nog wat opmerkingen over worden

gemaakt hoe wij dat met elkaar in verband kunnen zien en wat wij op dit punt werkelijk gedateerd te verwachten hebben.

De verhoging van de studiekosten-drempel treft vooral de lagere inkomensgroepen. Dat is ook niet ontkend. Het amendement van mevrouw Giskes zal onze steun krijgen. Een van de dekkingsmogelijkheden was de aftrekmogelijkheid van studiekosten bij de leeftijd van 55 jaar te doen ophouden. Ik heb maandag al mijn kritiek daarop weergegeven, want dat lijkt mij toch niet juist. Ik denk dat je toch stuit op het verwijt van leeftijdsdiscriminatie. Op de dag dat het Centrum tegen leeftijdsdiscriminatie door staatssecretaris Terpstra wordt geopend, juist vandaag, moeten wij dat in de Kamer toch maar niet bevorderen. De minister of de staatssecretaris – ik weet het niet meer – heeft gezegd dat er bij de Voorjaarsnota een dekkingsvoorstel zal komen, als dit amendement zijn beslag krijgt in de wet. Daar ziet het heel sterk naar uit.

Voorzitter! Er is nog een punt waar ik even aandacht voor vraag. In de tweede nota van wijziging is een bezwaar- en beroepsprocedure voorzien die wordt opengesteld tegen beschikkingen van VROM, Financiën en LNV in verband met aanwijzingen inzake groene projecten. Daar was men eerst niet aan toe, maar bij tweede nota van wijziging is die er toch gekomen. Er wordt alleen zakelijk gemotiveerd waarom dat alsnog gebeurt. Toen ik dat las, vroeg ik mij af of het ontbreken van deze rechtsgang ooit en overigens al tot problemen heeft geleid. Met andere woorden, waren er concrete aanleidingen om deze procedure nu toch open te stellen? Overigens zal de ontwerp-regeling groenprojecten natuurlijk een eigen procedure krijgen; daar ga ik zonder meer van uit. Dit puntje geldt evenwel de wet waarover wij vandaag zullen stemmen. Vandaar mijn vraag nu en hier.

De heer **De Jong** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Na de wisseling van argumenten, ook afgelopen maandag, kan mijn fractie instemmen met het belastingplan. Met name de verlaging van de eerste schijf heeft onze steun, omdat dit onderwerp geïsoleerd wordt beschouwd. Wij hebben er overigens

een voorkeur voor om deze lastenverlichting in de eerste schijf te combineren met een verlaging van de overhevelingstoeslag in plaats van met een verlaging van de franchise in de Ziekenfondswet. Dat onderwerp komt vandaag evenwel nog aan de orde bij de stemmingen. Dan zal wel blijken dat dat onze steun niet kan verwerven.

Wat de vormgeving van de lastenverlichting betreft, hebben wij een voorkeur voor een verlaging van de werkgeverslasten. Dat scoort op het punt van werkgelegenheid namelijk beter dan een verlaging van het belastingtarief. Dat is toch al vrij laag in de eerste schijf.

De regering stelt in de stukken dat een lastenverlichting in de eerste schijf bijdraagt aan matiging van de looneisen. Kan het kabinet na omekomst van de eerste ronde CAO-onderhandelingen nog eens bij de Kamer komen om te rapporteren tot welke extra matiging die lastenverlichting heeft geleid? Ik vraag dit mede tegen de achtergrond van de uitspraken die de FNV eenen andermaal heeft gedaan, namelijk dat zij zich op geen enkele wijze zal laten verleiden tot een matiging van haar eisen door dit soort voornemens van welk kabinet dan ook.

Met het amendement inzake de studiekosten zullen wij instemmen.

Verder stemt het ons tot grote voldoening dat de inflatiecorrectie in deze kabinetsperiode buiten schot blijft. Wij rekenen dit de minister en de staatssecretaris aan, maar het is ook een gelukwens waard aan de heer De Korte en onszelf.

De heer **Van Wingerden** (AOV): Mijnheer de voorzitter! De wetgevende wervelwind Zalm/Vermeend heeft de Kamer weer zes wetsvoorstellen geschonken, waarover zij haar licht moet laten schijnen. Mijn fractie heeft een aantal kanttekeningen te plaatsen bij met name de wijzigingen in het kader van het belastingplan 1995 en de spaarregelingen voor werknemers.

In de eerste plaats is nu het belastingplan 1995 aan de orde. Het AOV is bijzonder tevreden over de verlaging van de eerste tariefschijf met 1,15 procentpunt, vooral gezien het feit dat volgens de minister zo'n 90% van de AOW'ers in de eerste belastingschijf valt. Het belastingdeel in de eerste schijf beslaat nu nog

maar 6,15%. Mijn fractie vraagt zich af of de minister nog een verdere verlaging van de eerste belasting-schijf in de zin heeft, zoals tijdens de mondelinge behandeling in de commissie werd gesuggereerd.

Wat de grondslagverbreding betreft, heeft de staatssecretaris voor uitstel gekozen, aangezien hij de discussie breder wil voeren. Dat wil zeggen in relatie met de inkomsten uit vermogen en de beperking van de renteaftrek van consumptief krediet. Op die manier moeten de overkillelementen uit het voorstel worden gepikt. Dat is een nobel streven. Wat gebeurt er echter, als het niet lukt om de juiste golfengte te vinden om de verschillende onderdelen met elkaar te laten communiceren? Is het dan niet beter om de extra aandacht voor oneigenlijk gebruik van de renteaftrek bij de aanslagregeling inkomens- en vermogensbelasting haar werk te laten doen? Of heeft de staatssecretaris met zijn bekende creativiteit misschien nog iets anders op het oog? Ik hoor hier graag een reactie op.

Voorzitter! Ik kom op de studiekosten. Tijdens de schriftelijke en de mondelinge behandeling is gebleken dat een grote meerderheid van deze Kamer niet akkoord gaat met de geplande verhoging van 2% naar 3% van de drempel voor de aftrek van studiekosten onder de gelijktijdige ophoging van het maximum van de drempel van f 800 naar f 1000. Ik heb begrip voor de argumentatie van de staatssecretaris, namelijk dat hij bang is voor een grotere toeloop op de buitengewone-lastenregeling, zeker gezien de veranderingen in de studiefinanciering. De maatregel is echter zeer onrechtvaardig ten opzichte van degenen die studiekosten maken en niet WSF-gerechtigd zijn. Een kamermeerderheid heeft de staatssecretaris hier terecht op geattendeerd.

Tijdens de discussie over de mogelijke dekking van het vrijgevallen gat viel de mogelijkheid van leeftijdsbegrenzing op 55 jaar voor deze regeling. Ik weet dat de staatssecretaris niet veel in die variant ziet vanwege de leeftijdsdiscriminatie. Graag wil ik van de gelegenheid gebruik maken om hier nog een argument aan toe te voegen. De groep tussen 55 en 65 jaar is al sinds een hele tijd een groot probleem op de arbeidsmarkt. Het overgrote deel is arbeidsonge-

schikt, werkloos of VUT'er. Het kabinet heeft aangegeven dat het dit ook erkent, en het wil zich extra inzetten om de arbeidsparticipatie onder deze groep te bevorderen. Het aantasten van hun rechten op het gebied van de aftrek van studiekosten komt ons daarom erg ongelukkig uit. Ik zou daarom de staatssecretaris willen vragen of hij ook hier nog eens wil bevestigen, dat hij bij het invullen van het gat niet in die richting zal zoeken.

Tot slot spreek ik nog namens mijn fractie onze waardering uit voor de volledige toepassing van de inflatiecorrectie. Ik heb daarbij van de minister de aantekening gezien – die is nu echt goed – dat er geen voornemens zijn om de inflatiecorrectie in de toekomst niet door te laten gaan. Ik vind dat een positief voornemen, dat wij graag gerealiseerd zouden willen zien.

□

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! Het motto van dit kabinet is "werk, werk en nogmaals werk, op de markt, markt en nogmaals markt". GroenLinks heeft tijdens de algemene beschouwingen gewaarschuwd dat ons geloof in de markt waarschijnlijk niet zal uitkomen, wat is gebaseerd op feiten. Gisterenavond bleek in NOVA dat de grote bedrijven in Nederland steeds meer winsten maken, soms oplopend tot miljarden guldens, wat meteen vertaald wordt in het afstoten van mensen. Wat moet je doen als je aan de ene kant gelooft dat de markt de bron van de werkgelegenheid zal zijn, terwijl de markt juist de bron van werkloosheid aan het worden is? In dat licht is het goed om de pogingen van dit kabinet om de lasten te verlichten, helaas enigszins te nuanceren respectievelijk te relativeren. Ik ben oh zo bang dat ook de pogingen van dit kabinet om de lasten voor de markt te verlichten, niet uitkomen. Dat wil niet zeggen dat mijn fractie tegen deze zet van het kabinet om de lasten te verlichten is, zeker niet als het gaat om de burgers. Maar ik wil hier gezegd hebben dat mijn fractie de grootst mogelijke twijfels heeft over de reactie van de markt op deze impuls van het kabinet.

Ik herhaal wat ik in het wetgevingsoverleg heb gezegd, namelijk dat mijn fractie wat de burgers betreft liever had gekozen

voor een nominaal bedrag voor iedereen, zodat de burgers, zeker die aan de onderkant van het inkomensgebouw, er relatief gesproken iets meer van kunnen profiteren dan degenen met de sterkste schouders. Dit kabinet heeft daarvoor niet gekozen, dat wil zeggen dat de wens van GroenLinks geen weerklank heeft gekregen. Dat wil ook zeggen dat met name de minima, die in het afgelopen decennium tot 15% aan koopkracht hebben verloren, eigenlijk een marginale versterking kunnen krijgen van hun huidige positie. Maar de kloof tussen deze groep en de anderen wordt natuurlijk alleen maar groter. Vandaar dat mijn fractie de koppeling niet wil loslaten. Zij pleit nogmaals voor het herstel van de koppeling, als een middel om de zwakken uit ons midden, dus de minima, enigszins een duwtje te geven in de richting van de andere groepen, zodat er geen grote kloof is tussen de ene groep en de andere. Hoewel de discussie tot nu toe alle kanten uitgaat, constateer ik met genoegen dat in ieder geval binnen de PvdA er kennelijk een vruchtbare bodem ligt onder deze discussie. Ik hoop dat de PvdA ook binnen deze coalitie dit punt hoog op de agenda plaatst.

Ik ben blij dat de Kamer kamerbreed niets ziet in het voornemen van dit kabinet om de drempel voor het aftrekken van studiekosten te verhogen. Als wij dit punt ook in de richting van de studerende en anderen laten gelden, zijn wij in negatieve zin bezig met het desinvesteren in onze kennis. Dat strookt niet met al die mooie uitspraken dat wij de mensen in de samenleving een kans moeten geven, ook een tweede en een derde, om hun kennis te vergroten. Iedereen kan namelijk een bijdrage aan deze samenleving leveren, ook de ouderen. Ik ben dus blij dat de Kamer dit voornemen heeft geblokkeerd door middel van het amendement van mevrouw Giskes en anderen.

Dan het afschaffen van de aftrek van consumptief krediet. Op dat punt signaleer ik een soort zigzagbeweging van de staatssecretaris van Financiën. Ik sluit mij aan bij wat de heer Schutte hierover heeft gezegd. In het regeerakkoord staat dat de aftrek wordt afgeschaft, maar de staatssecretaris wil daar nog een keer op studeren. Ik heb daar uiteraard geen probleem mee, maar

politiek gesproken zijn er in de boezem van het kabinet kennelijk problemen over het doorvoeren van dit voornemen. Waarschijnlijk heeft de VVD problemen met deze kwestie. Meestal reageert de heer De Korte heel snel als hij problemen heeft met uitspraken van het kabinet die niet in overeenstemming zijn met de lijn van de VVD, maar nu heeft hij niets gezegd. Dat is voor mij reden te meer om alert te blijven. Daarom vraag ik de staatssecretaris of hij zijn agenda op tafel wil leggen. Waarom wil hij nog een keer studeren op iets dat in het regeerakkoord is opgenomen? Elk zichzelf respecterend bewindspersoon hanteert het regeerakkoord als de bijbel van dit kabinet. Men slaat elkaar ermee om de oren of men roept elkaar ermee tot de orde. Ik bespeur bij de staatssecretaris dus enige vlucht-bewegingen naar voren. Daar willen wij duidelijkheid over.

□

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Voorzitter! Ook de PvdA steunt het belastingplan 1995. Wij hebben wel enkele meer algemene zorgen over wat er in Nederland gebeurt met de belastingen en alles wat daarmee te maken heeft. De heer De Korte heeft een aantal belangrijk zaken genoemd. Ik denk aan het afschaffen van het opstapje in de vennootschapsbelasting, de "versteiling" van de progressie en wellicht zelfs de verlenging van de tweede schijf met 300 mln. Binnen de PvdA, alhoewel wij deze dingen ook belangrijk vinden, geven wij echter meer gewicht aan andere prioriteiten.

Wij maken ons namelijk zorgen over het inkomensbeleid voor de komende jaren. Dit wetsvoorstel doet daar wat aan. Recentelijk hebben wij gesproken over de ouderenaftrek. Via die aftrek werd iets gedaan voor bepaalde groepen in de maatschappij. Er wordt ook iets gedaan voor het eerste kind in de kinderbijslag. Ik hoop dat door middel van de franchise in de ZFW ook iets wordt gedaan aan een verlichting van de lasten aan de onderkant.

Dit alles laat onverlet dat de risico's van een evenwichtige inkomensverdeling vrij hoog zijn, want wij weten niet precies hoe deze zaken uitpakken. Recente informatie over de eventuele privatisering van de sociale zekerheid leert dat dit zou

kunnen betekenen dat met name de inkomens aan de onderkant daar sterk van te lijden hebben. Wij hebben daar nog geen beslissing over genomen, maar ik wijs vast op de risico's. In de volksgezondheid volgen wij de lijn van het trechteren van het pakket volgens de methodiek van prof. Dunning. Dat leidt ertoe dat onnodige, ondoelmatige en onwerkbare zorg zoveel mogelijk uit het pakket wordt verwijderd. Voor met name de mensen die het minste geld hebben, kan dat slechte gevolgen hebben. Het is tegen die achtergrond dat wij het toejuichen dat het tarief in de eerste schijf verlaagd wordt. Daarnaast moeten wij via supplementaire maatregelen – ik wijs wat betreft 1995 op de franchise in de ZFW – proberen zoveel mogelijk de werkgelegenheid te verbeteren en tegelijkertijd komen tot een zo evenwichtig mogelijk inkomensbeeld.

Ook door andere sprekers is er al op gewezen dat de opbouw van de eerste schijf enigszins onevenwichtig aan het worden is. Van de 37,65% is slechts 6,15% belastingen. Wil je volgens dit traject nog meer doen, dan zul je moeten realiseren dat je op een gegeven niet minder dan 0% kunt doen. Je kunt er dus ook niet meer zoveel van afhalen. Er zal dus meer geprobeerd moeten worden om de premiecomponent van de eerste schijf zo laag mogelijk te maken. Dat gebeurt ook door een zo actief mogelijk arbeidsmarktbeleid te voeren, zodat minder premies mogelijk zijn. Ik meen dat alle partijen in paars verband het ook eens zijn over een meer flexibele pensionering. Desalniettemin kan men zich voorstellen dat wanneer aan het begin van de volgende eeuw een kwart van de burgers 65 jaar is, de component van de AOW in de eerste schijf steeds groter zal worden. Dan zijn wij binnen de PvdA geen voorstander van het verhogen van de gemiddelde pensioengerechtigde leeftijd. Wellicht zou dan meer gedacht moeten worden aan het meer fiscaliseren van de AOW, in de zin dat er ook over nagedacht zou kunnen worden om een deel van de AOW-premies onder te brengen in de tweede of de derde schijf.

Over het amendement inzake de studiekosten is heel veel gezegd. Dat amendement wordt door de drie regeringspartijen gesteund, vanuit het oogpunt van emancipatie en het belang van een permanente

educatie. Wanneer men bijvoorbeeld het MBO, de hogeschool of de universiteit verlaat, houdt het onderwijs natuurlijk niet op. Je kunt er ook niet van uitgaan dat men maar één carrière heeft. Wij vinden het dus heel belangrijk dat de studiekostendrempel niet verhoogd wordt naar f 1000 dan wel 3%. Overigens zou ik het volgende in overweging willen geven. Ik zeg er overigens meteen bij dat dit niet iets is wat vandaag of morgen al aan de orde is. Ik doel op de mogelijkheid om niet alleen burgers te faciliteren in hun studiekosten, maar om ook het bedrijfsleven meer te stimuleren om studenten te sponsoren. Ik zou graag willen weten wat daarvan de consequenties zijn, mede met het oog op het pleidooi van de OESO voor een learning-bank. Dit paarse kabinet is een kabinet dat probeert te bereiken dat de overheid zoveel mogelijk met de markt meeleunt. Wellicht kan er op dit terrein dus ook meer gedaan worden. Het betekent overigens niet noodzakelijkerwijs dat wij hiervoor meer geld gaan geven aan het ministerie van OCW. Wel lijkt het mij goed om op een creatieve wijze om te gaan met de vraag hoe wij de vraag van hoger onderwijs beter kunnen laten aansluiten bij het aanbod van hoger onderwijs.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Wat bedoelt de heer Van der Ploeg met "aanleunen tegen de markt" als het gaat om sponsoring van studies? Kan dat volgens hem een oplossing zijn voor het probleem van het aftrekken van studiekosten?

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Neen, u begrijpt mij verkeerd. Dit is niet helemaal relevant voor de discussie die wij nu voeren en daarom zal ik kort zijn. Er wordt in het paarse akkoord gesproken over meer knipjes in opleidingen. Daarom kun je bekijken of voor de vervolgoopleidingen – de specialisatievakken van een universiteit bijvoorbeeld – sponsoring kan worden gevonden. Het schaarse geld dat dan overblijft bij de overheid, kan dan worden ingezet voor de studies die niet door de markt gedragen kunnen worden. Ik weet dat Financiën betrokken is bij de onderhandelingen met Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Ik wil graag horen hoeveel ruimte er is om geld uit die markt te halen. Dit mede met het oog op het feit dat in het

buitenland al dat op vrij grote schaal gebeurt.

Een ander gevoelig punt in de context van de samenloopregeling is de rente op consumptief krediet. Het geld dat daarvoor ingeboekt is, moet natuurlijk gehaald worden. Of dat nu linksom en rechtsom gebeurt, wij hebben daar een bezuinigingsbedrag voor afgesproken en dat moet gehaald worden. Hoe wij dat doen, daar kunnen wij over praten. Het is mij ook opgevallen dat men enerzijds spreekt over afschaffing en anderzijds over beperking. Op zich hoeft dat niet tot veel verdriet te leiden, als het bedrag maar gehaald wordt. Ik kan mij dan ook voorstellen dat men uitvoeringstechnisch gezien een zo simpel mogelijke regeling wil hebben. In elk gesprek dat men over dit onderwerp met de staatssecretaris voert, komt deze zin voor. Als je het heel simpel wilt doen, kun je het plafonneren. Dan ben je er in één klap vanaf. In ieder geval wil ik de zekerheid hebben dat er geen overloop is naar tweede hypotheek. Ik wil dus niet hebben dat gebeurt, wat in Engeland is gebeurd ten tijde van mevrouw Thatcher. Iedereen ging toen tweede hypotheek uitnemen, waardoor een enorme consumptie-“boom” optrad, doordat men jachten, auto's en dergelijke ging kopen. Misschien kan de staatssecretaris daar kort iets over zeggen.

Dit is een iets algemenere inbreng dan bij de volgende wetten. De PvdA kijkt met name uit naar de discussies over de invulling van de 0,5 mld. voor het midden- en kleinbedrijf en het bevorderen van het ondernemerschap.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

□

Minister Zalm: Voorzitter! De minister van Financiën moet nogal eens optreden als leedanzegger in verband met bezuinigingen. Maar dit is nog eens een leuk onderwerp voor hem: de belastingtarieven kunnen worden verlaagd. Ik constateer dat er brede steun in de Kamer is voor de verlaging van het tarief van de eerste schijf, met uitzondering van de heer Rabbae, die het liever op een andere manier had gewild.

Er is wel een samenhang tussen de mogelijkheid om de lasten te verlagen en het bezuinigingsbeleid,

want het een kan niet zonder het ander. Het beperkt toepassen van de koppeling is reeds genoemd als een van de wijzen waarop aan de bezuiniging wordt bijgedragen. De koopkracht voor in het bijzonder de minima zou bij volledige koppeling 0,5% voordeel opgeleverd hebben, terwijl de maatregelen in de belasting- en premiesfeer te zamen ruim 1,5% koopkrachtondersteuning geven. Dus ook voor die groep is het belasting- en premiebeleid zeer gunstig.

Over de inflatiecorrectie hebben vrijwel alle sprekers instemmend gesproken. Ik heb begrepen dat drie keer zondigen in één kabinetsperiode kan worden gekwalificeerd als één keer zondigen. Ik hoop dat dit kabinet een iets sterker zondebesef heeft dan uit dit voorbeeld blijkt. Overigens heeft de heer Van Wingerden mij correct weergegeven dat er geen voornemen is om in de komende jaren de inflatiecorrectie niet toe te passen. Dat is iets anders dan beloven dat dit altijd zal gebeuren. Het is dus geen belofte, maar het ontbreken van een voornemen, want er zijn in het verleden te veel beloften gedaan die vervolgens gebroken werden. Deze formulering staat mij meer aan dan de formulering van de belofte.

De heer **Schutte** (GPV): Maar ook al wordt er geen belofte gedaan, dan kan het niet toepassen van de inflatiecorrectie toch wel onder de kwalificatie “zonde” vallen.

Minister Zalm: Ik ben het met de heer Schutte eens dat het een zonde is als wij haar niet toepassen. En het vorige kabinet kunnen wij niet meer overtreffen, in elk geval niet wat het eerste jaar zondigen betreft. Dus zelfs al zondigen wij maximaal, dan nog komen wij nooit in meer zonden terecht dan het vorige kabinet. In elk geval is er het voornemen om niet te zondigen op dit vlak, en trouwens ook niet op de overige.

Door diverse sprekers is opgemerkt dat het belastingdeel in de eerste schijf klein wordt en het vooral van de premies in de toekomst zal moeten komen. Naar mijn mening is dat juist. De belastingverlaging respectievelijk de lastenverlichting in de komende jaren zullen wij van jaar tot jaar bezien. Ik sluit dus niet uit dat daar ook nog eens het belastingdeel van de eerste schijf in betrokken zal

worden, hetgeen zowel op als neer kan zijn. Dit moeten wij in samenhang zien met het premiedeel. In mijn ogen hoeft overigens niet door de vergrijzing automatisch de AOW-premie te stijgen. Dat mag misschien wat vreemd klinken, maar het hangt er heel sterk van af of wij het draagvlak voor de AOW-financiering voldoende snel weten uit te breiden. Bij een geslaagd werkgelegenheidsbeleid is het niet nodig dat de premies stijgen in verband met de vergrijzing.

De heer Schutte merkte op dat de verlaging van het tarief van de eerste schijf zou leiden tot versteiling van de progressie en zei dat de eerste schijf ook verlengd had kunnen worden. Ik ben het met hem eens dat een matiging van de progressie zou ontstaan als de eerste schijf verlengd werd. Wij verlengen die natuurlijk ook door de automatische inflatiecorrectie, waarmee de schijflengte met 2,5% wordt verlengd. Als de inkomens met 1% stijgen, is dat een afvlakking van de progressie. De percentages in de andere schijven worden ook niet verhoogd, dus voor de meerderheid van de bevolking die in de eerste schijf valt, is er geen sprake van een progressiever scherping. Het is dan ook redelijk evenwichtig te noemen.

De heer Schutte stelt zijn toekomstige instemming met lastenverlichting afhankelijk van de tekortontwikkeling. Ik ook, dus wat dit betreft zijn wij het helemaal met elkaar eens.

De heer De Korte heeft aandacht gevraagd voor de lichte oploep die er volgens de CPB-berekeningen toch nog in het behoedzame scenario voor de werkloosheid zit. Hierbij is natuurlijk belangrijk dat wij het totaal van het aantal uitkeringsgerechtigden beneden de 65 jaar in de komende kabinetsperiode weten te reduceren. Dat zou volgens het CPB zelfs bij een behoedzaam scenario het geval kunnen zijn met het uiteengezette beleid. Niettemin hebben wij de hoop en de inzet om nog beter te scoren dan de cijfers uit het behoedzame scenario van het Centraal planbureau.

Ik dank de heer Van der Vlies voor zijn complimentje voor de tijdige indiening van de stukken. Ik hoop dat Financiën daar een goede traditie van kan maken en dat er volgend jaar minder wetsvoorstellen zullen zijn dan dit jaar. De wat lastigere wetsvoorstellen zouden de Kamer op

een wat ander tijdstip moeten bereiken dan nu het geval is.

De heer De Jong heeft per saldo steun uitgesproken voor de verlaging van het tarief in de eerste schijf. Ik ben hem daar erkentelijk voor. Hij vraagt naar de matiging die dit teweeg zal brengen en of wij daar nog eens op terug kunnen kijken. De matiging die teweeg wordt gebracht, lijkt mij alleen af te leiden uit de ervaringen uit het verleden. Het CPB heeft daar nogal wat onderzoek naar gedaan. Ondanks het feit dat de vakbeweging soms iets anders beweert, constateert het CPB dat het verlagen van lasten een matigend effect heeft op de lonen en dat het verhogen van lasten een opwaarts effect heeft op de lonen. Ik denk niet dat wij op basis van één jaar achteraf verschillen kunnen constateren, omdat allerlei factoren een rol spelen bij de vraag hoe de lastenverlichting heeft uitgepakt. Wij hebben nu het vooruitzicht van een gematigde contractloonstijging, omdat er voor 1995 gematigde CAO's zijn afgesloten. De contractloonontwikkeling ligt zelfs beneden 1%. Er is dan ook geen aanleiding om ongerust te zijn over de loonontwikkeling. De lastenverlichting is daar een goede bijdrage aan.

De heer Van Wingerden merkt terecht op dat de eerste schijf van buitengewoon groot belang is voor de ouderen. 90% van de ouderen zit in de eerste schijf. Ik ben hem ook erkentelijk voor zijn steun voor de volledige inflatiecorrectie die wij deze keer toepassen. Hij formuleerde dit voornemen exact goed, namelijk dat er geen voornemens zijn om het in andere jaren anders te doen.

De heer Rabbae heeft een opmerking gemaakt over de relatie tussen de ontwikkeling van de winst en van de werkgelegenheid. De winst gaat omhoog en de werkgelegenheid gaat omlaag. Hoe zit dat nu? Dan mag je toch niet te veel vertrouwen hebben in de markt?

Wij kennen dit verschijnsel eigenlijk al sinds jaar en dag. Als de conjunctuur neergaat, duurt het even voordat de werkgelegenheid terugloopt. Wij hebben dat gezien in 1991 en 1992. Dat waren slechte jaren voor het Nederlands bedrijfsleven, maar de werkgelegenheid groeide. 1993 is eigenlijk het eerste krimpjaar. In 1994 trekt de conjunctuur aan, maar dezelfde vertraging die er bij de neerwaartse afvlakking van de werkgelegenheid was, is er

nu ook bij de opgang. De eerste signalen zijn niettemin positief. Het eerste wat altijd reageert, is de uitzendarbeid. Deze trekt weer behoorlijk aan. Ik heb er alle vertrouwen in dat wij de werkgelegenheid in de loop van 1995 zullen zien accelereren.

Wij moeten de werkgelegenheids-groei niet zozeer van de grote multinationals verwachten, maar meer in de sfeer van het midden- en kleinbedrijf. Deze trend is er ook al jaren. Daarom heeft het midden- en kleinbedrijf een apart plekje in het hart en in het beleid van het kabinet gekregen. Er is 0,5 mld. lastenverlichting voor het midden- en kleinbedrijf gereserveerd. Hieruit blijkt dat wij daar aandacht voor hebben.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ik ondersteun deze zienswijze, maar als ik het goed heb, kun je niet alle werklozen een kans geven in het midden- en kleinbedrijf. Op een gegeven moment zijn de mogelijkheden daar op. Is het kabinet serieus bezig met herverdeling van arbeid als een complementair pakket om de werkloosheid aan te pakken?

Minister **Zalm**: Ik denk dat het aan de sociale partners is om aan geschikte vormen van herverdeling van arbeid te doen. Je kunt wel constateren dat herverdeling van arbeid indirect door het beleid van het kabinet wordt bevorderd. De verlaging van de lasten aan de onderzijde, ook door middel van franchises, maakt het werken in deeltijd aantrekkelijk. Dat geldt ook voor de progressie in de belasting. Als je 10% van je uren inlevert, lever je niet 10% van je netto-inkomen in maar slechts 6% tot 7%. De conclusie kan zijn dat het voorgenomen beleid ten aanzien van belastingen en premies gunstig uitwerkt op het werken in deeltijd. Er is sprake van een verruiming van individuele mogelijkheden om te kiezen voor een kortere arbeidsduur.

De heer Rabbae meent dat het bij belastingverlichting aardiger is om iedereen een gelijk bedrag te geven. Voorzitter! Ik denk dat hij met een andere opvatting komt als het om belastingverhoging gaat en het is toch zaak dat men een synchrone filosofie hanteert bij belastingverhogingen en -verlagingen. Wie veel belasting betaalt, kan nu eenmaal meer belasting verlaagd

krijgen. Als je überhaupt geen belasting betaalt, profiteer je niet mee bij belastingverlaging. Een dergelijke situatie ziet men ook bij de WAO-premies, waarin een grote franchise zit. Dat is heel prettig; mensen "aan de onderkant" behoeven niet of nauwelijks WAO-premie te betalen. Echter, het is dan wel treuren geblazen als de WAO-premie omlaag gaat en betrokkenen daarvan weinig profijt hebben. Voorzitter! Nominale bedragen voor iedereen leiden uiteindelijk tot grote problemen, ook in de opbouw van belastingtarieven en premies.

Sprekend over de minima heb ik al aangegeven dat het lastenverlichtingsbeleid voor die groep méér waard is dan de koppeling. Immers, de lastenverlichting levert 1,5% op terwijl een volledige koppeling niet meer dan een halve procent zou opleveren.

De heer Van der Ploeg spreekt zijn zorgen uit over het inkomensbeleid in de komende jaren. Voorzitter! Dit is een belangrijk aandachtspunt in het kabinetsbeleid en ik meen dat de heer Van der Ploeg toch enig vertrouwen dient te stellen in de minister van Sociale Zaken en de staatssecretaris van Financiën, die wat dit betreft gezamenlijk een belangrijke rol spelen. Overigens heeft ook een volkspartij als de mijne altijd aandacht voor de "onderkant" van het inkomensgebouw. Wij hebben dan ook graag ingestemd met een belangrijke lastenverlichting en de concentratie daarvan aan die onderzijde.

Een indruk van het inkomensbeleid dat bij het kabinetsbeleid past, kan worden verkregen aan de hand van de berekeningen van het CPB, de varianten A en B. Daarmee is het speelveld aangegeven. Wij zullen deze kwestie van jaar tot jaar bekijken. Het evenwicht in de inkomensverhouding is zeker ook een aandachtspunt in de sfeer van het belasting- en premiebeleid.

Ten slotte richt ik mij op het hoger onderwijs en de financiering op dit terrein door het bedrijfsleven. Voorzitter! Er wordt al veel door bedrijven betaald in het kader van scholing en opleiding. Dat geldt voor bedrijfsopleidingen, allerlei cursussen enz. Het CBS houdt gegevens daarover bij en daaruit blijkt dat er sprake is van een stijgende lijn. Voorts worden vrijwel alle postdoctorale opleidingen door het bedrijfsle-

ven betaald. Er is dus op dit gebied al een belangrijke rol voor het bedrijfsleven weggelegd. Voor het overige denk ik dat de minister van Onderwijs er geen bezwaar tegen zal hebben om hier nog eens naar te kijken en om tot een inventarisatie te komen. Hoewel ik hem graag behulpzaam ben, ligt het primair op zijn terrein om ten aanzien van de financiering van het hoger onderwijs op te treden en wat dit betreft tot ombuigingen te komen.

□

Staatssecretaris Vermeend: Mijnheer de voorzitter! Alle woordvoerders hebben hun bezwaren tegen de verhoging van de studiekostendrempel onderstreept. In het wetgevingsoverleg heb ik al aangegeven wat de afweging hierbij is geweest. De heer Schutte wijst op de problematiek die ontstaat wanneer elders beperkingen worden doorgevoerd die terugkeren in de fiscaliteit, hetgeen gevolgen heeft in het kader van de uitgaven. Voorzitter! Het is uitdrukkelijk niet onze bedoeling om er een soort algemene regel van te maken. Per concrete maatregel is steeds een afzonderlijke afweging noodzakelijk. Welnu, de Kamer is op dit specifieke onderdeel tot een andere afweging gekomen, mede gelet op de inkomenseffecten. Ik heb al gezegd dat wij niet zullen aftreden op grond van de argumentatie die de Kamer hierbij hanteert. Alles afwegende – mevrouw Giskes vroeg daarnaar – is het kabinet bereid om het amendement over te nemen, gezien ook de brede en massale steun van deze Kamer.

Mevrouw Giskes en de heren De Korte, Schutte, Van der Vlies en Van Wingerden hebben het uitstel van de samenloopregeling aan de orde gesteld. De heer De Korte heeft dat in verband gebracht met de vermogensbelasting en weer anderen hebben dat in verband gebracht met de stellingname in het regeerakkoord over het ter hand nemen van de afschaffing van de consumptieve rente. Met name de heer Schutte heeft daarover vragen gesteld. Uitstel houdt verband met overkillargumenten. In het wetgevingsoverleg heb ik gewezen op de mogelijke knelpunten bij de bedrijfsfinanciering. Dat element heeft natuurlijk een rol gespeeld. Ik heb ook gezegd, dat de problematiek van de samenloopregeling in een

breder verband moet worden gezien: inkomsten- en vermogensbelasting en de aftrekbeperking in het kader van de consumptieve rente. De heer Schutte heeft gevraagd hoe dat nu precies moet worden gezien: enerzijds die consumptieve rente en anderzijds de samenloopregeling. In het initiatiefvoorstel van wet werd een plafond gesteld met betrekking tot de aftrek. Deze werkte dan door in de samenloopregeling voor de vermogensbelasting. Als de consumptieve rente wordt geplafonneerd, kan dat ook weer doorwerken. Daar zit een relatie in. Om die reden hebben wij gezegd, dat wij die aftrek in deze kabinetsperiode ter hand zullen nemen. Wij zullen deze kwestie in een breder verband bekijken. Maar dan ligt het ook voor de hand om dat daarbij te betrekken. De heer Rabbae heeft gevraagd of het kabinet al heeft besloten om die aftrekbeperking niet door te voeren. Neen, ik heb juist aangegeven wat in het regeerakkoord stond en dat ik wat tijd wil hebben voor een zorgvuldige wetgeving, ook in relatie tot andere dossiers. Die zorgvuldige wetgeving – en dat zal hem toch aanspreken – heeft ook betrekking op de inkomenspolitieke consequenties van een dergelijke beperking. Aan het adres van de heer Van der Ploeg merk ik op, dat dit ook betrekking heeft op een goed uitvoerbare regeling en op het voorkomen van eventuele weglekeffecten. Dat vraagt tijd. Wij zitten amper 100 dagen en het lijkt mij verstandig, dat ons wat tijd wordt gegund om dat heel zorgvuldig uit te werken. Daarna kunnen wij uitvoerig van gedachten wisselen over welk wetsvoorstel dan ook.

De heer Rabbae (GroenLinks): Voorzitter! De eis van zorgvuldigheid betekent niet, dat de invoeringsdatum vertraagd wordt.

Staatssecretaris Vermeend: Er staat geen enkele invoeringsdatum in het regeerakkoord opgenomen. Wij hebben het voor 1995 niet gedaan, omdat wij net de zaken op een rijtje hebben gezet. Wij hebben een inventarisatie gemaakt van de stand van zaken in het buitenland. Wij zijn op dit moment bezig.

De heer Rabbae (GroenLinks): Wanneer zou die invoeringsdatum kunnen plaatsvinden, als het aan u zou liggen?

Staatssecretaris Vermeend: Ik ga nu geen uitspraak over de invoeringsdatum doen. Wij betrekken dat gewoon bij de komende begrotingen. Het wordt in deze kabinetsperiode ter hand genomen. Wij zijn aan het inventariseren en wij nemen het ter hand.

De heer Schutte (GPV): In het regeerakkoord wordt gesproken over de afschaffing van de renteaftrek; nu spreekt u over een beperking. Zit er een verschil in?

Staatssecretaris Vermeend: Als u leest dat wij die aftrek in één keer afschaffen...

De heer Schutte (GPV): Of gefaseerd?

Staatssecretaris Vermeend: Dat zou kunnen!

De heer Schutte (GPV): Maar u hebt dus niet bewust een andere formulering in de stukken gebruikt?

Staatssecretaris Vermeend: Neen, ik heb niet bewust een andere formulering gebruikt.

De heer Schutte (GPV): Het doel blijft dus wat er in het regeerakkoord staat, namelijk afschaffen.

Staatssecretaris Vermeend: Het doel blijft te komen tot een werkbare, uitvoerbare regeling die ook inkomenspolitiek aanvaardbaar is.

De heer Schutte (GPV): Maar dat is natuurlijk een andere formulering dan in het regeerakkoord staat.

Staatssecretaris Vermeend: Laat ik het dan zo zeggen, dat wij het regeerakkoord zo uitleggen.

De heer Schutte (GPV): Als dat wat vaker gebeurt, krijgen wij straks een dikke toelichting bij het regeerakkoord!

Staatssecretaris Vermeend: Neen, dat is echt een misverstand. Dergelijke maatregelen moeten wij ook in een wat breder verband zien. Wij zijn met verschillende dossiers bezig en die dossiers moeten niet geïsoleerd worden bekeken. Het regeerakkoord is een samenstel van elementen en een van die elementen zit daarin. Dit element nemen wij ook ter hand.

Vermeend

De heer **Schutte** (GPV): Ik ben er altijd voor om iets in breder verband te bezien. Maar in het regeerakkoord stond de vrij simpele redenering, namelijk: werken aan afschaffing. Dat begrijpt iedereen, dat betekent dat je die mogelijkheid kwijtraakt, al dan niet gefaseerd. Nu begrijp ik echter dat u toch een ruimere afweging wilt maken, die misschien zou kunnen resulteren in enigerlei wijze van handhaven van een deel.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik maak inderdaad een ruimere afweging.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): U weet hoe het gaat. Op een gegeven moment komen wij er toch op terug als u zich verspreekt.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik verspreek mij niet.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Maar dan zal blijken dat het stuit op een politiek verzet binnen de boezem van het kabinet.

Staatssecretaris **Vermeend**: Nee, ik doe alles in heel goed overleg binnen het kabinet. Ook dit. Wij praten er samen over.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Overleg is iets anders dan verschil van mening over de vertaling van wat in het regeerakkoord is neergelegd.

Staatssecretaris **Vermeend**: Om nu alle misverstanden weg te nemen: wij hebben er binnen het kabinet geen enkel verschil van mening over. En degenen die het ter hand nemen, zitten hier. En wij hebben ook geen verschil van mening. Sterker nog, wij praten erover, wij discussiëren erover, wij rekenen er samen over. Wij doen alles samen op dat punt. Ook dit. Dat is jammer, hè.

De heer **Schutte** (GPV): Als niemand verschil van mening heeft, is er dan wel een mening?

Staatssecretaris **Vermeend**: Nou en of! Ten eerste dat het zorgvuldig moet, ten tweede dat rekening moet worden gehouden met alle consequenties, ten derde dat het uitvoerbaar moet zijn en ten vierde dat het eenvoudig en simpel moet zijn. Ook daarover zijn wij het eens. Goed, ik dacht dat ik dit keer buitengewoon helder was geweest.

De heer De Korte kan ik antwoorden dat een verdubbeling van de belastingvrije sommen in het kader van de vermogensbelasting globaal circa 300 mln. zou kosten. Dat is een fors bedrag; ik denk dat de heer De Korte daarvan schrikt.

Vervolgens heeft de heer De Korte gewezen op de invulling van het pakket voor het midden- en kleinbedrijf en heeft daarbij signaleerd dat het Vpb-opstapje niet meer voorkomt op de lijstjes die bekend geworden zijn. Dat is mij ook opgevallen. Ik zag bijvoorbeeld een lijstje van het RCO waar het niet op stond. Maar wij hebben tijdens de financiële beschouwingen wel goed geluisterd en toen is het wel genoemd. Dat betekent dat het Vpb-opstapje wel degelijk bij de invulling zal worden betrokken. Ik wijs er uitdrukkelijk op dat wij over dat pakket voor het midden- en kleinbedrijf nog een gedachtenwisseling met deze Kamer zullen hebben en dat wij ook met het bedrijfsleven overleg voeren over die invulling. Wij komen er in ieder geval op terug. Overigens hebben wij tijdens de financiële beschouwingen al gezegd dat wij de suggesties vanuit de Kamer zullen meenemen. Daarvan was het Vpb-opstapje er één.

Ook de heer Van der Vlies heeft gesproken over de consumptieve rente en de studiekostendrempel. Hij heeft hier ook nog een apart element bij betrokken, waarop ik nog niet ben ingegaan, namelijk het punt van de bezwaar- en beroepsprocedures tegen beschikking van VROM in het kader van groen beleggen. Hij vroeg zich af of dit betekent dat er problemen waren of zijn. Dat is niet het geval, want de regeling moet nog feitelijk in werking treden. Maar wij vonden bij nader inzien, toen wij ook bezig waren met de problematiek van de voorhangprocedure hier, dat het noodzakelijk was om een goede rechtsgang te creëren. De achtergrond van de nota van wijziging is om die rechtsgang wettelijk te verankeren en een soort rechtszekerheid te bieden op het moment dat de regeling feitelijk in werking treedt.

De heer Van Wingerden heeft nogmaals mijn opvatting gevraagd over een suggestie vanuit de Kamer om een leeftijdsgrens in te voeren bij de aftrek van buitengewone lasten. Ik heb hem al gezegd dat daarbij naar mijn mening sprake zou zijn van leeftijdsdiscriminatie. Ik kan hem dus

ook zeggen dat ik er geen voorstander van ben. Ik zal ook niet met dat voorstel komen. Ook de heer Van Wingerden heeft gesproken over de samenloopregeling en de consumptieve rente. Ik heb al aangegeven wat de positie van het kabinet in dezen is. De heer Rabbae heeft ook daarover gesproken. Ik heb al kenbaar gemaakt hoe ik erover denkt. Ik neem aan dat hij ons op dit punt met buitengewoon veel belangstelling zal volgen.

De heer Van der Ploeg sprak over het MKB-pakket. Ik heb daarop al een reactie gegeven. Hetzelfde geldt voor de studiekostendrempel. Hij heeft gesproken over de sponsoring van studie. Als deze kosten zich in de bedrijfs sfeer voordoen, zullen deze over het algemeen als bedrijfslast aftrekbaar zijn. De suggestie om eens te kijken naar de situatie in het buitenland is een zinvolle, zoals de minister al heeft aangegeven. Toch denk ik dat Nederland op het punt van dergelijke kosten niet echt afwijkt van het buitenland. Maar het kan zinvol zijn om te bezien of in Amerika en Engeland, waarop de heer Van der Ploeg waarschijnlijk doelde, speciale regelingen bestaan. Wij zullen nagaan of dat het geval is. Wij hoeven in Nederland natuurlijk niet het wiel uit te vinden.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Voorzitter! Als een bedrijf een student fiscale economie voor zijn laatste jaar aan de universiteit wil sponsoren, is dat natuurlijk niet fiscaal aftrekbaar.

Staatssecretaris **Vermeend**: Het kan onder bepaalde omstandigheden een bedrijfslast zijn. Het kan onder bepaalde omstandigheden ook een fiscaal aftrekbare post zijn. Dit is een goed land! Er is veel mogelijk.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Dan vraag ik u: onder welke condities? De student in kwestie heeft nog geen arbeidscontract met het bedrijf.

Staatssecretaris **Vermeend**: Dan noem ik: stagekosten. Dat kan. Maar ik ben geïnteresseerd en wil best aangeven onder welke omstandigheden dat mogelijk is. Dan krijgt u van mij een schriftelijk antwoord.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Daar zou ik u zeer dankbaar voor zijn.

Staatssecretaris **Vermeend**: U krijgt dat antwoord nog van mij.

Voorzitter! De heer Van der Ploeg heeft ook gesproken over de consumptieve rente. Ik heb al aangegeven wat de positie van het kabinet op dit punt is, ook in relatie tot het regeerakkoord. Hiermee meen ik op alle vragen een antwoord te hebben gegeven.

De **voorzitter**: Wij zijn hiermee gekomen aan het einde van de eerste termijn. De regering heeft aangekondigd dat zij bereid is het amendement van mevrouw Giskes op stuk nr. 7 over te nemen.

Ik constateer, dat hiertegen geen bezwaar bestaat. Het amendement-Giskes c.s. op stuk nr. 7 (herdruk) (23942) is derhalve overgenomen.

Ik constateer tevens, dat er geen behoefte bestaat aan een tweede termijn.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling (afrondend debat) van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de loonbelasting 1964 en van een aantal andere wetten houdende aanpassing van het regime voor werknemersspaarregelingen (23943).

(Zie wetgevingsoverleg van 28 november 1994.)

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het gaat om de leukste belastingwet ooit, zo zei de staatssecretaris eens in een andere gedaante. En het is ook verheugend wat er heeft plaatsgevonden in de achterliggende periode respectievelijk in de achterliggende maanden. Er is een zeer verheugende belangstelling getoond voor werknemersspaarregelingen. Je mag stellen dat de betrokken initiatiefwet in feite de beste reclamemaker voor deze spaarloonregelingen is geweest. Als geen ander middel heeft dat positief

gewerkt. Met name de spaarloonregelingen, met naar schatting 1,8 miljoen deelnemers, spannen de kroon. Daar tegenover staat – en dat is ook tijdens het wetgevingsoverleg gesteld – dat de belangstelling voor winstdelings- en aandelenoptie-regelingen, helaas, aanzienlijker lager is dan werd verwacht. Dat is natuurlijk jammer, want de oorspronkelijke, centrale doelstelling was toch werknemers meer te laten participeren in het bedrijfsresultaat, met natuurlijk loonmatiging als belangrijk neveneffect.

Tijdens het wetgevingsoverleg heb ik nog herinnerd aan de oproep van de toenmalige oppositieleider Wim Kok aan de sociale partners en aan het kabinet-Lubbers II. De heer Kok vroeg toen, de participatie van de werknemers in de vermogensgroei te bevorderen. Ik zeg dit nog maar eens tijdens deze plenaire behandeling, want deze oproep is toch politiek relevant.

Er is op het initiatief een discussie gevolgd over de mogelijkheid om de werknemers bij de overheid en de non-profit-organisaties ook van de regeling te laten profiteren, ook al omdat hun bijdrage aan de loonmatiging eveneens wenselijk was. Dat heeft er mede toe geleid, dat spaarloon- en premiespaarregelingen extra in de belangstelling zijn komen te staan. Bij genoemde werknemers kan het immers niet gemakkelijk gaan om winstdelingsregelingen.

Overigens, in dit verband wil ik aan het adres van de heer Rabbae nog het volgende zeggen. Het is echt zo dat driekwart van de werkgelegenheid en zeker de uitbreiding daarvan, te vinden is of tot stand komt in de marktsector. Daar móet de uitbreiding tot stand komen. De heer Rabbae sprak over markt, markt, markt en werk, werk, werk, maar die twee horen dus wel degelijk bij elkaar.

Voorzitter! De VVD-fractie meende dat de overheid iets over mocht hebben voor het plan vervat in de initiatiefwet. Ik herhaal mijn woorden nog maar eens die ik eerder in dit verband heb gesproken. Destijds hebben wij gezegd, dat 100 mln. structureel voor dit plan uittrekken geen doodzonde zou zijn.

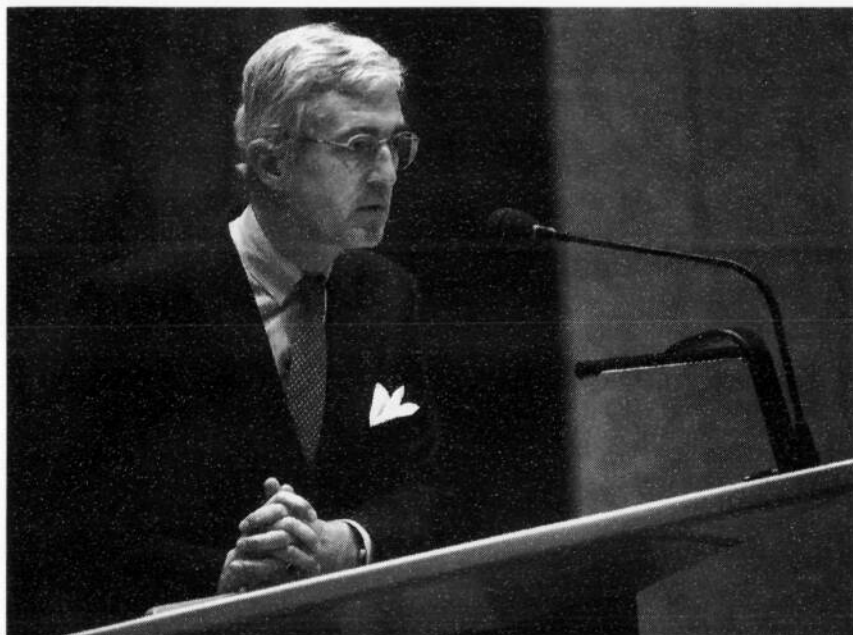
Nu is natuurlijk een andere situatie ontstaan. Nu wordt berekend, dat er sprake is van 400 mln. aan extra belastingderving. Dat is dus het viervoudige van het bedrag dat

destijds door ons toch wel als wenselijke werd gezien. Ja, dan krijg je met iets anders te maken.

Overigens, volgens de rekensom van het kabinet gaat het niet om 400 mln., maar uiteindelijk om 300 mln. Hoe komt dat? Dat komt doordat er sprake is van een aftrekpost in de zin van extra vennootschapsbelasting van 100 mln. Toch hebben wij steeds, zij het met pijn in het hart, gezegd dat het jammer is dat de berekende overschrijding als het ware moet worden dichtgeschroeid. Maar goed, zoiets accepteert je dan als een regeerakkoord moet worden gesloten. Toch blijf je aan zoiets denken. Als er dan lichtpuntjes zijn, moet je daarop willen wijzen. Mijn inziens is een lichtpuntje te vinden als het gaat om de extra opbrengst aan vennootschapsbelasting.

De doelstelling van sparen en bevordering van loonmatiging wordt goed gerealiseerd. De doelstelling van bevordering van winstdeling echter veel minder. Daarom hebben wij tijdens de algemene en financiële beschouwingen en tijdens het wetgevingsoverleg de staatssecretaris voorgehouden, dat de voorgestelde loonsomheffing van 20%, die natuurlijk beter is dan de aanvankelijk of zelfs nu nog geldende 35%, op winstdelingsregelingen te verlagen en een uniform tarief van 10% te creëren. Wij vragen niet daarvoor dit jaar te zorgen, maar wel voor 1 januari 1996. Het is niet gebruikelijk om in eerste termijn moties in te dienen en ik zal dat daarom ook niet doen. In overleg met de voorzitter willen wij dat wel in tweede termijn doen teneinde heel duidelijk een signaal te doen uitgaan.

De bruto belastingderving van 400 mln., die blijkt uit het evaluatieresultaat van juni jongstleden, laat zich eenvoudig becijferen. Het gaat immers ook om een feitelijke ontwikkeling. Zoals echter zoëven al is geïndiceerd: op die kwestie van de 100 mln. als extra opbrengst aan vennootschapsbelasting moet nog gestudeerd worden. Het bedrag blijft gebaseerd te zijn op een veronderstelde loonkostendaling van gemiddeld 0,15%. Mij bekruipt een beetje het idee dat de gang van zaken als volgt is geweest. Eerst heeft men gezegd: er kan sprake zijn van een meevaller van 100 mln. Vervolgens heeft men zich afgevraagd: welke loonkostendaling hangt daarmee samen? Maar ja, als dat niet zo is, dan hoor ik wel van de



De heer Smits (CDA)

staatssecretaris dat eerst is geconcludeerd dat er een loonkostendaling van 0,15% is en dat daar die 100 mln. uit voortvloeit.

De heer **Schutte** (GPV): Voorzitter! Baseert de heer De Korte dat idee op zijn ervaring als bewindsman indertijd?

De heer **De Korte** (VVD): Bij dat soort dingen ging ik meestal af op de indicaties van de ambtelijke ondersteuning.

De heer **Schutte** (GPV): U zat dicht bij het vuur, dus misschien ervoer u dat?

De heer **De Korte** (VVD): Neen. Die ondersteuning moet ik nu ook missen, dus ik kan niet anders zeggen dan dat ik dit gewoon uit de stukken heb en door gewoon te proberen de beantwoording van de staatssecretaris zo intelligent mogelijk uit te pluizen.

Als je dat doet, kom je vervolgens in de beantwoording tegen dat de verlaging van de gemiddelde loonkosten voor een gemiddeld bedrijf 0,35% is als gevolg van deze regelingen. Dan is die 0,15% mogelijk aan de magere kant. Dat moet gewoon bestudeerd en onderzocht worden. Daar geven wij de staatssecretaris en de regering in zijn totaliteit graag een jaar voor. Wij

hebben in juni zo'n onderzoek gezien. Dat kan herhaald worden in juni 1995. Dan weten wij veel meer van de regeling en is er ruim de tijd om het loonmatigingseffect nog beter in kaart te brengen, wellicht ook met behulp van De Nederlandse Bank. In die kring zijn opmerkingen gemaakt die wellicht tot nader inzicht kunnen leiden. Ik ben van plan om in tweede termijn een motie op dat punt in te dienen om aan te geven dat wij in ieder geval als fractie en ook als regeringsfracties – ik heb mij van steun verzekerd – vinden dat een overschrijding op dit dossier in dit geval eenmalig moet worden ondervangen. Mocht er echter een meevaller zijn ten opzichte van die berekening, dan gebiedt de eerlijkheid om dat terug te ploegen. Dat woord heb ik al eerder gebruikt.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Wat betekent dit voor uw eigen politieke positie ten opzichte van dit wetsvoorstel?

De heer **De Korte** (VVD): Het betekent dat wij het wetsvoorstel zonder meer steunen, evenals de tarieven die erin worden genoemd. Wel binden wij de regering en met name de staatssecretaris op het hart om de zaak nog eens goed te evalueren en te kijken hoe dat in 1996 verder moet. Daarbij zijn door

mij twee wensen naar voren gebracht.

De eerste wens is de verlaging in 1996 van de loonsomheffing op winstdelingsregelingen van 20% naar 10% om die winstdelingsregelingen extra kracht bij te zetten. De tweede wens is al in het geding gebracht door collega Van der Ploeg, die ik graag ondersteun. Het is heel goed om werknemersparticipaties in het eigen bedrijf een extra stimulans te geven. De staatssecretaris was trouwens niet onwillig op dat punt, maar het lijkt mij goed dat de fracties en de Kamer dat extra ondersteunen.

Een technisch punt was wat mij betreft nog niet helemaal helder geworden. Het hing samen met een brief van 22 november jl. van het Verbond van verzekeraars. Het gaat om de deblokkering. Volgens de voorgelegde regeling kan het spaarloon van de spaarloonrekening gehaald worden, gedeblokkeerd worden voor het betalen van de premie voor een levensverzekering. Deze maandelijkse premiebetaling gaat in het overgrote deel van de gevallen gepaard met een betaling van een opslag van 1% tot 3% van de premie. Deze opslag dient ertoe de verzekerde persoon vrij te stellen van premiebetaling voor levensverzekering ingeval hij onverhoopt invalide zou worden. Het gaat niet om een ongevallenzekerings. Het lijkt erop dat er een misverstand is ontstaan in de discussie. Het is dan ook goed dat de aandacht van de staatssecretaris nog eens hierop wordt gevestigd. Het zou gek zijn als wij twee circuits zouden krijgen: een circuit voor de betaling van de werkgever naar de spaarloonregeling, naar de verzekeraar en een van de verzekerde naar de verzekeraar voor de betaling van die aanvullende opslag van 1% tot 3% ter dekking van het invaliditeitsrisico. Ik vraag de staatssecretaris om die deblokkering ook toe te staan voor de opslag op de premie voor levensverzekeringen. Dat is een technische kwestie. Daar moeten wij toch best uit kunnen komen.

□

De heer **Smits** (CDA): Voorzitter! Het zondebesef is hedenochtend erg groot in de Kamer. Bij het belastingplan werd over driemaal zondigen gesproken. De heer De Korte spreekt nu zelfs over een doodzonde.

Afgelopen maandag kon ik niet bij het wetgevingsoverleg aanwezig zijn – collega Hillen heeft mij vervangen – omdat ik op hetzelfde moment een inleiding moest verzorgen voor het Bedrijvencontact in Ootmarsum. Tijdens die spreekbeurt en de daarop volgende gedachtenwisseling was het opmerkelijk dat er nogal wat onvrede bij de werkgevers bestond jegens de overheid. Men betichtte met name de overheid van nogal wat grilligheid en hier en daar ook wat onbetrouwbaarheid. In dat kader werd ook de aandacht gevestigd op de onderhavige spaarloonregeling. De klacht van de ondernemers is: de inkt van wetten is nauwelijks opgedroogd of jullie – zoals men dat daar zei – gaan allerlei correcties op en veranderingen in wetten doorvoeren; dat leidt tot onduidelijk. Verder wordt er, zo zei men, bij de behandeling van wetten in de Kamer ook nog wel eens een amendement of een motie ingediend, hetgeen tot additionele wijzigingen leidt; en daar kunnen wij als zelfstandige ondernemers vaak heel moeilijk mee uit de voeten. Dat betekent, zo zei men voorts, dat wij moeten aankloppen bij een boekhouder of accountant; die rekent daar een fors bedrag voor; en op die wijze zitten wij weer in de spiraal van de administratieve lasten. Dat is een punt dat, denk ik, ook bij dit wetsvoorstel heel nadrukkelijk aan de orde is.

Ik meen dat ik mij met mijn commentaar in goed gezelschap bevind. Collega De Vries van de VVD heeft in een fiscaal blad ook een opmerking over de spaarloonregeling gemaakt. Zij zei: als fiscalist zeg ik dat dit een houding is waarvoor wij vreselijk moeten waken; want hoe zit het dan met het vertrouwensbeginsel? Ik ben het, wat dat betreft, van harte met haar eens. Ik vraag hier dan ook een reactie op van de staatssecretaris.

Ik heb het verslag dat van het wetgevingsoverleg van afgelopen maandag is gemaakt, met belangstelling gelezen. Ook heb ik het verslag van de schriftelijke voorbereiding nog eens gelezen. Daarin wordt van de zijde van de VVD opgemerkt – dat is vandaag nog eens herhaald – dat men met pijn in het hart het dichtschroeiën van deze regeling heeft geaccepteerd. De leden van de D66-fractie hebben opgeschreven dat zij kunnen instemmen met het voorstel, zoals het er ligt, maar dat zij wel van oordeel zijn dat de

komende jaren rust aan het front is geboden. Tegen die achtergrond heb ik het verslag van maandag doorgelezen.

De heer Ybema heeft toen gezegd: de staatssecretaris heeft inderdaad gesuggereerd dat hij dit heel duidelijk ziet als een tijdelijke heffing voor 1995 en dat hij voor 1996 wil proberen om hier weer vanaf te komen. De heer De Korte merkte op – hij heeft dit net herhaald –: met pijn in het hart hebben wij eenmalig dichtschroeiën geaccepteerd. Hij heeft in zijn bijdrage van zoëven nog eens duidelijk aangegeven dat het een eenmalig gebeuren is en dat eventuele extra's bijvoorbeeld uit de vennootschapsbelasting moeten worden teruggeploegd. Tijdens het overleg heeft de staatssecretaris gezegd: ik heb opgemerkt, ook naar buiten toe en ook bij de financiële beschouwingen, dat ik mij er veel bij kan voorstellen, als men zou zeggen dat het niet een schoonheidsprijs verdient; ik zal de laatste zijn om vol te houden dat een dergelijke ingreep een schoonheidsprijs verdient, ook bestuurlijk niet. Ik denk dat hiermee de ondernemers in Ootmarsum gelijk hebben gekregen.

Voorzitter! Wij hebben kunnen vaststellen dat de staatssecretaris tijdens het wetgevingsoverleg van maandag heeft toegezegd dat, indien er tijdens de rit in 1995 indicaties zijn die leiden tot de constatering dat de vennootschapsbelasting aanzienlijk meer is dan begroot, hij bereid is om nog eens naar de onderhavige regeling te kijken. Bedoelt de staatssecretaris hiermee te zeggen dat hij bij voortgezet succes van de onderhavige spaarloonregeling niet opnieuw zal ingrijpen of bedoelt hij dat hij dan het percentage van 10 naar nul zal terugbrengen?

Zowel in het verslag als tijdens het wetgevingsoverleg heeft de CDA-fractie aangegeven, bezwaren te hebben tegen de introductie van een loonsomheffing van 10% ten laste van de werkgevers. Immers, uit onderzoeksgegevens blijkt dat van werkgeverszijde het nodige is bijgedragen om tot loonkostenmatiging te komen. Loonkostenmatiging zou juist moeten worden gehonoreerd door in dit geval geen heffing van 10% op de gespaarde loonsommen ten laste van de werkgevers te introduceren.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! De namen van onze oud-collega's Vermeend en Vreugdenhil gaan dezer dagen weer vaak over de tong. Hun wetgevende arbeid heeft sporen nagelaten, en zij zullen ook niet anders hebben verwacht. Hoe deze sporen eruit zouden zien, is echter nogal eens verrassend, wat zeker geldt bij het onderwerp van de werknemersspaarregelingen. Het succes van het initiatief is veel groter geworden dan gedacht, maar ook anders. De veronderstelling dat het wetsvoorstel budgettair neutraal zal uitwerken, is achteraf gezien wel wat lichtvaardig geuit. Maar hoe gaat dat, als je overtuigd bent van het grote nut van je ideeën? De dekking kon wel redelijk nauwkeurig berekend worden. We wisten immers, in welke mate gebruik gemaakt werd van de faciliteiten die kwamen te vervallen. Wat de kosten zouden zijn, moest echter nattevingerwerk blijven. Maar het risico zat erin, dat ze uit de hand zouden gaan lopen. Immers, wie zou er niet voor voelen, deel te nemen aan een regeling, welke zowel voor de werkgever als voor de werknemer voordelig is?

Tegen die achtergrond is het niet zo logisch, de gevolgen van het succes van de regeling te verhalen op in dit geval de werkgevers. Maar dat neemt natuurlijk niet weg dat de regering wel met een budgettair probleem zit, en het is daarbij een geluk bij een ongeluk dat deze staatssecretaris zelf oplossingen mag aandragen voor het mede door hem geschapen probleem. Erg veel keuzemogelijkheden had hij daarbij niet. Toevoeging aan het financieringstekort zou het meest kwalijke alternatief zijn. Voor extra bezuinigingen op departementale begrotingen zou ik ook niet willen pleiten. Laat de regering eerst maar eens waarmaken, dat zij de bezuinigingen conform het regeerakkoord kan effectueren.

Tijdens het wetgevingsoverleg opperde collega Hillen nog de mogelijkheid, een deel van de lastenverlichting van 2 mld. hiervoor te gebruiken. Dat zou een mogelijkheid geweest zijn, als het redelijkerwijs niet mogelijk was, het bedrag van de overschrijding binnen de regeling zelf te vinden. Voor het laatste heeft de regering gekozen. Fraai is het niet, aantrekkelijk nog

minder, maar ik moet toegeven dat de nadelige gevolgen ervan beperkt lijken te blijven. De wettelijke mogelijkheden van sparen en winstdeling blijven voor werkgevers en werknemers nog steeds aantrekkelijk, ondanks de heffing die de werkgevers zullen moeten opbrengen. Van belang is verder wat er gaat gebeuren, als in de toekomst zou blijken dat zich nieuwe tegenvallers voordoen. Dan is een herhaling van de thans gevolgde werkwijze niet aan de orde. Ik heb goed begrepen dat dan endoogen, dus buiten de spaarregeling om, een oplossing zal worden gezocht. Maar ik sluit niet uit dat de staatssecretaris dan wel op het idee zou kunnen komen, de regeling beter dicht te schroeven. Bewindslieden van Financiën hebben immers beroepsmatig een hekel aan alles wat lijkt op open-einderegelingen. Het succes van de initiatiefwet was groot, maar wel eenzijdig gericht op de spaarregelingen. De mogelijkheden van winstdeling, waarom het aanvaardbaar vooral was begonnen, zijn veel minder benut. Mijn eerste reactie daarop is, dat het dan maar goed is dat de regeling is uitgebreid tot spaarregelingen. Maar dat laat onverlet, dat het jammer is dat relatief weinig gebruik is gemaakt van de mogelijkheid, de lonen te matigen door afspraken over winstdeling.

Tegen die achtergrond kan ik mij voorstellen, dat velen bepleiten de heffing ingeval van winstdelingsafspraken zo spoedig mogelijk te beëindigen. De regering wil de mogelijkheid daartoe bezien bij de samenstelling van de begroting voor 1996, mede omdat de budgettaire gevolgen daarvan afgewogen moeten kunnen worden tegen die van andere maatregelen. Ik vind dat een redelijke benadering, en zou in dit stadium ook willen volstaan met deze toezegging van de regering. Een expliciete uitspraak, hetzij van de regering, hetzij van de Kamer, dat de heffing met ingang van 1996 beëindigd moet worden, zou mijns inziens meer schade dan winst veroorzaken. Werkgevers kunnen immers ook rekenen. Zij zullen onderhandelingen over winstdelingsafspraken wellicht een jaar willen uitstellen, als zij weten ervan te kunnen uitgaan dat zij dan niet met een heffing zullen worden geconfronteerd. Dan kan 1995 een verloren jaar worden voor de winstdeling. Daarom

kunnen wij, dunkt mij, beter ons ongeduld even bedwingen en eind volgend jaar bezien, welke mogelijkheden er zijn, winstdelingsafspraken extra aantrekkelijk te maken.

Voorzitter! Dit wetsvoorstel is er één waar niemand enthousiast over zal zijn, maar alles afwegend meen ik dat de regering in de gegeven omstandigheden een verantwoorde keuze heeft gemaakt. Ik zal mijn steun aan dit wetsvoorstel dus niet onthouden, evenmin als de heer De Korte.

De heer **De Korte** (VVD): Zeker. Waarom zouden werkgevers nu niet, dit voorstel op tafel liggende, op winstdelingsregelingen willen insteken, als het om 20% gaat?

De heer **Schutte** (GPV): Als men weet dat de beslissing dat helemaal geen heffing meer hoeft te worden betaald een jaar later valt, is men geneigd om in het CAO-overleg te zeggen: laten wij even kalm aan doen met de winstdeling, want volgend jaar is die voor ons aantrekkelijker.

De heer **De Korte** (VVD): Het gaat om 1995. Als er dan winst is te verdelen en als de mogelijkheid bestaat om die in de vorm van een beloning neer te leggen bij de CAO-onderhandelingen, waarom zou men dat dan uitstellen? Dat betekent namelijk dat de ruimte die men in het vooruitzicht wil stellen, in dat geval als gewoon loon wordt uitbetaald of als spaarloon.

De heer **Schutte** (GPV): Dat is nog maar de vraag. Wij hebben zojuist geconstateerd dat, hoewel die mogelijkheid het afgelopen jaar al aanwezig was, daar relatief weinig gebruik van is gemaakt. Nu komt er een heffing waardoor het nog iets minder aantrekkelijk wordt. Als er nu bij wordt gezegd dat het maar voor één jaar is en dat het volgend jaar weer voorbij is, bestaat bij de werkgevers in het kader van de CAO-onderhandelingen de neiging om het nog een jaartje aan te zien, omdat men er het jaar daarna meer mee kan verdienen.

De heer **De Korte** (VVD): Momenteel geldt 35% als loonsomheffing bij de winstdelingsregelingen. Dat is het huidige regime. Dat wordt al omlaag gebracht naar 20%. Dat is een stimulans. Mijn fractie is van mening

– wij worden op dat punt door andere fracties ondersteund – dat wij in elk geval naar een uniform tarief moeten, zodat een faire vergelijking kan worden gemaakt tussen de ongeblokkeerde winstdelingsregeling en de spaarloonregeling. Ik zie niet in dat de mogelijkheid dat de loonsomheffing nog verder omlaag gaat naar het uniforme tarief ertoe bijdraagt dat de werkgevers het nog een jaartje aanzien. Bovendien zitten er ook werknemers aan tafel. Die hebben er verder toch geen nadeel van, want daarvoor geldt een heffing van 0%.

De heer **Schutte** (GPV): Als sprake is van de mogelijkheid dat het volgend jaar voordeliger zou zijn, is het niet zo'n punt. Als wij echter met elkaar uitspreken dat deze heffing met ingang van 1996 moet worden beëindigd, dan lijkt het mij voor de hand te liggen dat de werkgevers wat betreft hun aandeel in de onderhandelingen liever een jaar wachten. Ik ben werkgever, noch werknemer, maar als simpel denkend politicus lijkt mij dat een begrijpelijke reactie van de werkgevers.

De heer **De Korte** (VVD): Natuurlijk, maar het feit dat men in 1995 al iets te verdelen heeft – men weet niet of dat in 1996 nog wel te verdelen is – leidt er mijns inziens niet toe, ondanks het mogelijke perspectief van een nog lagere loonsomheffing, dat men er voor 1995 van afziet.

De heer **Schutte** (GPV): Het blijft een inschatting. Daarom lijkt het mij verstandig – de staatssecretaris heeft zijn intentie al laten blijken – dat wij die mogelijkheid beoordelen als wij de concrete voorstellen eind 1995 krijgen. Dan kennen wij ook de consequenties. Dan weten wij ook of wellicht nog betere mogelijkheden worden voorgedragen door de regering.

□

De heer **Ybema** (D66): Voorzitter! De gang van zaken rond de spaarloonregeling raakt aan het punt dat de heer Smits terecht heeft opgevoerd, namelijk het zorgvuldig bestuurlijk handelen. Vanuit de maatschappij komt nogal wat kritiek los over het feit dat de overheid in de brede zin des woords vaak zo onvoorspelbaar in haar gedrag is. Men weet niet waar men aan toe is. Mijn ervaring is

dat zowel burgers als bedrijven de medeverantwoordelijkheid voor allerlei problemen best inzien – men wil daar ook zeker een steentje aan bijdragen – maar men wil wel zoveel mogelijk zekerheid over wat men te wachten staat. Als een regeling wordt ingevoerd, wil men de zekerheid dat die voorlopig van kracht blijft. Dit was voor mijn fractie een belangrijke overweging, toen het succes van de spaarloon- en winstdelingsregeling tegelijkertijd de bedreiging voor die regeling dreigde te worden. Bestuurlijk zorgvuldig handelen was voor mijn fractie het doorslaggevende argument om ervoor te zorgen dat de regeling zoveel mogelijk overeind bleef. Ik weet ook dat de staatssecretaris in zijn vorige functie die lijn helemaal ondersteunde.

De oplossing voor 1995 is noodgedwongen gevonden binnen de regeling, een noodoplossing met een duidelijk tijdelijk karakter, ook wat mijn fractie betreft. De werkgeversheffing van 10% op het spaarloon en daartegenover als positief aspect de verlaging van de werkgeversheffing over de niet geblokkeerde winstdeling.

In het blad ESB stond recentelijk een interessant artikel van de hand van de heer Bicker, medewerker van De Nederlandsche Bank. Daarin werd aangetoond dat er inderdaad sprake is van opvallend gunstige macro-economische effecten. Loonmatiging is aantoonbaar gerealiseerd door deze regeling. Besparingen zijn verder gestimuleerd. Die combinatie heeft er ook toe geleid dat er sprake is van behoud en stimulering van werkgelegenheid. Op zichzelf dus een heel belangrijk effect van een van de doelstellingen van de regeling. Dat is een punt dat wij goed voor ogen moeten houden aangezien het tevens het grote beleidsdoel is achter deze regeling.

De volgende vraag is hoe het in de toekomst verder moet met deze regeling. Het is ook bestuurlijk gezien wijs om zo snel mogelijk zicht te krijgen op de kwantitatieve positieve macro-economische effecten. Dat is een lastige aangelegenheid, maar het zou voor de toekomst van deze regeling goed zijn om te proberen in de loop van 1995 daarop zicht te krijgen. Hoe groot is de aantoonbare loonmatiging? Wat betekent het voor de winstpositie van bedrijven en voor de extra-winstafdracht door bedrijven? Wat betekent het voor de

extra inkomsten via de vennootschapsbelasting? Als wij daar in de loop van 1995 nader zicht op zouden kunnen krijgen – de motie van de heer De Korte ter zake heb ik van harte medeondertekend – dan geeft dat ook het kader aan voor de wijze waarop wij verder moeten met deze regeling. Wij moeten niet alleen bestuurlijk maar ook budgettair verantwoord omgaan met aanpassingen van de regeling. Het moet allemaal wel voldoende solide zijn. Met de exercitie over de macro-economische effecten zouden wij een solide basis kunnen creëren ten behoeve van de discussie over de vraag hoe verder te gaan met de regeling.

Daarbij is allereerst van belang hoe de afgedwongen werkgeversheffing van 10% over het spaarloon zo snel mogelijk afgevoerd kan worden. De inzet zou dan ook moeten zijn om die werkgeversheffing met ingang van 1996 af te schaffen. De macro-economische effecten maken dat naar mijn taxatie mogelijk. Wel moet er natuurlijk eerst voldoende zicht zijn op de budgettaire mogelijkheden. In de motie van de heer Van der Ploeg die door ons medeondertekend is, wordt het kabinet dan ook opgeroepen om te kijken of het verantwoord is die werkgeversheffing met ingang van de begroting voor 1996 ongedaan te maken.

Dan de winstdelingsregeling. In genoemd artikel van de heer Bicker is een van de conclusies dat de beleidsdoelstellingen loonmatiging en bevordering van sparen alleszins zijn gerealiseerd. Dat is nu al aantoonbaar. Dat geldt echter niet voor het stimuleren van de winstdeling, terwijl dat toch een van de beleidsdoelstellingen van de regeling is. De staatssecretaris is lang en intensief bezig geweest met het verder bevorderen van winstdelingsregelingen. Welke beleidsmogelijkheden ziet hij om de winstdelingsmogelijkheden verder te stimuleren? Een mogelijkheid is natuurlijk om de werkgeversheffing, die met ingang van 1995 wordt verlaagd van 35% naar 20%, nog verder te verlagen. Dat is een signaal dat vanuit de regeringsfracties in de richting van het kabinet wordt afgegeven. Ziet hij ook nog andere wegen om vormen van winstdeling verder te stimuleren?

Mijn laatste punt met betrekking tot de regeling zoals die in 1995 van

kracht wordt, betreft de deblokkeringmogelijkheden bij de spaarloonregeling. Uit informatie die ons heeft bereikt, lijkt het erop dat de voorgelegde regeling van de spaarloonregeling kan worden gehaald. Die wordt dan gedeblokkeerd. Dat kan gebeuren voor het betalen van de premie voor een levensverzekering. Dat is een van de mogelijkheden. Die maandelijkse premiebetaling gaat in het overgrote deel van de gevallen gepaard met de betaling van een opslag, weliswaar beperkt, maar toch. Die opslag dient ertoe, de verzekerde persoon vrij te stellen van premiebetaling voor de levensverzekering in geval hij onverhoopt invalide zou worden. Daar lijkt nu een misverstand over te ontstaan. Volgens de betrokkenen gaat het namelijk niet om een ongevalverzekering. Ik heb dit punt afgelopen maanden in het wetgevingsoverleg ook aan de orde gesteld. De reactie van de staatssecretaris was toen dat die deblokkering niet geldt voor de arbeidsongeschiktheidsopslag bij levensverzekeringen. Ik denk dat dat geen goede interpretatie is. Ik wil de staatssecretaris vragen om op dat punt te reageren. Als hij blijft bij zijn antwoord van afgelopen maandag, dreigt een geweldige administratieve rompslomp, omdat dan twee situaties naast elkaar dreigen te ontstaan. Ik wil hem daarom vragen om, voor zover het om de deblokkering gaat, ook toe te staan dat die opslag in de premie van de levensverzekering ook wordt geaccepteerd.

□

De heer **Van Wingerden** (AOV):
Mijnheer de voorzitter! Een onderwerp dat de gemoederen in het bedrijfsleven nogal heeft beziggehouden, is de wijziging van de werknemersspaarregelingen. De staatssecretaris heeft tijdens een eerdere gelegenheid al aangegeven dat hij eigenlijk door het regeerakkoord tot deze maatregelen is gedwongen. In het gebruikelijke spel rond de pestkaarten werd hem een wel heel ongelukkige maatregel in de maag gesplitst. De oplossing die hij heeft uitgekookt, komt ons in beginsel niet onredelijk voor. Het AOV heeft echter een probleem met het vaststellen van de status van de wijziging. Dat is niet zo zeer vervelend voor ons, maar des te

vervelender voor het bedrijfsleven dat hetzelfde probleem heeft. Wat is nu eigenlijk de bedoeling van deze bijstelling? Geldt deze alleen voor dit jaar of blijft zij zoals zij is? Is er een relatie tussen de heffing op het spaarloon en de verlaging van de heffing op de winstdeling? Staat die verlaging op zichzelf of verandert die zodra de Kamer die heffing volgend jaar afwijst, als oplossing voor budgettaire problemen?

Over de status van de heffing het volgende. Als de staatssecretaris al merkt dat de meerderheid het helemaal niet zo ziet zitten met die heffing van 10% en die het liefst volgend jaar ongedaan ziet worden gemaakt, waarom zoekt hij dan niet meteen naar een structurele oplossing? De staatssecretaris heeft immers zelf al aangegeven dat nog een paar van die beleidsmatige "successen" niet zullen leiden tot nieuwe aanpassingen. Om nu een regeling op zo'n manier aan te passen dat zowel de staatssecretaris als de Kamer er niet blij mee is, lijkt mij een vreemde situatie. Is het regeerakkoord dan zo knellend?

Een ander vraagteken zetten wij bij de raming van de opbrengststijging bij de vennootschapsbelasting. De staatssecretaris geeft terecht aan dat het niet verstandig is om inverdieneffecten mee te nemen in de algemene beoordeling van een pakket. Maar is het niet zo dat de staatssecretaris die situatie zelf creëert door te stellen dat de vennootschapsbelasting de kosten van de regeling kan gaan drukken? Mijn fractie vraagt zich bijvoorbeeld af wat er gaat gebeuren met meevallers die rechtstreeks zijn toe te rekenen aan de werknemersspaarregelingen. Is dit eigenlijk wel te overzien? Is het mogelijk om verhoogde opbrengsten weer terug te ploegen in de maatregel?

Voorzitter! U merkt het al: de gekozen constructie, hoe begrijpelijk ook, roept vragen op die een reactie verdienen. Het bedrijfsleven moet weten waar het aan toe is. Bovendien loopt het kabinet het risico dat door zijn eigen gewurm het bedrijfsleven zal anticiperen op de politieke besluitvorming en ook dat kan weer gevolgen hebben voor het budget.

Voorzitter! Ik voeg nog iets toe aan de discussie over de bevordering van de winstdelingsarrangementen in CAO-onderhandelingen. Collega Rabbiae van GroenLinks en collega

Schutte van het GPV hebben al gewezen op het feit dat een fixatie op de winst ook nadelen met zich brengt. Zo kan ik mij indenken dat het risicomijdend gedrag bij het aannemen van personeel een voorname rol zal gaan spelen. Ik doel hierbij in het bijzonder op het aannemen uit probleemgroepen, zoals gehandicapten, allochtonen, maar uiteraard ook ouderen. Tijdens de mondelinge behandeling maakte de staatssecretaris heel duidelijk dat hij dit heel goed beseft. Mijn fractie wil graag van hem weten hoe hij dit risico concreet inschat en of hij van plan is, er ook iets aan te doen.

Tot slot spreekt het AOV zijn goedkeuring uit over het feit dat het kabinet de bestaande mogelijkheden van verzekerings sparen heeft gehandhaafd. Dat is van groot belang, mede in het kader van de flexibele pensionering. Het AOV ziet dan ook de produkten van de speciaal hiervoor ingestelde commissie met belangstelling tegemoet.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Loonmatiging was en is hard nodig voor ons economisch klimaat. En loonmatiging komt niet zo maar tot stand. Welke instrumenten zijn er in het CAO-overleg beschikbaar om tot een gedifferentieerd en verantwoord resultaat te komen? In dat kader hebben spaarloonregelingen en winstdelingsregelingen een rol gespeeld.

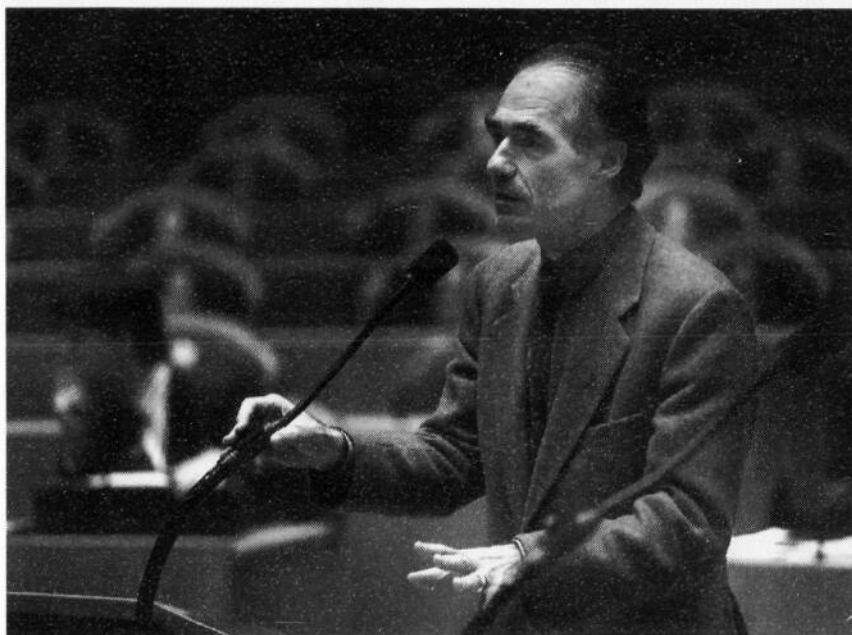
Een van de oogmerken – misschien wel het belangrijkste – van het initiatief van de kamerleden Vermeend en Vreugdenhil was om aan die instrumentenkoffer in het CAO-overleg een belangrijk instrument toe te voegen. Het is een succes geworden. De schaduwzijde van dat succes was een budgettair probleem voor het kabinet. Op zichzelf is het begrijpelijk dat de staatssecretaris de opdracht heeft gekregen, zich te bekwalmen in het beheersen van de budgettaire implicaties van de spaarloonregeling. De andere kant is dat het in fiscale regelingen een ongebruikelijke benadering is om deze tengevolge van endogene ontwikkelingen aan te passen. De staatssecretaris erkende dat in de nota naar aanleiding van het verslag en hij deed dat jongstleden maandag ook. De principiële

vraag is of dat nu wel kan. Is het geen vervelend precedent?

Voorzitter! De spaarloonregeling dreigt slachtoffer te worden van eigen succes. Maar de staatssecretaris vraagt of wij willen inzien dat het ook na zijn ingreep een aantrekkelijke regeling blijft. Dat ontken ik niet, maar het gaat natuurlijk wel om de maatvoering van de aantrekkelijke kanten. Er zijn directe effecten: een voordeel voor werknemers en een voordeel voor werkgevers, namelijk een reductie van de totale loonsom met alle gevolgen vandien. Er zijn echter ook indirecte effecten. Niet ten onrechte is verwezen naar het artikel van de heer Bicker in Economisch Statistische Berichten. Ik wil hier de vinger nog eens bij leggen. Er zijn inverdieneffecten, maar die mogen niet worden meegerekend. Ik heb het al eens vaker gevraagd en doe dat maar weer, waarbij ik erken dat het eigenlijk gaat om een bredere discussie: moet het nu altijd een onwrikbaar dogma zijn, want dit kan je toch op het verkeerde been zetten?

Als je wat jaren parlementaire discussie overziet, blijkt het ook een gelegenheidsargument te kunnen zijn. Als het goed uitkomt om je te beroepen op de inverdieneffecten, doe je dat, en als het niet goed uitkomt, hecht je aan de gewoonte dat ze niet zullen worden meegerekend, zeker niet op het departement van Financiën. Daarmee lijkt mij het laatste woord nog niet gezegd. De staatssecretaris gaf er maandagavond blijk van dat hij zich in onderdelen van deze benadering herkent. De vraag is hoe je hiermee moet omgaan bij dit soort aantrekkelijke regelingen, die ook goed zijn voor de macro-economische doelstellingen van het kabinetsbeleid.

Uiteraard is er al een discussie over werknemersspaarregelingen in de nabije toekomst, zoals de winstdelingsregeling, de aandelenoptieregelingen, de werknemersparticipatie in de factor kapitaal en in de vermogenspositie van bedrijven en flexibele inkomensbestanddelen. De SGP-fractie ziet met grote belangstelling uit naar de verdere ontwikkeling van deze regelingen en van deze opties. Wij wachten de voorstellen hiervoor in het kader van de begroting voor 1996 af. Daarbij is uiterst relevant wat collega Ybema vroeg, namelijk om de effecten van de diverse bestaande en beoogde maatregelen



De heer De Korte (VVD)

spoedig te verkennen, opdat de koers naar de toekomst met een goede onderbouwing kan worden uitgezet.

Voorzitter! Dan kom ik op het oordeel van de SGP-fractie over het voorliggende wetsvoorstel. Wij hebben grote twijfel of dit wetsvoorstel onze steun zal krijgen. Ik heb geprobeerd te verwoorden waar onze vraagpunten blijven liggen. Daar wordt inderdaad aan toegevoegd de vraag naar de consistentie van het beleid tegenover de werkgevers. Zij moeten nu de rol van de slachtoffers spelen. Verder gaat het om behoorlijk bestuur. Gaat het om een eenmalige ingreep in 1995 of moeten wij continuering na 1995 verwachten? Als het succes van de regeling wordt geprolonged, zoals wij allemaal hopen, komt er dan opnieuw een ingreep? Deze vragen zijn nog niet afdoende beantwoord, zodat wij vooralsnog grote twijfel behouden over de steun die wij aan dit wetsvoorstel kunnen geven.

□

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! De overheid investeert in twee regelingen: de winstdelingsregeling en de spaarloonregeling. In de eerste regeling wordt ongeveer 160 mln. gestopt en in de tweede 25 mln. En wat blijkt? De regeling waarin het meest wordt geïnves-

teerd, de winstdelingsregeling, is minder populair en wordt aanzienlijk minder gebruikt dan de regeling waaraan de overheid het minste bijdraagt. De logica wijst dan in de richting van verder investeren in de aantrekkelijke en populaire regeling waarin meer dan een miljoen mensen participeren, in plaats van meer geld toe te delen aan datgene wat niet werkt, zoals de staatssecretaris verkiest. Om tekorten te dekken, wil hij de winstdelingsregeling aantrekkelijker maken – hierbij gaat hij van 35% naar 20% – terwijl de populaire regeling minder populair wordt gemaakt door 10% over de loonsom te heffen. Voorzitter! Het is een merkwaardige en onlogische redenering. Mijn fractie is dan ook zeker niet vóór deze onlogische maatregel: het steunen van niet werkende regelingen in plaats van extra steun voor wel werkende regelingen. Waar zijn wij mee bezig? Juist als wij de lonen willen matigen en werkgelegenheid willen creëren en stimuleren, moeten wij investeren in de regelingen die door werkgevers en werknemers aantrekkelijk worden gevonden. Wij moeten dan afstappen van regelingen die niet goed werken.

Ook de heer Schutte heeft aangegeven dat, wanneer in de komende jaren nader wordt gestudeerd op weer nieuwe maatregelen, de verwarring in het bedrijfsleven groot zal zijn. De vraag rijst, of

daarmee wel de gewenste effecten zullen worden gesorteerd.

De heer **De Korte** (VVD): U heeft een interessante filosofische stelling naar voren gebracht: wat werkt moet worden gestimuleerd en in wat niet werkt, moet niet worden geïnvesteerd. Ik heb echter altijd begrepen dat GroenLinks van mening is dat, als bijvoorbeeld mensen niet werken, ze zoveel mogelijk moeten worden gestimuleerd om ze weer te activeren. Loopt u niet tegen uzelf aan als u dergelijke redeneringen naar voren brengt? -

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ik vind mijn redenering consistent en logisch. Als mensen dreigen in de richting te gaan van wat niet goed is voor de samenleving, zijn wij bereid om "tegendraads" te zijn en met hen confrontatie, dialoog en debat aan te gaan. Nu gaat het echter om een fiscale regeling, bedoeld om tot loonmatiging te komen en het bedrijfsleven mee te krijgen in wat ook de VVD graag wil, namelijk dat werkgevers en vakbeweging niet met hoge looneisen komen. Voorzitter! Ik heb de heer De Korte tot nu toe gekend als een man die in het algemeen consistent handelt, zij het soms niet. Hij kan niet stellen dat mijn redenering niet logisch zou zijn. Als werknemers oppakken wat wij allemaal willen, namelijk meedoen aan de spaarloonregeling zodat een loonmatigend effect optreedt, is het onlogisch dat de staatssecretaris meer wil gaan investeren in een andere regeling die niet goed heeft gewerkt.

De heer **De Korte** (VVD): Over het algemeen zijn wij van oordeel dat er in de samenleving zo min mogelijk moet worden gestimuleerd. Echter, de overheid heeft een taak waar de initiatieven van individuen en/of groepen achterblijven. In dergelijke situaties mag zij met extra stimulanen komen. Welnu, die spaarloonregeling loopt heel goed, wellicht te goed. Dat men daarvan iets terugneemt, is logisch. Die winstdelingsregeling is daarentegen kennelijk nog onvoldoende gestimuleerd. Daar moet dus nog een schepje bovenop.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! De VVD is een partij die alles wil overlaten aan de initiatieven en acties van de burgers zelf. De

burger dient zelf uit te maken wat hij belangrijk vindt en de overheid moet zich zo min mogelijk bemoeien met die burger. Daarmee is toch de kern van de opstelling van de VVD weergegeven. Welnu, gebleken is dat de burgers in het bedrijfsleven massaal kiezen voor één richting. En wat wil de VVD? Ze wil het omdraaien en in de andere richting leiden. Als dat niet anti-VVD-logica is, weet ik het niet meer.

De heer **De Korte** (VVD): Voorzitter! Ik denk dat de heer Rabbae en ik nog eens in een lunchpauze rond de tafel moeten gaan zitten om elkaar goed duidelijk te maken waar wij politiek en filosofisch voor staan. Mijns inziens is er nu sprake van een groot misverstand.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! De kantine is bedoeld voor andere praatjes dan politiek debatteren. Hier moeten wij duidelijkheid met elkaar scheppen.

Voorzitter! Ik wil daarbij nog een volgend punt betrekken, dat door de heer Schutte in het wetgevings-overleg en door onze collega van het AOV naar voren is gebracht, namelijk dat het accentueren van de winstdelingsregeling natuurlijk tot gevolg kan hebben dat de werknemers zo gefixeerd als zij zouden kunnen zijn, dat zij daardoor minder toegankelijk zouden zijn voor beleidsontwikkelingen ten aanzien van de tewerkstelling van gehandicapten, allochtonen, ouderen, al die mensen die extra aandacht nodig hebben binnen de bedrijven, waardoor waarschijnlijk de winstcijfers omlaag gaan. Zoals sommige werkgevers graag naar voren brengen: daardoor zouden de werknemers deze belangrijke politieke keuzes niet aanvaarden, zoals wij allen graag zouden zien.

In de tweede plaats is dat natuurlijk ook fnuikend voor het milieubeleid. Zoals men weet, zien vele werkgevers het milieubeleid als een aanslag op hun winstgevendheid. Dat zou ook kunnen betekenen, dat deze kwestie daardoor anti-milieubeleid zou werken. Ik concludeer daarom, dat de keuze voor een winstdelingsregeling in plaats van een spaarloonregeling niet de instemming van GroenLinks heeft. Ik hoop, dat de staatssecretaris voldoende open en toegankelijk is voor argumenten en niet gefixeerd is op iets wat niet werkt.

□

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Tja, het is een fantastisch voorstel dat poogt zoveel mensen te stimuleren tot sparen. Voor een volk als de Nederlanders moet dat toch een aangename gewaarwording zijn. Het is bovendien een wet die mensen stimuleert om risico te nemen, winst te delen. We weten allemaal, dat het niet veel wordt met een samenleving die geen risico durft te nemen.

Onze insteek is, dat er in Nederland heel veel gespaard wordt. Dat is ook niet zo gek, gezien het feit dat wij vergrijzen en ontgroenen. Wij zien het ook aan het feit dat de burgers en de bedrijven gezamenlijk meer sparen dan de overheid leent. Er wordt vaak gezegd, dat het financieringstekort zo'n probleem is. Dat is het ook wel, maar we moeten het wel een beetje relativeren door te zeggen, dat wij toch een behoorlijk groot overschot op de betalingsbalans hebben. Dat is eigenlijk het spaaroverschot van de natie. En dat is ook de reden waarom Nederland de vijfde investeerder in de Verenigde Staten is en dat wij daar heel veel aan doen.

Wat zien we in dit wetsvoorstel, deze aanpassing?

De heer **De Korte** (VVD): Is de heer Van der Ploeg het met mij eens, dat het spaaroverschot bij de grens ook wel eens te maken kan hebben met nog steeds een gebrek aan investeringen? Ik vraag dat, omdat absoluut niet de indruk moet ontstaan dat wij moeten ophouden met sparen en moeten consumeren. Bent u dat met mij eens?

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Ik ben dat met u eens. Nederland lijkt een beetje op Japan in dat opzicht. Wij zijn relatief bescheiden in consumptie en relatief naarstig om in onze oude dag te voorzien. Dat is in grote tegenstelling tot bijvoorbeeld de Angelsaksische wereld. Dat heeft uw voorzitter Bolkestein nog eens mooi benadrukt in een artikel in de krant. Daar leeft "spend what you have" nog zeer. Het is veel meer een consumptiegerichte maatschappij, zelfs een maatschappij die meer op de pof leeft. Dat geldt zowel voor de VS als - in mindere mate - voor het Verenigd Koninkrijk. Zij mogen er ons voor prijzen dat wij een land zijn dat veel spaart en dat dus ook veel middelen opzij kan zetten voor

investeringen. Wat daarbij opvalt, is hoe sterk onze binnenlandse besparingen gecorrigeerd zijn aan onze binnenlandse investeringen. Dat is heel gek, want daarvoor heb je eigenlijk een internationale kapitaalmarkt. Maar het gaat te ver om nu hierover verder te discussiëren.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): U haalt nu het model van Bolkestein aan, voorstander van het Angelsaksische model.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Ik was eigenlijk van mening dat de heer Bolkestein zich halverwege de Atlantische Oceaan geplaatst had, halverwege het Rijnlandse model en het Angelsaksische model. Hij wilde de beste kanten van beide modellen hebben.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Neemt u afstand van zijn liefde voor het Angelsaksische model?

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Ik was eigenlijk plezierig verrast door het artikel van de heer Bolkestein. Hij zei dat je moet liberaliseren, dat je meer vrijheid moet geven aan burgers en bedrijven om waar mogelijk kansen te ontplooiën, maar dat je tegelijk de sociale kanten, die toch zo sterk vertegenwoordigd zijn in het Rijnlandse model, zoveel mogelijk overeind moet houden. Dat laat onverlet dat de heer Bolkestein in die afweging zich in de Atlantische Oceaan wat dichter bij de Amerikaanse kust zal bevinden en dat ik mij wat dichter bij de Europese kust. Maar in principe moet je natuurlijk proberen de beste aspecten van beide systemen te verenigen.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Dat begrijp ik, maar uw collega Ruud Vreeman heeft in een soort tegenartikel volledig afstand genomen van de benadering van Bolkestein, omdat Bolkestein in zijn overigens verbaal evenwichtige keuze toch inhoudelijk meer het accent legt het Amerikaanse model dan op de sociale component in de Europese traditie. Dat zou kunnen betekenen dat u, in navolging van Vreeman, de benadering van Bolkestein niet als voorbeeld voor onze eigen samenleving ziet.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Het is ongetwijfeld waar dat vriend en collega Ruud Vreeman en ik heel

dicht bij elkaar staan in onze zienswijze hierop. Ik denk dat de heer Bolkestein in zijn artikel toch een beetje meer in de richting van de Europese wal was gezwommen. Ik juich dat toe, maar dat laat onverlet dat wij binnen de PvdA, Ruud Vreeman en ik hand in hand te zamen, grote voorstanders zijn van het Rijnlandse model. Wij willen niet helemaal afglijden naar een samenleving waarin in feite te veel sprake is van risicoselectie. Ik wijs dan met name op verzekerings-technische aspecten. Wij willen toch een zekere hoeveelheid van solidariteit in volksverzekeringen. In dat opzicht is er weinig verschil tussen Vreeman en mij.

Terugkomende op deze wet zien wij dat er op het sparen een werkgeversheffing van 10% komt. Collega Ybema heeft al gezegd dat wij op termijn toch misschien eens moeten bekijken of dat nu wel echt de moeite waard is. Het is namelijk niet onmogelijk dat de werking in de praktijk tegengesteld is aan de bedoeling. Feit is dat er een verschuiving optreedt: sparen wordt iets onaantrekkelijker gemaakt en winstdeling wordt iets aantrekkelijker gemaakt. Ik formuleer dit nu even wat snel door de bocht. De heffing op niet geblokkeerde winstdeling gaat van 35% naar 20%. Ik ben daar een bijzonder groot voorstander van, onder andere omdat flexibele vormen van belonen en werken als een soort schokdemper voor de economie kunnen fungeren. Dat is wat wij nodig hebben. Het is beter dan een soort loonmatigingsbeleid dat van bovenaf wordt opgelegd. Dat is ook belangrijk, maar dit is iets wat automatisch werkt. Waar je geen overheidsinterventie voor nodig hebt, werkt gewoon goed. Het is bewezen dat dat goed werkt. De Nederlandsche Bank heeft zelfs recentelijk berekeningen gemaakt, zoals ook staat in het artikel waarnaar de heer Ybema verwees, en heeft op grond daarvan geconcludeerd dat meer winstdeling bijdraagt aan loonmatiging en daarmee aan de broodnodige werkgelegenheid, waar wij met zijn allen voor staan.

In het kader daarvan wil ik drie moties die dadelijk aan de Kamer zullen worden voorgelegd, even heel kort melden. De eerste heeft als eerste ondertekenaar de heer De Korte, collega en ook vriend overigens, van de VVD. Laat daarover geen misverstand bestaan.

De gedachte erachter is dat als de verschuiving naar winstdeling zo loonmatigend werkt, het best mogelijk is dat relatief meer winsten zijn en dat er relatief meer opbrengsten zijn van de vennootschapsbelasting. De drie regeringspartijen willen dan ook dat er eens een goed en grondig onderzoek komt naar de effecten van de loonmatiging op eventuele meevallende inkomsten van de vennootschapsbelasting.

Dan kom ik bij een motie van de leden De Korte, Van der Ploeg en Ybema, die eveneens in tweede termijn zal worden ingediend. Wij pleiten per 1 januari 1996 heel sterk voor het volgende. Wij vinden winstdeling een goede zaak, zoals ook de heer De Korte al uitgebreid heeft aangegeven. Wij willen dan ook de heffing op niet geblokkeerde winstdeling van 20% naar 10% verlagen en wel per 1 januari 1996. Dat is heel belangrijk voor meer loonmatiging. Het is belangrijk voor de motivatie van werknemers. Het is ook belangrijk voor de dynamiek van de economie. Hoe meer mensen je op die manier aan het werk kunt krijgen, hoe houdbaarder en hoe financierbaarder de verzorgingsstaat zal zijn. En dat is toch wat wij allen willen.

De derde motie die de regeringspartijen in tweede termijn zullen indienen, betreft het belang van werknemersparticipaties. Ik verwijs hierbij wederom naar Ruud Vreeman, dit in de richting van de heer Rabbae. Dit idee is in de PvdA-fractie geboren. Als je flauw wilt zijn, kun je dit een pleidooi noemen voor een soort "volkskapitalisme". Dit moet nadrukkelijk tussen aanhalingstekens worden geplaatst! Wat wij in ieder geval willen, is dat werknemers ook op modernere manieren meer betrokken raken bij het bedrijf. Natuurlijk gebeurt dat georganiseerd in vakbondsverband. Wij vinden het echter ook belangrijk dat de factor arbeid een sterkere plaats krijgt in het bedrijfsleven. Mede met het oog daarop zullen wij samen met de collega's van D66 en de VVD voorstellen om de werkgeversheffing van 10% op werknemersparticipaties achterwege te laten.

Voorzitter! Ons eindoordeel over dit wetsvoorstel is zeer positief. Er moet zeker mee worden doorgedaan. Veel sprekers zijn al ingegaan op het financiële probleem. De oplossing moet inderdaad eenmalig zijn. Voortaan zal het allemaal endogeen,

via het financieringstekort moeten lopen.

De heer **Schutte** (GPV): Voorzitter! Komt het begrip "volkskapitalisme" – nadrukkelijk tussen aanhalingstekens – ook in de mede door de heren De Korte en Ybema te ondertekenen motie voor?

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Neen. Het zijn heel serieuze moties, mijnheer Schutte.

De heer **Schutte** (GPV): Prima, houden zo!

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Daarom plaatste ik het woord ook tussen aanhalingstekens. Maar ik wil het wel op een papiertje schrijven voor u.

De heer **Schutte** (GPV): Het wordt pas interessant als het in de motie staat, die ook door de genoemde collega's is ondertekend.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Dat wil ik niet!

De **voorzitter**: Hoe lang denkt de staatssecretaris nodig te hebben voor het antwoord?

Staatssecretaris **Vermeend**: Een kwartiertje, twintig minuten.

De **voorzitter**: Dan maken wij dit onderwerp voor de lunchpauze af. Het woord is aan de staatssecretaris van Financiën.

□

Staatssecretaris **Vermeend**: Mijnheer de voorzitter! Ik zal trachten, mijn beantwoording zo kort en zakelijk mogelijk te houden. De heer De Korte herinnerde eraan dat ik ooit heb gezegd dat dit de leukste belastingwet zou zijn. Ik heb dat inderdaad gezegd. Voor zover belastingwetten leuk kunnen zijn, is dit inderdaad de leukste belastingwet. En omdat het de leukste belastingwet is, sta ik hier nu. Dat is ook het curieuze, het bijzondere.

De heer Smits vertelde dat hij op bezoek was bij het bedrijfsleven. Inderdaad, de gang van zaken verdient uit bestuurlijk opzicht niet de schoonheidsprijs. Ik heb ook de achtergrond geschetst. De heer Smits vroeg mijn reactie op de opmerking van mevrouw De Vries. Ik

kan hem zeggen dat ik die opmerking zelf ook had kunnen maken. Mevrouw De Vries heeft alleen gewezen op het belang van zorgvuldigheid en van een consistent overheidsbeleid. Daar wil ik niets aan afdoen. Ik heb eigenlijk hetzelfde betoogd. Ik heb daarbij tevens de achtergrond geschetst. Ik heb aangegeven waarom ik hier vandaag sta en waarom wij hebben moeten besluiten om een wijziging aan te brengen in de regeling. Ook ik ben natuurlijk verheugd over de grote populariteit. Ik proef bij alle leden dezelfde verheugenis over het succes van de regeling. Niettemin staat hier geen blijde staatssecretaris. Ik sta hier niet blij te zijn. Ook ik betreur het dat we de bewuste maatregel hebben moeten treffen. Alleen – en ik wend mij nu tot de heer Rabbae – ik heb samen met de minister een poging gedaan om de regeling zodanig aan te passen dat zij per saldo toch aantrekkelijk is. Natuurlijk, ik moet toegeven dat zij nu iets minder aantrekkelijk is geworden. Daar kan ik niet onder uit. Als we echter kijken naar het eindresultaat – en dat ligt nu ter beoordeling voor – zeg ik, dat er nog steeds sprake is van een aantrekkelijke regeling. Ik wil uitleggen waarom dat zo is.

De heer Rabbae zei dat ik iets ging stimuleren wat minder goed werkte. Daarbij doelde hij op het voorstel om de 35% heffing op de winstdeling te verlagen tot 20% en voor het spaarloon 10% toe te passen. Dit voorstel heeft twee redenen. Allereerst wijs ik erop, dat er een budgettaire overweging aan ten grondslag ligt. Daarnaast geldt dat het belangrijk is dat wij juist in de komende jaren de winstdeling stimuleren. De heren Van der Ploeg, De Korte en Ybema hebben daarop tijdens het wetgevingsoverleg nog eens met nadruk gewezen. Winstdeling kan namelijk een belangrijke bijdrage leveren aan de versterking van de economische structuur in dit land. Zij kan ook bijdragen aan het creëren van een buffer. Het moet de leden toch aanspreken dat het goed is, bij de bedrijven een buffer te hebben voor tijden waarin het slechter met ze kan gaan. Daardoor zouden de werknemers minder snel de poort uit hoeven. Zoiets moet GroenLinks ook aanspreken. Met name de heer Van der Ploeg heeft erop gewezen, dat dit voorstel kan leiden tot behoud van werkgelegenheid, maar dat het ook werkgelegen-

heid kan scheppen. Daarom is het belangrijk dat winstdeling wordt gestimuleerd.

Ik zie ook wel dat het voorstel negatieve aspecten heeft. Ik heb echter geprobeerd bij het opstellen van de wet voor een zodanige vormgeving te kiezen, dat die negatieve aspecten zoveel mogelijk worden voorkomen. Dat heb ik naar aanleiding van een aantal kanttekeningen van de heer Schutte tijdens het wetgevingsoverleg nog eens uitgelegd. De heer Schutte wees er toen namelijk op dat het voorstel ook negatieve aspecten kan hebben. Ik heb dat toegegeven, maar in dit verband wijs ik op de vormgeving van de wet. Het is belangrijk dat de regeling openstaat voor drieluik van de mensen die werkzaam zijn in het desbetreffende bedrijf.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! Ik begrijp wat de staatssecretaris nu zegt. Hij heeft te maken met een regeling die goed werkt en een regeling...

Staatssecretaris **Vermeend**: Die minder goed werkt.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): In die regeling die minder goed werkt, moet u eigenlijk gaan investeren. Mijn vraag is: waarom draait u alles niet om? Waarom onttrekt u niet geld aan de regeling die minder goed werkt en gebruikt u dat niet voor de regeling die goed werkt, juist om de financiële problemen op te lossen?

Staatssecretaris **Vermeend**: Hier is sprake van een misverstand. U vroeg mij in te gaan op uw argumentatie en dat doe ik. Wat is echter het misverstand? Ik denk nu even aan de budgettaire aspecten van het wetsvoorstel. Een heffing van 20% levert voor de overheid meer op dan een heffing van 10%. Daarop heb ik ook tijdens het wetgevingsoverleg gewezen. Zodra er sprake is van een verschuiving van spaarloon naar winstdeling, zal dat per saldo een voordeel voor de schatkist betekenen. Natuurlijk geldt dit tot een bepaald punt is bereikt.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Hebt u ook uitgerekend wat het handhaven van de heffing van 35% op de winstdelingsregeling en het terugbrengen van de loonsomheffing van 10% naar nul zou betekenen?

Staatssecretaris **Vermeend**: Die mogelijkheid heb ik natuurlijk ook overwogen, alleen, dan kan ik de afspraak in het regeerakkoord om het budgettaire gat te dichten, niet nakomen. Zoals ook in de stukken staat, heb ik die heffing van 10% in ieder geval nodig om een deel van het gat te dichten. Dat is de achtergrond. Ik meen dat op dit punt in uw benadering sprake was van een misverstand.

Voorzitter! Ik vervolg mijn beantwoording met opmerkingen over het betoog van de heer De Korte. Hij heeft gesproken over de berekeningswijze en daarbij gezegd: misschien is de berekening met betrekking tot de vennootschapsbelasting te krap bemeten. Met andere woorden zegt hij: tel je zegeningen, want gelet op het succes van de regeling is het mogelijk dat het bedrag dat is ingeboekt hoger uitvalt dan de 100 mln. die nu is aangegeven. Hij heeft in dit verband gewezen op de, althans naar zijn oordeel, bestaande discrepantie tussen de 0,15% en de 0,35%. Daarbij is weer sprake van een misverstand. Ik kan dat vrij snel wegwerken. Die 0,15% geldt voor alle regelingen van de initiatiefwet en de 0,35% geldt uitsluitend voor de werknemers die deelnemen aan het spaarloon. In de praktijk ligt de deelnamequote op zo'n 50%. Daar zit zo'n beetje het misverstand wat de cijfers betreft. Ik neem het hem niet kwalijk. Als je dat zo leest, kan het inderdaad leiden tot misverstanden.

Er spelen toch twee elementen bij die rekensom. De heer Van der Vlies heeft er al op gewezen dat de hoofdregel is dat fiscale regelingen in beginsel endogeen zijn. Ik deel die opvatting. Ik heb al aangegeven waarom het kabinet hier een uitzondering heeft gemaakt. Wij werden al heel snel, direct na de invoering, geconfronteerd met een tegenvaller op dit dossier. Vervolgens moesten wij daar een oplossing voor vinden. De oplossing die wij hebben gegeven, ligt thans voor. De minister en ik hebben ook al verklaard dat ons uitgangspunt is dat deze regeling van nu af aan gewoon endogeen is. Dat is al beklemtoond; ik herhaal dat.

De heer Van Wingerden heeft nog eens gevraagd hoe dat precies zit. Het is nu een endogene regeling, ook als die regeling nog succesvoller wordt, dan zijn de vruchten daarvan

ook groter. Dat zou ook belangrijk kunnen zijn, zeker als het gaat om behoud van werkgelegenheid, nieuwe werkgelegenheid en loonkostenmatiging.

Wat dreigt nu te gebeuren? Ik heb al gesproken over de vennootschapsbelasting. Ook daar zit je al een beetje te balanceren wat je wel of niet meeneemt. Dat hebben wij meegenomen, omdat je daar nog kunt spreken van een direct effect. Is de regeling succesvol in die zin dat ze leidt tot minder directe loonkosten als gevolg van de loonmatiging, dan kun je daarvoor een plus inboeken. Je moet echter niet ook de effecten van loonmatiging op de vennootschapsbelasting meerekenen. Dat proefde ik bij de heer De Korte, in mindere mate bij de heer Ybema, bij de heer Smits, bij de heer Van der Vlies; de heer Schutte waarschuwde er juist voor. Dat is een brug te ver. Voor die benadering moet ik ook steun kunnen vinden bij de financieel woordvoerders van de verschillende fracties. Bij alle financiële beschouwingen in de afgelopen jaren is toch de hoofdregel geweest dat dergelijke inverdieneffecten niet worden meegerekend. Inderdaad, ik zie het vingertje van de heer Ybema. Dan mag ik het vingertje ook hier voorhouden dat je dergelijke inverdieneffecten niet meerekent. Ik zal zeggen waar je dan belandt. Dat betekent ook dat ik de effecten van de loonmatiging zou moeten meerekenen die kunnen optreden, bijvoorbeeld minder opbrengsten in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting. Het is natuurlijk niet allemaal botertje tot de boom. Neen, dan krijg je ook andere effecten, in de tweede en derde orde, als je die zou willen meewegen.

De heer **De Korte** (VVD): Voorzitter! Ik denk dat er een misverstand is over wat ik heb bedoeld. Dat moet uit de weg worden geruimd. Ik heb steeds bedoeld het directe effect en niet de indirecte effecten van de heer Bicker in Economisch Statistische Berichten. Daar gaat het mij om.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik ben blij dat het misverstand uit de wereld is. Ik kon het mij ook bijna niet voorstellen. Het gaat puur om het directe effect op de vennootschapsbelasting. Ik heb tijdens het wetgevingsoverleg al aangegeven dat wij op basis van de toen bekende gegevens zo zorgvuldig mogelijk een

rekensom hebben gemaakt. De heer De Korte, de heer Van der Ploeg en de heer Ybema hebben gevraagd of ik die rekensom – ik zeg er uitdrukkelijk bij; met betrekking tot het directe effect – nog eens wil evalueren, als ik over meer cijfers beschik. Zo versta ik de benadering van de verschillende woordvoerders. Ik heb al gezegd dat ik voorlopig niet over die cijfers beschik. Ik heb tijdens het wetgevingsoverleg al toegezegd dat ik zeker bereid ben om die rekensom over te doen, als ik over hardere cijfers beschik. Ik vind het zelf ook belangrijk om precies te weten wat die effecten zijn. Wij moeten echter geen valse verwachtingen wekken dat zo'n nieuwe rekensom onmiddellijk het effect zou kunnen hebben dat de 10% heffing van de baan zou zijn.

Ik wil mij aansluiten bij de wat voorzichtiger benadering van de heer Ybema. Hij zegt terecht: er moet sprake zijn van een solide en verantwoorde dekking; je mag je niet zomaar rijk rekenen. Met die benadering ben ik het eens. Ik ga mij niet nu alvast rijk zitten rekenen. Ik weet niet wat de uitkomst is. Ik zeg wel toe dat ik op het moment dat ik de beschikking heb over wat hardere gegevens, de directe effecten zal laten doorrekenen. Ik zal de Kamer vervolgens informeren over de uitkomst daarvan. Daarna kunnen wij daarover van gedachten wisselen. Het gaat mij evenwel wat ver – die suggestie proef ik toch een beetje – om te suggereren dat de 10% heffing op 1 januari 1996 van de baan kan zijn. Ik zit dan met een budgettair probleem. Ik kijk hierbij ook naar de financiële woordvoerders. Het regeerakkoord is hier heel duidelijk over: wij moeten het probleem oplossen. Ik ben dan ook buitengewoon dankbaar voor de brede steun voor het eindresultaat, zij het dat er kanttekening zijn geplaatst bij de gekozen benadering.

De heer **Ybema** (D66): Voorzitter! Het gaat om de direct aantoonbare effecten van de regeling die macro-economisch gezien ook budgettaire rekenen met zich brengen. Op dat punt zitten wij volgens mij op één lijn. De vraag van de regeringsfracties is of de staatssecretaris wil bekijken of hij op dat punt een verantwoorde en solide budgettaire basis kan vinden, waardoor hij kan zeggen dat wij van die 10% werkgeversheffing af kunnen en dat de heffing op de winstdelings-

regeling verlaagd kan worden tot 10%. Het moet echter verantwoord zijn en het moet voldoende solide onderbouwd kunnen worden met die positieve macro-economische budgettaire effecten.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik wil hier een vraag over stellen. Deze vloeit voort uit mijn opstelling. Ik breng in dit verband het betoog van de heer Schutte in herinnering. Als ik al middelen zou hebben voor dit dossier, moet je een en ander dan niet in een breder verband zien? De heer Schutte heeft erop gewezen dat je het in het kader van de prioriteitenstelling best breder zou mogen zien. Dat staat ook in de stukken. Ik heb al gezegd dat, als er een voordeel of voordelen zouden zijn, het verstandiger is om alles in een breder verband te zien, dan om uitsluitend te zeggen dat dit per se moet leiden tot een verlaging van die 10%. Dat was ook een beetje de boodschap van de heer Schutte. Hij zei: pas nu op met onmiddellijk die direct koppeling te leggen. Ik heb al gezegd dat ik niet uitsluit dat het tot de mogelijkheden behoort.

De **voorzitter**: Ik zie de heer De Korte bij de interruptiemicrofoon staan. Ik wil er in het algemeen op aandringen om niet het debat dat deze week al is gevoerd, over te doen. Ik sluit niet uit dat dit punt van de week aan de orde is geweest. Alleen indien er nieuwe argumenten zijn, moeten die gewisseld worden. Het is echter niet verstandig om elkaar wederom met dezelfde argumenten te benaderen. Ik breng dit punt onder uw aandacht, omdat het mij redelijk technisch leek te worden.

De heer **De Korte** (VVD): Ik wil alleen een misverstand uit de weg ruimen. De staatssecretaris moet uit mijn woorden niet begrijpen dat die 10% weg kan.

Staatssecretaris **Vermeend**: Voorzitter! Dat is belangrijk voor de helderheid.

Ik ben het eens met de benadering van de heer De Korte van het stimuleren van winstdeling. Bij de financiële beschouwingen heb ik al gezegd dat ik positief sta tegenover zijn gedachten over het bevorderen van winstdeling en dat wij bij de begroting voor 1996 zullen bekijken wat de mogelijkheden daartoe zijn.

Zowel de heer De Korte als de heer Ybema heeft gewezen op de problematiek van de premie voor de kapitaalverzekeringen. Zij hadden het met name over de deblokkering. De heer Ybema heeft opgemerkt dat er misschien wel een misverstand is. Is het, zo vroeg hij, omdat het om een beperkt percentage, tussen de 1 en 3, gaat, niet mogelijk om te komen tot een praktische oplossing? Zo niet, dan ontstaat er administratieve rompslomp. Ik ben bereid, te zoeken naar een praktische oplossing en ik neem aan dat dat ligt in de lijn van de vraag van de heren De Korte en Ybema. Dat kan waarschijnlijk in de uitvoeringsregeling gebeuren.

De heer Smits heeft opgemerkt dat de overheid zich hier van haar grillige kant laat zien. Ik heb me wat anders uitgedrukt, door te zeggen dat deze gang van zaken niet de schoonheidsprijs verdient, waarbij ik heb uitgelegd wat de achtergrond daarvan is. Je kunt daarover van opvatting verschillen. Ik sta hier ook om het regeerakkoord uit te voeren, waarvoor ik niet wegloop. Ik heb al antwoord gegeven op zijn vraag, wat ik van de opmerking van mevrouw De Vries vond. In het wetgevings-overleg en de financiële beschouwingen heb ik al in een debat met de heer Terpstra aangegeven dat het van nu af aan gaat om een endogene regeling. Ik kan mij herinneren dat de heer Terpstra het toen met mij eens was, althans met de opvatting dat het in het vervolg een endogene regeling zou moeten zijn.

Ik kom ook wel eens bij het bedrijfsleven en ik weet dus, zoals de heer Smits ook al zei, dat men daar vindt dat het beleid wel consistent moet zijn. Aan de andere kant merk ik ook wel eens bij het bedrijfsleven dat, als het gaat om de introductie van nieuwe faciliteiten of verlichtingen, men er soms anders over denkt. Dan mag de overheid wel inconsistent zijn. Ik heb daar ook begrip voor, maar natuurlijk worden bij een aanzienlijk ombuigingspakket, waarvoor de regering is geplaatst en dat ook vastligt in het regeerakkoord, allerhande dossiers betrokken. We moeten dus afwegingen maken en prioriteiten stellen. In het kader van die prioriteitenstelling was dit een van de dossiers die in het regeerakkoord zijn meegenomen. Tegelijkertijd krijgt het bedrijfsleven een lastenverlichting, die ook onderdeel van het regeerakkoord is. Het omvangrijke ombuigingsprogramma

waarvoor dit kabinet zich geplaatst ziet, is tegelijkertijd mede ingegeven door de lastenverlichting, waarvan ook het bedrijfsleven profijt trekt. Ik zou graag zien dat het bedrijfsleven ook die kant wat meer benadrukt, ook naar buiten toe.

Ik ben dankbaar en verheugd dat de heer Schutte, alles welbeschouwd, tot de conclusie komt – overigens met allerlei kanttekeningen, waarvan ik het merendeel kan delen – dat dit een verantwoorde keuze is. Het succes heeft ook mij verrast. De heer Schutte zei dat de oplossing wordt gevonden binnen de regeling. Ik geef toe dat ik de afweging “binnen of buiten de regeling” heb gemaakt, waarbij ik ook heb bekeken of compensatie op een andere wijze kan plaatsvinden. Maar mede in het licht van het regeerakkoord hebben wij een keuze gemaakt, die volgens mij, met alle kanttekeningen, toch acceptabel is. Wij hebben gekozen voor een reparatie binnen de regeling zelf, die het aantrekkelijke karakter van de regeling ongemoeid laat. Tegelijkertijd wordt daarmee geprobeerd, winstdeling te bevorderen.

De heer Ybema heeft gewezen op de gunstige effecten van de regeling, wat blijkt uit een artikel in ESB van de heer Bicker. Hij heeft gewezen op de positieve effecten die daarin worden verondersteld. Ik heb dat artikel ook gelezen, en ik kan alleen maar verheugd zijn over een dergelijke uitkomst. Ik begrijp zijn betoog in die zin, dat ik nader zou moeten bezien wat de directe positieve effecten zijn. Daarna moet ik die in 1995 op basis van harde gegevens in beeld brengen. Ik heb dat al toegezegd.

De heer Ybema heeft ook gevraagd hoe je winstdeling kunt bevorderen, afgezien van de suggestie van de heer De Korte om die 20% te verlagen. In de eerste plaats is het aan de sociale partners, meer toegespitst de werkgevers en de werknemers, om een regeling te treffen. Het kabinet draagt slechts zorg voor een voorwaardenschepend beleid. Men moet er echter zelf afspraken over maken. Ik constateer wel dat een belangrijk gedeelte van het succes van de spaarloonregeling kan worden verklaard uit goede voorlichting, reclame en advertenties. In die zin kan ook meer voorlichting worden gegeven over de aantrekkelijke kanten van winstdeling. Primair is het echter een zaak

van werkgevers en werknemers. De overheid kan een bijdrage leveren aan de komen met goed uitvoerbare wetgeving zonder administratieve rompslomp. Verder laten wij het over aan het bedrijfsleven en de werknemers die daarin werkzaam zijn.

De heer Van Wingerden vroeg mijn aandacht voor de mogelijk negatieve kanten van winstdeling. Inderdaad moet driekwart van het personeel kunnen meedoen, maar aan de andere kant gaat het om een relatief bescheiden bedrag. Ik ben daar dus niet zo beducht voor. Bij de opzet van het oorspronkelijke wetsvoorstel heb ik er veel aandacht aan gegeven, ook op verzoek van de Kamer. In de memorie van antwoord destijds stond een heel rijtje voors en tegens. Mijn eindconclusie was, op basis van een afweging van de voors en tegens, dat het met die tegens nogal mee viel en dat het daarom de voorkeur verdiende, in het kader van het voorwaarden-scheppend beleid, om de totstandkoming van deze regelingen te bevorderen.

Er is ook gevraagd hoe het staat met die heffing van 10% en of men daarvan af kan. Ik ben daar heel eerlijk in. Wij hebben daarover in het regeerakkoord een afspraak gemaakt. Er moest worden gezorgd voor solide dekking. Daar heb ik mij aan te houden. Vandaar het wetsvoorstel zoals dat thans voorligt. Ik ben wel verheugd over de eindconclusie van de heer Van Wingerden, met alle kanttekeningen, dat de gekozen oplossing niet onredelijk is.

De heer Van der Vlies twijfelt over zijn steun aan het wetsvoorstel. Hij heeft de schaduwzijden van de ingreep nog eens toegelicht. Ik kan mij daar wel wat bij voorstellen, maar ik heb een afweging moeten maken van de voors en tegens, ook gelet op het regeerakkoord. Wat de toekomst betreft gaat het verder om endogene effecten. Ik hoop dat de heer Van der Vlies een en ander voor de stemmingen nog een keer wil afwegen en dat hij uiteindelijk tot de conclusie komt dat, alles welbeschouwd, de gekozen oplossing niet onredelijk is.

De heer Van der Vlies heeft ook gewezen op de bijdrage van de heer Bicker. Hij heeft in dat kader gevraagd om een wat bredere afweging als het gaat om inverdien-effecten. Dat moet je echter nooit vragen aan iemand die op Financiën

zit. Dat heeft ook de heer De Korte opgemerkt. Directe effecten zijn er tot op zekere hoogte. Ik heb al gezegd dat wat wij met de vennootschapsbelasting doen op het randje zit. Maar wij moeten geen rekening houden met alle effecten van de tweede, derde en vierde orde. Tijdens het wetgevingsoverleg heb ik al gezegd dat er in het verre verleden wel rekening mee is gehouden. Het probleem was dat de verwachting over de inderdieneffecten nooit uitkwam. Daarom is het beter niet die weg te gaan. Je kunt er je ogen niet voor sluiten, maar bij het ramen wil ik mij toch liever houden aan de traditie van het departement van Financiën. De heer Van der Vlies heeft gevraagd of er sprake is van een precedent. De hoofdregel is en blijft dat het bij de fiscaliteit gaat om endogene effecten.

De heer Rabbae heeft mij verzocht om met hem argumenten en gedachten uit te wisselen. Ik meen dat ik dat heb gedaan en hoop dat daardoor het misverstand over de scheiding tussen spaarloon en winstdeling is weggenomen. Spaarloon is zeer succesvol. Voor de werknemers verandert er niets. Zij houden wat zij hebben, sterker nog, het maximum van de regeling wordt aangepast aan de inflatie. Alleen voor de werkgevers wordt de regeling minder aantrekkelijk. De keuze voor de 20% bij de winstdeling heb ik toegelicht met opmerkingen over de budgettaire kant en het belang van winstdeling.

De heer Van der Ploeg heeft nog eens gewezen op het belang van werknemersparticipatie en het stimuleren daarvan. Hij heeft ook gewezen op de bijdrage in de pers van zijn vriend en collega Ruud Vreeman. Ik heb dat artikel met veel belangstelling gelezen, dus ik kan goed het betoog van de heer Van der Ploeg volgen dat de komende jaren meer nadruk moet worden gelegd op werknemersparticipatie. Ik ben er een voorstander van om daarvoor een regeling te treffen, waarvan de budgettaire dekking wel solide moet zijn.

De **voorzitter**: De behandeling duurt wat langer dan was ingeschat. De tweede termijn zal na de lunchpauze plaatsvinden.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.20 uur tot 14.05 uur geschorst.



De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan voor de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Op verzoek van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen stel ik voor, aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen de wens te kennen te geven nadere inlichtingen te ontvangen over de brief inzake verzelfstandiging van de Rijksarchiefschool (23990).

Ik stel voor, te behandelen in de vergaderingen van 13, 14 en 15 december:

- de suppletore begrotingen naar aanleiding van de Najaarsnota (24001 t/m 24019 en 24021).

Ik stel voor, te behandelen in de vergaderingen van 20 en 21 december:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet uitkeringen burgeroorlogsslachtoffers 1940-1945 (geweld tegen derden) (23654);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Algemene burgerlijke pensioenwet en de Wet uitkering wegens vrijwillig vervroegd uittreden (Vut-wet) in verband met de verhoging van de pensioenopbouw bij afzien van het recht op vut en wijziging van het begrip bezoldiging (23763);
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968 in verband met de wijziging van de invoering van vereenvoudigingsmaatregelen in de Zesde Richtlijn (23677);
- het wetsvoorstel Wet toezicht natura-uitvaartverzekeringsbedrijf (23688).

Ik stel voor, 20 december te stemmen over de begrotingen van het ministerie van Justitie, het ministerie van Binnenlandse Zaken, het Gemeentefonds en het Provincie-

fonds en over de daarbij voorgestelde moties.

Ik stel voor, de volgende stukken voor kennisgeving aan te nemen: 14406, nrs. 142 en 153, 18386, nrs. 33 en 37, 19388, 19500, 19504, nr. 19, 19637, nrs. 93, 94, 98 en 103, 19958, nr. 9, 20408, 20538, 20706, 20984, nr. 10, 21010, 21109, nrs. 27 en 70, 21164, 21180, 21310, 21349, 21363, 21452, 21560, nrs. 15 en 16, 21637, nrs. 10 en 11, 21678, 21800-XVI, nrs. 30 en 98, 21814, nrs. 15, 16, 19 en 20, 21851, 21909, 21994, nrs. 8 en 9, 21965, 21973, 21980, nrs. 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25 en 27, 22017, 22025, nr. 6, 22089, nr. 19, 22097, 22147, nrs. 22, 26, 27, 28, 36, 37 en 43, 22182, 22189, 22393, 22449, 22540, 22568, nrs. 4 en 6, 22602, nrs. 27, 28, 29, 30 en 32, 22684, 22800-XVI, nrs. 63, 67, 80, 88 en 91, 22847, 23057, nrs. 11 en 13, 23128, 23158, 23235, nr. 5, 23257, nr. 75, 23400-XVI, nrs. 67 t/m 74, 76 t/m 80, 82, 85, 86 en 88, 23407, 23451, 23607 en 23666.

Overeenkomstig de voorstellen van de voorzitter wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Verhagen.

De heer **Verhagen** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Afgelopen dinsdag ontving de Kamer de nota van wijziging op het wetsvoorstel inzake de gemeentelijke herindeling in het samenwerkingsgebied 's-Hertogenbosch. Hieruit blijkt dat verstrekkende wijzigingen zijn aangebracht in het oorspronkelijke wetsvoorstel. Naar aanleiding hiervan en gesteund door verschillende andere fracties, is op verzoek van de CDA-fractie gisteren de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken bijeengekomen voor een extra procedurevergadering. Tot teleurstelling van de CDA-fractie bleken de regeringsfracties de wensen van een aanzienlijke minderheid van de Kamer te negeren om te komen tot een nader verslag en een ander tijdstip voor de plenaire behandeling, wat in lijn zou zijn met een zorgvuldige procedure. Blijkbaar interpretern de regeringsfracties artikel 94, lid 3, van het Reglement van orde op een wijze die geen recht doet aan de wensen van zeven oppositiepartijen.

Voorzitter! Nu er geen nader verslag komt, verzoek ik u, namens de CDA-fractie, de regering een brief te vragen, voordat de plenaire

Voorzitter

behandeling van het wetsvoorstel plaatsvindt. In deze brief zou naar de mening van de CDA-fractie de regering in moeten gaan op het gegeven dat de nota van wijziging niet is voorgelegd aan de Raad van State voor advies, zoals gebruikelijk is bij substantiële wijzigingen. Uit het voorgaande kunt u afleiden dat ik nadrukkelijk niet de mening deel van de staatssecretaris dat het hier slechts gaat om nuanceverschillen ten opzichte van het oorspronkelijke wetsvoorstel. De brief van de regering zal dus meer moeten bevatten dan slechts een beroep op nuanceverschillen.

De heer De Cloe (PvdA): Gisteren hebben wij in de procedurevergadering van de vaste kamercommissie een aantal modaliteiten besproken. Het aspect dat de heer Verhagen noemde is daar ook aan de orde geweest naar aanleiding van een vraag van een collega van de heer Verhagen. Als de brief op korte termijn komt, kan dit de procedure naar mijn mening niet hinderen.

De heer Poppe (SP): Wij steunen het verzoek van de heer Verhagen, in het bijzonder omdat er vele jaren lang door bewoners en bestuurders uit de gebieden waar het om gaat is ingesproken op een voorstel dat anders luidde dan het voorstel dat nu uit de bus is gekomen. In verband met de democratie en de betrokkenheid van de bevolking bij de politiek en de geloofwaardigheid daarvan, menen wij dat dit verzoek zeker door een meerderheid van de Kamer gesteund zou moeten worden.

Mevrouw Oedayraj Singh Varma (GroenLinks): Voorzitter! Ook wij ondersteunen het verzoek van de heer Verhagen, te meer omdat er fundamentele wijzigingen zijn binnengekomen. Naar mijn mening is het heel belangrijk dat wij het verzoek van de heer Verhagen ondersteunen.

De heer Verhagen (CDA): Voorzitter! De heer De Cloe verzocht, te bevestigen dat de gevraagde brief niet zou leiden tot vertraging van de voorgestelde procedure. Ik heb gevraagd om een brief van de regering ruim vóór de voorziene plenaire behandeling. Ik ga er dus van uit dat de brief van de regering, met daarin nader beargumenteerd waarom is afgezien van het advies

van de Raad van State, ons vóór 7 december zal bereiken.

De heer De Cloe (PvdA): Voorzitter! In de vaste kamercommissie is uitgegaan van behandeling in de week van 12 december. Is het nog steeds het voornemen om in die week tot behandeling te komen?

De voorzitter: Tot nu toe wel, maar u weet dat het politieke leven in deze plenaire zaal ongewis is als het gaat om de agenda.

De heer De Cloe (PvdA): Juist bij een herindelingsdebat wordt altijd een vast moment gekozen, zodat de mensen die het aangaat, aanwezig kunnen zijn.

De voorzitter: Desalniettemin maak ik dit voorbehoud. Ik probeer het te realiseren, maar ik moet dit voorbehoud maken, want je weet maar nooit.

De voorzitter: Ik stel voor, het stenogram van dit deel van de vergadering door te geleiden naar de minister van Binnenlandse Zaken.

Daartoe wordt besloten.

De voorzitter: Het woord is aan de heer De Hoop Scheffer.

De heer De Hoop Scheffer (CDA): Voorzitter! Ik verzoek de Kamer, mij hedenavond bij de stemmingen een korte heropening toe te staan inzake het wetsvoorstel inzake veilige derde landen, aangezien door collega Verhagen en mij na de behandeling van het wetsvoorstel een amendement is ingediend.

De voorzitter: Het lijkt mij verstandig om, als met heropening kan worden ingestemd, deze onmiddellijk na de dinerpauze te doen plaatsvinden, zodat deze niet direct vóór de stemmingen plaatsvindt en allen kennis kunnen nemen van hetgeen de heer De Hoop Scheffer nog naar voren wil brengen of wil wijzigen in zijn amendementen.

Mevrouw Sipkes (GroenLinks): Voorzitter! Het verzoek van de heer De Hoop Scheffer verbaast mij wel, omdat wij bij de behandeling van het wetsvoorstel zelfs een derde termijn hebben gehad. Waarom is dat amendement toen niet ingediend?

De heer De Hoop Scheffer (CDA): Het nadenken gaat altijd door, zoals wij eerder tegen elkaar hebben gezegd. Na de behandeling van het wetsvoorstel heb ik besloten die amendementen in te dienen. Omdat zij belangrijk zijn, zou ik ze graag even willen toelichten.

Mevrouw Sipkes (GroenLinks): Ja, dat begrijp ik wel. Als het snel was afgehandeld, was het wat anders, maar het leek mij voor de hand te liggen om het in te dienen in de derde termijn die de Kamer hield. Ik zal het verzoek verder niet blokkeren.

De voorzitter: Daar gaat het om. Wat u van de inhoud vindt, komt in de heropening aan de orde. Ik neem aan dat deze kort zal zijn. Het lijkt mij het verstandigst om deze onmiddellijk na de dinerpauze te houden.

Aldus wordt besloten.

De voorzitter: Het woord is aan de heer Rosenmöller.

De heer Rosenmöller (GroenLinks): Voorzitter! Ruim een week geleden heeft de Kamer ingestemd met onze motie over Borssele. Direct nadat zij was aangenomen, ontspon zich een kort debat tussen enkele collega's en de minister over de vraag wat het kabinet met de motie zou doen. Minister Wijers was toen nog wat afhoudend. Hij zei dat hij daarover de volgende dag met het kabinet zou spreken. Dat is inmiddels acht dagen geleden. In de tussentijd hebben wij niets gehoord van het kabinet, behalve dat er enkele uitspraken in de media zijn gedaan, die de strekking hadden dat alle opties nog open zijn. Aan de vooravond van de tweede kabinetsvergadering na de kameruitspraak wil ik het kabinet vragen om een brief aan de Kamer te sturen en daarin antwoord te geven op drie vragen.

De eerste vraag is of het kabinet afziet van de eigen optie om de centrale tot 2007 open te houden. Deze optie is in strijd met de uitspraak van de Kamer.

De tweede vraag is of het kabinet wil bevorderen dat er geen verdere stappen worden gezet in het proces van modernisering, totdat kabinet en Kamer heldere politieke uitspraken in definitieve zin hebben gedaan.

De derde vraag aan het kabinet is of het ermee instemt dat een

Voorzitter

definitief standpunt van het kabinet over de uitspraak van de Kamer binnen tien dagen moet kunnen worden verwacht. Als dat onverhoopt niet het geval is, welk spoorboekje heeft het kabinet dan in gedachten?

Ik verzoek het kabinet nadrukkelijk om deze vragen expliciet van een antwoord te voorzien en geen algemene beantwoording te geven. Dat zou acht dagen na de kameruitspraak teleurstellend zijn. Ik hoop dat het kabinet concreet antwoord geeft op deze vragen van de Kamer en dat de brief er in of heel kort na het weekend kan zijn.

De heer **Lansink** (CDA): Voorzitter! Acht dagen geleden, na de aanneming van de motie van mevrouw Vos over *Borssele*, heeft de minister van Economische Zaken een heldere beschouwing gehouden over de eigen verantwoordelijkheid van het kabinet en over de verschillende interpretaties van de motie, die in de beschouwing zouden worden betrokken bij de nadere besluitvorming in het kabinet. Wij hebben toen uiteraard ook aangedrongen op een antwoord, zij het dat wij het kabinet enige ruimte hebben gegeven. Mij werd gisteren informeel duidelijk dat er volgende week nog geen beslissing was te verwachten. Tegen die achtergrond steun ik het verzoek om helderheid. Dat is van belang voor de Kamer, hoewel degenen die aan het rare besluitvormingsproces hebben bijgedragen, daarvoor niet beloond hoeven te worden. Maar de mensen om wie het gaat, hebben wel recht op duidelijkheid. Ik distantieer mij overigens van de vraagstelling die zojuist naar voren is gebracht. Het is mij voldoende als de regering meedeelt of zij de motie uitvoert of niet en met welke argumenten. Dan kunnen wij tijdig een debat hebben om het kabinet hulde te betuigen of het op een andere koers te brengen.

De **voorzitter**: Ik stel voor, het stenogram van dit deel van de vergadering door te geleiden naar het kabinet.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Hendriks**: Mijnheer de voorzitter! Vandaag wordt het Verdrag van Marrakech, vermeld onder agendapunt 11, behandeld. Hoe laat zal dit wetsvoorstel

vanavond aan de orde worden gesteld? Omdat deze kwestie van fundamenteel belang voor de hele Nederlandse economie is, vraag ik u of de stemmingen in verband met dit wetsvoorstel op een ander moment kunnen plaatsvinden.

De **voorzitter**: Ik kom straks op uw vragen terug. Als de regeling van werkzaamheden achter de rug is, kan ik het totaal overzien.

Ik geef het woord aan mevrouw Sipkes.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Afgelopen week maar ook de vorige week hebben wij het uitvoerig gehad over de zogenaamde novemberbrief en de daarbij behorende brief van de minister-president. Ik had begin november om de laatste brief gevraagd en de bedoeling was, de Kamer meer duidelijkheid te bieden over de herijking en de buitenlanduitgaven. Uit de brief bleek dat voor de zomer de resultaten daarvan bekend zouden zijn, analoog aan de wens van de Kamer. Het was binnen de Kamer het verlangen van zowel de oppositie als de regeringspartijen, dat hierover tijdig een debat zou kunnen worden gehouden.

Gisteravond bleek tot mijn verbazing dat de minister van Buitenlandse Zaken een heel andere exegese gaf van de inhoud van deze brief. Hij stelde dat de brief was geschreven met het oogmerk dat de resultaten bekend zouden worden gemaakt aan de regering. Vanochtend las ik in de Volkskrant dat de woordvoerder van de minister heeft verklaard dat het kabinet pas twee weken geleden – dus nadat zij de Kamer had geïnformeerd en stelde dat zij tegemoet zou komen aan de wens van de Kamer – het besluit heeft genomen om de herijking op Prinsjesdag aan de orde te stellen.

Voorzitter! Ik vind dit een uitermate vreemde gang van zaken en een zeer vreemde manier om met wensen van de Kamer om te gaan. Ik hoop dat de minister-president duidelijk zal aangeven dat hij blijft bij het honoreren van het verzoek van de Kamer, zodat wij ervan kunnen uitgaan dat wij er vóór de zomer en voordat hieraan ook in financieel opzicht definitief invulling wordt gegeven, helderheid over verkrijgen. Ik zou graag zien dat wij nog vóór aanstaande dinsdag een reactie krijgen, zulks in verband met de

motie van de heer De Hoop Scheffer en mijzelf.

De heer **Weisglas** (VVD): Voorzitter! Het staat mevrouw Sipkes uiteraard vrij om dit verzoek te doen maar eerlijk gezegd had ik vannacht om half drie, nadat wij uitgebreid over dit punt hadden vergaderd onder leiding van uw kundige vervanger mevrouw Doelman, het idee dat de argumenten op voldoende wijze waren gewisseld met de regering, hier vertegenwoordigd door drie ministers en een staatssecretaris. Ik meen dat namens de regering de duidelijkheid is gegeven die mevrouw Sipkes nu expliciet aan de minister-president vraagt. Het staat haar vrij om dit te vragen maar voor mij is het, na gisteren, wel duidelijk.

De heer **Van Traa** (PvdA): Voorzitter! Om te voorkomen dat wij van de minister-president het stenogram van de vergadering van gisteren krijgen, verzoek ik mevrouw Sipkes haar vragen enigszins te preciseren.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Voorzitter! De brief van de minister-president is door de Kamer in zijn geheel op slechts één manier uitgelegd. Die uitleg houdt in dat nog voor de zomer, dus nog vóór de vaststelling van de begroting, de resultaten van de herijking bekend zullen zijn. Mijn vraag aan de minister-president is of deze interpretatie van de Kamer klopt, of dat wij moeten concluderen dat hij slechts bedoelde dat die resultaten alleen aan de bewindslieden bekend zouden worden gemaakt. Het laatste komt overeen met het verhaal dat minister Van Mierlo gisteravond ophing.

Daarnaast vraag ik aandacht voor het feit dat vandaag in de Volkskrant wordt gesteld dat pas twee weken geleden het kabinet besloot om alles naar Prinsjesdag te verschuiven. Dan weet ik als lid van de Kamer niet meer of ik dan 1. de minister-president moet geloven, 2. de minister van Buitenlandse Zaken of 3. de woordvoerder van de minister van Buitenlandse Zaken. Daar wil ik gewoon helderheid over hebben.

De heer **Van Traa** (PvdA): Dus als ik het goed begrijp, vraagt mevrouw Sipkes aan de minister-president een brief over de verdere procedure wat betreft de herijkingsnota. Ik heb daar

Voorzitter

op zichzelf geen behoefte aan, maar ik heb er ook niets tegen.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Ik vraag eigenlijk aan de minister-president of hij de andere bewindslieden die betrokken zijn bij de buitenlanddiscussie wil houden aan hetgeen hij de Kamer heeft beloofd.

De **voorzitter**: Ik wil een opmerking maken en u een voorstel doen. Het is wel heel ongebruikelijk, zeker na een uitvoerig debat, om naar aanleiding van het debat te vragen om verdere informatie. Ik moet dat gewoon vanwege de orde in de Kamer opmerken, omdat anders debatten ook niet meer afgerond worden maar bij voortduring een vervolg krijgen. Ik geloof niet, dat dat goed is. Ik moet die opmerking maken, omdat de brief van de minister-president, waarover mevrouw Sipkes spreekt, ook gisteren bekend was. Ik maak die opmerking meer in algemene zin om te vermijden, dat wij in het vervolg na afronding van de debatten al weer binnen enkele uren een vervolg daarop krijgen.

In de tweede plaats stel ik u voor, het stenogram van dit deel van de vergadering door te geleiden naar de minister-president. Hij neemt van dit alles kennis en wij zullen wel merken hoe het antwoord zal luiden.

Aldus wordt besloten.

De heer **Weisglas** (VVD): Voorzitter! Ik kan ermee instemmen, maar ik heb in dit beroep geleerd dat je altijd zeer zorgvuldig moet zijn. Daarom wil ik graag voor de Handelingen corrigeren, dat de vergadering niet om half drie maar om tien over half twee vannacht is gesloten. Dan kan ik die 50 minuten verantwoorden!

De **voorzitter**: In ieder geval heeft u nu verhinderd, dat over 100 jaar iemand op deze onduidelijkheid zou kunnen promoveren!

Ik moet nog de vraag van de heer Hendriks beantwoorden. Ik ben op dit moment nog steeds voornemens de agenda voor deze dag af te werken en aan het einde van deze dag te stemmen in verband met doorzending van alle stukken naar de Eerste Kamer, opdat de Eerste Kamer deze zaken voor het kerstreces kan afdoen, zoals is afgesproken. Deze stemming was al heel lang aangekondigd en ik heb in de afgelopen dagen begrepen, dat ook ver buiten

deze Kamer bekend is, dat wij vandaag een dag hebben waarop vele dingen tot een eindconclusie worden gebracht, althans wat betreft financiële zaken en zaken die op 1 januari het Staatsblad moeten hebben bereikt. Dit was al lang afgesproken!

U wilt hier toch nog over discussiëren?

De heer **Hendriks**: Met uw toestemming, heel graag! Ik weet niet of de geachte medeleden zich realiseren wat wij dan vanavond gaan bediscussiëren, want...

De **voorzitter**: Mag ik u nu onderbreken! Ik geloof, dat het niet goed is om op voorhand te veronderstellen dat de collega's niet zouden beseffen over welk onderwerp wordt gesproken en wat de portee daarvan is. Dit geldt te meer, nu ik deze opmerking toch moet maken, omdat op dringend verzoek van de desbetreffende commissie op mij een beroep is gedaan, zo enigszins mogelijk de zaken rond de GATT vandaag op de agenda te plaatsen nadat de zaak al een keer op de agenda was geweest. Daaruit moet ik de conclusie trekken, dat men de portee juist heel goed kent. Ik heb zelden de behoefte geproefd om onnodig lang door te vergaderen als het ook een week later kan.

De heer **Hendriks**: Mag ik u dan wat vragen, voorzitter?

De **voorzitter**: Dat mag altijd!

De heer **Hendriks**: U weet, dat wij anderhalf uur spreektijd hebben. Wij zijn met ongeveer zes sprekers. Met een uur discussie erbij zijn wij tweeënhalve uur bezig. Als wij rond tien uur beginnen, weten wij hoe laat we kunnen eindigen. En wie hebben wij hier dan nog in de zaal voor de stemming? Het is van fundamenteel belang voor het Nederlandse volk, voor onze hele economie!

De **voorzitter**: Ik vermoed, dat het aantal heel groot zal zijn!

De heer **Hendriks**: Dat hoop ik hartgrondig!

De **voorzitter**: Dat weet ik wel zeker!

De heer **Hendriks**: Fijn!

De heer **Schutte** (GPV): Voorzitter! U

hebt terecht herinnerd aan eerdere besluitvorming op dit punt, maar heb ik het verkeerd dat bij die eerdere besluitvorming wel begrepen was, dat de stemming over de GATT – voor zover die nodig is – wellicht niet hoefde plaats te vinden in het gehele blok van andere stemmingen? Heb ik het mis?

De **voorzitter**: Er doet zich bij de GATT-stemming één punt voor – en dat weet u – namelijk dat er niet geamendeerd kan worden. Dat betekent, dat het of "ja" is of "nee". Wij hebben dan ook nog een andere manier van stemmen. Ik weet niet hoe de dag verder verloopt wat betreft de duur van de onderwerpen. Soms duurt het wat langer, soms gaat het veel sneller. Het slijkst is natuurlijk om alles in één keer aan het einde af te wikkelen. Ik heb aangegeven, dat in de loop van de avond stemmingen zullen plaatsvinden. Ik geloof, dat iedereen daaraan maar moet vasthouden en daarvan moet uitgaan. Wij weten nu eenmaal dat dit moment in deze week voor Sint Nicolaas aanbreekt. Daar staat tegenover dat daarmee de last van de laatste week voor het reces iets naar voren is geschoven. Ik stel voor, dat wij conform de eerdere besluitvorming onze agenda voor deze dag afwerken.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling (afrondend debat) van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de loonbelasting 1964 en van een aantal andere wetten houdende aanpassing van het regime voor werknemersspaarregelingen (23943).**

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

De heer **De Korte** (VVD): Voorzitter! Ik kan het heel beknopt houden. Ik zeg de staatssecretaris dank voor zijn antwoorden. Ik ben erkentelijk voor de paars-praktische oplossing die hij in de zin heeft voor de deblokkeringsmogelijkheden bij de spaarloonregeling. Ik denk dat wij daar wel uit zullen komen.

De Korte

De financiering van de wensen die de fracties van VVD, PvdA en D66 naar voren hebben gebracht, moet uiteraard solide zijn, waarbij solide natuurlijk weer staat voor sociaal-democraten, liberalen en democraten. Dat is ons devies, zeker als financieel-woordvoerders. Dus ik denk dat de staatssecretaris daarover niet al te zeer bezorgd behoeft te zijn.

Maar om die financieringsvorm in ieder geval vorm te geven, dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening, dat de geraamde overschrijding van f 300 mln. op het dossier werknemersspaarregelingen – gezien de onzekerheden – een indicatief bedrag is;

verzoekt de regering:

1. vóór de begrotingsopstelling 1996 een nader evaluatie-onderzoek te verrichten ten aanzien van de werknemersspaarregelingen en daarbij vooral aandacht te besteden aan het matigende effect ervan op de loonkosten, en
2. een eventuele met de loonkostenmatiging direct corresponderende extra opbrengst van de vennootschapsbelasting tijdig "terug te ploegen" in deze regelingen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door de leden De Korte, Van der Ploeg en Ybema. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 8 (23943).

De heer De Korte (VVD): Dan sprak ik nog over twee wensen die daarbij zeker aan de orde moeten komen. De eerste wens, die ik mede namens de collegae Van der Ploeg en Ybema zal verwoorden, luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat de belangstelling

voor winstdelingsregelingen – in tegenstelling tot die voor spaarloonregelingen – beneden de verwachtingen is gebleven;

van mening, dat het laten participeren van de werknemers in het bedrijfsresultaat – gezien het belang van flexibele beloningsvormen – extra stimulering verdient;

verzoekt de regering de voorgestelde loonsomheffing van 20% op winstdelingsregelingen per 1 januari 1996 te verlagen naar 10%,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door de leden De Korte, Van der Ploeg en Ybema. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 9 (23943).

□

De heer Smits (CDA): Voorzitter! Ik ben mijn eerste termijn begonnen met het zondebesef. Dat blijft nadrukkelijk aanwezig. Ik heb gemerkt dat de staatssecretaris een "mea culpa" heeft uitgesproken, waar hij zei dat de oplossing met betrekking tot de spaarloonregeling gekozen was, de introductie van de 10%, een manier van aanpak was die bestuurlijk niet de schoonheidsprijs verdient. Helaas heeft hij geen "mea maxima culpa" uitgesproken. Dat zou voor mij het geheel wegnemen van die 10% zijn geweest. Helaas!

Ik heb geconstateerd dat de VVD-fractie van harte instemt met de introductie van die 10% loonsomheffing op de spaarloonregeling. Ik heb zelfs begrepen dat dit wat de VVD betreft een blijvend percentage is, dus ook in de voorliggende jaren. Daarvan zal in de RCO-organisaties waarschijnlijk met dankbaarheid kennis worden genomen.

De heer De Korte (VVD): Natuurlijk mag de heer Smits dit niet concluderen. Ik heb gezegd dat wij bij de behandeling van dit wetsvoorstel instemmen met die 10%. Ik heb ook signaleerd dat de moties die wij zoëven hebben ingediend, mogelijk tot betere uitkomsten leiden. De fracties van de coalitiepartijen hebben twee wensen op tafel gelegd. Als er dan nog ruimte over is, kan naar die 10% worden gekeken. Maar het leek mij te vroeg gespeculeerd

om nu de 10% van tafel te nemen aan de hand van meevallende opbrengsten. Daaraan wilde ik niet meedoen.

De heer Smits (CDA): A contrario redenerend kunnen wij dus constateren dat u het niet uitsluit dat de 10% ook in de komende jaren wordt gehandhaafd?

De heer De Korte (VVD): Dat kan ik niet uitsluiten.

De heer Smits (CDA): Dat is een helder antwoord, waarvoor dank.

Voorzitter! De staatssecretaris heeft gezegd dat er, als je een en ander tegen elkaar wegstreept, per saldo een voordeel overblijft voor de werkgevers. Het blijft aantrekkelijk om te sparen. Ik kom zelf tot de conclusie dat het uiteindelijk een nadelige regeling is voor het bedrijfsleven, voor de werkgevers. Ik heb gewezen op de grilligheid van dit voorstel, ook vanuit het bedrijfsleven. De staatssecretaris heeft dat erkend. Zijn die signalen opgepikt?

Ik heb ook gewezen op het element van de administratieve lasten. Er zijn zojuist enkele moties ingediend. Indien het voorgestelde wordt doorgevoerd in het beleid van de staatssecretaris, zal dat op onderdelen leiden tot aanpassing van de bestaande regeling. Dat wordt allemaal lastig en ingewikkeld voor het bedrijfsleven. Zoals ik al in eerste termijn heb gezegd, is dit weer zo'n voorbeeld waarbij met name de kleinere werkgevers zullen moeten aankloppen bij hun administratieconsulent of accountant. Dat gaat niet zonder kosten gepaard. Dit is weer zo'n voorbeeld van het introduceren bij nieuwe wetgeving van extra administratieve lasten. Ik had nu juist begrepen dat paars op dit punt in het regeerakkoord een aantal afspraken had vastgelegd. Dit was een mooi moment geweest voor de staatssecretaris om het goede voorbeeld te geven.

Voorzitter! Ik kom tot een afronding. Ik blijf van opvatting dat er ter zake van dit wetsvoorstel geen sprake is van consistentie. De spaarloonregeling is heel jong en wordt al heel snel gewijzigd. Het is niet duidelijk, zoals ook blijkt uit de opmerkingen van de VVD, of dit een eenmalige introductie van een loonsomheffing is. Bovendien vind ik het onbillijk dat een deel van de budgettaire problematiek alleen op

de werkgevers wordt afgewenteld. Op grond van die overwegingen zal ik mijn fractie adviseren om tegen dit wetsvoorstel te stemmen.

De heer **Schutte** (GPV): Voorzitter! De argumenten zijn duidelijk. De conclusie van de CDA-fractie zal zijn: het wetsvoorstel niet steunen. Dan valt er dus een budgettair gat. Herhaalt de heer Smits het voorstel dat de heer Hillen tijdens het wetgevingsoverleg heeft gedaan voor een andere wijze van dekking? Het voorstel van de heer Hillen was: uit de lastenverlichting. Dat kan echter niet meer, want dat wetsvoorstel is vanmorgen al aanvaard. Of zegt de heer Smits: dan moet het eventueel maar via het financieringstekort?

De heer **Smits** (CDA): Dat is een problematiek die het kabinet moet oplossen. Wij hadden aanvankelijk een zekere voorkeur om het te bekijken in relatie tot de totale verlichting van de administratieve lasten voor 1996. Maar dat is nu dus niet aan de orde.

De heer **Schutte** (GPV): Daar ligt ook geen voorstel voor. Daarvoor is geen voorstel gedaan. U heeft wel ingestemd met een lastenverlichting van 2 mld.

De heer **Smits** (CDA): Dat klopt. Laat dit kabinet zelf maar aangeven waaruit het dat budgettaire probleem wil dekken. Dat moet men mij niet vragen.

De heer **Schutte** (GPV): Dat is een verschil in benadering tussen uw fractie en mijn fractie.

De heer **Smits** (CDA): Akkoord.

De heer **De Korte** (VVD): Dit is toch merkwaardig, voorzitter. Dat is veel te gemakkelijk gezegd. De heer Smits maakt zich er nu wel erg gemakkelijk van af. De financiële woordvoerder van de CDA-fractie, de heer Terpstra, heeft steeds gezegd dat er een zeker kader moet blijven. Dat kader zou zijn opgenomen in het CDA-verkiezingsprogramma, waaraan zou worden gerefereerd. In latere jaren, zo stelde de heer Terpstra in het vooruitzicht, zou er iets met een soort tegenbegroting gebeuren. De heer Smits is nu dus gehouden aan zijn verkiezingsprogramma. Hij moet op basis van dat programma de

dekking aangeven, als hij met het voorgestelde niet akkoord gaat.

De heer **Smits** (CDA): Ik vind dat niet mijn taak. Het kabinet komt met een aantal voorstellen die ons niet welgevallig zijn. Moet ik dan vervolgens aangeven waar de dekking vandaan moet komen?

De heer **De Korte** (VVD): Dat deed bijvoorbeeld de VVD-fractie in de vorige kabinetsperiode bij voortdurings.

De heer **Smits** (CDA): Dat heeft tot weinig resultaten geleid.

De heer **De Korte** (VVD): Het heeft in ieder geval wel geleid tot geloofwaardigheid in de oppositie. Wat u nu doet, is niet erg geloofwaardig.

De heer **Smits** (CDA): Het valt nog maar te bezien of er sprake was van geloofwaardigheid. Die conclusie deel ik niet.

De heer **De Korte** (VVD): Ik kan wel zeggen dat er in ieder geval van uw kant een zekere mate van respect was voor het feit dat de VVD dat consequent deed. De VVD kwam in geen enkele debat met voorstellen of afwijzingen die niet waren gefinancierd in de tegenbegroting. U maakt daar nu voorshands geen praktijk van. Dat kan toch niet de bedoeling zijn.

De heer **Hillen** (CDA): Voorzitter! Ik heb van de week het wetgevings-overleg bijgewoond. Tijdens dat overleg is gebleken, dat het bewuste gat zou ontstaan op basis van een aanname. Het gaat daarbij dus om iets wat nog niet gerealiseerd is, maar verwacht werd toen het regeerakkoord werd opgesteld. Het nieuwe kabinet heeft zich vervolgens gehaast om de wetsvoorstellen die in deze Kamer zijn aangenomen weer ongedaan te maken. Dat is ongeloofwaardig. Dit is punt één.

Mijnheer De Korte, u heeft tijdens het wetgevingsoverleg aangegeven dat er in het kader van de vennootschapsbelasting sprake zou kunnen zijn van een meevaller, maar ook dat was een aanname. Die meevaller mocht echter niet gebruikt, want dat zou de regering niet goed uitkomen. Het ging immers om een meevaller voor de regering. Wij hebben toen geconstateerd, dat het

een zeer onevenwichtige manier van optreden is als op basis van een aanname voor een tegenvaller wetgeving plaatsvindt, maar dat de aanname voor de meevaller als het ware naar het volgend jaar wordt geschoven, naar een tijdstip waarop geëvalueerd moet worden. Daarom heb ik toen gezegd: je moet nu met beide aannames op de zelfde manier omgaan. Dat zou betekenen dat je of nu niets doet of dat je straks van de realisaties uitgaat. Daarbij zou dan kunnen blijken dat er van een gat geen sprake is. Echter, op voorhand ervan uitgaan dat wij een gat achterlaten is onjuist, ook in het licht van de discussie van deze week. Bovendien is een kabinet dat een wet die net is gaan gelden weer terugdraait, ongeloofwaardig.

De heer **De Korte** (VVD): Voorzitter! Dit optreden van de heer Hillen is niet solide. Als hij het standpunt dat hij vertolkt echt wil laten gelden, moet hij voor dit wetsvoorstel en voor onze motie voor nader onderzoek ten aanzien van meevalende opbrengsten in het kader van de vennootschapsbelasting stemmen. Als hij dat doet, voldoet hij aan de eis van soliditeit.

De heer **Hillen** (CDA): Nee, wij gaan niet op het moment dat zou kunnen blijken dat er sprake is van een tegenvaller meteen een regeling die net is gaan gelden terugdraaien. Het kabinet doet dat wel. Wij wachten eerst de realisatie af, zeker als bijvoorbeeld door de heer De Korte wordt aangegeven dat een meevaller wordt verwacht waarmee de problemen zijn te matchen. Ik heb in dit verband de heer De Korte nog geprezen vanwege zijn rekenkunst en het feit dat hij op dit terrein zo goed is geïnformeerd.

De heer **De Korte** (VVD): Voorzitter! Als de heer Hillen mij wil prijzen voor mijn attitude, zou hij dat niet beter kunnen doen dan door mijn voorbeeld volgen en dat houdt in: voor het wetsvoorstel en de door ons ingediende motie stemmen.

□

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Voorzitter! Ik zal mijn inbreng beperken tot op te merken dat ook de PvdA vindt dat dit een prima wetsvoorstel is. Natuurlijk zijn wij het eens met de twee moties die door de

betrokken partijen is ondertekend. Bij dezen wil ik de derde motie die bij het pakket van moties hoort de Kamer voorleggen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat het met het oog op het bevorderen van werknemersparticipaties, mede in het belang van het stimuleren van zeggenschap en motivatie van werknemers en daarmee de produktiviteit, gewenst is de 10% heffing op spaarloon achterwege te laten;

verzoekt het kabinet van deze werkgeversheffing per 1 januari 1996 af te zien,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Ploeg, De Korte en Ybema. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 10 (23943).

De heer Smits (CDA): Voorzitter! Ik begrijp dat nu het verzoek wordt gedaan voor een eenmalige introductie van de 10% loonsomheffing voor het jaar 1995 en dat vervolgens het verzoek wordt gedaan, daarvan in 1996 af te zien. Staat dit niet haaks op de opmerkingen die heer De Korte zojuist heeft gemaakt?

De heer Van der Ploeg (PvdA): U begrijpt de tekst verkeerd. Voor de werkgevers geldt een loonsomheffing van 10% voor allerlei spaarvormen. De ondertekenaars van deze moties hechten zeer veel belang aan grotere betrokkenheid van de werknemers bij een bedrijf. Met het oog daarop willen wij de zeggenschap stimuleren. Wij denken daarbij met name aan een andere rol voor werknemers in het bedrijf en aan het bevorderen van de arbeid. Wij willen nu dat die 10% heffing op spaarloon voor werknemersparticipatie, dus als er echt in het eigen bedrijf wordt gespaard, achterwege wordt gelaten.

Voorzitter! Nu zal de heer Smits vragen hoe het staat met de dekking. Deze drie moties mag hij rustig zien als één pakket. De eerste motie, die

ondertekend was de heer De Korte van de VVD en die ook tijdens zijn inbreng werd voorgelezen, hield in dat er, als de verschuiving van spaarloonregeling naar winstdelingsregeling inderdaad zo loonmatigend werkt als wordt suggereerd in het artikel van de heer Bicker van de Nederlandsche Bank in Economisch Statistische Berichten, mogelijkheden ontstaan. Als er dan minder lonen zijn, dan zullen er wel meer winsten zijn. En als er meer winsten zijn, dan zijn er meer inkomsten van vennootschapsbelasting; ik zeg het even kort door de bocht. Het is mogelijk dat er meer geld binnenkomt dan wij ons op dit moment kunnen realiseren.

De heer De Korte (VVD): Per 1 januari 1996.

De heer Van der Ploeg (PvdA): Precies. Wij zeggen dat het geld dan in ieder geval teruggeploegd moet worden in deze regeling. Daarbij zien wij twee zeer belangrijke punten. Ten eerste is het van belang om het winstdelingsregime nog aantrekkelijker te maken. Dat is belangrijk voor de produktiviteit, voor de motivatie van werknemers en ook als automatische schokdemper voor de economie. Ten tweede is het van belang voor het vorm geven aan nieuwe verhoudingen tussen de factoren arbeid en kapitaal om het sparen in het eigen bedrijf te bevorderen. In dat licht moeten deze drie moties worden gezien.

De heer Van der Vlies (SGP): Voorzitter! Het is op zichzelf opmerkelijk dat er vanuit de coalitie drie moties in de Kamer worden neergelegd, terwijl dat tot nu toe niet is gebeurd vanuit fracties die zich tot de oppositie rekenen of een onafhankelijke positie proberen in te nemen. Ik heb de staatssecretaris vanmorgen van alles en nog wat horen toezeggen. Hij heeft het probleem onderkend en hij bereidt zich voor op een deugdelijk voorstel voor het begrotingsjaar 1996 en volgende jaren. Heeft de heer Van der Ploeg daar kritiek op?

De heer Van der Ploeg (PvdA): Ik heb geen enkele kritiek op staatssecretaris Vermeend en zeker niet op de manier waarop hij de vragen heeft beantwoord.

De heer Van der Vlies (SGP): Gebrek aan vertrouwen dan?

De heer Van der Ploeg (PvdA): Geenszins. Ik heb het volle vertrouwen in de staatssecretaris.

De heer Van der Vlies (SGP): Piketpalen dus om te bepalen langs welke lijn hij moet opereren?

De heer Van der Ploeg (PvdA): Neen, maar zelfs als je in iemand heel veel vertrouwen hebt en het volste gelooft, vinden wij de twee thema's winstdeling en bevorderen van werknemersparticipaties zo belangrijk dat wij ze willen vastleggen in een motie. U kunt het inderdaad zien als een piketpaal of als een signaal, maar wij willen echt dat het komende jaar wordt gebruikt om te kijken of deze twee moties inderdaad vorm gegeven kunnen worden. Het is eigenlijk bedoeld als een actieve aansporing vanuit de Kamer.

De heer Van der Vlies (SGP): Dus het is iets meer dan ondersteuning van beleid waarvan de contouren vanmorgen door de staatssecretaris zijn geschetst?

De heer Van der Ploeg (PvdA): U zou het zelfs sterker kunnen zeggen. U zou het kunnen beschouwen als een steun in de rug van de staatssecretaris om nog verder te gaan op de ingeslagen weg. Zo enthousiast zijn wij over het wetsvoorstel.

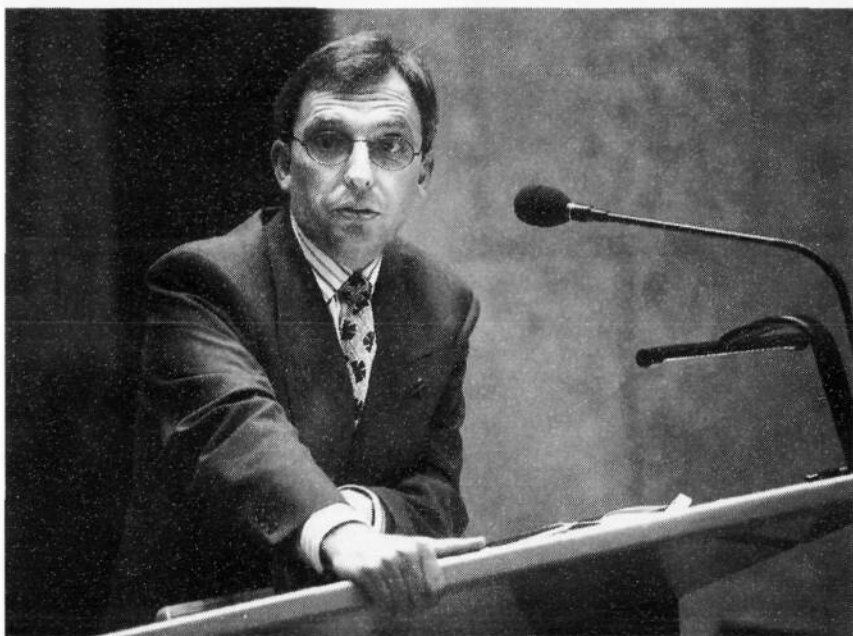
De heer Van der Vlies (SGP): Dan ken ik het karakter van de moties vanaf nu. Dat is duidelijk.

De heer Hillen (CDA): Voorzitter! Het is eigenlijk de paarse wind die een steun in de rug moet geven, zowel van de coalitiepartijen onderling als van de staatssecretaris en die verder paars moet ondersteunen, begrijp ik.

De heer Van der Ploeg (PvdA): Ik ben blij dat u iets begrijpt, maar ik snapte de laatste opmerking niet.

□

Staatssecretaris Vermeend: Voorzitter! Ik zal het kort houden, want ik zag bij mijn voorgaande beantwoording u zo nu en dan in mijn richting kijken. Ik dacht: ik krijg dadelijk een cursus van de heer Deetman om kort te antwoorden.



De heer Van Rey (VVD)

Daarom wil ik het dit keer echt kort houden. Kennelijk heb ik het goed geraden dat ik die cursus zou krijgen van de voorzitter.

Ik zie de moties inderdaad zo dat ze mijn enthousiasme moeten verstevigen. Met andere woorden, ik zie ze als ondersteuning. Maar ik zie ze wel als ondersteuning binnen de grenzen, zoals de heer De Korte ook zegt, van een solide dekking en een solide regeling. Binnen de context van wat ik heb opgemerkt over de budgettaire dekking en de mogelijkheden daartoe bij de begrotingsvoorbereiding zie ik deze moties als een ondersteuning.

Ik betreur het dat de heer Smits tot de conclusie komt dat hij zijn fractie moet adviseren om dit wetsvoorstel niet te steunen. Toen ik een van de financiële mensen was van de PvdA-fractie, had ik altijd respect voor de wijze waarop de VVD in ieder geval pogingen deed om een adequate dekking te vinden. Het valt mij op dat de heer Smits zich buitengewoon gemakkelijk afmaakt van de problematiek van de 300 mln. Ik betreur dat. Ik had dat niet verwacht van de CDA-fractie. Ik had begrepen uit de voorgaande periode dat men altijd een deugdelijke financier was. Het valt mij een beetje tegen dat die deugdelijkheid, die ik altijd zo bewonderd heb bij het CDA, nu weg is. Ik vind dat jammer. Ik constateer dat alleen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, af te zien van artikelsgewijze behandeling en later op deze dag te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling (afroendend debat) van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de vermogensbelasting (wijziging ondernemingsvrijstelling) (23940).**

(Zie wetgevingsoverleg van 28 november 1994.)

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Van Rey** (VVD): Voorzitter! Ik zie dat het bijna drie uur is. Laat mij dan maar eens beginnen met een drietal citaten van een drietal professoren. Misschien is het goed om te beginnen met een citaat van prof. Giele: "Er is een aantal redenen te noemen waarom wij van de vermogensbelasting af moeten. Ik noem er drie. 1. Zij leidt tot emigratie van vermogende Nederlanders. 2. Zij vormt in de concurrentieslag binnen de EG voor Nederland een minpunt

als vestigingsland. 3. Zij berust op niet valide, dan wel zwakke rechtsgronden." Dit is een willekeurig citaat van een willekeurige professor. Mijn tweede citaat is van prof. Essers; het staat op pagina 135 van het boek Fiscale grensvergelijking. "Na een winstniveau van f 150.000 is het fiscaal gezien aantrekkelijker, het bedrijf in België of Duitsland voort te zetten." Mijn derde citaat komt van prof. L. Stevens. "Den Haag ligt nauwelijks wakker van de fiscale asielzoeker." En dan heb ik het nog niet eens over het rapport dat prof. Stevens heeft gemaakt ten behoeve van de initiatiefnemers Vermeend en Vreugdenhil over de afschaffing van de vermogensbelasting.

Ik noem willekeurig deze drie professoren, omdat de staatssecretaris enige dagen geleden een werkgroep heeft ingesteld, namelijk de werkgroep fiscaal-technische herziening van de loon- en inkomstenbelasting. In die werkgroep zitten twaalf professoren. Drie daarvan heb ik zojuist geciteerd. Als je zoveel professoren in die commissie opneemt, blijft er in Nederland bijna niemand meer over die kritiek kan hebben, zeker niet onder de hoogleraren fiscaliteit. Ik geloof dat wij dat nu ook weer niet moeten doen. Daarom hoop ik dat alle fiscaal-deskundigen en de twaalf apostelen die in die werkgroep zitten, tot flinke voorstellen komen. Zeker nu prof. Zwemmer daarbij aanwezig is, ga ik ervan dat het daadkrachtige voorstellen zullen worden.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! Bedoelt de heer Van Rey hiermee dat hoe meer professoren er zijn, hoe minder vermogensbelasting er in Nederland betaald hoeft te worden?

De heer **Van Rey** (VVD): Neen, u moet naar mijn mening nog geen relatie zien met de vermogensbelasting. Daar kom ik later op. Ik bedoelde met name op te merken dat je, als je alle deskundigheid in een commissie haalt, geen kritiek meer uit het veld krijgt. Dat moeten wij natuurlijk proberen te voorkomen.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ik neem aan dat u ook professoren kent die met bewijzen staven dat de sociale infrastructuur in Nederland, het investeringsklimaat en de rust in

Nederland ook een belangrijke verworvenheid zijn en een reden vormen om juist hier te investeren en niet in België of andere landen waar aan de lopende band stakingen zijn.

De heer **Van Rey** (VVD): Ja, maar die zijn niet deskundig op het terrein waarop de staatssecretaris hen nodig heeft.

Voorzitter! In het persbericht wordt gesproken over vereenvoudiging, doelmatigheid, het wegnemen van knelpunten bij de toepassing en uitvoering en het voorkomen van geschillen tussen fiscus en belastingplichtige. Dat zijn natuurlijk fantastische voornemens. Het is dan ook toe te juichen – dat geeft aan dat de staatssecretaris zeer snel vorderingen wil maken op dit terrein – dat hij aan de werkgroep heeft gezegd dat een advies over de vermogensbelasting het eerste advies is dat hij wil hebben. Dit staat op pagina 106 van het stenografisch verslag van het wetgevingsoverleg. Dat geeft aan, dat de staatssecretaris niet alleen probeert om binnen enkele weken vorderingen te maken, maar ook dat hij meent dat 100 jaar na het instellen van de vermogensbelasting het jaar 1995 het jaar dient te worden van duidelijke signalen op in ieder geval het terrein van de vermogensbelasting. In de interviews die de staatssecretaris de laatste dagen heeft gegeven, zegt hij steeds dat de fiscale concurrentiepositie van Nederland moet worden versterkt, waarbij hij met name de vermogensbelasting noemt. Een produktie van achttien wetsvoorstellen in 100 dagen – ik zie mijnheer Hillen kijken: dat is wel wat anders dan in zijn tijd! – is gigantisch, wat aangeeft dat ook op dit terrein binnenkort goede voorstellen te verwachten zijn.

Voorzitter! Zoals u weet, ligt er een initiatiefwetsvoorstel-De Korte/Van Rey om tot een verdubbeling van de drempel en een geleidelijke verlaging tot 0,2% te komen. Naast het instellen van die werkgroep, met alle gewisselde stukken, druk ik de staatssecretaris nog eens op het hart om ook in 1995 met een duidelijk signaal te komen, omdat juist de drie professoren ook al hebben aangegeven dat het goed is voor werk. Daar draait het kabinetsbeleid om.

De heer **Hillen** (CDA): Ik ben op zichzelf onder de indruk van de

argumenten die u op dit punt hanteert, maar u moet het ook zo nadrukkelijk aan de staatssecretaris vragen! Het initiatiefwetsvoorstel komt er nog steeds, maar waarom moet dat een initiatiefwetsvoorstel zijn? Dat kan nu toch ook van de staatssecretaris komen?

De heer **Van Rey** (VVD): Daarom heb ik maandag ook gezegd dat we daar samen in de komende maanden verder aan moeten werken.

De heer **Hillen** (CDA): Toen hoorde ik de heer Van der Ploeg ineens zeggen dat dat geen paars, maar een blauw idee is, waarop ik begon te aarzelen.

De heer **Van Rey** (VVD): Het is ook een blauw idee! Het is ook oorspronkelijk een idee van de VVD-fractie. Ik dacht dat juist u de laatste dagen wat cynisch was geworden over initiatiefwetsvoorstellen. Als dit initiatiefwetsvoorstel toch door de Kamer komt, kunnen we misschien samen iets doen, dan weten we in ieder geval dat het later in het Staatsblad komt.

De heer **Hillen** (CDA): Dat weet ik niet, want we praten vandaag over een wetsvoorstel dat het Staatsblad niet heeft gehaald. Eerder al, bij de financiële beschouwingen, heeft collega Terpstra gezegd dat de CDA-fractie positief tegen het initiatiefwetsvoorstel aan kijkt.

De heer **Van Rey** (VVD): Heel plezierig. Als u daar ook meteen de dekking bij levert, kunnen we misschien vanmiddag al aan de slag! Komt u rustig naar voren als u sprankelende ideeën heeft, zeker op het terrein van de dekking.

Voorzitter! Wij hebben maandag gevraagd om een verhoging van de belastingvrije drempel. Als die wordt verhoogd met 20%, heeft dat, althans volgens het schriftelijke antwoord, een budgettaire derving van 75 mln. ten gevolge. Heb ik het goed dat, als we ongeveer 400.000 belastingplichtigen hebben, wij praten over een lastenverlichting van f 216? Te meer vraag ik dat, omdat het hele budgettaire kader althans voor de VVD-fractie nog niet duidelijk is. Ik heb niet de indruk dat de cijfers in de stukken via het gooiën van een dobbelsteen tot stand zijn gekomen, maar ik heb daar toch een aantal vragen over. Collega De Korte vroeg vanmorgen ook al, of een verdubbe-

ling van de drempel leidt tot een budgettaire derving van 300 mln. Ik begreep uit de stukken dat 20% verhoging leidt tot 75 mln., dus 100% leidt tot 375 mln. Ik zeg dat met name omdat, hoe langer het initiatief-De Korte/Van Rey bij de Kamer ligt, hoe hoger de bedragen worden die uiteindelijk nodig zijn voor de dekking. Wij zijn begonnen met een dekking van zo'n 650 mln., en we zitten nu al tegen het miljard aan, terwijl we juist tot 0,2% zijn teruggegaan! U kunt zich voorstellen, voorzitter, dat we de steun van de heer Hillen hard nodig hebben.

De heer **Hillen** (CDA): Maar als er binnen het regeringskamp zo'n verschil van mening bestaat over allerlei dekkingen, waarom wordt er dan altijd tegen ons aangezurd om het tot op de komma nauwkeurig te doen?

De heer **Van Rey** (VVD): In dit huis heb ik de laatste elf jaar geleerd dat je, als je in de oppositie zit, bij alle voorstellen exact de dekking aan moet geven. Ik ben heel wat keren door het CDA heel kritisch benaderd, omdat ik wel eens zei "dat wordt in de plooiën meegenomen", bijvoorbeeld bij de verhoging van de tabaksaccijns of die van de bieraccijns, waarvoor ik toen nog de steun kreeg van de heer Wöltgens. Ik zei toen tegen de minister van Financiën, de heer Ruding, dat dat in de plooiën wordt meegenomen. Deze heeft mij toen naar het departement laten komen – ik dacht dat de heer Hillen daar ook nog bij was – om te zeggen dat we zo niet met elkaar om kunnen gaan. Er moet exact worden aangegeven wat de dekking is. Ik wil alleen dat in 1995, wanneer we hierover praten, kabinet, initiatiefnemers en kamers uitgaan van de juiste cijfers. Vandaar mijn opmerking over de cijferbrij.

Ik hoef niet meer in te gaan op de inhoudelijke aspecten van dit wetsvoorstel. Maandag jongstleden hebben wij daarover al een wetgevingsoverleg gehad. Ik kan daar dus aan voorbijgaan. Toch vond ik het vreemd dat, toen het wetsvoorstel werd aangeboden, flinke commotie ontstond bij met name het bedrijfsleven. Ik vraag de staatssecretaris of hij dat ook vond. De regering had namelijk reeds op 5 september 1994 in een persbericht aangegeven wat later in het kabinetsvoorstel zou komen. Ik heb die commotie

toentertijd niet helemaal begrepen. Later is die gelukkig afgezwakt, toen het bedrijfsleven zag – ik zeg dit tegen de heer Hillen – dat sprake was van een extra lastenverlichting in 1995, omdat de aangekondigde grondslagverbetering eruit zou worden gehaald. Het lijkt mij goed dat de staatssecretaris nog eens aangeeft dat juist 1995 een cruciaal jaar is, omdat dan meer geld ter beschikking komt.

Ik heb al gesproken over het overkill-amendement dat toentertijd in de Kamer is behandeld. Dit wetsvoorstel haalt dat er ook uit. Dat is ook een heel goede stap in de juiste richting geweest.

□

De heer **Hillen** (CDA): Voorzitter! De paarse coalitie maakt op mij een grillige indruk. Men is verdeeld over alle hoofdpunten van beleid. Elke dag als je de krant openslaat, staat er wel weer een voorbeeld van in. Ook vanavond kunnen wij ons verheugen op een stemming over een belangrijk onderdeel van beleid, waarbij de golven binnen de coalitie weer hoog zullen opspatten. Over een onderwerp waar men eigenlijk tegen te hoop zou moeten lopen, is men het weer met elkaar eens. Het is reuze vermoedend, ook voor de oppositie, om daar nog een peil op te trekken.

Het voorstel dat wij nu met elkaar bespreken, hebben wij met de grootst mogelijke teleurstelling ontvangen. Het gaat hierbij namelijk om een wetsvoorstel waarmee beide kamers der Staten-Generaal al hebben ingestemd. In de Tweede Kamer is nog een motie ingediend om het wetsvoorstel zo snel mogelijk in het Staatsblad te krijgen. Die is met algemene stemmen aangenomen. Het nieuwe kabinet, in het bijzonder deze staatssecretaris, nota bene mede-naamgever van dit wetsvoorstel, dient vervolgens echter een nieuw wetsvoorstel in om het oude voor een belangrijk gedeelte uit te kleden. Deze kwestie verdient niet de schoonheidsprijs. Sterker nog, wij wijzen die aanpak volledig af.

Ik ben het met de heer Van Rey eens dat wij niet inhoudelijk op het wetsvoorstel hoeven in te gaan, want dat is de afgelopen week genoegzaam gebeurd. Daar komt bij dat het wetsvoorstel-Vreugdenhil/Vermeend hier en aan de overzijde ook uitgebreid is besproken. De werkgelegenheidsbelangen zijn

daarbij ook aan de orde gesteld. Wij weten dus precies waarover wij praten. Bij het debat over het vorige wetsvoorstel is alles, maar dan ook alles aan de orde geweest.

De heer **Van Rey** (VVD): De heer Hillen vergist zich, want het overkill-amendement, het amendement om een groep vermogensbezitters extra te belasten, is niet voldoende bij de discussie betrokken geweest. Het amendement werd vijf minuten vóór het begin van het debat ingediend. Wij hebben toen direct gezegd dat wij hoopten dat iemand de initiatiefnemers zou terugfluiten. Het nieuwe kabinet heeft dat nu gedaan.

De heer **Hillen** (CDA): Er is veel meer aan de orde geweest. Ook de VVD is op een aantal punten heel kritisch geweest over het wetsvoorstel. Uiteindelijk heeft de VVD het wetsvoorstel in beide Kamers gesteund. De VVD heeft de motie-Melkert, waarin werd gevraagd om onmiddellijke plaatsing in het Staatsblad van de wet, ook gesteund. Dat is de uiteindelijke keuze van de VVD geweest, alles afwegende. Daar kan de VVD ook op worden aangesproken.

De heer **Van Rey** (VVD): Als een wetsvoorstel is aangenomen en in het Staatsblad moet verschijnen, is het democratisch dat een politieke partij daarin de collega's steunt. Dat is logisch. U moet het ons niet verwijten. U moet juist respecteren dat wij procedurele steun hebben gegeven, terwijl wij het er inhoudelijk mee oneens waren.

De heer **Hillen** (CDA): Ik juich het toe. Het verbaast mij alleen dat, nu de staatssecretaris doet wat zijn voorganger al heeft aangekondigd en het wetsvoorstel niet contrasigneert, u omslaat als een blad aan de boom. In april steunde u de Kamer en nu steunt u weer de staatssecretaris.

De heer **Van Rey** (VVD): De nieuwe staatssecretaris nam het initiatief van de VVD over en vond het amendement niks. Zo is het precies gelopen.

De heer **Hillen** (CDA): De heer Melkert heeft, toen zijn motie aan de orde was, uitgebreid betoogd dat alle argumenten al waren gewisseld, ook dat van de Raad van State op het punt van de ongelijkheid, en dat de

Kamer desondanks vond dat het wetsvoorstel in het Staatsblad moest komen. Dat heeft toen de steun gekregen van elke partij in de Kamer. Hoe is het toch mogelijk dat drie partijen nauwelijks drie maanden later, terwijl de inkt van het wetsvoorstel nog niet droog is, een andere opstelling kiezen?

De heer **Van Rey** (VVD): Het is veel eenvoudiger. De voorganger van deze staatssecretaris heeft de wens van de VVD overgenomen dat aan de Raad van State om advies wordt gevraagd. U moet er juist moed uit putten dat er naar een oppositiepartij is geluisterd. Misschien is dat in de toekomst ook iets voor u.

De heer **Hillen** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ook de VVD heeft voor een motie gestemd waarin ervan werd uitgegaan dat geen advies van de Raad van State nodig was en dat het wetsvoorstel onmiddellijk in het Staatsblad moest komen. Het kan best zijn dat de VVD de ene keer zus doet en de andere keer zo stemt. Als de heer Van Rey zegt dat het stemgedrag van zijn fractie niets te maken heeft met wat zij eerder heeft beweerd, is hij duidelijk.

De heer **Van Rey** (VVD): Als wij onze argumenten hebben gegeven en geen meerderheid in dit huis krijgen, leggen wij ons daarbij neer en doen wij loyaal mee aan de uitvoering die leidt tot publicatie in het Staatsblad. Dat hebben wij gedaan. Dat de staatssecretaris daarvan nu afwijkt op grond van onze argumenten, is alleen maar mooi. Dat het nieuwe kabinet dit omzet in een nieuw wetsvoorstel, is een verbetering.

De heer **Hillen** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik wil zelfs de VVD-fractie nog enigszins ontzien, omdat zij ook toen in het debat alle opmerkingen heeft gemaakt waarop de heer Van Rey nu wijst. Het verwijt aan de fracties van de PvdA en D66 blijft overeind. De drie coalitiepartijen hebben indertijd voor de motie-Melkert gestemd en nu ineens herinneren zij zich dat stemgedrag niet en gaan ermee akkoord dat een tegengestelde richting wordt ingeslagen.

Er is geen letterlijk verslag van het toenmalige overleg maar wel een beknopt verslag en ik citeer daaruit: "De heer Melkert wees erop dat bij de behandeling van het

initiatiefwetsvoorstel door de Tweede Kamer mede rekening is gehouden met kritiek van de Raad van State, maar dat dit niet heeft geleid tot zodanige verandering van het geheel dat het thans opnieuw aanleiding zou zijn om advies aan de Raad van State te vragen". Verderop in het verslag zegt hij "dat de nu gekozen procedure leidt tot uitstel en rechtsonzekerheid". En verder: "Dat de staatssecretaris te kennen gaf ervan uit te gaan dat de Raad van State negatief zou gaan oordelen over het initiatiefwetsvoorstel, maakt duidelijk hoe overbodig het is hierover alsnog advies aan de Raad van State te vragen en roept vraagtekens op over de werkelijke reden voor het aanvragen van dat advies." Al die argumenten zijn dus in de Kamer aan de orde gesteld, zijn gewogen en hebben ertoe geleid dat het wetsvoorstel is aanvaard en dat vervolgens een motie is aanvaard die vroeg om onmiddellijke uitvoering. Op dat moment heeft de Kamer zich gebonden aan de uitvoering. Als de Kamer zich drie maanden later die kameruitspraak niet meer herinnert en zich voegt naar een nieuwe uitspraak, dan wil dat zeggen dat de partijen die daarvoor verantwoordelijk zijn op z'n minst inconsistent handelen. Achteraf over ongelijkheid praten, is in dat verband dan ook niet erg geloofwaardig.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Wij hebben nu te maken met een nogal scherp advies van de Raad van State dat kan leiden tot een botsing tussen de Nederlandse overheid en de rechter, de Europese dan wel de nationale. Bent u nog steeds van mening dat de regering over dat advies van de Raad van State heen moet stappen?

De heer **Hillen** (CDA): Ik heb bij het wetgevingsoverleg van deze week al opgemerkt dat de BuPo als een soort heks beschikbaar is voor iedereen die op een gegeven moment iets wil voorkomen. Die roept dan heel hard: BuPo! Dan staat alles stil en kan niets meer. Artikel 26 BuPo zou dan betekenen dat er ongelijkheid van behandeling is tussen twee groepen. Dat zou niet meer kunnen. Althans, dan zouden er processen komen en die zou de Staat kunnen verliezen. Ik heb toen opgemerkt dat de regering op dat punt op zijn minst selectief te werk gaat. Er zijn andere voorstellen aan de orde geweest waarbij ook

ongelijkheid van behandeling aan de orde is, zoals de ouderenaftrek, waarbij de fractie van GroenLinks terecht heeft gewezen op de arbeidsongeschikten. Dat was een ongelijke behandeling, maar daar is het woord "BuPo" niet gevallen. Het is dus een selectieve benadering. Bovendien staat de Raad van State een ongelijke behandeling toe, want men gaat, zonder verdere motivatie, akkoord met de verhoging tot 68%, terwijl dat voor de andere vermogensbezitters niet geldt. Verder wordt die ongelijkheid door ons ten principale afgewezen, omdat het om een ondernemingsgebonden vermogen gaat. Dat vermogen is dus niet vrij beschikbaar en daar kan men niet mee doen wat men wil. Het moet in de onderneming blijven. Daarvoor was het wetsvoorstel er ook. Het had een directe link met de werkgelegenheid. Het was de bedoeling om met name voor het midden- en kleinbedrijf een omstandigheid te creëren dat er minder geld door de fiscus uit het bedrijf gezogen zou worden, zodat het bedrijf geld zou hebben voor het bevorderen van de werkgelegenheid. Dat leek ons een goed doel.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Heeft de Raad van State dat niet ingezien? Gisteren heeft de commissie voor Justitie een gesprek gevoerd met de Hoge Raad en die heeft ons verteld dat men de laatste tijd veel zaken op z'n bord krijgt waarvan veel afstammen van de belastingwetgeving, omdat die niet altijd even zuiver – dat is mijn woord – is. Wij zijn medewetgever. Ik kan mij dan ook voorstellen dat zo'n scherp advies van de Raad van State niet zomaar terzijde wordt gelegd, maar gebruikt wordt om tot een goede wetgeving te komen.

De heer **Hillen** (CDA): Daarom heb ik ook opgemerkt dat wij als medewetgever mede de inkleuring van de wet aangeven. Als wij bij zo'n debat een oordeel geven over bijvoorbeeld toepasbaarheid van BuPo in dit verband, moet dat ook meegewogen worden bij rechterlijke uitspraken. Als wij vinden dat het BuPo hier niet opgaat en als argument geven dat er in dit geval sprake is van aanvaardbare ongelijkheid, omdat het over verschillende zaken gaat, is wat mij betreft BuPo niet van toepassing. Als medewetgever geef ik die uitleg eraan. Dat is ook zorgvuldig.

Voorts heb ik bij het wetgevingsoverleg tegen de staatssecretaris gezegd dat hij had kunnen volstaan met een brief aan de Kamer, als medewetgever, waarin hij zijn visie op BuPo had gegeven. Hij zou kunnen schrijven dat hij de Raad van State in deze uitleg niet volgt, omdat hij van oordeel is dat hetgeen hier gebeurt, kan. Dat vond hij ook toen hij hier nog als kamerlid zat en voor dat wetsvoorstel heeft gestemd. Als hij als staatssecretaris dat standpunt had aangehouden, dat in een brief had neergelegd en dat aan ons had laten weten, was dat ook meegewogen. Als wij dat vervolgens gesteund hadden, had dat in het advies van de Raad van State gestaan. De wetgever en medewetgever hadden dan nadrukkelijk gezegd: dat vinden wij niet. Dan weet ik niet of men die processen sterk had gestaan om alsnog op grond van artikel 26 ver te komen.

Hoe zit het precies met die ongelijkheid? Wanneer houdt die op en wanneer begint die? 68% schijnt aanvaardbaar te zijn. Wanneer is het niet meer aanvaardbaar? 72% is genoemd. De staatssecretaris gaf aan dat hij dat eigenlijk niet wist. In het advies van de Raad van State bij het voorliggende wetsvoorstel, wat uitgaat van 68%, wordt daar opeens niet meer van gerept. Je krijgt bijna de indruk dat de Raad van State blij was dat ze hun werk hadden gedaan en voor de rest er geen woord meer aan vuil wilde maken. Met andere woorden: punt gemaakt, doorgaan met de zaak. Aangezien de Raad van State er zo'n belangrijk punt van maakt in de nadere advisering, is het op zijn minst vreemd dat het in de advisering van dit wetsvoorstel volledig ontbreekt. Daarom vraag ik de staatssecretaris toch of hij ons in ieder geval uit de brand kan helpen en kan aangeven wanneer gelijkheid ophoudt en onaanvaardbare ongelijkheid begint.

Natuurlijk is dit wetsvoorstel voor 1995 ietsjes aantrekkelijker, maar ons grote bezwaar ertegen is dat het wettelijk de deur naar verdere stappen dicht doet. Juist de aantrekkelijkheid van het voorstel van de heren Vreugdenhil en Vermeend dat nu ongedaan wordt gemaakt, was dat in de wet vast lag dat volgende stappen zouden worden gezet. Dat wil zeggen dat wij in fasen zouden komen tot volledige afbouw van een vermogensbelasting op ondernemingsgebonden

vermogen. De staatssecretaris zegt dat hij alles zal doen om te bevorderen dat dit toch zal worden bereikt, maar hij doet precies het tegenovergestelde: via wetgeving maakt hij het op dit moment onmogelijk en hij moet nu nieuwe wetsvoorstellen indienen om alsnog die deur open te zetten. Daarom vind ik zijn uitspraken en toezeggingen op dat gebied onvoldoende geloofwaardig. Zij zouden veel geloofwaardiger zijn geweest als hij er bijvoorbeeld voor had gezorgd dat het wetsvoorstel, ondanks het nadere oordeel dat hij moest geven over het BuPo-gedeelte en ondanks het feit dat de dekking hier en daar bijgesteld zou moeten worden, toch het Staatsblad had gehaald en hij 1995 zou hebben gebruikt om er nadere invulling aan te geven. Dan had hij alsnog dit wetsvoorstel kunnen indienen, dat zich zou beperken tot de eerste stap, of hij had alsnog een invulling kunnen geven aan de zaken waaraan het volgens hem ontbrak. Nu gooit hij de deur dicht en zegt hij dat hij heus wel met iets nieuws komt. Ik vind deze toezeggingen onvoldoende, want de feiten wijzen precies de andere kant op.

Mijnheer de voorzitter! Dit wetsvoorstel is ook een belangrijk precedent in de verhouding tussen de Kamer en de regering. In de schriftelijke stukken ben ik daar uitgebreid op ingegaan. Als een wetsvoorstel door beide Kamers is aanvaard en er een motie overheen is gegaan om het onmiddellijk in het staatsblad te krijgen, moet het wel heel zwaar zijn wil de regering haar contrasignering weigeren. Natuurlijk kan dat, maar dan moet het wel heel zwaar zijn. In de nota naar aanleiding van het verslag zijn wat precedenten genoemd, maar veel is het niet. Het is terecht dat de regering op dit punt buitengewoon terughoudend is. En nog sterker is deze vraag aan de orde als het gaat om initiatiefwetsvoorstellen. De Kamer heeft dan het initiatief genomen en de regering kan wel haar oordeel geven, maar is feitelijk lijdzaam. De Kamer geeft echter haar ideeën en legt die uiteindelijk in stemmingen vast. Volgens de techniek die wij in dit land hanteren, kan de regering tijdens de debatten het woord voeren, haar eigen inzichten geven en zich verzetten in de verschillende zwaartes die zij tot haar beschikking heeft. Als het wetsvoorstel dan is afgehandeld en door beide Kamers is

aanvaard, moet er een buitengewoon zware overweging zijn om zo'n wetsvoorstel alsnog niet te contrasigneren.

Wat een beetje dreigt, is wat de heer Melkert in een mondeling overleg in april heeft genoemd een "recht van amendement van de Raad van State". De Raad van State ligt dwars, wordt er dan door een eindadvisering alsnog bij gehaald en kan alsnog zeggen dat het anders moet, waardoor een beslissende invloed ontstaat op de wetgeving. Ik weet niet of dit een "recht van amendement van de Raad van State" te noemen is, maar wat nu wordt ingevoerd, vind ik een soort amendementsrecht van de regering. Ik weet wel dat de regering altijd het recht heeft, aan het eind van de rit af te wege, maar als dit leidt tot inhoudelijke bijstelling zonder dat er externe rampen zijn gebeurd, gaat de regering mijns inziens toch een stap te ver in de verhouding met de Kamer. Novellen zijn er in het algemeen voor technische bijstellingen en voor datumbijstellingen omdat een bepaalde datum niet is gehaald, of wanneer het inhoudelijk gaat om een verzoek daartoe van de Eerste Kamer, die het recht van amendement nu eenmaal niet heeft. Zo'n novelle bereikt tegelijk met het wetsvoorstel alsnog de eindstreep, maar hier was die eindstreep al bereikt en toen werd er een wetsvoorstel ingediend dat de kracht van een novelle had. In de verhouding tussen regering en Kamer vind ik dit een gebeurtenis die niet mag voorkomen.

Het punt is natuurlijk dat de regering het nog wel kan proberen, maar dat het pas status krijgt op het moment dat de Kamer eraan gaat meewerken. Wanneer de Kamer en masse had gezegd: dat doen wij niet, daar beginnen wij niet aan, dan had de regering hoog of laag kunnen springen, maar dan was het niet gebeurd. Doordat de Kamer eraan meewerkt, legitimeert zij dat de regering zich dit extra rondje kan permitteren. Daarom zeg ik tegen de fracties die dit goedkeuren, dat zij hiermee een precedent scheppen. Deze fracties nemen de coalitiedwang blijkbaar hoger op dan hun eigen positie tegenover de regering, terwijl het in dit geval helemaal niet op grote budgettaire zaken gaat. In het kader van monisme versus dualisme vind ik dat hiermee een stap wordt gezet in de richting van

monisme, die mij hoogst ongewenst voorkomt. Ik hoop dat de Eerste Kamer zo wijs zal zijn om dit wetsvoorstel alleen al om die reden tegen te houden en te zorgen dat de verhoudingen tussen Kamer en kabinet op dit punt zuiver blijven.

De heer **Van Rey** (VVD): Wat kan de heer Hillen toch zwaar aanzetten! Het is ongelofelijk. Ik zal de woorden van vriend Van der Ploeg niet herhalen, maar ik kan er nu geen touw meer aan vastknopen. Er ligt een wetsvoorstel, ingaande 1 januari 1995, dat beter is dan het oude wetsvoorstel. Dat heeft de heer Hillen zojuist gezegd. Het geeft een extra lastenverlichting van 50 mln. Verder ligt er een initiatiefwetsvoorstel van de VVD, dat plotseling door de heer Terpstra en anderen van het CDA wordt gesteund. Dat gaat uit van gelijke behandeling, maar desondanks wil de heer Hillen de ongelijke behandeling voortzetten. Hij spreekt zichzelf de hele tijd tegen.

De heer **Hillen** (CDA): Ik kan mij voorstellen dat ik te moeilijk voor u ben, maar ik kan mijzelf nog steeds volgen.

De heer **Van Rey** (VVD): Mijn schoonmoeder zit op de publieke tribune. Als zij het kan volgen, valt het nog wel mee. Het gaat erom dat u zichzelf tegensprekt. U kiest voor iets wat u gelijke behandeling vindt, maar u wilt ook doorgaan met ongelijke behandeling. Dat is tegenstrijdig. Bij een oppositiepartij dwingt dat geen respect af.

De heer **Hillen** (CDA): Ik ben heel duidelijk geweest. Op vermogen dat in een onderneming zit en dus niet vrij beschikbaar is, kun je een andere behandeling toepassen dan op vrij beschikbaar vermogen. Dat is een keuze die de Kamer heeft gemaakt. Zij is door de motie-Melkert onderstreept. De partij van de heer Van Rey heeft daar uiteindelijk voor gestemd. Dat was een keuze voor ongelijke behandeling, omdat het om ongelijke grootheden gaat. Dat heeft niets met oppositie of regering te maken.

Natuurlijk heb ik dit zwaar aangezet. Het komt zelden voor. Als de staatssecretaris het opzoekt, kan hij amper een vergelijkbaar geval vinden, sterker nog, hij kan het niet vinden. In de nota naar aanleiding van het verslag komt hij met twee

Hillen

wetsvoorstellen die verworpen zijn, in 1928 en 1932 of iets dergelijks. Hij kan geen voorbeelden noemen dat de regering een initiatiefwetsvoorstel van de Kamer, ook nog na een motie, weigert te contrasigneren. Dat lijkt mij een zware zaak.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Had de heer Hillen het beter gevonden, als het kabinet de motie niet had uitgevoerd?

De heer **Hillen** (CDA): Ja, natuurlijk. GroenLinks is consequent geweest, want het was tegen het wetsvoorstel.

De heer **Van Rey** (VVD): U praat nu niet tegen deze staatssecretaris, maar tegen zijn voorganger. De CDA-staatssecretaris Van Amelsvoort heeft de motie niet uitgevoerd. U doet de hele tijd of deze staatssecretaris de grote boosdoener is, maar de vorige heeft die motie niet uitgevoerd. Op dat terrein bent u ook weer tegenstrijdig. Gelet op de klok lijkt het mij beter dat u afrondt.

De heer **Hillen** (CDA): Uiteraard is die motie tegen de vorige staatssecretaris ingediend, mede ondersteund door het CDA, en aangegenomen. De heer Melkert heeft daaraan meegedaan. Vervolgens neemt deze staatssecretaris de verantwoordelijkheid voor die portefeuille over. Vandaag praten wij dus tegen deze staatssecretaris.

Mijn probleem met deze staatssecretaris is dat ik inderdaad dingen dubbel ga zien. In de vorige periode zag ik hem daar zitten en luidkeels bejubelen wat hij nu aan het verwerpen is. Dan vraag ik mij af wie er tweeslachtig bezig is. Dan kan men de bal wel bij mij neerleggen, maar dan ligt hij daar.

De heer **De Korte** (VVD): De veroorzaker van dit alles is de eerste indiener van dat initiatief, de heer Vreugdenhil. Daar is de heer Vermeend later bijgekomen. U moet echt in eigen kring kijken met al die verwijten die u rondstrooit.

De heer **Hillen** (CDA): Voorzitter! Ik weet niet wat dit aan het debat toevoegt.

De heer **De Korte** (VVD): Als u verwijten rondstrooit aan het adres van iedereen, doet u er goed aan om ook even binnen eigen kring te kijken.

De heer **Hillen** (CDA): De verwijten waarmee ik kom, hebben te maken met aanvaarde wetsvoorstellen, met aanvaarde moties waar de Kamer zich weer tegen uitsprekt, met inconsistent gedrag. Op dat punt kunt u de heer Vreugdenhil in elk geval geen verwijt maken.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Dit wetsvoorstel is een in meer opzichten merkwaardig voorstel; ik zeg het de heer Hillen na. Het corrigeert een initiatiefvoorstel dat al door beide Kamers is aanvaard. Het wordt gepresenteerd als een novelle en heeft materieel het gevolg dat het contraseign wordt onthouden aan het initiatiefvoorstel. Dit alles gebeurt niet omdat er inmiddels sprake is van nieuwe feiten en omstandigheden waarmee de Kamer in haar ijver om de vermogensbelasting minder knellend te doen zijn geen rekening kon houden. Neen, dezelfde feiten worden door deze regering anders gewogen en de Kamer wordt gevraagd, haar daarin te volgen.

Wij zouden heel uitvoerige rechtstheoretische beschouwingen kunnen houden aan de hand van de vraag of deze gang van zaken staatsrechtelijk wel door de beugel kan. Is er wel sprake van een novelle? Wanneer mag de regering het contraseign onthouden? Als theoretische discussie zijn die beschouwingen echter tamelijk onvruchtbaar. Een novelle is, materieel gezien, een voorstel tot wijziging van een nog niet tot wet verheven wetsvoorstel. Dat feit doet zich in elk geval voor. Vervolgens komt de politieke vraag aan de orde of de regering terecht de door de Staten-Generaal uitgesproken wens negeert. Over die vragen oordelen wij nu als Kamer. De Kamer kan het wijzigingsvoorstel verwerpen om elke haar goed dunkende reden. Zij kan vervolgens ook politieke consequenties verbinden aan de weigering van het contraseign. Zo ligt het, dunkt mij, in een dualistisch bestel. Door ons op deze vragen te concentreren, kan de discussie gaan over de inhoud, meer dan over de vorm. De inhoudelijke argumenten zijn tweemaal: ze zijn budgettair en staatsrechtelijk van aard.

De budgettaire argumenten worden min of meer terloops genoemd. Dat is te begrijpen omdat

ze nauwelijks verrassend zijn. Toch lig ik van een wijziging om deze reden niet wakker. Ik heb de grote ijver van sommige fracties om juist de vermogensbelasting geheel of gedeeltelijk af te schaffen, altijd met enige reserve gevolgd. Dat had in elk geval niet mijn eerste prioriteit. Nu het wetsvoorstel althans voor 1995 niet slechter uitpakt dan op grond van het initiatiefvoorstel het geval zou zijn geweest, heb ik daar niet zo'n moeite mee.

Het tweede argument weegt voor mij zwaarder. Ik doel op het gevaar van strijd met het BuPo-verdrag. Ik gebruik deze term toch maar even, ondanks de vergelijking met een heks. Voorzitter! Ook dit argument is niet nieuw. De Kamer heeft het eerder gewogen en te licht bevonden. De staatssecretaris beroept zich er nu op dat de Raad van State in zijn tweede advies dit bezwaar heeft aangescherpt. Daarover valt, dunkt mij, nog wel te twisten. Ik vind het ook niet het belangrijkste, hoe zwaar een adviesorgaan zijn kritiek aanzet. Belangrijker is dat dit punt bij herhaling door ons hoogste adviesorgaan aan de orde is gesteld. Daarmee is de zaak in discussie en bestaat de kans dat de rechter, met vragen hierover geconfronteerd, verwijst naar het oordeel van de Raad van State.

Daarbij valt moeilijk in te schatten hoe reëel de kans is dat de heffing van de vermogensbelasting als zodanig ter discussie komt te staan. Ik loop echter liever niet het risico, als dat niet ècht nodig is. Ik neem aan dat ook de fractie van de VVD er de voorkeur aan geeft, de gehele of gedeeltelijke afschaffing van de vermogensbelasting bij wet te laten plaatsvinden in plaats van door de rechter. Ik kan dan ook billijken dat de regering hieraan tegemoet wil komen maar dan mag van haar wèl worden gevraagd dat zij helder aangeeft waarom het verschil in behandeling van belastingplichtigen, waarin ook haar wetsvoorstel voorziet, wèl blijft binnen de grenzen van het BuPo-verdrag. De staatssecretaris kan daarbij niet volstaan met erop te wijzen dat de Raad van State er nu niet negatief over heeft geoordeeld. Deze raad kan ook hebben gedacht: regering en Kamer zijn nu al twee keer gewaarschuwd; nu moeten zij het zelf maar weten. Het criterium is in elk geval door de raad in zijn advies van 1 augustus duidelijk geformuleerd. Het moet

Schutte

gaan om een beperkte vrijstelling die objectief en redelijk is beargumentteerd. De vraag is dus wat de objectieve en redelijke argumenten zijn waarom een ondernemingsvrijstelling van 68% niet discriminerend is.

De heer **Hillen** (CDA): Voorzitter! Als de Raad van State in een advies aangeeft, dat dit strijdig is met bijvoorbeeld het BuPo-verdrag, de regering dan wel de Kamer met kracht van argumenten aangeeft waarom zij dat niet vindt en dit tot een eindstemming leidt waarin dat oordeel wint, is dan de heer Schutte van mening, dat daarmee het oordeel van de Raad van State voldoende gepareerd is of blijft dat gelden enkel en alleen omdat de Raad van State het gezegd heeft?

De heer **Schutte** (GPV): Of het voldoende gepareerd is, zal uiteindelijk niet door de wetgever worden uitgemaakt als het gaat om strijdigheid met internationale verdragen, want dat zal uiteindelijk de rechter uitmaken. Wel ben ik het met de heer Hillen eens dat het wel goed is, dat regering en Kamer daaraan aandacht schenken als de Raad van State zo'n argument poneert, opdat alleen al twijfel gaat rijzen aan de rechtsgeldigheid van een wet. Wij kunnen daarom terecht aan de staatssecretaris vragen dat hij er nu zelf op moet ingaan en niet moet volstaan met de algemene uitspraak, dat de Raad van State er nu over zwijgt.

De heer **Hillen** (CDA): Nog sterker, omdat uit deze manier gelezen kan worden: als de Raad van State gesproken heeft, dan is dat een soort ex-cathedra-uitspraak – dat zal de heer Schutte wellicht minder aanspreken –...

De heer **Schutte** (GPV): Dat klopt, ja!

De heer **Hillen** (CDA): ...en dus onfeilbaar, want de Raad van State heeft gelijk en de wetgever moet zich daarnaar schikken. Ik vind toch, dat wij als wetgever de mogelijkheid hebben om in weerwil van welk advies of adviesorgaan dan ook – zelfs van de Raad van State – een inhoudelijk onderbouwd oordeel te geven dat regeert over het advies van de Raad van State.

De heer **Schutte** (GPV): Zonder

meer, maar ik neem ook aan dat niemand de Raad van State als onfeilbaar zal beschouwen. Ik ben het echter met u eens, dat wetgever en medewetgever aan dergelijke adviezen inhoudelijk aandacht dienen te schenken. Het is geen kleinigheid als de suggestie wordt gedaan dat een wet wellicht strijdig zal zijn met een internationaal verdrag. Het gevolg daarvan kan zijn, dat de conclusie kan zijn dat de wet op onderdelen strijdig is met een verdrag en dus niet kan worden toegepast. Dan wordt de vermogensbelasting geheel of gedeeltelijk afgeschaft zonder een uitspraak van de wetgever en daar ben ik toch niet helemaal voor te vinden.

De heer **Hillen** (CDA): Maar dat betekent ook, dat de heer Schutte het met mij eens is dat een rechter het oordeel van de wetgever van doorslaggevende betekenis moet laten zijn op het moment dat hij bijvoorbeeld het BuPo-verdrag toetst. De wetgever heeft nadrukkelijk aandacht geschonken aan het argument, daaraan een uitleg gegeven welke uitleg vervolgens wordt bekrachtigd doordat zij wordt aangenomen en in het Staatsblad komt.

De heer **Schutte** (GPV): Dat laatste ben ik niet met u eens. Het zal wel een feit zijn, dat de rechter ook in zijn beschouwing zal kunnen betrekken maar het blijft de rechter die zelfstandig oordeelt over de betekenis van een internationaal verdrag, ook als het gaat om wetteksten. Wij hebben de Harmonisatiewet als voorbeeld gehad en de wetgeving op het gebied van de gelijke behandeling. Wat dat betreft, hebben wij vrij bittere ervaringen opgedaan. Daarom is de waarschuwing niet geheel ten onrechte.

De heer **Hillen** (CDA): Als je het afzet tegen het advies van de Raad van State geeft uiteindelijk de wetgever de doorslag?

De heer **Schutte** (GPV): Neen, als het gaat om toetsing aan internationale verdragen geeft niet de wetgever de doorslag maar uiteindelijk de rechter die toetst. Zo werkt het in ons systeem.

De heer **Hillen** (CDA): Neen, ik bedoel op de weg daar naar toe. In

de strijd tussen de Raad van State en de wetgever is het naar uw mening de wetgever die het laatste woord heeft. Daarna kan uiteraard de rechter toetsen maar het kan nooit zo zijn, dat iets is zoals het is omdat de Raad van State dat gezegd heeft.

De heer **Schutte** (GPV): Niet het laatste woord. Het laatste woord ligt uiteindelijk – als het voorgelegd wordt – bij de rechter.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! Mag ik de heer Hillen de volgende vraag stellen. Ik ben zeer geïnteresseerd in zijn opvatting over de positie van de medewetgever. Natuurlijk is de Raad van State niet onfeilbaar maar helaas is de positie van de wetgever dat ook niet. De heer Hillen zal het toch wel met mij eens zijn, dat de laatste jaren veelal sprake is van "rechtswetgeving" omdat de wetgever zelf een aantal gaten heeft open gelaten. Ik wijs in dit verband op de Vreemdelingenwet. In die zin kunnen wij toch niet stellen, dat zo'n scherp advies van de Raad van State eigenlijk maar overhoop gegooid moet worden omdat de medewetgever toch het laatste woord heeft. Dat kan procedureel wel waar zijn, maar het betekent niet dat in zorgvuldigheid een goede wet tot stand is gekomen.

De heer **Hillen** (CDA): Naar mijn mening is het de taak van wetgever en medewetgever om zo uitdrukkelijk mogelijk aan te geven wat de bedoeling is. Op het moment dat men daarin faalt en men inderdaad bij rechtswetgeving is, moeten de wetgever en de medewetgever zich achter de oren krabben, voor de spiegel gaan staan en hun werk beter gaan doen.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Maar dat geldt ook in dit geval namens mij!

□

De heer **Ybema** (D66): Voorzitter! In de hele discussie over de vermogensbelasting heeft de fractie van D66 tijdens de vorige zittingsperiode steeds de volgende stelling betrokken: vermogensbelasting is niet houdbaar en zal dus ook moeten verdwijnen. Wij kiezen daarom voor een gefaseerde verlaging van de vermogensbelasting over de gehele linie. De afgelopen jaren heb ik dat

standpunt bij diverse gelegenheden steeds weer ingenomen en verdeeld. In heel veel van die discussies heb ik de vorige staatssecretaris van Financiën aan mijn zijde gehad. Staatssecretaris Van Amelsvoort zat op diezelfde lijn, wilde wel verlaging van de vermogensbelasting, maar over de volle breedte en voelde niet voor een discretionaire behandeling, waarbij een deel van het vermogen zou worden vrijgesteld.

In al die debatten, zeker toen het ging over het initiatief-Vreugdenhil, later aangevuld met Vermeend, heb ik namens mijn fractie ook steeds grote moeite uitgesproken om een deel van het vermogen vrij te stellen. Ik heb daarbij gewezen op de onevenwichtige benadering en op de rechtsongelijkheid. Ik heb ook gewezen op het risico van constructies. Want als een deel van het vermogen, gekoppeld aan bedrijfsvermogen, wordt vrijgesteld en een ander deel, gekoppeld aan particulier bezit, niet is vrijgesteld, ligt het voor de hand dat toch weer constructies worden bedacht waarbij in principe particulier vermogen onder de noemer bedrijfsgebonden vermogen wordt gebracht om te profiteren van die vrijstelling.

Uiteindelijk is mijn fractie in de afronding van het debat, zij het met grote moeite, toch akkoord gegaan met het voorstel. Je hebt soms een lastige keuze te maken tussen "het is niet wat wij eigenlijk zouden willen, maar voor een deel komt het wel in de richting van wat wij bepleiten, verlaging van de vermogensbelasting" of tegenstemmen. Als je tegenstemt, geeft dat ook een bepaald signaal. Dat signaal wordt gemakkelijker uitgelegd als: "jullie zijn tegen het verlagen van de vermogensbelasting". Dat heeft mijn fractie er toen in ieder geval toe gebracht om toch voor het initiatiefvoorstel-Vreugdenhil/Vermeend te stemmen.

De rol van de voormalige staatssecretaris Van Amelsvoort is natuurlijk toch wat curieus geweest. Beleidsinhoudelijk zat hij altijd op een andere lijn, zoals ik pas aangaf. Hij heeft niet de politieke moed gehad om die opvatting ook in een eigenstandig voorstel aan de Kamer voor te leggen. Hij heeft dat aan de Kamer gelaten. Op een gegeven moment zijn de collega's De Korte en Van Rey daar op ingesprongen. Maar de voormalige staatssecretaris heeft wel geprobeerd op zijn eigen manier

het initiatief-Vreugdenhil/Vermeend te ontregelen, zou je kunnen zeggen. Een rare gang van zaken.

In die zin denk ik dat ook de CDA-fractie toch wat last heeft van het eigen verleden. Ik proef dat ook wel uit de woorden van de heer Hillen. Het was voor het CDA eigenlijk zo gemakkelijk geweest, met een eigen staatssecretaris van Financiën, die op zichzelf echt wel de vermogensbelasting wilde verlagen, om op dat punt een goed traject aan te geven en af te lopen. Dit te meer daar een vrij brede steun vanuit de Kamer mogelijk was. Dat is niet gebeurd.

Gezien de nieuwe situatie die zich voordeed toen het advies van de Raad van State tegen de wil van de Kamer in toch door de toenmalige staatssecretaris werd gevraagd, heeft de fractie van D66 het verstandig gevonden dat de regering acht heeft geslagen op die toch heel indringende kritiek van het Hoge College van Staat. Als de Raad van State nogal indringend wijst op het risico van gerechtelijke procedures met ook vrij grote risico's voor de Staat, moet de regering daar heel serieus naar kijken. In die zin kan mijn fractie het standpunt dat de regering en deze staatssecretaris nu hebben ingenomen, van harte ondersteunen.

Het wordt ons ook wat gemakkelijker gemaakt, omdat de materiële uitwerking van die beslissing voor het eerstvolgende begrotingsjaar geen verslechtering oplevert voor het bedrijfsgebonden vermogen. Integendeel, er is sprake van een iets gunstiger regeling. De situatie na 1995 is in wezen nog open. Je zou kunnen zeggen dat het vorige initiatiefvoorstel het hele traject al aangaf. Deze staatssecretaris heeft aangegeven: voor 1995 doen wij het op deze manier en wat daarna gebeurt, wordt voor een deel bepaald door de discussie over het initiatiefvoorstel van de collega's De Korte en Van Rey.

Voorzitter! Ik wil mijn bijdrage afsluiten met een concrete vraag aan de staatssecretaris.

De heer **Hillen** (CDA): Voorzitter! Wat vindt de fractie van D66 van verdere stappen?

De heer **Ybema** (D66): Daarover wilde ik nu juist iets zeggen en wel ter introductie van de vraag die ik de staatssecretaris wilde voorleggen. De fractie van D66 vindt dat niet moet

worden doorgegaan op de weg van het verlagen en het mogelijk afschaffen van het bedrijfsgebonden vermogen. Wij vinden dat geen goede weg. Dat is ook in lijn met wat wij de afgelopen jaren steeds hebben bepleit. De staatssecretaris zal dat kunnen bevestigen. Wij vinden dat moet worden gekomen tot een verbreding van de verlaging van de vermogensbelasting. Je zou kunnen zeggen dat wij een weg zijn ingeslagen waarbij een deel van de vermogens wordt vrijgesteld van belasting. Die weg zouden wij helemaal aflopen op grond van het initiatiefvoorstel. Daarvan is nu gezegd: neen, wij doen de eerste stap, 68%. Wat daarna gebeurt, komt nog ter discussie. Ik pleit er bij de staatssecretaris voor om die beleidsruimte te gebruiken om de discussie over de vraag "hoe moeten wij verder met de vermogensbelasting" te verbreden tot de discussie over de vraag "hoe moeten wij verder met de totale vermogensbelasting". Ik vind dat de staatssecretaris moet nagaan hoe wij de vermogensbelasting over de volle breedte verder kunnen verlagen, daarbij rekening houdend met de kritiek van de Raad van State. In de visie van mijn fractie moet eerst worden bezien wat met de rest van de vermogens moet worden gedaan. Kan daar ook een gefaseerde verlaging worden ingezet? Hoe kan op termijn over de volle breedte - particuliere vermogens, bedrijfsgebonden vermogens - worden gekomen tot een verdere verlaging van de vermogensbelasting?

De heer **Hillen** (CDA): Is uw criterium budgettair of is uw criterium prioritair?

De heer **Ybema** (D66): De randvoorwaarde is natuurlijk voor het overgrote deel budgettair. Er is in deze Kamer al heel lang brede steun om te komen tot ten minste een verlaging van de vermogensbelasting. Wij lopen echter steeds aan tegen de budgettaire dekking van de 2,8 mld. die daar tegenover staat. Ik heb in een eerder debat, namelijk de algemene financiële beschouwingen, al eens gepleit voor de lijn om in de eerste twee jaar van deze kabinetsperiode meevallers uitsluitend in te zetten voor de verlaging van het financieringstekort. Ik houd het voor mogelijk dat, volgens die beleidsbenadering, met name in de tweede

helft van de kabinetsperiode aanvullende meevallers beschikbaar komen voor een verdere lastenverlichting. Dat sluit ik bepaald niet uit. Dan doet zich misschien de budgettaire ruimte voor om met name de vermogensbelasting daarbij te betrekken. Dat wil ik graag bij de staatssecretaris bepleiten.

De heer **Hillen** (CDA): Heeft dat dan prioriteit? Er zijn op zoveel gebieden lastenverlagingen nodig.

De heer **Ybema** (D66): Ik vind een verlaging van de vermogensbelasting over de hele breedte zeker een vorm van lastenverlichting die prioriteit heeft. In deze kabinetsperiode moeten wij op dat punt verdere stappen zetten. Wat mij betreft mogen dat substantiële stappen zijn.

De heer **Hillen** (CDA): De conclusie is dus dat voor D66 de deur die volgens de staatssecretaris open staat, niet open staat. Er zijn nieuwe afwegingen nodig. Na volgend jaar kan er in ieder geval nog niets. Dat kan hoogstens in het tweede deel van deze kabinetsperiode.

De heer **Ybema** (D66): Rekening houdend met de budgettaire mogelijkheden die zich zeer waarschijnlijk voordoen, moeten wij inderdaad vooral op die periode mikken.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Er is inderdaad een fundamentele discussie nodig over de plaats van de vermogensbelasting in het volledige fiscale stelsel. Die discussie loopt, heeft nog niet in alle opzichten tot conclusies geleid, maar moet in ieder geval worden gevoerd. Uiteraard moeten ook beleidsmatige conclusies worden getrokken. Het betreft hier de vlucht naar het buitenland van vermogen en de daarmee bevorderde investeringen en de vlucht naar het buitenland van vermogenden, particulieren die het elders beter denken te hebben. Het voorstel betekent ook het een en ander voor het vestigingsklimaat. Daarmee wordt de keerzijde van het beeld belicht dat ik zojuist schetste. De vermogensbelasting is altijd een exponent geweest van het beginsel dat in ons land belasting wordt

geheven naar draagkracht. Op zichzelf steunt de SGP-fractie nog altijd dat beginsel. Wij moeten onze ogen echter niet sluiten voor de negatieve effecten van het handhaven van een belastingmaatregel in haar huidige vorm. Daarom zijn wij in voor een discussie hierover. Men moet echter geen haast maken met verandering en die geen hoge prioriteit geven. Als de verandering wel wordt aangebracht, moet zij in ieder geval fasegewijs, dus geleidelijk, worden doorgevoerd. Wij verklaren dit terrein echter niet tot een verboden terrein.

Het ging nu om geleidelijke afschaffing van de belasting op het ondernemingsgebonden vermogen. Er was het uitzicht dat dit in 1997 mogelijk zou zijn. De wetsgeschiedenis is ook vanmiddag weer omstandig verwoord en hieraan heb ik niets toe te voegen. Ook ik onderken de verwoorde feiten.

De staatssecretaris beroept zich op de laatste advisering van de Raad van State, waarmee een risico wordt aangegeven vanwege de toepasselijkheid van artikel 26 van het BuPo-verdrag. Er zou sprake kunnen zijn van ongelijke behandeling van het ondernemingsvermogen en het particuliere vermogen en de belasting die daarop wordt geheven. Ook mijn fractie heeft zich gebogen over de vraag of werkelijk ongelijke behandeling is te vrezen. Die is pas denkbaar als het gaat om een vergelijking van gelijke gevallen. Inderdaad, ondernemingsvermogen is gebonden vermogen; het is niet vrij beschikbaar, tenminste als je continuïteit van de onderneming wilt. Op dit punt valt een beduidend verschil met ander vermogen waar te nemen. Ook wij zien dat en wat ons betreft zouden aan dat gegeven consequenties verbonden kunnen worden. Ik herinner in dit verband ook aan ons stemgedrag bij de afdoening van het initiatiefwetsvoorstel en de motie van de heer Melkert van april jongstleden.

De staatssecretaris heeft ook gezegd wat zijn inschatting is van het aangegeven risico. Hij wil de meest veilige koers volgen. Daarom wil hij een juridisch onderzoek doen plaatsvinden in verband met de kwestie van artikel 26 van het BuPo-verdrag. Hij wil ook een antwoord hebben op het probleem van de budgettaire dekking. Dat was namelijk nog niet opgelost. Hij vraagt als het ware een jaar respijt. Voor

1995 blijft het geheel zoals dat was voorgenomen en blijft de regeling gelden. Er is zelfs sprake van een lichte verbetering. Voor de jaren daarna houdt hij zijn handen vrij. Dat is de positie. Alles afwegende wil de SGP-fractie de staatssecretaris in zijn voornemen volgen. Mocht het namelijk zo zijn dat de rechter bij een geval dat hem wordt voorgelegd, ongelijke behandeling constateert, dan zou inderdaad het instrument van de vermogensbelasting voor het totale terrein, dus ook als het gaat om het particuliere vermogen, uit onze handen kunnen glijden. Dat zou een slechte zaak zijn.

Overigens, wel wil ik nu gezegd hebben wat ik ook in het verslag respectievelijk in het wetgevingsoverleg heb gezegd, namelijk dat de SGP-fractie teleurgesteld is over het feit dat alles gaat zoals het nu gaat. Het ware denkbaar geweest dat met het in stand houden van de kern van het initiatiefwetsvoorstel een pas op de plaats zou zijn aangegeven voor een onderzoek in 1995 naar de mogelijkheden voor de tenuitvoerlegging van het wetsvoorstel vanaf 1996. Wat dat betreft kan ik mij wel wat voorstellen bij de redenering van collega Hillen. Echter, alles afwegende, slaat in dit speciale geval voor ons de balans net naar de andere kant door.

□

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! In het geval van het vorige wetsvoorstel heeft de staatssecretaris mij enigszins overtuigd van zijn gelijk. Dat is echter onmogelijk voor het onderhavige wetsvoorstel, omdat het gaat om principiële zaken. Het is voor mijn fractie in elk geval niet doenlijk dat wij van iedereen belasting willen heffen, maar de vermogenden van belastingheffing vrijstellen. Ik ken het verhaal: vermogenden vluchten anders naar Amerika, etcetera, hoewel het tegenwoordig via de computer en de fax naar Amerika gaat, maar in elk geval naar België. Met andere woorden, zoals de heer Van Rey heeft gezegd, daarbij een aantal hoogleraren naar voren schuivend: er is sprake van fiscale asielzoekers van Nederland naar België. Terwijl wij hier doende zijn om asielzoekers terug te sturen naar veilige landen, is België met het omgekeerde bezig wat de fiscale asielzoekers betreft. Ook België is

bezig met een harde aanpak van de Nederlanders die naar België gaan en denken dat hun vermogen daar niet geraakt zal worden. Dat argument heeft dan ook geen enkel gewicht voor mijn fractie.

Wel vind ik het en passant van groot belang dat de staatssecretaris respect heeft voor het advies van de Raad van State. Niet alleen is het afkomstig van de Raad van State, maar ook moet hij als medewetgever zeer voorzichtig zijn om zomaar over zo'n advies heen te stappen, gelet op de kwaliteit van de wetgeving. Enfin, wij hebben het hier net in een gedachtenwisseling met de heer Hillen besproken.

Hoewel ik de geschiedenis niet helemaal ken – ik zat toen nog niet in de Kamer – heb ik begrepen dat de heer Vermeend als kamerlid weinig principiële problemen had met het advies van de Raad van State, maar nu als staatssecretaris wel. Hoe komt dat? Ik weet dat er een verschil is tussen hier zitten en aan de overkant zitten, maar ik heb ook begrepen dat het ook te verklaren is vanuit een soort "koppelverkoop" van het wetsvoorstel met de heer Vermeend als eerste ondertekenaar gericht op het spaarloon en het wetsvoorstel met de heer Vreugdenhil als eerste ondertekenaar. Beide wetsvoorstellen moesten tegelijkertijd de eindstreep halen, want anders zou het niet goed zijn voor het evenwicht van dat duo. De staatssecretaris heeft geprobeerd dat in het wetgevingsoverleg te ontzenuwen, maar hij heeft mij helaas niet overtuigd. Ik verwachtte ook niet van hem dat hij dat zou bevestigen, want dan zou hij inderdaad zeer openhartig zijn.

Mijn fractie kan niet instemmen met dit wetsvoorstel. Zij staat op het principiële standpunt dat vermogenden, ook als het gaat om bedrijfsgebonden vermogen, aan belastingheffing onderhevig moeten zijn.

De heer **Hillen** (CDA): Voorzitter! Het gaat in dit geval om een directe relatie met de werkgelegenheid. De heer Rabbae zegt: ook als het ondernemingsgebonden vermogen is. Op het moment dat het actief in een onderneming, wordt er uiteindelijk vennootschapsbelasting of anderszins belasting over gegeven als het bedrijfsresultaat bekend is. Tegelijkertijd is het ondernemingsvermogen zeer noodzakelijk voor het creëren of het behouden van werkgelegenheid. Hoe kan Groen-

Links daartegen zijn? Althans, hoe kan de heer Rabbae ervoor zijn dat het extra wordt belast, omdat hij het altijd zet in een directe relatie met rijke mensen?

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Ten eerste kan de relatie "steun aan het bedrijfsleven is gelijk aan werkgelegenheid" niet zomaar worden geslikt door mijn fractie. Dat moet bewezen worden voordat wij erin geloven. Ten tweede zou ik er zelfs in kunnen meegaan, als dit kabinet niet 9 mld. aan lastenverlichting had gereserveerd. Laten wij eerst kijken hoe dat gaat voordat wij meer van het goede en meer van hetzelfde investeren. Wij weten niet eens of het tot werkgelegenheid zal leiden. U hebt het debatje van zoëven waarschijnlijk niet meegemaakt. Ik heb toen gezegd dat hoge winsten niet automatisch leiden tot werkgelegenheid, gezien alle afstotingsmechanismen bij het bedrijfsleven tegenwoordig. Het laatste motief – eigenlijk is dat het allereerste – is het principe dat, als de kansarmen in Nederland belasting betalen, dit eigenlijk ook moet gelden voor de kansrijken en de vermogenden.

□

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Voorzitter! Ik zal het, misschien niet helemaal in overeenstemming met de vorige sprekers, kort houden. Wij hebben hier namelijk uitgebreid over gesproken in het wetgevingsoverleg. Het gros van de problemen betreft het punt dat door de Raad van State is aangeroerd. Die wijst op de mogelijkheid van rechtsongelijkheid en het probleem dat, wanneer je het ene type vermogen vrijstelt en het andere type niet, dan misschien de gehele vermogensbelasting ter discussie komt te staan. Dit moet dus goed uitgezocht worden.

Later op de dag hebben wij een debat over veilige landen. Het mensenrechtenverdrag waar, normaal gesproken, asielzoekers, minderheden en dergelijke een beroep op doen, lijkt nu haast gebruikt te worden voor miljonairs die belaagd worden door de fiscus. Ik weet niet of dat de bedoeling is. Het is echter wel zo dat een en ander goed uitgezocht moet worden. De wens van de VVD om de vermogensbelasting helemaal af te schaffen, begrijp ik wel. Wij hebben binnen de PvdA echter ook andere prioriteiten.

Ik heb vandaag al gewezen op de risico's van een evenwichtige inkomensverhouding. Daarom denk ik dat het wetsvoorstel, zoals het hier nu ligt, het beste is wat je gegeven de omstandigheden kunt doen. Laten wij om te beginnen het bedrijfsvermogen voor 68% vrijstellen van vermogensbelasting. Dat is in ieder geval beter, zo zeg ik de heer Hillen van het CDA, dan dat het in de la van de staatssecretaris blijft liggen. Nu wordt er in ieder geval een flinke stap gezet.

Ter afronding kan ik zeggen dat de PvdA, zij het met enige gemengde gevoelens, uiteindelijk toch zeer positief is over het wetsvoorstel om het bedrijfsvermogen voor een fors gedeelte vrij te stellen van vermogensbelasting. Dit is mede het geval in het kader van datgene waar wij in het voorjaar over gaan praten, namelijk het bevorderen van het ondernemerschap. Daar is het namelijk het belangrijkste voor.

De heer **Hillen** (CDA): In de eerste plaats is het zo dat juist uw voormalige collega – al hebt u elkaar nooit als collega meegemaakt – de heer Melkert die nu nog vaag in de coalitie bekend is en op het ogenblik ander werk doet...

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Dat is u blijkbaar opgevallen.

De heer **Hillen** (CDA): Ja, voortdurend. De heer Melkert is vanuit de fractie stevig bezig geweest om, waar hij kon, te argumenteren om dit wetsvoorstel in het Staatsblad te krijgen. Nu ik u zo hoor, begrijp ik dat de opvattingen van de PvdA gewijzigd zijn. De heer Melkert heeft de motie ingediend die zei: onmiddellijk in het Staatsblad plaatsen. Hij is ook degene geweest die voortdurend heeft gewezen op het getraineerde van de vorige staatssecretaris en de Raad van State. Hij is dus een van de drijvende krachten vanuit de Kamer geweest om dit wetsvoorstel in het Staatsblad te krijgen.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Ja, maar wat is uw vraag nu?

De heer **Hillen** (CDA): Ik heb al gevraagd of het zo is dat de PvdA op dat punt van mening veranderd is. Verder wil ik u in het licht van de open deur van de staatssecretaris nog het volgende vragen. Wil dit alles zeggen dat volgens u met dit

wetsvoorstel genoeg zaken zijn gedaan op het punt van de vermogensbelasting of voorziet u dat tijdens deze kabinetsperiode volgende stappen worden gezet op het punt van de vermogensbelasting? Zo ja, wilt u dat tegenhouden of wilt u dat juist bevorderen?

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Dat is een mondvul. De eerste vraag is of ik van mening veranderd ben. Ik verander elke dag van mening. Als ik nieuwe informatie krijg, betrek ik die bij mijn meningsvorming. In dit geval is de nieuwe informatie het behoorlijk sterke signaal van de Raad van State dat er mogelijk sprake is van rechtsongelijkheid. Wij kunnen het ons niet permitteren dat de vermogensbelasting helemaal ter ziele gaat. Daarvoor zijn er te veel andere goede doelen. Ik wijs hierbij even in de richting van collega Rabbae van GroenLinks. Hij had al grote moeite met het wetsvoorstel, omdat het volgens hem niet alleen om de vermogenden, maar ook om mensen met minder inkomsten gaat. Ik zie dit wetsvoorstel met name als een bevordering van het ondernemerschap. In het midden- en kleinbedrijf valt het op dat de vrijstelling van het ondernemingsvermogen voor de vermogensbelasting het ondernemerschap in het midden- en kleinbedrijf wezenlijk kan bevorderen. Daar zit de motor van de economie en daar moet de groei van de werkgelegenheid vandaan komen.

In uw tweede vraag wilt u weten "have we seen everything yet"? Is dit alles, moeten we nog verdergaan? Ik heb de staatssecretaris goed gehoord; ik ben ook van mening dat dit niet noodzakelijkerwijs betekent – dat beweerde u wel in uw inbreng – dat de deuren voor de toekomst gesloten zijn. Wel vind ik dat de problemen die er liggen, die maandag uitvoerig aan de orde zijn geweest, goed bediscussieerd moeten worden en dat er goede antwoorden op onze vragen moeten komen, voordat we besluiten in die richting verder te gaan.

De heer **Hillen** (CDA): Ik vraag niet naar de mening van het kabinet of van de staatssecretaris – die heeft gezegd, verder te willen – nee, ik wil weten of de PvdA-fractie voornemens is, tijdens deze kabinetsperiode te bevorderen, hoe dan ook, dat verdergaande stappen op het punt

van de afschaffing van de vermogensbelasting worden gezet.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Ik kan daar vooralsnog geen antwoord op geven, omdat ik precies wil weten, hoe het zit met de rechtsongelijkheid die door de Raad van State is aangekaart. Ik moet een goede afweging maken tussen andere prioriteiten. In onze fractie zullen wij dan altijd letten op de vraag of daarmee evenwichtige inkomensverhoudingen zijn gebaat en op de vraag, hoe het zit met de bevordering van de werkgelegenheid. Desalniettemin zijn wij er binnen de PvdA-fractie van overtuigd dat de vermogensbelasting wel betaald moet worden. Wij zijn natuurlijk ook niet doof voor de kritiek, vooral uit het bedrijfsleven, dat men vlucht naar het buitenland. Maar daarin zullen wij een juiste afweging moeten zoeken, zodat ik u hier op dit moment op uw vraag nog geen antwoord kan geven.

De heer **Hillen** (CDA): Een halfjaar geleden wist u het wel, want toen heeft de Partij van de Arbeid voor dit wetsvoorstel gestemd. Maar in ieder geval moeten wij de conclusie trekken dat u misschien wel wilt, maar dat uw fractie op dit moment zover nog niet is.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Ik snap uw argument en uw betoog niet. Alle regeringsfracties van het vorige kabinet waren hiervoor, maar in de tussentijd is er veel gewijzigd. We hebben een nieuw regeerakkoord, en verder is het natuurlijk uw voormalige staatssecretaris. Het spel dat u speelt, kan ik ook spelen. Ik vind het vrij irrelevant, want ik vind het geen inhoudelijk argument. Het is uw voormalige staatssecretaris Van Amelsvoort, die dat door de Kamer geaccepteerde wetsvoorstel lange tijd in zijn onderste lade heeft gehouden. Het is deze staatssecretaris, die in ieder geval een begin maakt met het vrijstellen van het ondernemersvermogen in de vermogensbelasting en in ieder geval iets doet aan het ondernemingsklimaat in Nederland, de werkgelegenheid, de participatie en daarmee aan de houdbaarheid van de verzorgingsstaat. Het is mede met het oog daarop, dat wij dit wetsvoorstel steunen.

De heer **Hillen** (CDA): Het laatste

deel van uw antwoord was een hartstochtelijk pleidooi om verder te gaan, maar ik begrijp dat de fractie dat nog niet trekt. Verder heb ik in mijn betoog al gezegd dat juist wij, omdat we de staatssecretaris op dat punt wilden aansporen, de motie waarin om onmiddellijke invoering wordt gevraagd, hebben gesteund. Als u naar de datum kijkt, moet het u zijn opgevallen dat het ongeveer drie dagen voor de verkiezingen was, en dat de Kamer sindsdien onvoldoende vergaderd heeft om de spoed te betrachten, die u beoogde.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Het laatste laat ik voor uw rekening.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): U heeft zonet steun verleend aan het wetsvoorstel om het sparen door werknemers te bevorderen, onder de vlag dat u voor het volkskapitalisme bent. Steunt u dit wetsvoorstel onder dezelfde vlag?

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Bij de behandeling van het vorige wetsvoorstel stond het woord "volkskapitalisme" tussen aanhalingstekens, wat enigszins ironisch was bedoeld. In dezen zal ik u ook moeten antwoorden. De vraag is, of ik de woorden kan vinden om u in ironische zin te beantwoorden, maar dat zal nog blijken.

Wat u zegt, is niet helemaal juist. Bij het vorige wetsvoorstel is besloten, sparen minder aantrekkelijk te maken en winstdeling aantrekkelijker te maken. Echter, de drie regeringspartijen hebben een motie ingediend, dat in 1996 serieus moet worden gekeken naar de mogelijkheid om, als het gaat om het sparen in eigen bedrijf, dus om de werknemersparticipaties, de loonsomheffing van 10% achterwege te laten. Dat is dus niet helemaal in lijn met de vraag die de heer Rabbae stelde, want wij hebben net ingestemd met een motie om winstdeling aantrekkelijker te maken.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Dat begrijp ik, maar ik heb het over dit voorstel.

De heer **Van der Ploeg** (PvdA): Ook dit wetsvoorstel krijgt mijn steun, omdat ik van mening ben, gelet op alle informatie, dat sprake is van een goed evenwicht. Het gaat daarbij om het stimuleren van het ondernemerschap, niet voor alle vermogenden,

maar slechts voor degenen die iets nuttig doen voor de economie, met name waar het gaat om het stimuleren van bedrijven en werkgelegenheid.

□

Staatssecretaris **Vermeend**:

Voorzitter! Ik zal het weer net zo zakelijk en kort proberen te houden, want ik zag u dreigend kijken.

De heer Van Rey sprak over de ingestelde commissie voor de technische herziening van de loonen inkomstenbelasting de vrees uit dat ik zoveel deskundigheid heb binnengehaald dat er geen kritiek meer zou zijn. Die vrees had ik ook. Daarom heb ik bij de installatie gezegd dat men vooral door moet gaan met het leveren van constructieve kritiek. Gezien de samenstelling van de club – de mensen die erin zitten, ken ik redelijk goed – ben ik er niet bang voor dat er geen kritiek meer zal komen.

De heer Van Rey heeft ook een vraag over de cijferbrij gesteld. Hij zei dat het steeds duurder wordt. Die verzuchting heb ik ook wel eens geslaakt als ik een initiatiefwetsvoorstel indiende. De heer Van Rey maakte ook een berekening. Hij zei dat 20% een bedrag van 75 mln. is en dat 100% dus f 300 mln. is. Dat klopt echter niet, want als je het eerste bedrag vermenigvuldigt met de factor 5, dan kom je hoger uit. Die rekensom mag je overigens niet recht evenredig doortrekken, want de vermogensbelastingplichtigen hebben verschillende belastbare vermogens. Ik neem aan, als wij praten over de initiatieven die hier liggen en de verdere gang van zaken, dat wij hier cijfermatig nog wel op terugkomen, want er is in ieder geval een helder beeld nodig.

De heer Van Rey verwees ook naar die achttien wetsvoorstellen. Dat zijn paarse wetsvoorstellen, niet van mij alleen. Collega Zalm en andere ondertekenaars zijn er ook bij betrokken, zoals de heer Linschoten. Het gaat om een pakket wetsvoorstellen. In de meeste gevallen ben ik de eerste ondertekenaar, maar het gaat om gezamenlijke wetsvoorstellen.

De heer **Van Rey** (VVD): Ik heb het niet negatief bedoeld, maar positief. Nu de staatssecretaris anderen erbij haalt, haalt hij de glans er een beetje vanaf.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik wil die glans wel hebben, maar ik deel die dan met de anderen die eraan hebben meegewerkt. Ik deel graag dat succes.

De heer **Van Rey** (VVD): Dat moeten wij vooral zo houden.

Staatssecretaris **Vermeend**: Zeker.

Er is gesproken over de vermogensbelasting, de bredere afweging en het initiatief-De Korte/Van Rey. Ik ga niet herhalen wat ik tijdens het wetgevingsoverleg heb gezegd. Ik ga de discussie graag aan, maar er zijn nu eenmaal afspraken in het regeerakkoord gemaakt over een budgettaire kader. Wij hebben ook afspraken gemaakt over de vorm van lastenverlichting. Deze is primair gericht op wigverkleining, in het belang van de werkgelegenheid. Ik neem aan dat de regeringsfracties dit onderschrijven. Wij gaan dus uit van lastenverlichting op arbeid en van wigverkleining. Wat ook wordt voorgesteld en welke afwegingen wij ook maken, er moet sprake zijn van een solide budgettaire dekking. Die uitgangspunten spreken voor zichzelf.

Nu de problematiek van ondernemingsvrijstelling versus privévermogen. In het wetgevingsoverleg heb ik gezegd dat het ondernemingsvermogen en de fiscale behandeling daarvan niet kunnen worden vergeleken. Dat heb ik ook uitgesproken in het initiatiefwetsvoorstel. Ook nu al wordt particulier vermogen voor de inkomstenbelasting anders behandeld dan ondernemingsvermogen. Er zijn nog andere argumenten voor de specifieke positie van het ondernemingsvermogen dan de heer Hillen heeft aangevoerd, nog afgezien van de doelstelling van dit wetsvoorstel. Ik wijs de heer Rabbae erop dat die primaire doelstelling is om de werkgelegenheid in het midden- en kleinbedrijf op indirecte wijze te stimuleren. Het gaat hier niet om een lastenverlichting voor vermogenden. Zij is juist toegespitst op het midden- en kleinbedrijf, waar de komende jaren nieuwe werkgelegenheid moet ontstaan. Dat is het belang van dit wetsvoorstel en dat was ook het belang van het initiatiefwetsvoorstel.

Ik ben geconfronteerd met een nieuw, scherp afwijzend advies van de Raad van State. Daarover is het laatste woord nog niet gezegd. Ik

heb niet gezegd dat ik het in alle opzichten eens ben met de Raad van State. Ik heb alleen gezegd dat ik mij nader op dat advies en de juridische implicaties daarvan moet beraden. Wie mijn opvattingen kent uit het initiatiefwetsvoorstel, weet dat ik meende goede argumenten te hebben om verder te gaan met de toenmalige vrijstelling. Ik wil een brede afweging maken in het licht van de opmerkingen die hier zijn gemaakt over gelijke dan wel ongelijke behandeling en van het advies van de Raad van State. Iedereen die een pleidooi heeft gehouden om verder te gaan met de vermogensbelasting, wijs ik op de noodzaak van budgettaire dekking. Ik vind het reëel dat dergelijke voorstellen moeten zijn voorzien van een acceptabele budgettaire dekking, met de nadruk op "acceptabele".

Een dergelijke stap moet daarnaast worden afgewogen tegen andere stappen en vooral tegen het effect op de werkgelegenheid. Als initiatiefnemer heb ik altijd benadrukt dat een verdere vrijstelling van het ondernemingsvermogen moet worden benaderd vanuit die invalshoek, toegespitst op lastenverlichting inzake ondernemingsvermogen van de kleinere bedrijven. Dat is een van de uitgangspunten van dit kabinetsbeleid. Tegen de heer Ybema zeg ik, dat ik best bereid ben om die bredere afweging te maken. De werkgelegenheidseffecten moeten daarbij worden betrokken, evenals de vraag naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de inzet van financiële middelen.

De heer **Ybema** (D66): Voorzitter! Ik ondersteun de benadering van de staatssecretaris volledig. In de afweging gaat het er vooral om wat het meest effectieve instrument is om de werkgelegenheid te bevorderen. Veronderstel nu dat uit die afweging blijkt, dat verdere verlaging van de vermogensbelasting een heel effectief instrument is. Hoe moet volgens de staatssecretaris dan verder worden gehandeld? Heeft het dan zijn voorkeur om door te gaan op de weg van het bedrijfsgebonden vermogen en dat verder vrij te stellen van vermogensbelasting? Of heeft het dan beleidsmatig zijn voorkeur om ook de particuliere vermogens over de volle breedte erbij te betrekken?

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik heb al

gezegd dat ik bereid ben tot een brede afweging. Bij het inzetten van de middelen moet de vraag gesteld worden wat het meest doelmatig en doeltreffend is. De prioriteit van dit kabinet ligt in ieder geval bij doelmatigheid en doeltreffendheid vanuit het werkgelegenheidsbeleid. Dat is een van de uitgangspunten van het kabinet. Die discussie gaan wij aan. Dat heb ik al toegezegd in het wetgevingsoverleg, ook naar aanleiding van het betoog van de heer Van Rey. Dan kunnen wij daarover nader van gedachten wisselen.

De heer Van Rey vroeg of de commotie in het bedrijfsleven mij had verrast. Die heeft mij inderdaad verrast, omdat in eerder verband al kenbaar is gemaakt welke stappen wij op dat punt zouden willen zetten.

De heer Hillen heb ik wel eens beter gehoord. Althans, zijn bijdrage is wel eens overtuigender geweest. Hij zit natuurlijk in een moeilijke positie. In zoverre heb ik dan ook wel begrip voor zijn bijdrage. Ik vind dat hij ook de geschiedenis wat meer had moeten belichten. Ik heb in het wetgevingsoverleg aangegeven voor welke situatie ik werd geplaatst toen ik aantrad. Ik vond daar inderdaad een dossier in mijn la – om het huiselijk uit te drukken – waarin kenbaar werd gemaakt dat het niet werd uitgevoerd. Ik had het daarom heel logisch gevonden als de heer Hillen, die toen wist dat de staatssecretaris van CDA-huize het wetsvoorstel niet wilde contrasigneren, zijn eigen staatssecretaris ter verantwoording had geroepen. Dat heeft hij niet gedaan en daar zal hij zijn redenen voor hebben gehad. Ik had dat echter graag in zijn betoog teruggevonden. Ik loop er niet voor weg dat hij mij nu verantwoordelijk houdt voor dit wetsvoorstel, want ik ben inderdaad volledig verantwoordelijk. Ik heb ook aangegeven welke afwegingen ik heb gemaakt voor het wetsvoorstel. Ik heb drie benaderingen: het laten liggen, net als de voorgaande staatssecretaris, een wijziging indienen of contrasigneren, met risico's voor de procedure. Die afweging heb ik gemaakt. Ik ben in ieder geval verheugd dat een brede kamermeerderheid die afweging ondersteunt. Ik ben ook dankbaar dat de Kamer zo sportief is om te zeggen dat het wetsvoorstel in ieder geval voor 1995 aantrekkelijker is dan het initiatiefvoorstel.

De heer Hillen heeft gevraagd hoe ik aankijk tegen de ondernemingsvrijstelling. Vanuit werkgelegenheids-oogpunt vind ik die buitengewoon belangrijk. Ik ben het met de heer Hillen eens als hij zegt dat het heel belangrijk voor het midden- en kleinbedrijf is als er een lastenverlichting optreedt.

Verder heeft de heer Hillen gevraagd waar de grens ligt. Hij heeft terecht gesignaleerd dat de Raad van State geen kanttekening heeft geplaatst bij die 68%. Als de Raad van State dat had gewild, had men dat kunnen doen. Men heeft het niet achterwege gelaten omdat men eerder al gewaarschuwd had. Ik neem echt aan dat het adviescollege de zaak opnieuw afweegt, beoordeelt en een stelling betreft. Dat is hier niet gebeurd. Ik weet niet waar die grens dan wel ligt. Ik kan alleen iets bevroeden. Ik denk dat de volledige afschaffing voor de Raad van State de reden is geweest om te reageren, zoals men heeft gereageerd.

De heer **Hillen** (CDA): Dan was het toch ook mogelijk dat de tweede stap al is gezet.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik heb nu een stap gezet van 50% naar 68%.

De heer **Hillen** (CDA): Het was echter best mogelijk dat de tweede stap door de Raad van State ook nog goed gevonden zou worden. Dat weten wij echter niet.

Staatssecretaris **Vermeend**: Dat weet ik inderdaad niet. Ik heb echter al toegezegd dat ik een wat bredere afweging wil maken en ook wil bekijken wat wel en niet mogelijk is in het licht van artikel 26 BuPo. Ik heb ook aangegeven wat mijn positie was als initiatiefnemer. Ik heb op basis van een gedegen argumentatie aangegeven waarom er bij echt ondernemingsvermogen en particulier vermogen sprake is van ongelijke gevallen.

De heer **Hillen** (CDA): Dat ben ik helemaal met de staatssecretaris eens, maar ik constateer wel dat wij met alle stelligheid zeggen dat de Raad van State zegt dat het niet kan vanwege het BuPo. Vervolgens komt er een novelle en gebeurt er van alles. Als wij dan vervolgens proberen te weten te komen wat de Raad van State precies bedoelt, weet niemand dat. Met deze wetgeving

berusten wij daar dan in, want dat komt dan nog wel een keer. Dat relativeert toch de stelligheid waarmee de Raad van State tegen heeft geadviseerd.

Staatssecretaris **Vermeend**: Voorzitter! In het wetgevingsoverleg heb ik al aangegeven dat ik het risico van het advies niet wil lopen. Er ligt nu een advies en dat staat los van de vraag of ik dat volledig deel. Het is voor mij een gegeven.

Ik kom op de staatsrechtelijke aspecten. Ik voel mij heel goed thuis bij de benadering die is gekozen door de heer Schutte. Ik sluit mij dan ook aan bij zijn betoog: er is sprake van een volledige behandeling in de Kamer, waarbij de Staten-Generaal het laatste woord heeft over de procedure en het wetsvoorstel. Daar kan verschillend over gedacht worden, maar ik stel vast dat hier sprake is van een volledige wetgevende procedure waarbij zowel de Tweede als de Eerste Kamer volledig aan bod komt en van gedachten kan wisselen. Als de Kamer het niet wil, houdt het op.

De heer **Hillen** (CDA): Dat vind ik ook. Staatsrechtelijk gebeurt er niets onrechtmatig of verkeerd. Alleen gebeurt er in de verhouding tussen Kamer en Staten-Generaal iets wat het kabinet in een zich verder ontwikkelende monistische cultuur, voordeel geeft boven de Kamer.

De **voorzitter**: Ik dring erop aan, de betogen niet bij voortdurende te herhalen. Dit duidt erop dat men zich over en weer niet laat overtuigen, hetgeen niet wil zeggen dat men elkaar niet begrijpt. Ik ben gerechtigd, deze opmerking te maken, omdat er ook al een zeer uitvoerig wetgevingsoverleg is geweest en wij met een afrondend politiek overleg doende zijn.

Staatssecretaris **Melkert**: Ik heb al gezegd dat ik het betoog van de heer Schutte onderschrijf als het gaat om de staatsrechtelijke aspecten van het onderhavige wetsvoorstel. Ik ben er verheugd over dat hij daar geen moeite mee heeft en dat hij uiteindelijk, zij het met kanttekeningen, de uitkomst kan billijken die nu aan de orde is. Hij vindt wel dat ik niet had kunnen volstaan met de verwijzing naar de Raad van State en dat objectieve en redelijke argumenten moeten worden aangedragen. In

Vermeend

het wetgevingsoverleg heb ik dat geprobeerd, door te verwijzen naar het initiatiefwetsvoorstel en daarbij heb ik wel een poging gedaan. Ik heb zojuist aangegeven dat ik dit nog steeds een heel valide reden vind om niet zonder meer te zeggen dat ondernemingsvermogen gelijk gesteld kan worden met particulier vermogen, ook niet fiscaal. In de fiscale wetgeving wordt ondernemingsvermogen op allerlei wijzen en in allerlei wetten anders behandeld dan particulier vermogen. Dat was een duidelijke keuze van de wetgever en overigens is het internationaal niets bijzonders. Ik heb al toegezegd dat ik in een ander verband inhoudelijk zal terugkomen op de aspecten van de bredere afweging die wij zullen moeten maken.

De heer Van der Vlies heeft een opmerking gemaakt over een fundamentele discussie en ook hij heeft naar het BuPo verwezen. Ik dank hem voor de uitgesproken steun.

Ik hoop dat ik de heer Rabbae duidelijk heb gemaakt dat dit wetsvoorstel niet betekent dat er sprake is van een verlaging van de vermogensbelasting voor particulier vermogenden. Het gaat hier gewoon om een stimulans voor het midden- en kleinbedrijf via de vermogensbelasting. Naar mijn mening is het, los van de vraag hoe gedacht wordt over vermogensbelasting, ook voor GroenLinks van belang dat de werkgelegenheid juist in het midden- en kleinbedrijf wordt gestimuleerd. Ik wijs de heer Rabbae op het SER-advies dat mede ten grondslag heeft gelegen aan het initiatiefwetsvoorstel. Het was een breed gedragen advies en dat was nu juist een van de aanbevelingen om een lastenverlichting door te voeren in het kader van vermogensbelasting, gericht op het midden- en kleinbedrijf. Dat beoogt dit wetsvoorstel en dat beoogde ook het initiatiefwetsvoorstel.

□

De heer **Hillen** (CDA): Voorzitter! Ik dank de staatssecretaris voor zijn beantwoording. Ik twijfel niet aan de goede wil van de staatssecretaris bij het onderwerp dat ter tafel ligt. Sterker nog, ik meende enige hartstocht te bespeuren in zijn stem en in zijn gezicht, toen hij nog een keer vertelde wat de bedoeling was

van het vorige wetsvoorstel en waarom het zo belangrijk is om dit soort wetgeving in Nederland te hebben. Ik twijfel er niet aan dat hij oprecht is in zijn opvatting dat hij alles zal doen om te bevorderen dat er verdere stappen worden gezet op dit gebied.

Ik twijfel wel aan de bereidheid van de coalitie om deze te dragen. Ik heb vandaag van geen van de coalitiepartijen hartelijke instemming gehoord. De VVD kijkt vooral naar het initiatiefwetsvoorstel van de heren Van Rey en De Korte over de vermogensbelasting as such. Van D66 en de Partij van de Arbeid heb ik zoveel slagen om de arm gehoord, dat het volgend jaar ineens niet meer aan de orde is, dat ik zeer veel twijfel heb of er in de prioriteitenstelling in de jaren daarna, als het kabinet er dan überhaupt nog zit, nog sprake is van enige verdere stap.

Hoezeer de staatssecretaris ook van goede wille mag zijn, een vervolg is niet te verwachten. Dat vindt de CDA-fractie buitengewoon betreurenswaardig. Dat is de staatssecretaris te verwijten, omdat hij de eerste stap op deze weg heeft gezet door het voorstel dat er lag, te beroven van de tweede en derde stap en alleen de eerste stap toe te staan. Uiteindelijk treft de drie regeringspartijen evenzeer blaam, die in april van dit jaar nog voor iets waren waar zij nu afstand van nemen.

Om dit tot uitdrukking te brengen, stel ik de volgende motie voor.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat beide Kamers der Staten-Generaal met overgrote meerderheid het initiatiefwetsvoorstel 23071 van de leden Vreugdenhil en Vermeend hebben aanvaard;

overwegende, dat de Tweede Kamer met algemene stemmen een motie heeft aanvaard van het lid Melkert onder nr. 26, waarin de Kamer zich uitsprekt dat wetsvoorstel 23071 zonder vertraging het Staatsblad dient te bereiken;

verzoekt de regering onverwijld uitvoering te geven aan bovenge-

noemde motie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Hillen. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 7 (23940).

De heer **Van Rey** (VVD): Voorzitter! De helderheid is bij het CDA altijd een moeilijk punt, daarom wil ik nog even een vraag stellen. Waaraan geeft het CDA prioriteit, aan de verhoging van 68% naar 100% of aan het beginnen met gelijke behandeling, bijvoorbeeld door verhoging van de drempel?

De heer **Hillen** (CDA): Wij geven prioriteit aan de verhoging van 68% naar 100%. In het kader van de werkgelegenheid vinden wij dat het geboden is dat ondernemingsgebonden vermogens niet belast worden. Ik kan hierover met evenveel hartstocht spreken als de staatssecretaris. Vervolgens zien wij met constructieve en positieve belangstelling uw wetsvoorstel tegemoet, zoals de heer Terpstra in een ander debat al heeft gezegd.

De heer **Van Rey** (VVD): Ik leg u een keuze voor.

De heer **Hillen** (CDA): Wij zeggen allebei.

De heer **Van Rey** (VVD): Dat is gemakkelijk.

De heer **Hillen** (CDA): Het ene is toch iets anders dan het andere?

De heer **Van Rey** (VVD): U bent het eens met de benadering van de staatssecretaris om het bedrijfsgebonden vermogen anders te behandelen. De VVD-fractie zegt klip en klaar dat een gelijke behandeling misschien meer op haar plaats is. Daarover kun je van mening verschillen en dan kun je uiteindelijk nog wel bij elkaar komen. Maar u kunt niet tegelijk zeggen dat u naar 100% wilt en dat andere. U zult een keer een keuze moeten maken. U verwijt andere partijen, met name D66, altijd dat zij geen keuze maken, maar dat doet u zelf. De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet. Ik wil graag weten waar u de prioriteit aan geeft.

Voorzitter

De heer **Hillen** (CDA): Als u nu eens begon met uw opmerkingen niet te garneren met allerlei persoonlijke waardebeoordelingen, maar gewoon feitelijke vragen stelde.

De heer **Van Rey** (VVD): Waaraan geeft u prioriteit: aan gelijke behandeling of aan verhoging van 68% naar 100%?

De heer **Hillen** (CDA): Om wille van de werkgelegenheid geven wij de prioriteit aan 100% ondernemingsgebonden vermogen. Vervolgens zij wij bereid met u te zoeken naar dekking om de vermogensbelasting als zodanig te verlagen. Met alle waardeoordelen aan het adres van het CDA zult u het CDA nog donders hard nodig hebben, want zelfs voor het ondernemingsgebonden vermogen krijgt u geen steun van uw coalitiepartners.

De heer **Van Rey** (VVD): De staatssecretaris heeft duidelijk aangegeven om welke redenen hij het nu niet heeft gedaan.

Staatssecretaris **Vermeend**: Mijnheer de voorzitter! Ik moet de Kamer de aanvaarding van de motie van de heer Hillen ontraden. Deze motie strookt noch met mijn betoog, noch met mijn opvattingen. Ik heb al aangegeven dat ik op basis van een gedegen afweging niet ben overgegaan tot onverwijld uitvoeren. Daarbij gelden budgettaire en juridische argumenten.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, de stemmingen met betrekking tot dit wetsvoorstel later tijdens deze vergadering te laten plaatsvinden.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling (afronddend debat) van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de dividendbelasting 1965 en de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (tegenoetkoming wegens in het buitenland geheven bronbelasting op deelnemingsdividenden bij dooruitdeling) (23980).**

(Zie wetgevingsoverleg van 28 november 1994.)

De algemene beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **B.M. de Vries** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Weet u wat ik zo charmant vind aan de staatssecretaris van Financiën? Elke keer weer belooft hij vol overtuiging dat hij zeer kort zal antwoorden maar als hij eenmaal op dreef is, is hij niet meer te stuiten. Dat slaat ook een beetje op het instellen van commissies. Jos van Rey heeft daarover al enkele opmerkingen gemaakt. De staatssecretaris heeft sinds zijn aantreden al de nodige commissies ingesteld. Ik hoop dat hij niet de overtuiging heeft dat het wel goed komt als er maar een commissie wordt ingesteld.

Voorzitter! Wij hebben een uitgebreid wetgevingsoverleg gehad over de dooruitdeling van dividend en over de voorwaartse verliescompensatie. Deze twee wetsvoorstellen betreffen de internationale fiscale concurrentiepositie van Nederland; ze zijn bijzonder belangrijk. De staatssecretaris heeft mijn fractie toegezegd dat in het begin van 1995 door middel van een discussie zal worden bepaald hoe wij dit precies moeten aanpakken. Voorts heeft hij aangegeven dat het rulingbeleid zal worden versoepeld. Het lijkt mij belangrijk, dat dit nog even in dit afrondende debatje wordt vermeld. Ik ben er bijzonder verheugd over dat dit komt uit de mond van een staatssecretaris van de PvdA. De commissie-Witteveen zal met concrete voorstellen komen. Wellicht kan de bewindsman in het kort aangeven hoe hij de genoemde discussie ziet. Ik wijs erop dat er in het regeerakkoord weinig aandacht is gegeven aan de internationale fiscale concurrentiepositie. De fractie van de VVD is blij dat de staatssecretaris wil heroverwegen om holding-vennootschappen eventueel aan te merken als ondernemer voor de omzetbelasting.

Voorzitter! Mijn fractie kan met het onderhavige voorstel instemmen en dat geldt ook voor het feit dat er slechts 2,5% tegemoetkoming zal volgen; in 1997 en volgende jaren gaat het om 3%. Inderdaad zal moeten worden overwogen of die 3% uiteindelijk tot 5% moet worden

verhoogd, afhankelijk van de werkgelegenheid.

Ik vraag nog even de aandacht voor enkele technische zaken die tijdens het wetgevingsoverleg niet aan de orde zijn gekomen. Ik zal de staatssecretaris de vragen overhandigen, zodat hij daar schriftelijk op kan reageren. Zij hebben betrekking op de dual resident companies. Dat zijn BV's of vennootschappen die naar Nederlands recht zijn opgericht maar feitelijk in het buitenland zijn gevestigd. Uit artikel 12 van het wetsvoorstel dat wij nu behandelen, blijkt dat in dergelijke situatie de faciliteit niet van toepassing is. Ik zal het nu niet allemaal uiteenzetten omdat dan niemand het meer begrijpt; ik breng dit punt onder de aandacht van de staatssecretaris. Daarnaast is er de mogelijkheid dat er een dubbele credit ontstaat bij stapeling van vennootschappen. Dit heeft te maken met artikel 25 van de Wet op de vennootschapsbelasting. Ook deze kwestie zal ik nu niet nader uiteenzetten omdat dit in feite tijdens het wetgevingsoverleg had moeten gebeuren.

Staatssecretaris **Vermeend**: Voorzitter! Ook ik zal het kort houden!

De **voorzitter**: U hoeft zich niet te forceren, hoor! Dat zou ik vervelend vinden!

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik denk het wel! Uw steun is onmisbaar op dit punt!

Voorzitter! Ik dank mevrouw De Vries voor haar steun. Ik heb al aangekondigd binnenkort aan de hand van een notitie met de Kamer van gedachten te willen wisselen over het rulingbeleid.

Mevrouw De Vries heeft gesproken over de commissies. Dat zijn niet de commissies die in het verleden zijn ingesteld. Het gaat eigenlijk om werkgroepen en het gaat om concrete maatregelen, uitwerken en vervolgens om wetgeving. Het zijn ook geen studiecmissies. Het gaat om kort en snel uitvoering geven aan een soort stofkamprocedure.

Mevrouw De Vries heeft een aantal technische vragen gesteld. Ik zal ervoor zorgen, dat zij zo spoedig mogelijk antwoord krijgt en dan met name over de artikel-12-problematiek. Daarna kan het deel

uitmaken van het wetgevingsproces. Ook voor de wetsgeschiedenis is dat van belang.

Voorzitter! Mijn beantwoording is zelden zo kort geweest. Ten aanzien van de commissie-Witteveen geldt hetzelfde. Ik heb de commissie gevraagd spoedig een rapport uit te brengen, waarvan de Kamer in kennis zal worden gesteld. Ik wacht met belangstelling af hoe de Kamer daarop zal reageren.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling (afroendend debat) van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 en de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (onbeperkte voorwaartse verrekening van ondernemingsverliezen en vaststelling van verliezen bij beschikking) (23962).**

(Zie wetgevingsoverleg van 28 november 1994.)

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **B.M. de Vries** (VVD): Voorzitter! Wederom heel kort. Ik wil nog één opmerking maken en één vraag stellen over artikel 25, lid 5, van de Wet vennootschapsbelasting en wel over het verrekenen van verliezen in een vennootschap waarvan de onderneming gestaakt is. Het CDA heeft in de schriftelijke inbreng een suggestie gedaan om eventueel een beschikking af te geven op het moment, dat een onderneming gestaakt zou zijn. Ik heb gevraagd of het wellicht zinvol zou zijn te onderzoeken of hieraan in de praktijk behoefte bestaat en, zo ja, om hiertoe over te gaan.

Ten aanzien van de handel in verlies-BV's wil ik opmerken zelf er niet zo bang voor te zijn, dat er een gigantische handel zal ontstaan. De staatssecretaris heeft aangegeven daar nog nader naar te kijken, maar als je goed de regels van artikel 20, lid 5, toepast, is een aanscherping

wellicht helemaal niet nodig. Het gaat er dus om hoe je de regels uitvoert.

□

De heer **Ybema** (D66): Voorzitter! Ik dank de staatssecretaris voor de schriftelijke antwoorden die wij vandaag hebben mogen ontvangen. Ik wil refereren aan het feit, dat de start van dit wetsvoorstel en andere wetsvoorstellen die te maken hebben met een verbetering van de fiscale concurrentiepositie van Nederland door het vorige kabinet is gemaakt. Het vorige kabinet heeft op de valreep en zeker tot verrassing van de oppositie bij brief van 22 februari van dit jaar opeens een aantal voorstellen gedaan, die gericht waren op verbetering van de fiscale concurrentiepositie. Ik heb dat zelf als een grote verrassing ervaren, omdat de voorstellen die toen eindelijk loskwamen van het kabinet in de afgelopen periode steeds door de Kamer zijn bepleit. De toenmalige staatssecretaris was toen niet bereid om concrete voorstellen op dat punt aan de Kamer voor te leggen. Op de valreep dan toch nog, zij het...

De heer **Terpstra** (CDA): Voorzitter! Wat is er fout aan als de staatssecretaris exact doet wat de Kamer wil?

De heer **Ybema** (D66): Er was niets fout aan het feit dat de voorstellen toch nog aan de Kamer werden voorgelegd, echter met deze kanttekening dat het vorige kabinet toen een totaalpakket van lastenverlichting van 4,5 mld. in het vooruitzicht stelde, waarvan bij de vorming van het zittende kabinet bleek dat een groot deel niet gedekt was. Ik ben dan ook blij dat dit kabinet niet alleen dat pakket voorstellen heeft overgenomen, maar ook voor een adequate en solide dekking heeft gezorgd. Dan is een dergelijk beleidsvoorstel alleszins verantwoord.

Je zou kunnen zeggen dat met deze voorstellen gericht op het verbeteren van de fiscale concurrentiepositie, een feitelijke start is gemaakt met het verbeteren van het fiscaal vestigingsklimaat. In de vorige periode hebben wij daar jaren over gesproken en nu is er een daadwerkelijke start mee gemaakt. Zoals ik ook al in het wetgevingsoverleg naar voren heb gebracht, lijkt het mij goed dat deze staatssecretaris op

redelijk afzienbare termijn de beleidslijnen aangeeft waarlangs hij wil komen tot een structurele verbetering van de fiscale concurrentiepositie op het punt van het vestigingsklimaat gericht op internationaal georiënteerde bedrijven. Ik weet namelijk dat hij uitgesproken opvattingen heeft over de beleidsdoelstellingen van het verbeteren van de concurrentiepositie. Als ik spreek over "op redelijk afzienbare termijn", denk ik aan de eerste helft van het volgende jaar. Ik vraag niet om dikke nota's - ik onderstreep graag wat ook collega's al hebben bepleit - maar om concrete beleidsvoorstellen, uiteraard wel ingekaderd in een samenhangende, consistente beleidsbenadering. Ook daarbij zullen effectiviteit en doelmatigheid weer trefwoorden moeten zijn. Ik weet dat de staatssecretaris in die richting denkt.

Wat mij betreft wordt gekozen voor een stap-voor-stap-benadering, omdat wij natuurlijk met belangrijke budgettaire randvoorwaarden te maken hebben; wij willen altijd meer dan wij kunnen. Bij een dergelijke stap-voor-stap-benadering dient de effectiviteit bovenaan te staan. In de ogen van mijn fractie zal de kapitaalbelasting daarin zeker een element moeten zijn. Wij zouden afhankelijk van de budgettaire mogelijkheden moeten proberen om ook die kapitaalbelasting in de komende kabinetsperiode nadrukkelijk in beeld te brengen. Als je de geluiden hoort vanuit het wat grotere bedrijfsleven, is dat toch altijd nog een opvallend zwak element in ons fiscaal concurrentieprofiel.

Het rulingbeleid behoort ook nadrukkelijk in dit kader thuis. Ook op dat punt lijkt het mij goed dat deze staatssecretaris zijn eigen fiscale beleidsmarges aangeeft. Het rulingbeleid is natuurlijk altijd een heel kwetsbare vorm van beleid. Het gaat erom hoe ruim de marges mogen zijn die je gebruikt bij de uitvoering van bestaande fiscale wetgeving, waarbij toch de bedoeling van de wet voldoende overeind blijft.

Dat is een arbitraire aangelegenheid, maar er zit een zekere beleidsmarge in, die ook deze staatssecretaris zelf zal moeten aangeven. Ik dring hier met name op aan, omdat mijn ervaring met de vorige staatssecretaris ook op dit punt was, dat hij ook altijd aan de

veilige kant van het risico ging staan: liever niet iets te veel ruimte geven, de zaak liever een beetje krap houden. Ik denk dat daardoor de mogelijkheden onvoldoende benut konden worden door internationale bedrijven die zich oriënteren op investering, soms zelfs grootschalige investeringen in Nederland.

Op dat punt verzoek ik hem om op redelijk korte termijn zijn opvattingen aan de Kamer kenbaar te maken. Ik weet dat hij bezig is met een notitie over die zaak. Het lijkt mij van belang, gelet op het gewicht dat het rulingbeleid zou moeten krijgen. Het lijkt mij ook van belang dat de staatssecretaris dan bij de uitvoering van dat beleid ook de politiek-bestuurlijke ondersteuning heeft vanuit de Kamer. Het is een gevoelig terrein en ik denk dat het goed is dat wij op dat punt zo snel mogelijk de opvattingen van de staatssecretaris horen en dat hij, in een discussie aan de hand van een notitie van zijn kant, zo snel mogelijk van de Kamer hoort wat de Kamer ervan vindt en welke beleids marges de Kamer bereid is de staatssecretaris daarin te geven. Dat moet gebeuren.

Als dat beleid op een adequate manier wordt aangepakt – ik heb daar grote verwachtingen van bij deze staatssecretaris – dan hoop ik dat wij na deze kabinetsperiode kunnen zeggen dat deze staatssecretaris de staatssecretaris was voor fiscale zaken en werkgelegenheid.

□

Staatssecretaris **Vermeend**: Voorzitter! Mevrouw De Vries heeft in feite twee zaken aan de orde gesteld, namelijk artikel 20, vijfde lid, en de suggestie van het CDA met betrekking tot het vaststellen van het staken van een onderneming bij beschikking in het kader van artikel 20, vijfde lid. Ik heb die suggestie bekeken. Ik verwijs hiervoor naar punt 3 van de nota naar aanleiding van het verslag. Ik kwam tot de conclusie dat het eigenlijk geen voordeel oplevert, omdat een extra administratieve fase wordt ingebouwd. Het is de vraag of je dat moet doen. Ik zie er dus geen voordeel in. Mevrouw De Vries zei dat er wellicht in de praktijk behoefte aan bestaat. Ik wil dat best nagaan. Maar ik heb al aangegeven dat ik mij weinig kan voorstellen bij de aanbeveling als zodanig. Die leidt gewoon tot een extra administratieve

fase. Ik zie niet in welk belang een belastingplichtige erbij heeft om bij beschikking te laten vaststellen dat er sprake is van staken.

Mevrouw **B.M. de Vries** (VVD): Ik kan mij voorstellen dat u dat zegt. U wilt echter ook de handel in verlies-BV's tegengaan. Ik heb al gezegd dat in beginsel de regels goed moeten worden uitgevoerd. Dan is er wellicht geen aanscherping nodig. De regels zijn zeer helder. Maar als blijkt dat er toch iets nodig is, kan wellicht een beschikking worden afgegeven, juist om handel in verlies-BV's te voorkomen. Op dat moment is er duidelijkheid. Ik weet niet of het argument van de extra administratieve lasten op dit moment op zijn plaats is. Het belangrijkste is in mijn ogen het voorkomen van de handel in verlies-BV's.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik zal eens nadenken over dit punt. Ik heb het niet zo gewogen. Toch is het een punt dat het overwegen waard is, met name omdat een relatie wordt gelegd met de handel in verlies-BV's. Die relatie had ik nog niet gelegd. Dat is een nieuw element. Ik zal het bekijken.

De heer Ybema heeft, net als mevrouw De Vries in een eerder verband, het belang onderstreept van het rulingbeleid. Ik vind zijn gedachte om daarover met de Kamer te discussiëren een goede. Ik zal bespoedigen dat een dergelijke notitie de Kamer bereikt, zodat de gedachtenwisseling kan plaatsvinden. De gedachte van de heer Ybema spreekt mij in ieder geval aan. Ik ben ook een voorstander van de stap-voor-stap-benadering, met name op het punt van de fiscale concurrentie, het brede verband. Ik heb in het wetgevingsoverleg al toegezegd dat ik graag wat beleidslijnen voor de langere termijn wil uitzetten. Ik vind het nuttig om aan de Kamer kenbaar te maken wat het kabinet daarmee wil. Daaraan zijn wel budgettaire randvoorwaarden verbonden. Ik heb geen middelen. De schatkist is leeg, zoals de minister altijd zegt. Ik zeg hem dat steeds na. Dat geldt dus ook voor dit beleid. Het geld zal dus wel verdiend moeten worden. Ook ik voel weinig voor dikke nota's. Ik ben het ermee eens dat een en ander moet zijn ingebed in een samenhangend beleid. Het kan ook niet los worden gezien van het economische beleid dat wij in

Nederland voeren. Ook kan het niet los worden gezien van het werkgelegenheidsbeleid. En als ik aan het einde van de rit de staatssecretaris van fiscale zaken en werkgelegenheid word genoemd, zal ik zeer tevreden zijn.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat er geen behoefte is aan een tweede termijn.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Het voorstel wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling (afroendend debat) van:

- **het wetsvoorstel Overgangsregeling voor de heffing van motorrijtuigenbelasting inzake motorrijtuigen met een tenaamstelling van het kentekenbewijs van voor het kalenderjaar 1988, en vervanging van het wisseldisconto van de Nederlandsche Bank NV door de voorschotrente van de Nederlandsche Bank NV in de Wet op de accijns en de Wet op de belasting van personenauto's en motorrijwiel 1992 (23981).**

(Zie wetgevingsoverleg van 28 november 1994.)

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Van Rey** (VVD): Voorzitter! De VVD-fractie heeft maandag tijdens het wetgevingsoverleg opgemerkt, dat er bij haar in verband met de behandeling van een wetsvoorstel nog nooit zoveel brieven waren binnengekomen als nu het geval is. De laatste dagen zijn er alleen al door onze fractie meer dan 200 brieven ontvangen. Dan heb ik dus nog niet de brieven meegeteld die binnengekomen zijn bij het commissiesecretariaat. Die brieven bevatten helaas niet allemaal aanmeldingen van nieuwe leden. Wat dat betreft moet ik de heer Terpstra teleurstellen. Die brieven gaan allemaal over de ontstane onduidelijkheid.

Ondanks het feit dat wij vorig jaar de grootst mogelijke problemen met

het wetsvoorstel hadden en dat wij een veel andere eerbiedigende werking in de wet hadden willen hebben, zijn wij democratisch genoeg om ons op het standpunt te stellen dat gedane zaken geen keer nemen en ons neer te leggen bij de tekst van het wetsvoorstel dat vorig jaar is aangenomen. De uitvoering was en is een puinhoop, maar wij willen die puinhoop niet groter maken. Ik richt mij nu niet tot de staatssecretaris, want hij kan daar niets aan doen dat er sprake is van een puinhoop. Zoals de heer Van Gijzel maandag echter terecht zei: door alle wijzigingen die wij nu nog aanbrengen worden de gaten in het gaas alleen maar groter. Ik vind dat wij aan zoiets niet mee kunnen doen.

Voorts wijs ik erop, dat met alle wijzigingen die wij nu aanbrengen, andere groepen worden gedupeerd. De heer Hillen heeft daar al op gewezen. Wij staan dan ook voor een dilemma. Het is in dit verband heel plezierig dat de belangengroeperingen ons brieven sturen met het verzoek rust te laten bestaan aan het front van het grijze kenteken en ervoor te zorgen dat geen wijzigingen worden aangebracht. Daarbij wordt erop gewezen, dat men aan de terugval van 60% in de omzet in de komende tijd toch niets meer kan veranderen. Daarentegen zouden zij blij zijn met de rust op dit terrein.

Voorzitter! Volgens de heer Hillen druk ik mij niet erg genuanceerd uit als ik spreek over een puinhoop en over chaos. Laat ons echter een les trekken uit deze uitvoering en uit de gang van zaken met deze route van deze wetgeving: wij moeten nooit meer op deze wijze opereren en nooit meer dergelijke technische voorschriften opnemen.

De VVD-fractie heeft een brief met bijlagen over dit onderwerp gekregen. Ik heb haar voor me. Deze brief is gericht aan de vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat. Daarin staat aangegeven wat wel en wat niet mag. Daarbij blijkt dat er sprake is van verschillen. Je verbaast je dan werkelijk over de absurde regelgeving. Desondanks zeggen we: laat alles nu maar doorgaan en laten we de staatssecretaris vragen de ontwikkelingen nauwkeurig te volgen. Wanneer wijzigingen moeten worden aangebracht, zouden ze allemaal in een keer moeten worden aangebracht. Wij hopen echter dat die wijzigingen niet nodig zullen zijn. Wij

verwachten in het eerste kwartaal van 1995 de notitie over de afschaffing van de BPM, integratie van de motorrijtuigenbelasting, de houderschapsbelasting enzovoorts. Daarbij moeten dan keuzen worden gemaakt. De gekozen mogelijkheid moet natuurlijk wel budgettair neutraal uit te voeren zijn. Ik zeg er dit maar bij om te voorkomen dat de staatssecretaris ons straks weer de oren wast. Dat heeft hij zojuist namelijk ook gedaan. Voortdurend noemde hij de woorden "budgettair neutraal". Ik heb nog nooit iemand bij de behandeling van initiatiefwetsvoorstellen zoveel keren horen praten over budgettair neutraal. Vroeger was dat weleens anders.

Voorzitter! Ik roep in herinnering wat wij maandag hebben behandeld. Met de minister van Verkeer en Waterstaat wordt gesproken over de technische eisen. Naar wij mogen hopen, zal dat overleg tot een aantal conclusies leiden. Maandag heb ik ook gesproken over de boetes die uitgeschreven worden. Van de aantallen boetes hebben wij inmiddels ook staatjes gezien. Ons is gebleken dat mensen die een bestelauto met een kapot raam hadden, een boete kregen van f 14.000. Dat staat niet in één krant, maar in bijna alle kranten. Bij 40% van de mensen is nog sprake van onwetendheid als het gaat om de onderhavige regeling. Het lijkt mij in ieder geval goed hier iets aan te doen. U weet hoe dat gaat. Naar wij hebben begrepen, is een aantal "gedupeerde" burgers naar de rechter gestapt. Wij hebben daar vandaag afschriften van gekregen. Zij hebben het over billijkheid en redelijkheid, termen die in het nieuw Burgerlijk Wetboek staan. Ik hoop dan ook dat wij, wanneer de excessen waarover ik in de krant lees zich voordoen, die in alle rust in overleg met iedereen goed oplossen.

Voorzitter! Ik kom bij de teruggave van de BPM bij export. Ik dank de staatssecretaris hartelijk voor de brief die daarover is gekomen. Wat de VVD-fractie betreft, moeten wij de discussie maar sluiten. De staatssecretaris heeft dit wetsvoorstel ook in een la gevonden. Ik heb deze week gezegd dat hij een la heeft gevonden met veel dossiers. Dit wetsvoorstel lag er ook. Wij gingen er in goed vertrouwen van uit dat het wetsvoorstel naar de Kamer zou komen. Gezien de consequenties voor nieuwe auto's en aangezien het leuke

compromis van de Bovag/RAI toch ook op problemen stuit, moet dat dossier wat ons betreft gesloten worden. Wij komen erop terug zodra het resultaat van de studie is aangeboden.

Als je het hebt over dilemma's en over wetgeving die wij vorig jaar hebben behandeld, dan kom je bijvoorbeeld bij het vorig jaar aangenomen amendement om grote wagenparken vrij te stellen: de ANWB, de PTT, meestal aan de overheid gelieerde instituten en dergelijke. Dat lokt weer een aantal reacties uit, nog steeds. Misschien kan de staatssecretaris uitleggen waarom het kabinet van mening is dat een bakker die 50 auto's heeft niet moet worden vrijgesteld en de ANWB wel.

Voorzitter! Ik kom bij mijn laatste punt. Ik weet zeker dat collega Hillen dat ook naar voren zal brengen, dus ik kan er heel kort over zijn. Het betreft de rechter zijruit. Zoals maandag al de conclusie was, is het geen eenvoudig punt in het kader van de verkeersveiligheid. Ik ben er vast van overtuigd dat het parlement in het verleden een verkeerde beslissing heeft genomen. De VVD-fractie weet nu echter niet hoe je die beslissing moet corrigeren. Ik heb maandag begrepen dat de andere collega's het ook niet weten; zij geven daar ook het dilemma mee aan. 60% heeft het wel aangepast. Die mensen dupeer je wanneer je het nu zou toestaan. Desondanks gaat de verkeersveiligheid ons aan het hart. Het lijkt mij dan ook goed dat hier zowel met Verkeer en Waterstaat als met de belangenorganisaties nogmaals over wordt gesproken.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Het grijze kenteken heeft binnen en buiten het parlement heel wat stof doen opwaaien. Ik hoop dat wij met het debatje van vandaag hieraan een eind kunnen maken. Het is daarom zaak een consistente lijn aan te houden.

De wettelijke regeling zoals deze uiteindelijk komt te luiden is zeker niet het einde van alle tegenspraak, om het zachtjes uit te drukken. Er zijn arbitraire beslissingen genomen, maar er is in ieder geval een lijn uitgestippeld via een toezegging aan de Eerste Kamer en een mondeling overleg met de vaste commissie. Voor de getrokken grens van de

eerbiedigende werking zijn ook goede argumenten aan te voeren.

Op onze vraag in het verslag waarom 1 januari 1988 als peildatum is aangehouden, antwoordde de staatssecretaris dat bij de aanscherping van de grijze-kentekenregeling per die datum voor het eerst is gesproken over oneigenlijk gebruik. Dat lijkt mij een relevant gegeven voor het bepalen van een grens voor de eerbiedigende werking. Wie na die datum van de regeling gebruik maakte, kon weten dat hij daarmee een risico liep. Voor wie het risico neemt, is het jammer als de wetgever op een gegeven moment besluit het oneigenlijk gebruik aan te pakken. Dat is gebeurd. Als wij nu erop terug zouden komen, zouden wij een steen uit een bouwwerk halen. Dat is riskant. Daarvoor is onvoldoende reden. Daarom steun ik het wetsvoorstel.

□

De heer **Ybema** (D66): Voorzitter! Ik heb bij de reeks fiscale wetsvoorstellen die wij vandaag behandelen, een aantal keren gesproken over bestuurlijk zorgvuldig handelen. Als dat criterium ergens op van toepassing is, dan is het wel op dit dossier. Vanaf het begin is het dossier over de grijze kentekens niet goed behandeld. Er was vanaf het begin sprake van een slechte voorbereiding op het departement en door de toenmalige staatssecretaris. Het was niet zozeer de schuld van het departement; de toenmalige staatssecretaris heeft de problemen die annex waren met dit dossier, onderschat. Dat heeft ertoe geleid dat de Kamer, daartoe gedwongen, een dreigende chaos het hoofd heeft moeten bieden. Daardoor heeft zij een bijgesteld wetsvoorstel weten te krijgen.

De behandeling van dat wetsvoorstel heeft alweer ruim een jaar geleden plaatsgevonden. Dat was eigenlijk het moment waarop de Kamer principiële uitspraken moest doen over hoe te handelen met die geweldig explosieve, onbedoelde ontwikkeling van de grijze kentekens. De Kamer heeft dat debat toen, zeker gelet op de voorgeschiedenis, zeer indringend gevoerd. Ik herinner mij dat nog heel goed. De eerbiedigende werking was een van de kernpunten. Je zit immers met een categorie mensen die deze auto's hebben

aangeschaft. Het is de vraag of je opeens de fiscale regeling kunt beëindigen, omdat je die mensen daarmee in grote financiële problemen brengt. De eerbiedigende werking kreeg vorm in een overgangsregeling voor motorrijtuigen van voor 1994. Dat was de inhoud van het oorspronkelijke wetsvoorstel. Daarnaast is een aantal modaliteiten door de Kamer ingebracht. Namens mijn fractie heb ik op dat punt een soort overgangsregeling in de discussie ingebracht.

Ik ga hier wat uitgebreider op in, omdat dit het kernpunt is van het dossier. De Kamer heeft toen op grond van het amendement-Van der Vaart/Reitsma heel bewust gekozen voor de gewijzigde overgangsregeling die tot 1 januari 1995 zou gelden. Dat hebben wij willens en wetens gedaan. Wij hebben daar uiteindelijk breed mee ingestemd, uitdrukkelijk tegen het oorspronkelijke wetsvoorstel in. Ik zeg dit nog maar een keer met nadruk. Vervolgens kwam de Eerste Kamer bij de behandeling aan de overzijde tot de conclusie dat motorrijtuigen met een grijs kenteken van voor 1988 een bijzondere positie innamen, als er nog steeds sprake was van dezelfde eigenaar. Dit heeft geleid tot de toezegging van de toenmalige staatssecretaris dat hij zou bekijken of daar een bijzondere regeling voor zou moeten worden getroffen.

Je kunt niets anders zeggen dan dat de vorige staatssecretaris toen correct heeft gehandeld. Hij heeft het dossier met die wens van de Eerste Kamer voorgelegd aan de vaste commissie voor Financiën. Daarbij heeft hij aangegeven wat voor type oplossing hij zich voorstelde. In het overleg met de vaste commissie voor Financiën op 10 februari van dit jaar heeft hij gevraagd of dit een lijn voor een oplossing van het probleem zou zijn, waarin de Kamer zich zou kunnen vinden. Ik herinner mij nog heel wel dat alle fracties toen hebben ingestemd met die lijn. Er zijn wel kanttekeningen geplaatst, maar niemand had daar bezwaar tegen. Dit voorstel is vervolgens uitgewerkt – het heeft lang geduurd – in het wetsvoorstel dat wij nu aan de orde hebben.

Ik vind dat thans weer het belangrijke criterium van bestuurlijk zorgvuldig handelen geldt. De bestuurlijke stappen zijn een jaar geleden gezet met de principiële beslissing over de eerbiedigende

werking. Op 10 februari van dit jaar ging het om een soort principe-uitspraak over een overgangsregeling die als redelijk zou worden ervaren. Die uitspraak is op deze manier uitgewerkt. Er is niets veranderd wat niet op 10 februari is voorgesteld. Ik vind dan ook dat de Kamer de resultaten daarvan nu moet accepteren. Dat is bestuurlijk zorgvuldig handelen. Dat is ook voorspelbaar en dus transparant overheidsgedrag. Het allerslechtste wat op dit moment gedaan kan worden, is toch afstand nemen van die lijn. Daardoor zou de broodnodig rust op dit terrein worden verstoord.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Wat is er vandaag aan de orde? De wetgever heeft indertijd gemeend, een aangescherpte definitie te moeten gaan hanteren van het begrip "bestelauto" in de Wet op de belasting van personenauto's en motorrijtuigen. Daar is een overgangsrecht in voorzien. In de Eerste Kamer is geconstateerd dat de eerbiedigende werking in dat overgangsrecht vollediger zou moeten zijn. De nu voorgestelde aanpassing heeft een beperkte strekking, en vloeit dus uiteindelijk voort uit het debat over de wetswijziging in de Eerste Kamer terzake van het grijze kenteken. Over het voornemen tot aanpassing is in februari jongstleden door het kabinet met de Kamer overleg gepleegd. Er waren inderdaad wat kanttekeningen, maar macro gesproken heeft de Kamer gezegd: regering, voer dit zo uit. Dat leidt ook de SGP-fractie ertoe, het nu voorliggende wetsvoorstel te steunen.

De heer Van Rey zei, honderden brieven te hebben ontvangen. Wij hebben er misschien wat minder ontvangen dan de VVD-fractie, maar ook wij hebben ze ontvangen, en ik heb die brieven eens doorgelezen en gecategoriseerd. Op zichzelf is het natuurlijk niet onbegrijpelijk dat, als je een categorie van voor 1988 vrij gaat stellen, althans onder die overgangsregeling doet vallen – ik doel op degenen die hun motorrijtuig reeds voor 1988 op hun naam hadden staan – de categorie van na 1988 aan de bel gaat trekken.

Wat zijn nu de bezwaren? Ik denk dat er drieërlei bezwaren leven. Ik verbind mij daar niet aan, ze zijn ook

niet de mijne, maar ik vind wel dat, daar waar ze publiek en met deze frequentie zijn geuit, de staatssecretaris ze in dit openbare debat zal moeten weerspreken. Het eerste verwijt is: wij hebben geen rekening kunnen houden met een en ander, en daarom is het moreel niet juist. Dat is nogal een verwijt. Een tweede verwijt is: de terugwerkende kracht die aan een en ander kleeft, valt te betwisten, vanuit kaders van rechtszekerheid enzovoorts. Het derde verwijt is: we worden gediscrimineerd, als je kijkt naar de grote wagenparken van bijvoorbeeld PTT, ANWB enzovoorts. Nogmaals, geen misverstand, dit zijn niet mijn verwijten aan de staatssecretaris, het zijn niet mijn bezwaren, maar het zijn nogal frequent geuite bezwaren. Ik denk toch dat de staatssecretaris er goed aan doet, die in het openbaar te weerspreken, wat volgens mij kort en krachtig kan.

De hele operatie is indertijd nodig geweest door misbruik door particulieren van het belastingvoordeel van het hebben van een bestelauto, ten opzichte van het hebben van een personenauto. Dat misbruik moest worden tegengegaan, en dan is het vaak zo in het leven dat de goeden helaas met de kwaden moeten lijden. Dan ervaar je toch wel wat pijn, als je dan beseft dat veel bestelauto's in gebruik zijn bij kleine middenstanders, die niet de bedoeling hebben daar op enigerlei wijze een hogere belasting mee te omzeilen. Dan kan dat natuurlijk toch wat wrang overkomen. Maar ook ik vind dat, nu de zaken liggen zoals ze liggen, er grote onzekerheid en onzorgvuldigheid zouden insluipen als we nu weer opnieuw allerlei wijzigingsvoorstellen zouden bevorderen.

□

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Voorzitter! Wij hebben het er maandag al uitvoerig over gehad met de staatssecretaris, maar het is een niet onbelangrijk wetsvoorstel, waarover in het verleden de nodige commotie is geweest, vandaar dat we vandaag daar nog even op terug willen komen. Het voorstel dat nu voorligt, heeft betrekking op twee zaken, in de eerste plaats op de overgangsregeling met betrekking tot het omzetten van de wisseldisconto in de voorschotrente en daarnaast op de eerbiedigende werking van de

tenaamstelling van kentekenbewijzen van vóór 1988. Mijn fractie heeft uiteraard geen bezwaar tegen het eerste.

De laatste kwestie vraagt enige uitleg over wat er in de discussie is gebeurd. De vorige staatssecretaris heeft een voorstel ingediend, met als grens 2500 kg. De Kamer schoof dat onmiddellijk terzijde. De Kamer heeft het wetsvoorstel tot twee keer toe uitvoerig gewijzigd. Ik geef zonder meer toe – mijn fractie is er medeverantwoordelijk voor – dat dit niet in alle opzichten heeft geleid tot een mooi wetgevingstraject. Ook naar buiten is niet altijd de helderheid geschapen die mocht worden verwacht. Aan de andere kant ben ik van mening dat oprecht is geprobeerd om, uitgaande van de omstandigheden zoals die er waren en met het doel van de wet voor ogen, zoveel mogelijk recht te doen aan de legitieme aanspraken van mensen op eventuele uitzonderingen, dan wel aan de mensen die op basis van oneigenlijk gebruik terecht moesten opdraaien voor hun fiscale last.

De Kamer had in eerste instantie geen enkele uitzondering gemaakt voor motorvoertuigen. Later is dat, naar aanleiding van een toezegging van de staatssecretaris in de Eerste Kamer, bijgesteld. Deze Kamer is akkoord gegaan met de uitzondering van vóór 1988. De heer Van der Vlies heeft daar ook wat over gezegd. Volgens mij is dat een terechte redengeving geweest. Ik zal daar verder niet op ingaan, maar de PvdA is er mee akkoord gegaan om de datum van 1 januari 1988 op te voeren. Daarmee was, na een intensieve afweging en na een zeer uitvoerige discussie, de kous in wezen af.

In lijn met het debat van 10 november 1993 en het mondeling overleg legt de staatssecretaris nu zijn overgangswetsvoorstel voor. Mijn fractie stemt daarmee in. Het zou wel heel vreemd zijn wanneer wij dat niet hadden gedaan. In die zin was ik verbaasd dat maandag jongstleden bij het wetgevingsoverleg een enkele fractie aangaf om ervan af te zien, te meer omdat daar vanuit de Kamer, in het bijzonder vanuit de fracties van het CDA en de PvdA, zoveel waarde aan werd gehecht. Er zijn geen nieuwe redenen om erop terug te komen.

Dan de rechter achterzijruit. Als je de Handelingen van het debat erop

naleest, dan blijkt daaruit dat de staatssecretaris van Financiën zich gevoelig toont voor het argument van de verkeersveiligheid. Hij zegt dat hij daarover in overleg zal treden met de minister van Verkeer en Waterstaat. Van die minister komt vervolgens een tweeledig antwoord. In de eerste plaats wordt gesteld dat het Europees niet is voorgeschreven. Men hoeft die blinding dus niet te verplichten. Verder kan het beter zijn voor de verkeersveiligheid. Kortom, het kan wel en het zou beter zijn. Als het één mensenleven spaart, dan is mij dat al een hoop waard. Toch beslist de staatssecretaris om het niet te doen. Waarom heeft de staatssecretaris de Kamer destijds dan toegezegd om daarover overleg te voeren met de minister van Verkeer en Waterstaat? Wat had het antwoord van Verkeer en Waterstaat moeten zijn om de staatssecretaris van Financiën te vermurwen zo'n achterzijruit wel toe te laten? De minister van Verkeer en Waterstaat kon ook niet veel meer zeggen dan dat het goed was voor de verkeersveiligheid. Waarom is deze mededeling pas eind 1994 gedaan? Als het eerder zou zijn gebeurd, bijvoorbeeld begin 1994 of tamelijk snel na het debat, dan hadden wij in die context nog een eventuele aanpassing kunnen plegen. Het terugdraaien nu, nadat veel mensen een aanpassing hebben gepleegd, lijkt mij niet billijk. Slechts om die reden, niet om de redengeving die de staatssecretaris in zijn brief aangeeft – ik zeg dat heel expliciet – acht mijn fractie het niet opportuun om op dit moment een wijzigingsvoorstel in te dienen. Wij sluiten ons wat dat betreft aan bij de opvattingen van de heer Van Rey.

□

De heer **Terpstra** (CDA): Speciaal op verzoek van de heer Van Rey, die zich zeer mild uitdrukte, zal ik proberen het standpunt van de CDA-fractie kort en krachtig te verwoorden. Onze voorgangers hebben met een goede inzet geprobeerd fraude en misbruik te bestrijden door regelgeving. Daarvoor heeft mijn fractie waardeering. Achteraf moet worden gezegd dat die regelgeving minder succesvol is gebleken. Het blijkt zeer ingewikkeld om technisch vast te leggen wat wel of niet een bedrijfsauto is. Mijn fractie kan zich volledig vinden in de beschrijving van het verleden door

de heer Van Rey. Hij gebruikte woorden zoals "chaos". Mijn fractie vindt dat hij zich redelijk gematigd heeft uitgelaten. In de Eerste Kamer is gesproken over het maken van een overgangsregeling voor auto's van vóór 1988. De heer Hillen heeft in het wetgevingsoverleg ter discussie gesteld of dit niet ook zou moeten gelden voor auto's van vóór 1994. In dat debat heeft de staatssecretaris goede argumenten aangedragen, op grond waarvan mijn fractie afziet van dat idee. Wij kunnen ons dus vinden in de visie die de heer Van Rey vanmiddag heeft verwoord.

□

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik ben verheugd over de steun van de CDA-fractie en over de consistentie die blijkt uit de bijdrage van de heer Terpstra.

Mijnheer de voorzitter! Ik acht het weinig zinvol om het wetgevings-overleg hier over te doen. De argumenten zijn gewisseld en ik vind dat de heer Van Gijzel de geschiedenis van het wetsvoorstel heel goed heeft weergegeven. Met dit wetsvoorstel wordt de meerderheid van de Kamer gevolgd, dat is alles. Ik ben het met de heer Van Rey erover eens dat hieruit een les moet worden geleerd en dat de les duidelijk is. In het wetgevingsoverleg heb ik al gezegd dat de Kamer wel mede debet is aan dit dossier. Hier wordt uitvoering gegeven aan de wil en aan een uitspraak van de Kamer. Daaruit moet ook in bestuurlijk opzicht de consequentie worden getrokken. Nu nog weer wijzigingen aanbrengen leidt ook weer tot rechtsongelijkheid, onduidelijkheid en onbegrip, zoals er ook onbegrip bestaat bij mensen die te maken krijgen met het nieuwe wetsvoorstel.

De heer Van der Vlies heeft gezegd dat het mogelijk moet zijn de desbetreffende brieven te beantwoorden. Volgens mij heeft de heer Schutte een aanzet gegeven door te wijzen op de datum van 1 januari 1988. Op die datum werd duidelijk dat vormen van oneigenlijk gebruik werden aangepakt. Volgens de heer Schutte heeft men toch al of niet bewust risico gelopen. In de stukken is uitgelegd waarom juist die datum is gekozen. Ik ben het eens met die benadering.

In het wetgevingsoverleg is ook uitvoerig gesproken over de rechter achterzijruit. Ik ben het met de heer

Van Gijzel eens dat het niet is aan te bevelen, sterker, dat het onwenselijk is om daarop terug te komen. Het zou grote consequenties hebben voor de grote groep mensen, ongeveer 60%, die de rechter achterzijruit al heeft aangepast. Wat betreft de verkeersveiligheid hecht ik er aan op te merken, dat in de afweging ook het argument heeft geteld dat er sprake moet zijn van de mogelijkheid de wet uit te voeren. Die rechter achterzijruit heeft daarbij ook een rol gespeeld. Wel is het bij vervoer van goederen natuurlijk de bedoeling dat die goederen in de auto worden geladen. Dan is die rechter achterzijruit minder van belang. Hoe men het ook wendt of keert, de regeling is bedoeld voor goederenvervoer. Wij hebben het nu namelijk niet over een regeling voor particulieren.

De heer **Van Gijzel** (PvdA): Dat ben ik met de staatssecretaris eens. Als die wagen vol zit, kan men niet meer door die ruit kijken. Dan is die ruit ook niet zo belangrijk. Maar in de gevallen waarin die wagen niet vol is, kan het een voordeel met zich brengen. Als de minister van Verkeer en Waterstaat zegt dat het beter is voor de verkeersveiligheid, waarom zouden wij het dan niet doen? Ik begrijp best dat het nu niet kan, maar ik zou het zonde vinden als wij dat voor de eeuwigheid weggooien.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik heb mijn afweging gegeven. Wie is niet voor maatregelen die bijdrage aan de verkeersveiligheid? Wij kunnen nu alleen niet terugkomen op het genomen besluit. Ik heb ook bij niemand van de leden gehoord dat men dat besluit nu wil heroverwegen. Iedereen heeft aangedrongen op een consistente lijn. Ik doe niet anders dan die lijn uitvoeren.

De heer **Van Rey** (VVD): Voordat er misverstanden komen. Wij praten hier over de rechter zijruit bij de laadruimte en niet over de rechter achterzijruit. Dat is een andere ruit.

Staatssecretaris **Vermeend**: Dat is mij duidelijk. Ik weet om welke ruit het gaat.

Voorzitter! De heer Van Rey heeft ook gevraagd wat het verschil is tussen de ANWB en de parken met 50 auto's. Ik moet hem – dat klinkt misschien kinderachtig – toch verwijzen naar het debat met

betrekking tot de totstandkoming van het wetsvoorstel. Er was een amendement van de heren Reitsma en Van der Vaart, waarin die regeling was opgenomen. Die hebben een arbitraire grens gelegd en de toenmalige staatssecretaris heeft gewezen op de mogelijkheid van ongelijke behandeling. Die afweging is dus wel degelijk gemaakt en daar is ook discussie over gevoerd. Niettemin is de Kamer akkoord gegaan. Meer valt er voor mij niet op te merken. De Kamer heeft het toen geaccepteerd.

De heer Van Rey heeft gezegd dat de discussie maar afgelopen moet zijn en dat het dossier is gesloten. Ik sluit mij daarbij aan.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968 in verband met de invoering van een bijzondere regeling voor gebruikte goederen, kunstvoorwerpen, voorwerpen voor verzamelingen en antiques (23952).

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Van Rey** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Op 7 juni van dit jaar heeft het vorige kabinet dit wetsvoorstel aangeboden aan de Raad van State. Half oktober komt het wetsvoorstel terug van de Raad van State en op 25 oktober wordt het aangeboden aan de Kamer. De Raad van State heeft meer van vier maanden nodig gehad voor de advisering over dit wetsvoorstel en de Tweede Kamer heeft nog geen dertig dagen voor de behandeling. Dat bracht de VVD-fractie ertoe om een suggestie te opperen en aan u, voorzitter, en aan de staatssecretaris te vragen of het niet zinvol is om na te denken of wij de Raad van State aan termijnen kunnen binden wat betreft de advisering over fiscale wetsvoorstellen. Daarvoor zal natuurlijk de Wet op de Raad van State moeten worden gewijzigd. Het

lijkt ons echter zinvol om daar eens over te discussiëren, omdat ieder jaar aan het einde van het jaar zich problemen voordoen. Niet zozeer met het belastingplan, want dat gaat nog redelijk snel, maar wel met heel veel andere fiscale wetsvoorstellen. En daar zijn wetsvoorstellen bij waarbij het aantal weken dat nodig is voor de advisering, gelijk is aan het aantal regels dat de raad op papier zet. Er is een voorbeeld van zeventien regels waarvoor zeventien weken nodig waren. Ik zeg het wat eenvoudig, maar misschien is het goed om hierover na te denken.

Voorzitter! Nu ik het heb over zorgvuldigheid, kan ik er niet aan ontkomen, op te merken dat wij dit wetsvoorstel er een beetje doorjassen. Terecht is met betrekking tot het financieel beleidskader voor 1995 deze eenmalige opbrengst van 200 mln. in het regeerakkoord aangegeven. De VVD-fractie heeft zich daaraan gecommiteerd. Wij hebben daar dus rekening mee te houden, maar fraai is het niet. En dan is het ontzettend plezierig als er eens een brief binnenkomt van de RCO waarin staat dat de wet per 1 januari 1995 in werking zou moeten treden. Ik heb mijn medewerkster gevraagd, die brief maar eens in te lijsten, want ik heb in de elf jaar dat ik hier werk nog nooit een brief van de RCO gehad waarin erop werd aangedrongen, een wet te laten ingaan die voor bepaalde sectoren niet al te best en voor andere weer wat beter uitpakte. Dit geeft echter aan welk belang de RCO hieraan hecht.

Gezien de reacties van het bedrijfsleven zelf, kan ik niet aan de indruk ontkomen dat het overleg dat daarmee heeft plaatsgevonden door sommige vertegenwoordigers van het bedrijfsleven anders is ervaren. De staatssecretaris is in zijn brief van 25 november weliswaar op bijna al die reacties ingegaan, maar ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat wij niet alleen te maken hebben met weerbarstige en moeilijke materie, maar dat ook een aantal gespreksdeelnemers af en toe niet bij de besprekingen zijn geweest. Anders kan ik het niet verklaren. Dit houdt in dat er heel veel voorlichting voor het bedrijfsleven gegeven zal moeten worden. Op pagina 15 van de nota naar aanleiding van het verslag wordt daar al over gesproken. Bovendien lees ik tot mijn verrassing dat Financiën gaat participeren in voorlichtingsbijeenkomsten die het

bedrijfsleven en de kamers van koophandel gaan houden.

Voorzitter! De VVD-fractie heeft hier veel aandacht aan besteed omdat er natuurlijk fouten zullen worden gemaakt. Over die fouten is in de nota naar aanleiding van het nader verslag door de staatssecretaris gelukkig opgemerkt dat incidentele vergissingen die een ondernemer in de beginfase heeft gemaakt, hem niet worden aangerekend. In de nota naar aanleiding van het verslag staat namelijk dat een vergissing eerder zou worden aangerekend naarmate deze hoger was. Dat leek mij niet de beste redenering om vol te houden.

Voorzitter! Ik stap over naar één bedrijfstak, namelijk de landbouw. Het valt de VVD-fractie op dat het CDA tijdens de schriftelijke voorbereiding geen aandacht heeft gevraagd voor de landbouw. D66 en VVD hebben vragen gesteld over deze problematiek, ook in het nader verslag. Dat is overigens alleen door de VVD-fractie ingediend, hetgeen al aangeeft dat het CDA ook daar geen aandacht voor had. Het is duidelijk dat de landbouwmechanisatie al veel voor de kiezen heeft gekregen. Nog niet zo lang geleden hebben wij reeds het lage tarief voor de landbouwmachines gebracht naar het algemene tarief en daarnaast is nu deze regeling uit de bus gekomen. In de nota naar aanleiding van het verslag – ik dank de staatssecretaris daar hartelijk voor: het nader verslag is gisterenmiddag ingeleverd en hedenochtend werd de nota bezorgd – is daar voortreffelijk op ingegaan. Ik heb er dan ook alle vertrouwen in dat hetgeen wordt aangeduid, ook vóór 1 januari 1995 voor de landbouw is opgelost. Ik ga er dan ook van uit dat de desbetreffende regeling vóór 1 januari 1995 in deze sector helemaal bekend zal zijn. Hiervoor dus alleen maar mijn complimenten.

Voorzitter! Ik kom op de overgangsregeling. Op pagina 2 en 3 in de nota naar aanleiding van het verslag is de reactie te lezen op onze vragen. Als ik dit antwoord tot mij neem, kom ik tot de conclusie dat het in de praktijk problemen kan opwerpen. Het leveren van een auto die je voor 1 januari 1995 inruilt, brengt praktische problemen mee, omdat het kenteken overgeschreven moet worden naar de garagehouder. Je kunt je voorstellen dat de garagehouder die auto weer

teruggeeft of dat je een andere auto moet huren. Ik weet niet precies hoe dit moet worden opgelost. Ik vraag de staatssecretaris nader toe te lichten wat daarover op pagina 3 staat.

Gelet op de vrij korte termijn waarop voldaan kan worden aan vereisten van deze overgangsregeling, zou het wenselijk zijn, als de betrokken sectoren, zoals de autosector, zeer spoedig op de hoogte worden gesteld van de inhoud van wat op pagina 3 staat. Ik heb zojuist al om mooie voorlichting gevraagd.

Voorzitter! Dan stap ik over naar de heffing per tijdvak en de administratieve verplichtingen. Hierbij kom ik op een weerbarstige materie, namelijk de globalisatieregeling. Ik begrijp dat de globalisatieregeling onverkort ruim zal worden toegepast. De VVD-fractie vraagt echter om verduidelijking van deze ruime toepassing, aangezien thans onduidelijkheid bestaat over de mogelijkheid tot afrekening aan het einde van het jaar, de toepassing van de "carry forward"-mogelijkheid en de wijze waarop de aanwijzing of keuzemogelijkheid bij branches zal worden geregeld.

Ik leg er de nadruk op dat globalisatie ook negatieve financiële gevolgen kan hebben, bijvoorbeeld bij seizoensgebonden aankopen. Een wederverkoper die veel gebruikte goederen inkoop in een bepaald seizoen, loopt in dat seizoen tegen een negatieve tijdsmarge op, doordat hij veel inkoop en weinig verkoop. In dat aangiftetijdvak heeft hij dus geen negatieve marge, zelfs wanneer hij op de verkoop van de goederen feitelijk geen negatieve marge haalt. Ik merk aan de heer Ybema dat deze weerbarstige materie hem wel aanspreekt, maar ik begrijp dat ik namens de coalitiepartijen kan spreken.

Dergelijke seizoensgebonden aankopen doen zich bijvoorbeeld voor bij de handel in motorfietsen en caravans. Ik meen dan ook dat een bijzondere globalisatieregeling hierbij uitkomst kan bieden. Indien globalisatie of verrekening van individuele marges, dus niet globalisatie met margeomzetten, mogelijk wordt gemaakt, kan een bepaalde negatieve marge van een transactie worden verrekend met een behaalde positieve marge op een andere transactie in dezelfde periode.

Deze methode is niet mogelijk bij niet individueel te volgen goederen.

Voor niet individueel te volgen goederen blijft hetzelfde probleem van negatieve marges van seizoen-saankopen bestaan. De VVD-fractie vraagt zich af of het mogelijk is, in dergelijke gevallen toe te staan om de marge-BTW, begrepen in de negatieve marge, aan de wederverkoper terug te geven. Aan het einde van het jaar kan bij de afrekening eventueel te veel teruggegeven BTW worden gecorrigeerd.

Het is moeilijke materie. Ik had de hoop dat wij pas om half negen zouden beginnen, dan had ik het nog in goed Nederlands kunnen opschrijven. Dit is uit de wettekst, de memorie van toelichting en de schriftelijke voorbereiding overgenomen. Door deze vragen aan de staatssecretaris te stellen hoop ik dat zijn antwoord over de heffing per tijdvak en de administratieve handelingen gebruikt kan worden bij de voorlichting aan het bedrijfsleven. Daarom geef ik zo'n letterlijke opsomming.

Het laatste punt dat ik wil behandelen, betreft de budgettaire, administratieve en personele gevolgen. De Raad van State heeft in zijn advies niet voor niets aangegeven dat het voorstel van wet de uitvoering van de omzetbelasting verder compliceert. De leden van de Raad van State hebben twijfel geuit dat de branches waarvoor de voorgestelde regeling zal gelden, deze op de juiste wijze op een dergelijke korte termijn kunnen toepassen. Vandaar dat ik heb gesteld dat dit erdoor wordt geijst en dat deze materie nog door iedereen in het bedrijfsleven begrepen moet worden. De voorgestelde regeling vereist een wijziging in de administratie. De inkoop van goederen die onder de margeregeling vallen, moet afzonderlijk worden bijgehouden; de verkoop onder de margeregeling eveneens. In de praktijk zal blijken dat boekhoudprogramma's daarvoor niet geschikt zijn zodat de nodige wijzigingen en investeringen aan de orde zijn. Een groot gedeelte van de branche die met deze wetwijziging te maken krijgt, bestaat uit kleinere en eenmansbedrijven. Die bedrijven zijn veelal minder goed in staat, dergelijke belangrijke wijzigingen in het kader van de omzetbelasting te verwerken, aangezien zij niet kunnen beschikken over de benodigde tijd en

de specifieke know-how op dit gebied. Ik vrees dan ook dat een belangrijk gedeelte van de branches waarvoor de margeregeling zal gaan gelden, pas na vele maanden in staat zal zijn om de nieuwe regeling naar behoren toe te passen. De aanpassing van de administraties, naar ons oordeel een lastenverzwaring, zal met zich brengen dat zich voor deze sectoren gedurende 1995 de nodige problemen zullen voordoen.

De marktsector is de ene kant, de belastingdienst de andere. Ook deze dienst zal problemen ondervinden bij het uitoefenen van haar controle-rende taak. Ik denk hierbij aan de gescheiden administraties, de ingewikkelde correctieboekingen die de toepassing van het keuzerecht tussen margeregeling en normale belastingheffing met zich brengt en de verscheidenheid aan branches. Dit alles zal ertoe leiden dat aansluitingen vaak moeilijk te realiseren zijn en dat de controle fiscaal-technisch gecompliceerd zal zijn. Voorzitter! Als het bedrijfsleven het er moeilijk mee heeft en dat ook geldt voor de belastingdienst, is duidelijk dat er in de eerstkomende maanden sprake zal moeten zijn van een goed samenspel tussen belastingdienst en bedrijfsleven. Laten wij proberen te voorkomen dat het kleinere bedrijfsleven de dupe wordt van deze administratieve-lastenverzwaring.

□

De heer **Terpstra** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik dank degenen in de zaal die bij deze kwestie het woord niet voeren, voor het feit dat zij hebben ingestemd met het toevoegen van dit onderwerp aan de agenda. Daardoor zullen zij wat langer moeten wachten. Echter, aangezien ook kunstvoorwerpen onder de BTW-richtlijn vallen, kan ik mij wel voorstellen dat de heer Beinema instemmend knikte toen u voorstelde om deze kwestie meteen af te handelen.

De heer **Beinema** (CDA): Voorzitter! In het algemeen hecht ik er zeer aan, dat de afgesproken orde van de vergadering wordt gehandhaafd. Echter, in dit bijzondere geval is er de woordvoerders over culturele en mediazaken veel aan gelegen om woordvoerders over de BTW gunstig te stemmen, zulks met het oog op komende besprekingen.

De heer **Terpstra** (CDA): Ik dank de heer Beinema voor zijn instemming. Te zijner tijd zal wel blijken welke prijs daaraan verbonden is.

Voorzitter! De vorige staatssecretaris heeft in verband met de afschaffing van fiscale grenzen betreffende accijnzen en BTW veel overleg gevoerd met het bedrijfsleven. Wij hebben daarvoor bij zijn evaluatie, die bij de voorlaatste algemene beschouwingen aan de orde kwam, waardering geuit. Wij gaan ervan uit dat dit overlegbeleid thans door het ministerie van Financiën wordt voortgezet.

Wij hebben ingestemd met een snelle procedure, zulks ondanks het feit dat dit wetsvoorstel laat werd ingediend. In deze zin onderschrijven wij de kritiek van de heer Van Rey. Door de vele brieven van het bedrijfsleven kregen wij aanvankelijk de indruk dat er met het overleg met het bedrijfsleven iets zou zijn misgegaan. Vandaar ons verzet tijdens een van de laatste procedure-vergaderingen tegen de snelle procedure. Echter, de staatssecretaris heeft naar ons oordeel alle brieven uit het middenveld op overtuigende wijze beantwoord. Als er iets is misgegaan in het overleg, is het hoogstwaarschijnlijk bij het bedrijfsleven zelf misgegaan. Juist als vriend van het middenveld meen ik dit te mogen zeggen. Zowel de RCO als de Bovag/RAI heeft aangedrongen op haast. Vandaar dat wij ons verzet tegen het betrachten van spoed hebben opgegeven.

Voorzitter! Met betrekking tot de vraag of de handel in tweedehands auto's verschuift naar de officiële handel – de staatssecretaris noemt dit in zijn stukken het "inschakelingsproces" – als gevolg van de nieuwe BTW-systematiek, steunen wij de visie van de staatssecretaris. Daarom steunen wij het verzoek van de Bovag/RAI voor de compensatie van de lastenstijgingen niet.

Met instemming hebben wij kennis genomen van het voornemen van de staatssecretaris om het bedrijfsleven goed voor te lichten en soepel op te treden ten aanzien van ondernemingen die fouten maken op dit punt. De heer Van Rey heeft hierover gesproken en wij vinden dat een goed punt.

Ten aanzien van de globalisatieregeling zijn wij het met de staatssecretaris eens en wij zijn ook voorstander van invoering van dit

systeem. Het lijkt ons voor de ondernemingen eenvoudiger.

Positief zijn wij ten aanzien van het overleg met de landbouwsector over het probleem van de handel in tweedehands landbouwmachines in verband met het bestaande landbouwforfait in die sector.

Ten aanzien van de kritiek van de Van Rey dat het CDA dit was vergeten, wil ik het volgende opmerken. Zowel bij het debat over de regeringsverklaring als bij het debat over de begroting van Landbouw heeft het CDA de regeringsfracties verweten, te weinig aandacht te hebben besteed aan de landbouw. In het regeerakkoord komt het woord helemaal niet voor. De heer Van der Linden heeft hetzelfde gedaan bij de begrotingsbehandeling van Landbouw en ik ben er verheugd over, dat de opwekkende woorden van het CDA aan de regeringspartijen om meer aandacht te besteden aan de landbouw in ieder geval door de heer Van Rey is opgevolgd. Ook daarvoor mijn grote dank.

Per saldo kunnen wij het wetsvoorstel steunen.

□

Mevrouw **Van Zuijlen** (PvdA): Voorzitter! Er is nogal geschoven met de termijnen voor het indienen van de inbreng en de plenaire afhandeling van dit wetsvoorstel. Ik geloof, dat ik uiteindelijk zelfs het CDA mag bedanken dat het door aan te dringen op een nader verslag de VVD in de vorm van de heer Van Rey in de gelegenheid heeft gesteld om nadere vragen te stellen. Dank daarvoor! Wij hebben daar allemaal van mogen meegenieten. Ik dank de staatssecretaris eveneens voor zijn adequate en snelle beantwoording van de vragen.

Naar mijn mening is uiteindelijk wel gekozen voor een behandeling in een goed compromis. De diverse belangenorganisaties hebben via de Kamer van het kabinet alsnog antwoord gekregen op hun bezwaren en de termijn van 1 januari kan toch worden gehaald. Ook de Raad van centrale ondernemingsorganisaties heeft het dringende verzoek gedaan om het wetsvoorstel tijdig te behandelen, opdat invoering per 1 januari 1995 kan worden bereikt. Het is net ook al gezegd.

De PvdA heeft begrip voor het feit dat budgettaire overwegingen de staatssecretaris noodzaakten tot een

snelle behandeling. Wij zijn het eens met voorgaande sprekers, dat snelle afhandeling geen schoonheidsprijs verdient. Voor het overige heeft de fractie al tijdens de schriftelijke ronde laten weten akkoord te zijn met het wetsvoorstel. De regeling is het resultaat van jarenlang overleg in Europees verband en harmonisatie ter voorkoming van dubbele belastingheffing in het intra-communautaire handelsverkeer is ook voor een goede werking van de interne markt noodzakelijk.

De staatssecretaris heeft een duidelijk overzicht gegeven van de gevolgen, die de implementatie van dit wetsvoorstel kan hebben. De nota naar aanleiding van het nader verslag heeft deze duidelijkheid nog versterkt. Onze dank daarvoor. Het grootste probleem blijft natuurlijk de voorfinanciering van de voorraad-BTW. Hier tegenover staat, dat de individuele ondernemers hun gedrag hier enigszins op kunnen aanpassen, dat de inruilregeling en de regeling voor de levering van antiquiteiten zullen komen te vervallen en dat de cumulatie in de belastingdruk wegvalt. Bovendien heeft dit bedrijfsleven dat het meest direct door deze maatregel wordt geraakt – onder meer Bovag/RAI – ingestemd met het voorliggende wetsvoorstel en op haast aangedrongen.

Een ander gevolg is, dat een verliesgevende transactie niet altijd kan worden gecompenseerd. Ter voorkoming van te grote nadelige effecten wordt hiervoor het systeem van globalisatie – een heffing per tijdvak – ingesteld. In dit systeem kunnen verliesgevende transacties in beginsel worden gesaldeerd met overige transacties. Inmiddels is duidelijk geworden, dat het niet voor 1 januari 1995 mogelijk is om afspraken in Brussel te maken. De staatssecretaris heeft tot onze vreugde aangekondigd, zo ruim mogelijk gebruik te maken van de globalisatieregeling totdat die afspraken wel zijn gemaakt. Dit geeft aan de ondernemers de mogelijkheid om zoveel mogelijk zelf hun keuze te bepalen en vermindert ook de kans op negatieve effecten. Ik sluit mij aan bij de vragen van de heer Van Rey over de concrete invulling van deze regeling.

Rest mij nog een vraag te stellen. In de nota naar aanleiding van het nader verslag wordt gemeld dat er een overgangsregeling zal worden getroffen voor alle voor 1 januari

1995 gesloten inruiltransacties. Een van de voorwaarden is dat de ondernemer dan wel leverancier moet aantonen dat de gebruikte roerende zaak voor 1 januari 1995 aan hem is geleverd. Ik vraag mij af of deze overgangsregeling niet tot gevolg kan hebben dat bepaalde leveranciers hiervan misbruik maken. Niet alle transacties kennen immers een duidelijk inruilbewijsstuk zoals een kenteken. Graag een reactie hierop.

□

De heer **Ybema** (D66): Voorzitter! De voorgestelde wijziging van de omzetbelasting vloeit voort uit de verplichting op grond van de Europese regelgeving als gevolg van de vaststelling van de zogenoemde zevende BTW-richtlijn. Zou u kunnen zeggen dat het twee kernpunten betreft: de toepassing van het margesysteem op de gebruikte goederen en de globalisatieregeling. Over die twee onderwerpen wil ik heel kort iets zeggen en ook enkele vragen stellen.

De toepassing van het margesysteem lijkt mij in zijn uitwerking toch een vrij gecompliceerd systeem. De staatssecretaris bevestigt dat ook in zijn schriftelijke reactie. Technisch gezien kan het moeilijk anders, dat wil ik direct van hem aannemen, maar het complexe karakter dringt zich aan alle kanten op. In die zin kan ik mij ook vinden in de woorden van de heer Van Rey, dat de invoering, het gewenningsproces van ondernemers die opeens met dit systeem moeten gaan werken, toch nog de nodige problemen met zich kan brengen. Dat is geen onwil, dat is gewoon onkunde. De staatssecretaris heeft gezegd dat hij op dat punt de nodige souplesse zal tonen. Kan hij mij zeggen welke concrete instrumenten hij ziet om die soepelheid ook vorm te geven.

De staatssecretaris heeft gezegd dat het zijn intentie is om een ruime toepassing van de globalisatieregeling mogelijk te maken. Op zichzelf zou ik die lijn graag willen ondersteunen. Hij zegt ook dat er al wat contacten zijn met sommige sectoren. Ik zou op dit moment van hem willen horen of hij al wat meer zicht heeft op de concrete toepassingsmogelijkheden van de globalisatieregeling. Zijn er al meer sectoren en branches bekend waarop deze regeling wordt toegepast of

zeer waarschijnlijk zal worden toegepast?

Het laatste punt dat ik aan de staatssecretaris wil voorleggen, is de communicatie tussen het departement, en ook een beetje de Kamer, en de desbetreffende brancheorganisaties. Het beeld dat ik daarvan heb, is het volgende. Het departement heeft in het voortraject om te komen tot dit wetsvoorstel intensief contact gehad met de brancheorganisaties. Ik heb dat gehoord van de mensen van het departement en ik spreek mijn waardering daarvoor uit. Dat heeft er onder andere toe geleid dat de voorbereiding van het wetsvoorstel nogal wat tijd heeft gevegd. Eigenlijk is het dan vreemd dat vervolgens toch weer heel veel brancheorganisaties zich in uitgebreide reacties opnieuw tot de Kamer richten. Dat suggereert op zijn minst dat het voortraject dan kennelijk toch nog niet adequaat is verlopen. Of moet de conclusie zijn dat men dubbelop probeert zijn punten nog eens indringend aan de Kamer voor te leggen? Heel concreet is mijn vraag of de staatssecretaris kan aangeven hoe dat proces is verlopen en waarom toch al die brancheorganisaties nog een keer met hun reactie bij de Kamer zijn gekomen. Ik merk daar wel bij op dat de staatssecretaris daar gelukkig heel adequaat en ook heel snel op heeft gereageerd. Dat heeft het onder meer mogelijk gemaakt om nu deze plenaire afhandeling te houden.

Gelet op deze ervaring is dan mijn tweede vraag of er bepaalde vormen denkbaar zijn waarbij wij dit in de toekomst wat kunnen voorkomen. Als wij een aantal zaken heel nadrukkelijk in het voortraject betrekken, zou dat ertoe moeten leiden dat dan ook de reacties in de richting van de Kamer beperkt kunnen worden. Uiteraard behoudt iedere brancheorganisatie en ook iedere burger de vrijheid om de Kamer te benaderen. Maar ik heb af en toe de indruk dat er voor een heel groot deel dubbel werk wordt gedaan. Als het enigszins kan, zou ik dat willen tegengaan.

□

Staatssecretaris Vermeend: Mijnheer de voorzitter! Ik deel de opvatting van alle woordvoerders dat er sprake is van een weerbarstige en complexe materie. De heer Ybema

sprak over het voortraject. Natuurlijk, er heeft in de voorfase intensief overleg plaatsgevonden. Dat heeft tijd gevegd. De heer Ybema vroeg waarom er toch nog zoveel reacties zijn gekomen. Ik stel vast dat wij erin zijn geslaagd om bevredigend te reageren op de vragen die zijn gesteld. Ik kan mij er wel iets bij voorstellen. Ik kan mij voorstellen dat de verschillende branches nog eens bevestigd willen zien wat zij zelf in het vooroverleg naar voren hebben gebracht. In de brieven staat: wilt u op dit letten, wilt u op dat letten en hoe gaat het in de praktijk? Er zit ook een stuk onzekerheid in. Ik kan mij daar iets bij voorstellen. Het gaat om nieuwe regelgeving.

Hetzelfde deed zich voor bij de vorige BTW-operatie. Ik herinner mij de behandeling van die grote operatie in de Kamer. Er kwamen toen ook allerlei reacties van de kant van het bedrijfsleven. De Kamer heeft toen een procedure gekozen, waarvan ik nog steeds een voorstander ben. De heer Van Rey heeft aangedrongen op een goed samenspel tussen enerzijds de belastingdienst die met de uitvoering is belast en anderzijds het bedrijfsleven en dan met name de wat kleinere bedrijven. Uit de schriftelijke beantwoording zal zijn gebleken dat ik zoek naar een wijze van opereren die gelijkenis vertoont met de procedure die is gevolgd bij de voorgaande BTW-operatie. Wij hadden bij die procedure ook aarzelingen. Het blijkt dat er een goede samenwerking is geweest tussen de belastingdienst en het bedrijfsleven. Het kabinet heeft toen ook toegezegd, te zullen kijken naar een pragmatische aanpak en een soepele uitvoering. Ik ben er voorstander van om het nu ook op deze wijze vorm te geven.

Ik ben mij er zeer van bewust dat er juist bij kleinere bedrijven problemen bestaan met de aanpassingen in hun administratie, met het inspelen op de nieuwe systematiek. Natuurlijk heeft de heer Van Rey gelijk als hij zegt dat er fouten zullen worden gemaakt. Dat kan gebeuren door onkunde, zoals de heer Ybema stelde. Maar ik herhaal dat wij een soepele en coulante houding zullen aannemen. Het gaat immers niet om misbruik. Het kan zijn dat zich in de praktijk knelpunten voordoen. De heer Van Rey heeft al mogelijke knelpunten gesignaleerd. Natuurlijk zal ook de Kamer op dit punt alert

zijn. Zij controleert immers ook. Maar ik stel mij voor dat wij op dit punt dezelfde procedure volgen als bij de vorige BTW-operatie. Wij moeten de knelpunten in beeld brengen. Al werkende moeten wij zoeken naar praktische oplossingen. Ik doe graag de toezegging dat wij waar mogelijk, maar binnen de grenzen van de wet, de bedrijven tegemoet zullen komen.

Alle sprekers zijn ingegaan op de globalisatie. De heer Ybema heeft gewezen op een mogelijke consultatie in Brussel. Dit is een vrije vertaling van zijn woorden! Wat blijkt? Op 23 november heeft een vergadering plaatsgevonden. Daarbij is gebleken dat acht lidstaten gebruik willen maken van de mogelijkheid tot globaliseren. In de schriftelijke behandeling heb ik al aangekondigd dat wij van die ruimte zoveel mogelijk gebruik zullen maken. Als wijzigingen noodzakelijk of wenselijk blijken te zijn in de praktijk, dan kan de globalisatie snel worden aangepast en wel omdat die in een ministeriële regeling is opgenomen. In de stukken heb ik uiteengezet dat dit een van de redenen is geweest om de globalisatie bij ministeriële regeling vorm te geven. Waar mogelijk kun je dan heel snel inspelen op de gang van zaken en eventueel iets doen aan de knelpunten die in de praktijk blijken. Ik zeg dit in antwoord op de vraag van de heer Van Rey.

Hij en de heer Ybema hebben de concrete vraag gesteld: zijn er al branches die van de aangegeven mogelijkheid gebruik willen maken? Globalisatie is natuurlijk bedoeld voor de zogenaamde niet-individueel te volgen goederen. Tegen de heer Van Rey zeg ik dat het niet zonder meer verboden is deze regeling toe te passen voor motorvoertuigen, voor auto's. Uit de recente consultatie blijkt, dat de Europese Commissie zich waarschijnlijk niet tegen toepassing verzet.

Wat de mening van de branches betreft, wijs ik erop, dat de RAI en de Bovag in ieder geval ingenomen zijn met de toepassing van deze regeling. Daarom kan ik hier toezeggen, dat wij er gebruik van gaan maken. Tegen de heer Van Rey zeg ik dan ook, dat wij op de voorstellen ingaan. De mogelijkheid daartoe hebben wij. Zoals ik al heb gezegd, maken wij zoveel mogelijk gebruik van kan-bepalingen. Dat is ook het curieuze. Wij beschikken over kan-bepalingen en ik ben voorne-

mens om de kan-bepaling in de zevende richtlijn te gebruiken als de belangen van het Nederlandse bedrijfsleven in het geding zijn.

Ik vind het ook nodig in dezen te letten op de ontwikkelingen in het buitenland en na te gaan hoeveel vrijheid men daar de mensen laat. Zo nodig, moeten wij op de ontwikkelingen elders snel reageren.

Ik neem overigens aan dat verschillende sectoren zelf zullen melden als zij iets willen inbrengen. Ik denk in dit verband ook aan de opmerkingen van de RAI en de Bovag. Daarnaast zal met de consultatieprocedure duidelijk worden wat door andere lidstaten op dit punt kenbaar wordt gemaakt en welke wensen zij hebben. Daarmee kan Nederland dan bij het voeren van beleid rekening houden.

De heer Van Rey heeft nog een vraag gesteld over de landbouwmachines. Hij heeft gelijk dat op grond van de tarievenrichtlijn de landbouwmachines niet meer vallen onder het verlaagde tarief maar onder het algemene tarief. Die overheveling heeft per 1 januari 1993 plaatsgevonden.

Ik ben blij met het feit dat hij aan het adres van de staatssecretaris zijn waardering uitsprak, maar ik beschouw die waardering als een compliment aan het adres van mijn medewerkers. De heer Van Rey waardeerde het dat wij in ieder geval kunnen komen met een praktische en pragmatische regeling. Over die regeling zullen wij nog nader overleg plegen. Dat overleg is aangekondigd. Ik ben dus blij met de waarderende woorden van de geachte afgevaardigde.

Ik ben ook blij met het feit dat hij door middel van zijn vraagstelling ons in de gelegenheid heeft gesteld nog een keer aan te geven over elke punten onvoldoende duidelijkheid bestond. Zijn vragen en de antwoorden daarop kunnen ertoe bijdragen, dat wij met de uitvoering minder problemen zullen hebben. Op dit moment worden wij namelijk geconfronteerd met de vraag hoe alles in de praktijk zal gaan. Ik heb al aangegeven welke procedure ons voor ogen staat.

Mevrouw Van Zuijlen heeft nog een punt aan de orde gesteld waarover door de heer Van Rey in ander verband ook is gesproken. Ik doel nu op het mogelijke misbruik van de zogenaamde overgangsregeling. Ik geef toe dat de

geschetste mogelijkheid aanwezig kan zijn. Aan de andere kant is de toepassing van de regeling wel nodig om de invoering van de gewijzigde wet te vergemakkelijken. Het idee voor de regeling is niet van ons gekomen, maar de belastingplichtigen hebben er om praktische overwegingen om gevraagd. Wat moeten wij nu doen? Wij moeten in ieder geval met de belastingdienst in overleg treden om zoveel mogelijk en zo goed mogelijk te controleren en misbruik te voorkomen. Ik verheer echter niet, dat de geschetste mogelijkheid aanwezig is. De kwestie is nu nog een keer aan de orde gesteld en wij zijn alert. Ook op dit punt zullen wij in het kader van de uitvoering proberen misbruik zoveel mogelijk te voorkomen. Een gewaarschuwd mens telt voor twee en dat geldt hier natuurlijk ook. Alleen kan ik nu niet beweren dat oneigenlijk gebruik is uitgesloten. De opmerking is dan ook een waarschuwing voor de praktijk. Wij zullen daarop zeer alert zijn. Wij zullen het ook onder de aandacht brengen van de belastingdienst.

De heer Ybema heeft gevraagd hoe de samenwerking in het kader van de uitvoering en voorlichting kan worden bevorderd. De heer Van Rey heeft daarop aangedrongen. Hij heeft opgemerkt dat er in samenwerking met bijvoorbeeld de kamer van koophandel aan voorlichting kan worden gedaan. Er zal een voorlichtingscampagne worden gestart. Ik neem ook aan dat de branches zelf aan voorlichting zullen doen en dat wordt aangeboden om op dat punt met ons samen te werken. Ik stel mij voor dat het op dezelfde wijze zal plaatsvinden als bij de vorige operatie.

Ik ga nog even in op het brede overleg. De heer Ybema heeft gelijk dat er sprake is geweest van een breed overleg in de voorfase. Je moet echter niet uitsluiten – dat blijkt nu ook – dat in het overleg weliswaar alle argumenten gewisseld zijn, maar dat niettemin op een bepaald moment de richtlijn ook zijn "beperkingen" heeft waarin je een bepaalde branche, een bepaalde sector tegemoet kunt komen. Dat moeten wij ons ook realiseren. Misschien wil je meer, maar op een bepaald moment zijn de juridische grenzen bereikt. Dat verklaart ook een aantal van de reacties die bij de Kamer en ook bij ons zijn binnengekomen. Op een bepaald moment

houdt het op. Wat dat betreft, moeten wij de richtlijn uitvoeren conform de desbetreffende bepalingen. Wel zal duidelijk zijn dat wij op dit punt goede contacten hebben met de verschillende branches. Dat blijkt trouwens ook uit de brieven.

De heer Van Rey heeft nog gevraagd naar de overgangsregeling voor de auto's. Met de Bovag is gisteren een praktische oplossing gevonden voor de toepassing van de overgangsregeling. Met andere woorden, ik maak duidelijk aan de heer Van Rey dat wij niet wachten tot 1 januari, maar dat wij ook lopende het wetgevingsproces contact hebben met de branches om te zoeken naar pragmatische oplossingen. De Bovag is daar een voorbeeld van. Ik noem dat, omdat de heer Van Rey er specifiek naar gevraagd heeft.

□

De heer **Van Rey** (VVD): Voorzitter! Ik neem graag de dank in ontvangst van de collega's voor het feit dat de VVD-fractie een uitvoerige schriftelijke inbreng heeft geleverd en dat ook bij het nader verslag heeft gedaan. Dat heeft veel onduidelijkheid weggenomen.

Wanneer de staatssecretaris het heeft over de rapportage bij het wetsvoorstel in het kader van de opheffing van fiscale grenzen, vertelt hij niet dat de Tweede Kamer een amendement heeft ingediend om het kabinet de bevoegdheid te geven om een ministeriële regeling te treffen en een ministeriële beschikking af te geven om snel te kunnen reageren.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik heb dat net gemeld.

De heer **Van Rey** (VVD): De staatssecretaris heeft het terecht gemeld, maar ik heb even de voorgeschiedenis willen noemen. Tijdens het vorige kabinet werd dat niet gedaan en nu wordt het automatisch ingevoerd. Dat is gelukkig weer een winstpunt ten opzichte van de knelpunten. Die kun je sneller oplossen met een ministeriële regeling. Ik leg het positief uit. Mijn reactie moet dan ook als een compliment worden gezien.

Als wij de concurrentiepositie van Nederland bekijken, moeten wij natuurlijk niet vergeten dat er in het kader van Duitsland en het Verenigd Koninkrijk overgangsmaatregelen

zijn. Er zijn nogal wat spanningen. Wanneer er knelpunten wordenesignaleerd, kunnen die via de ministeriële regeling snel opgelost worden. Graag hebben wij daarbij een rapportage aan de Kamer, zoals wij dat toen hebben gedaan.

Voorzitter! Ik had nog een suggestie in het kader van de advisering door de Raad van State over fiscale wetsvoorstellen. Ik heb een vraag aan u en een vraag aan de staatssecretaris.

Het laatste punt heeft betrekking op de oplossing voor landbouw. Mogen wij ervan uitgaan dat de Kamer er in ieder geval over geïnformeerd wordt welke regeling het is geworden?

Staatssecretaris **Vermeend**: Wat de laatste vraag betreft, kan ik zeggen dat de Kamer over de oplossing voor landbouw zal worden geïnformeerd.

Ik ben het met de heer Van Rey eens dat wij de knelpunten sneller kunnen oplossen met een ministeriële regeling. De voorgaande procedure was een andere; wij hebben die inderdaad zelf ingevoerd. Mocht het noodzakelijk blijken te zijn, dan zal de Kamer ook hierover geïnformeerd worden.

De heer Van Rey heeft er gelijk in dat ik vergeten ben te reageren op zijn vragen over de Raad van State. Ik heb een zogenaamd kennismakingsbezoek gebracht aan de Raad van State. Ik heb daar gesproken met de vice-president. In dat gesprek heb ik aandacht gevraagd voor de procedures. Het is echter een hoog college van staat dat zijn eigen procedures kent en zijn eigen afwegingen maakt. Het zal duidelijk zijn dat wij belang hebben bij een snelle procedure, maar dat hebben wij ook bij een zorgvuldige procedure. Ik kan mij ook wel voorstellen dat, als je op een bepaald tijdstip vrij veel wetsvoorstellen krijgt, dit problemen kan opleveren. Ik heb echter kenbaar gemaakt, ook hier, dat wij proberen om fiscale wetsvoorstellen, als dat mogelijk is, gespreid over het jaar in te dienen. Ook ik zou het evenwel wenselijk vinden dat, als dat mogelijk is, in een aantal gevallen snelheid wordt betracht.

De **voorzitter**: Ik wil de vraag van de heer Van Rey aan mij beantwoorden met een verwijzing. Deze zaak is

aan de orde geweest in het rapport van de commissie-De Jong en de debatten die wij vorig jaar gehad hebben over de staatsrechtelijke hervorming. Ik meen dat de termijnvoering voor de Raad van State ook expliciet aan de orde is geweest. De conclusie moet ik echter even nakijken. De stukken zijn evenwel openbaar en ook bekend bij de leden.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, af te zien van artikelsgewijze behandeling.

Daartoe wordt besloten.

Het wetsvoorstel wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van bepalingen van de Mediawet in verband met het beperken van de duur waarvoor concessies voor omroepverenigingen, zendtijdtoewijzingen voor kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag en toestemmingen voor commerciële omroepinstellingen kunnen worden verleend, tot een periode van vijf jaren (23978).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Vandaag gaat de coalitie de winst van paars binnenhalen. De concessie-termijn voor de omroepverenigingen wordt geen tien jaar, maar vijf jaar. Wat VVD en D66 in de oppositie niet konden bereiken, realiseren zij nu met passieve steun van de PvdA. In het voorjaar meende een politieke meerderheid dat een concessieverlening van maximaal tien jaar een goed evenwicht vormde tussen het belang om langdurige zekerheid te verlenen, en het belang om te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen. De nieuwe meerderheid meent nu dat het evenwicht ligt bij vijf jaar. Paars profileert zich in jaren. Ik zal niet van de weeromstuit zeggen dat het juiste evenwicht bij tien jaar moet liggen; er zijn wel belangrijker zaken om je druk om te

maken. Wat ik echter slecht vind, is dat het resultaat van een afweging welke zeer recent en zorgvuldig is gemaakt, binnen een halfjaar weer ongedaan wordt gemaakt. Als het goed is, doet de wetgever dat alleen, wanneer zich inmiddels belangrijke nieuwe feiten hebben voorgedaan.

Als zo'n nieuw feit noemt de staatssecretaris de recente ontwikkelingen in en rond het publieke omroepbestel. Voor zover dit een relevant nieuw feit is, kun je daar ook een andere conclusie aan verbinden dan de regering doet, namelijk dat het extra belangrijk is dat de omroepverenigingen die in het publieke bestel willen blijven, over langjarige zekerheid beschikken. Wat daarvan ook zij, die recente ontwikkelingen vormen niet de eigenlijke argumentatie voor het wetsvoorstel. Die ligt gewoon in het feit dat VVD en D66 nu kans zien om te bereiken wat in het voorjaar niet lukte. Ik blijf dan maar liever bij mijn standpunt van het voorjaar dat, alles afwegende, een termijn van tien jaar aanbeveling verdient.

Een belangrijk inhoudelijk argument vormde voor mij het feit dat vormen van samenwerking tussen omroepen kansen moeten krijgen en dat daarmee samenhangende investeringen in gebouwen en personeel tijd vergen. In een reactie op dit argument antwoordt de staatssecretaris dat, indien omroepverenigingen per net intensief gaan samenwerken, er niet snel redenen zullen zijn om op de aanvraag voor een aansluitende concessie voor vijf jaar afwijzend te beslissen. Als dat zo is - daar ga ik van uit - kun je natuurlijk helemaal de vraag stellen, wat de materiële betekenis van het wetsvoorstel nog is.

Ten slotte wil ik ook graag opheldering over de verdere plannen van de regering. Eind volgend jaar komt zij met een aanzet voor een debat over de verdere toekomst van de publieke omroep, lees ik in de nota naar aanleiding van het verslag. Kan de staatssecretaris nader toelichten, wat hij bedoelt met de verdere toekomst van de publieke omroep? Komt daarmee het hele publieke bestel in discussie? Dat kan ik mij moeilijk voorstellen. Waarover zal het dan wel met name gaan? Ik vraag dat ook, omdat we gisteren in de avondpers werden geconfronteerd met een toespraak van minister Wijers in de Grote Kerk in Den Haag, waarin hij een pleidooi hield voor

een snelle afschaffing van onder andere de Mediawet. Toen ik dat las, heb ik uiteraard de tekst opgevraagd van wat de minister daar had gezegd, en daarin kwam ik onder andere de uitspraak tegen, dat vernieuwende regelgeving strikt noodzakelijk is. Het huidige drieluik – de Wet op de telecommunicatie-voorzieningen, de Radio-omroepzenderwet en de Mediawet – heeft een bevriezende werking op de stand van de techniek. Later gaat hij verder in op de vraag, hoe het verder moet. Snelle liberalisering van telecom- en mediaproductie moet volgens hem plaatsvinden. In feite moet alles mogen, tenzij er goede gronden zijn om gas terug te nemen. Dat resulteert in het bericht dat de Mediawet maar snel geliberaliseerd moet worden.

Voorzitter! Ik heb nog eens nagelezen wat er op dit punt in de stukken die we nu behandelen staat, en daarin wordt verwezen naar het regeerakkoord. Daar staat zelfs dat de premisse van het regeerakkoord een sterke, herkenbare publieke omroep is. Die woorden heeft de staatssecretaris in zijn korte bestaan als staatssecretaris ook diverse malen gebruikt. De vraag is daarom, wie er in dit land eigenlijk over de cultuur en de media gaat: deze staatssecretaris – ik neem aan van wel – of de minister van Economische Zaken? Ik vraag de staatssecretaris, duidelijk positie te kiezen tegenover de uitspraken van de minister van Economische Zaken, en aan de minister duidelijk te maken dat er maar één bewindsman van Cultuur is, namelijk de staatssecretaris. Ik denk dat hij op die manier de zaak kan dienen, door mogelijke ongerustheid die door de minister van Economische Zaken, ondanks alle goede bedoelingen gezaaid is, weg te nemen.

□

De heer **Beinema** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het is nog maar negen maanden geleden, dat de fracties van CDA, PvdA, GPV en RPF akkoord gingen met een concessieverlening van maximaal tien jaar. Zij deden dat, het intulè van het toen in behandeling zijnde voorstel van wet indachtig, met het oog op het versterken van de organisatie van de landelijke publieke omroep en het bieden van langdurige zekerheid aan omroepinstellingen. Nu wordt

voorgesteld om die versterking en die zekerheid bij wijze van spreken te halveren. Het kan verkeren.

Als die fracties nu nog hetzelfde standpunt zouden innemen, zou er nog steeds een kamermeerderheid, zij het een geringere, voor die termijn van tien jaar zijn. Maar binnen de coalitie liggen de getalsverhoudingen anders: twee van de drie fracties wilden en willen die termijn van tien jaar terugbrengen tot vijf jaar of nog korter, en dat heeft de merkwaardige rekensom 2:1=3 opgeleverd. Dit heeft tot gevolg gekregen dat, te midden van de overvloed aan algemeenheden en al dan niet goede intenties die de cultuurparagraaf van het regeerakkoord vermeldt, een concreet punt opvalt: "De tijdsduur van de voornoemde concessie voor de omroepen wordt beperkt tot vijf jaar". Dat is dus een gedane zaak, die hier en nu geen keer zal hebben.

Desalniettemin wil ik bij dit wetsvoorstel enkele kanttekeningen plaatsen. Wat ik de staatssecretaris, ondanks al mijn besef voor zijn positie, toch verwijt, is dat noch in de memorie van toelichting, noch in de nota naar aanleiding van het verslag, een serieuze afweging van pro- en contra-argumenten van de ene en de andere termijn heeft plaatsgevonden. In de nota wordt dit verwijt weersproken. Daar wordt vermeld dat de afweging reeds heeft plaatsgevonden in het kader van het regeerakkoord. Nota bene! Of, iets minder versluisend geformuleerd: wat een onzin! Alsof er van de besprekingen en onderhandelingen die de beoogde coalitiepartners intern hebben gevoerd een openbaar verslag verschenen zou zijn. Dat leesgenot is de andere fracties helaas ontzegd.

Verder wordt in de nota verondersteld dat de afweging uitgebreid is verwoord in de memorie van toelichting. Daar is geen sprake van. In de memorie van toelichting zijn de mogelijke voordelen van een termijn van vijf jaar en de eventuele nadelen van een termijn van tien jaar nog eens belicht, om niet te zeggen overbelicht. Dat is in het verslag nog eens kort herhaald. Maar in beide gevallen wordt een afweging van de nadelen van vijf jaar en de voordelen van tien jaar gemakshalve achterwege gelaten. Daarom herinner ik de staatssecretaris nog eens aan de twee overwegingen die zijn voorgangster en de fracties van de

RPF, het GPV, het CDA en de PvdA – ik herhaal de PvdA – tot een termijn van tien jaar deden besluiten, namelijk enerzijds het stimuleren van de bereidheid tot samenwerking door afspraken in die zin de moeite waard te maken dat die, naar de mate van het mogelijke, voor tien jaar zijn gegarandeerd en anderzijds, nauw daarmee samenhangend, het verantwoord maken van grote organisatorische en financiële investeringen in bijvoorbeeld gezamenlijke diensten en gebouwen. Ik zou daar graag alsnog een reactie op krijgen.

De staatssecretaris schrijft in de nota naar aanleiding van het eindverslag dat in de gesprekken die hij met de landelijke zendgemachtigden heeft gevoerd de beperking van de concessieduur met gemengde gevoelens werd ontvangen. Ik houd wel van die eufemismen. Maar in dit geval wil ik toch meer duidelijkheid. Maakt van die mengeling van gevoelens een toenemend enthousiasme om de onderlinge samenwerking te versnellen en te versterken deel uit? En hoorde bij die gevoelens ook toenemende zekerheid over het voortbestaan?

Ik heb een amendement ingediend dat ertoe dient om de, niet door mijn fractie voorgestane, vijfjaarstermijn in de periode vóór de eventuele inwerkingtreding van de wet niet alleen voor publieke, maar ook voor commerciële omroepinstellingen te doen gelden.

Als wij nu naar buiten zouden kunnen kijken, zouden wij zien dat de schemering bijna plaats heeft gemaakt voor de duisternis. Bij die waarneming en bij dit wetsvoorstel passen de volgende versregels van Karel van de Woestijne. "Er waart een paarsere schaáuwe om de kastanje-boom. De vijver blankt in dampen; de troostlijke nacht begint."

Ik hoop dat voor onze publieke omroepen de slotregels van dat gedicht niet toepasselijk zullen worden:

"Ontsteek, ontsteek de lampe: mijn angst ontwaakt, o kind."

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! Tijdens de beraadslagingen over de wijziging van de Mediawet in februari jongstleden is uitgebreid aandacht besteed aan de duur, waarvoor concessies worden

verleend aan omroepen. De titel van het wetsvoorstel gaf duidelijk aan waarom aan omroepen onder bepaalde voorwaarden concessies zouden worden verleend, namelijk: "Het versterken van de organisatie van de landelijke publieke omroep en het bieden van langdurige zekerheid aan omroepverenigingen."

Een van de kernelementen van genoemd wetsvoorstel was de concessieverlening voor tien jaar. Ik heb toen gesteld dat de omroepen een bepaalde zekerheid zouden ontvangen voor de langere termijn, in ruil voor een veranderingsgezindheid en stevige vormen van samenwerking. De toen voorgestelde wettekst ging ten aanzien van de voorwaarden redelijk ver. In het beleidsplan van de concessie-aanvrager zou duidelijkheid moeten worden verschaft over de identiteit, de programmavoorschriften en de bereidheid tot samenwerking. Er is toen uitvoerig over gesproken. Enkele van de ook nu deelnemende woordvoerders herinneren zich dit nog als de dag van gisteren. Met name een amendement, ingediend door mevrouw Van Nieuwenhoven, voorkomend op stuk nr. 69, heeft een belangrijke rol bij die wet gespeeld. Daarin werd gesproken over de vijf-, respectievelijk de tienjarentermijn. Er werd een soort tussenoplossing gecreëerd, in die zin dat als een plan van samenwerking kon worden overgelegd binnen twee jaar, dan... Maar dat gaf toch bemoeienis met de omroepen, die vanuit eigen autonomie tot dergelijke samenwerkingsvormen zouden moeten geraken. Hoewel dat amendement op een meerderheidssteun van de Kamer kon rekenen, ging het voor de SGP-fractie toen een stap te ver.

Met het vandaag voorliggende wetsvoorstel lijkt van de destijds gehanteerde argumenten voor het bieden van een langdurige zekerheid nauwelijks meer iets overgebleven. De termijn moet worden verkort tot vijf jaar. Afgezien van het feit dat het vanuit bestuurlijk oogpunt allerminst fraai is om een regeling die na veel wikken en wegen tot stand is gekomen, na ruim een halfjaar alweer te wijzigen, is het enige argument dat ik kan zien, dat er een regeerakkoord tot stand is gekomen waarin deze afspraak is opgenomen. Een punt op het scorebord van en voor paars. De VVD en D66 waren steeds al tegen die termijn van tien

jaar en bepleitten ook al eerder een termijn van vijf jaar, terwijl de PvdA, toen in coalitie met het CDA, de tussenoplossing bevorderde, maar wat betreft de concessietermijn nu door de knieën lijkt te gaan.

Het is daarom te meer merkwaardig dat dit kabinet de argumentatie van het vorige kabinet onderschrijft dat het bieden van een langdurige zekerheid een noodzakelijk middel is om de gewenste herstructurering in termen van samenwerking en coördinatie mogelijk te maken. Ik vraag de staatssecretaris aan te geven op grond waarvan hij meent dat een termijn van vijf jaar voldoende is om de doelstellingen van de versterking van de publieke omroep te realiseren, terwijl er eerder uitdrukkelijk werd gehecht aan de termijn van tien jaar.

Een ander argument in de toelichting op het wetsvoorstel lijkt meer steekhoudend, namelijk dat het stellen van een termijn in plaats van meerdere termijnen, het concessiestelsel eenvoudiger maakt. Tegelijkertijd verdwijnt namelijk de tussen-tijdse toetsing van tienjarige concessies. Maar dat allemaal zo zijnde, dat argument kan dan ook logischerwijze uitmonden in het stellen van alle termijnen op tien jaar.

De SGP-fractie is van mening dat met dit wetsvoorstel geen goede handreiking wordt gedaan aan het publieke omroepbestel, een bestel waarin door allerlei omstandigheden al zoveel onrust is, zij het dat dit wellicht sinds een of twee dagen in iets mindere mate geldt nu de TROS een keuze heeft gemaakt. Wij vragen ons ernstig af of de gewenste vernieuwing met dit voorstel bevorderd wordt. Het tegendeel zou wel eens het geval kunnen zijn. Ik sluit mij overigens aan bij de vraagstelling van collega Schutte naar het standpunt van het kabinet ter zake van de Mediawet. Minister Wijers heeft er gisterenavond over gesproken en heeft een niet voor tweeërlei uitleg vatbaar standpunt ingenomen. Ik zou de staatssecretaris willen vragen of hij dat standpunt herkent als zijnde een kabinetslijn. Zo niet, dan is dat toch een beetje betreurenswaardig, want dan wordt deze staatssecretaris, overigens van dezelfde politieke kleur als de minister van Economische Zaken, moeite aangedaan op een dossier dat al zo weerbarstig is. Ook de heer Wolffensperger, indertijd media-

woordvoerder van de D66-fractie, heb ik regelmatig veel aandacht horen vragen voor nieuwe technische ontwikkelingen en eventueel nieuwe media, maar hij heeft dat altijd zorgvuldig ingebed in een pleidooi voor behoud van een krachtig publiek bestel. Ik hoop nu maar dat die lijn ook vanuit die politieke groepering wordt doorgezet, zodat wij de verwarring die is ontstaan, kunnen elimineren.

Voorzitter! Het moge duidelijk zijn dat de SGP-fractie geen voorstander is van dit wetsvoorstel. Wij hechten in dit verband meer aan bestuurlijke continuïteit. Laat de omroepen serieus werk maken van de herstructurering waartoe in het voorjaar is besloten. Volledigheids-halve voeg ik eraan toe, dat de kanttekeningen die de SGP-fractie voortdurend plaatst bij het gehele omroepgebeuren onverkort van kracht blijven.

□

De heer **Dees** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het woord "paars" is al door twee collega's genoemd in dit debat. De heer Schutte sprak over de winst van paars, die werd binnengehaald met dit wetsvoorstel. Collega Beinema citeerde Karel van de Woestijne met enkele dichtelijke strofen, die in ieder geval ook over paars gingen. Dat woord kwam er in ieder geval in voor. Ik ken de heer Beinema ook goed uit de Benelux. Ik zou bij Willem Elschot willen beginnen: tussen droom en werkelijkheid staan wetten en andere praktische bezwaren.

De heer **Beinema** (CDA): Verder in dat gedicht is sprake van moord. Dat is heel toepasselijk.

De heer **Dees** (VVD): Dat zou u misschien van toepassing kunnen verklaren op de uitspraak van minister Wijers, die de Mediawet wil afschaffen. Dat is al eerder genoemd. Ook ik heb daarover een vraag aan staatssecretaris Nuis. Daar zal ik zo op terugkomen.

Mevrouw **De Koning** (D66): Het is tussen "droom en daad". De werkelijkheid is niet altijd een daad.

De heer **Dees** (VVD): De werkelijkheid is nu de daad van het kabinet. Er is een wetsvoorstel ingediend dat tegemoet komt aan de bezwaren die

de VVD-fractie in het debat van februari 1994 had tegen het toen voorliggende voorstel tot wijziging van de Mediawet. Een van de grootste bezwaren tegen dat wetsvoorstel was het bevroren van het publieke omroepbestel voor tien jaar, de tienjarige concessie. Het is goed dat het kabinet in de memorie van toelichting en in de nota naar aanleiding van het verslag de bezwaren die een aantal fracties hebben genoemd tegen die tienjarige concessie-termijn, nog eens heeft vastgelegd. Ik hoop die niet te herhalen.

Wanneer ik kijk naar de opstelling van het kabinet, valt het mij wel op dat een van de andere belangrijke argumenten die in het debat een rol speelden niet werd genoemd, dat is het punt dat als je zou besluiten tot een tienjarige concessie, je daarmee het bestaande mediabestel, het bestaande publieke bestel voor tien jaar zou bevroren. Daarmee zou de volksvertegenwoordiging voor tweeënhalf kabinetsperiode worden uitgeschakeld, doordat men niet fundamenteel over het omroepbestel kan spreken. Wat dat betreft heb ik een enkele vraag aan de staatssecretaris.

In de nota naar aanleiding van het verslag schrijft de staatssecretaris: "Het functioneren van dit wettelijk stelsel zal het vertrekpunt van nader onderzoek zijn." Hij zou dat punt wat nader uit moeten leggen. Als wij naar het regeerakkoord kijken, gaat het namelijk niet alleen om een terugbrenging van de concessie-termijn van tien naar vijf jaar, vanwege een aantal argumenten dat ook de staatssecretaris onderschrijft. Een van de belangrijke argumenten om die concessie-termijn terug te brengen, is geweest dat de komende kabinetsperiode benut moet worden om een open, fundamenteel en principieel debat te hebben over het publieke bestel en over de missie van de publieke omroep. Dat element kom ik in de memorie van toelichting en in de nota naar aanleiding van het verslag te weinig tegen. Daarom wil ik als lid van de VVD, een van de mede-auteurs van de tekst in het regeerakkoord, toch graag in herinnering roepen dat één van de argumenten om de concessie terug te brengen van tien naar vijf jaar, ook is geweest dat er in de komende kabinetsperiode dat fundamentele, open debat moet plaatsvinden, wat tot bepaalde

conclusies kan leiden voor de toekomst van de publieke omroep.

Een vraagpunt die aan de orde moeten kunnen komen, is: wat is de taak van de overheid ten aanzien van de omroep, zeker in een situatie dat er geen schaarste in de distributie meer is, in ieder geval niet op de kabel, maar nog wel in de ether.

Een vraagpunt zou voorts moeten zijn wat wij onder publieke functies verstaan en hoe wij die het beste kunnen organiseren. Ik doe een beroep op de staatssecretaris om, gezien deze achtergrond van het regeerakkoord, dat element ook volwaardig mee te nemen in het open debat dat wij later zullen voeren. De VVD zal dit debat met openheid tegemoet treden. Wij hebben voorkeuren en een eigen tien-puntenplan, maar voor ons is het belangrijkste voor het debat dat in het regeerakkoord is aangekondigd, dat het een open en integer debat is waarin alle overwegingen en opties tot hun recht kunnen komen. Ik zou graag van de staatssecretaris de toezegging willen hebben dat het zo'n open en integer debat zal worden, ook in zijn optiek, waarbij op voorhand niet is uitgesloten welk model voor de vervulling van publieke functies het beste is. Daarbij onderlijn ik het punt in het regeerakkoord dat het vervullen van goede publieke functies – kwalitatief en doelmatig – heel belangrijk is.

De heer **Beinema** (CDA): Voorzitter! Ik vind de vraag die collega Dees zo langdurig en indringend stelt erg interessant, maar vergis ik mij als ik veronderstel dat de staatssecretaris dit in een zeer recent overleg allemaal al heeft toegezegd?

De heer **Dees** (VVD): Hij heeft het debat toegezegd, maar het karakter daarvan is tot nu toe wat weinig aan de orde geweest. Toen ik de nota naar aanleiding van het verslag las, met daarin de zinsnede dat het functioneren van het huidige wettelijke stelsel vertrekpunt van nader onderzoek zou zijn, had ik er behoefte aan om er bij de staatssecretaris voor te pleiten, dit een buitengewoon open debat te laten zijn, indachtig de geest en de letter van het regeerakkoord.

De heer **Beinema** (CDA): In mijn ogen vraagt de heer Dees de staatssecretaris om in herhaling te vervallen, maar dat kan nooit kwaad.

De heer **Dees** (VVD): Als de heer Beinema het met deze opstelling van de VVD-fractie eens is, vind ik dat winst.

De heer **Beinema** (CDA): Een open debat is natuurlijk altijd meegenomen; wij willen niet anders. Verdere instemming met de opstelling van de VVD-fractie zal collega Dees van mij niet verwachten.

De heer **Dees** (VVD): Ik kan mij nog situaties uit andere coalities herinneren, waarin het open debat over de toekomst van de publieke omroep wat minder goed mogelijk was.

De heer **Beinema** (CDA): Dat zou de heer Dees aan de hand van stukken dan eens moeten aantonen, want ik kan mij dat niet zo goed herinneren.

De heer **Dees** (VVD): In de afgelopen decennia is een van de grote problemen in het debat over het omroepbeleid geweest dat er te veel achter de feiten aan is gelopen en dat wezenlijke, fundamentele vragen – wat is de taak van de overheid, wat wordt er verstaan onder publieke missie, hoe kan die het beste georganiseerd worden – minder goed aan bod zijn geweest; steeds maar weer werd de wetgeving aangepast. In de schriftelijke stukken is er ook al op gewezen dat wij daarmee achter de feiten aan liepen.

De heer **Beinema** (CDA): Bij die aanpassingen heeft mijn fractie ook de vragen die de heer Dees nu stelt, steeds beantwoord. Hij was het met die antwoorden niet eens, maar dat is zijn goed recht. Hij kan echter niet zeggen dat daarover niet gediscussieerd is.

De heer **Dees** (VVD): Het is geen open debat geweest, ook niet in maatschappelijke zin, waarbij verschillende opties open lagen. Uiteraard respecteer ik de mening van de heer Beinema en ik herinner mij heel goed dat hij als woordvoerder van zijn fractie altijd doorwrochte en gefundeerde betogen heeft gehouden. Maar dat is ook niet aan de orde. Wat wel aan de orde is, is dat de VVD-fractie er al vele jaren voor pleit dat er eens een groot, publiek, transparant debat plaatsvindt over de toekomst van de publieke functies in de omroep. Het zal ook de heer Beinema niet zijn

ontgaan dat de vele alternatieven voor de organisatie van het publieke omroepbestel die de afgelopen tien à twintig jaar vanuit verschillende hoeken en stromingen zijn gelanceerd – bijvoorbeeld de WRR, een VPRO-commissie onder leiding van de heer Van Doorn, politieke partijen – onvoldoende aan bod zijn gekomen.

De heer **Beinema** (CDA): Dat de alternatieven van de VVD niet zijn overgenomen, weet ik en dat acht ik ook een goede zaak. Voor het overige zullen collega Dees en ik elkaar in september of daaromtrent treffen.

De heer **Dees** (VVD): Voorzitter! Ik kom op het derde punt van mijn betoog. De heer Beinema heeft een amendement ingediend over de termijn die de binnenlandse commerciële omroep krijgt indien toestemming voor uitzendingen via de kabel wordt verlangd. Naar aanleiding van het amendement van de heer Beinema hebben wij het voorliggende voorstel voor de Mediawet nog eens doorgenomen. Wij zijn tot een conclusie gekomen, die wij tot onze spijt in het verslag niet zo rechtstreeks hebben verwoord. Om het in alle vriendelijkheid te formuleren, wij vragen ons af of er wel behoefte bestaat aan artikel L van dit wetsvoorstel.

In artikel L staat geformuleerd dat artikel 71b, derde lid, van de vigerende Mediawet zodanig wordt gewijzigd dat tien jaar wordt vervangen door vijf jaar. Er wordt voorgesteld dat voor de binnenlandse commerciële omroep, die toestemming heeft gekregen of gaat krijgen om op de kabel, en niet via de ether, uit te zenden, de toestemmingsperiode wordt verkort van tien jaar naar vijf jaar.

Toen ik het wetsvoorstel aanvanke-lijk las, dacht ik dat dit niet van logica ontbloeit was. Door bestudering van het amendement van de heer Beinema en het verder uitzoeken van de wetgeving heb ik steeds meer twijfel gekregen over de logica en de argumenten die aan dit wetsvoorstel ten grondslag liggen.

Wanneer je het oppervlakkig beschouwt, heb je de neiging om te zeggen: ik volg de regering en ik volg het amendement van de heer Beinema. Het amendement van de heer Beinema is in zekere zin een logisch sequel van de redenering

van de regering. Maar klopt de redenering van de regering? Wanneer je zegt: gelijke monniken, gelijke kappen, dan is zij te volgen. Maar naar mijn mening gaat het hier niet om gelijke monniken. Het gaat misschien wel over monniken, maar dan van een geheel andere orde.

In de kern van het wetsvoorstel gaat het om de publieke omroep, die een concessie krijgt, voor tien jaar of voor vijf jaar. Daarbij gaat het om de toekenning van schaarse etherfrequenties aan die omroep. Het gaat om het vervullen van publieke functies en dus om een belangrijke overheidsstaak, namelijk om schaarse etherfrequenties te verdelen tussen een groot aantal omroepen, waarbij de publieke omroep de voorkeur krijgt. Het gaat ook om inhoudelijke overheidsbemoediging met de aard en de organisatie van die omroep. In die zin heeft het concessiestelsel als achtergrond de beïnvloeding van het publieke omroepbestel door de overheid.

Maar in wetsartikel 71b gaat het niet om een concessiestelsel, maar om een toestemmingsprincipe voor binnenlandse commerciële omroepen om op de kabel te kunnen komen. Daarbij gaat het niet om de ether, maar om de kabel. Dat is het eerste verschil. Het tweede verschil is dat de wetsartikelen die over dit toestemmingsregime gaan, fundamenteel anders zijn dan de randvoorwaarden en condities voor het concessiesysteem bij de publieke omroep. Bij het verlenen van toestemming aan binnenlandse omroepen voor de kabel gaat het louter om formaliteiten. Men moet de statuten inzenden, tonen dat men een rechtspersoon is en tonen dat men contracten heeft met de kabelexploitanten om te kunnen uitzenden. Het gaat nergens om inhoudelijke bemoediging van de overheid.

Vanuit die redenering bezien vraag ik mij af of artikel L wel zo logisch is. Het amendement van de heer Beinema bracht mij in een wat late fase op die gedachte. Het is bureaucratisch om de toestemming elke vijf jaar opnieuw te toetsen. Aan artikel L heb ik dus niet zo'n behoefte. Graag hoor ik het antwoord hierop van de staatssecretaris.

□

Mevrouw **Van Zuijlen** (PvdA):

Mijnheer de voorzitter! Het is niet voor het eerst dat in deze Kamer over de Mediawet en de concessie-termijnen wordt gesproken. Ook de PvdA heeft actief meegedaan aan eerder gevoerde discussies. In de vorige kabinetsperiode stonden met betrekking tot dit onderwerp twee zaken centraal. In de eerste plaats ging het om de spanning tussen de meer samenwerking tussen de omroepen en de eigen identiteit van dezelfde omroepen. De fractie van de PvdA heeft in dit spanningsveld altijd het accent gelegd op meer kwalitatieve samenwerking tussen omroepen. In de tweede plaats was er de wens om de omroepen een grotere autonomie ten opzichte van de overheid te geven. De vorige regeringscoalitie kwam uit op een compromis van tien jaar. De nieuwe coalitie, waarin VVD en D66 een eigen accent inbrengen, en de steeds indringender wordende technologische en maatschappelijke ontwikkelingen noodzaakten tot een herbezinning waarvan de in het regeerakkoord neergelegde concessie-termijn van vijf jaar het resultaat is.

De heer **Beinema** (CDA): Tussen wie is dat compromis in de vorige regeringsperiode gesloten? Bij mijn weten was er een vrij grote eenstemmigheid over die periode van tien jaar.

Mevrouw **Van Zuijlen** (PvdA): Ik had het juist over de spanning tussen het behoud van identiteit en de noodzaak om te komen tot meer kwalitatieve samenwerking. Het is daarop dat ik doel als ik over compromis spreek. In de samenwerking partijen worden vaak compromissen gesloten.

De heer **Beinema** (CDA): Het laatste is waar en er waren inderdaad nuanceverschillen tussen de coalitiepartners maar die hadden niet betrekking op die tien jaar. Daar werd geen compromis over gesloten. Minister d'Ancona van uw partij heeft dit van ganser harte, ik zou bijna zeggen hartstochtelijk verdedigd.

Mevrouw **Van Zuijlen** (PvdA): Ik verwijs naar de discussie die hier in de Kamer is gevoerd. Mevrouw Van Nieuwenhoven heeft bij herhaling voorwaarden gesteld in verband met

Van Zuijlen

die tien jaar. Zij vond samenwerking zeer belangrijk.

De heer **Beinema** (CDA): Dat klopt en toen heeft ze het bekende amendement ingediend waarin letterlijk werd gesteld dat het uitgangspunt tien jaar was. Dat was geen toegeven; nogmaals, er was geen sprake van een compromis.

Mevrouw **Van Zuijlen** (PvdA): Voorzitter! Nog vandaag heb ik de Handelingen erop nagelezen. Zij heeft duidelijk gesteld dat het eeuwige zou kunnen zijn, misschien tien jaar, misschien minder. Ik geef toe dat het uiteindelijk tien jaar is geworden. Dat heb ik al gezegd.

Voorzitter! De fractie van de PvdA heeft met instemming op het voorliggende wetsvoorstel gereageerd. Ik ben van mening dat, gelet op recente en nog te verwachten ontwikkelingen, een tienjarige concessietermijn te weinig flexibiliteit zou bieden. De huidige gebeurtenissen betreffende Veronica bevestigen mij in de mening dat de toekomst te ongewis is om met lange concessietermijnen te werken. Het is voorts belangrijk dat er voor de omroepen geen schijnzekerheden worden gecreëerd. De kabel zal ongekende nieuwe mogelijkheden gaan bieden terwijl de regelgeving op het terrein van telecommunicatie wordt geliberaliseerd. Er is in toenemende mate sprake van een andere maatschappelijke werkelijkheid, waarin het onderscheid tussen telecommunicatie en media vervaagt. Ik zou deze gelegenheid willen gebruiken om er bij de staatssecretaris op aan te dringen dat de samenhang tussen de Wet op de telecommunicatievoorzieningen en de Mediawet goed in de gaten wordt gehouden. In dit verband worden allerlei intentieverklaringen uitgesproken die mij niet altijd geruststellen. Hoever is de staatssecretaris hiermee in de praktijk gevorderd? Hoe geeft hij vorm aan het aanbrennen van samenhang of zelfs aan het tot stand brengen van integratie tussen deze vormen van regelgeving?

De overheid heeft niet alleen ten aanzien van de regelgeving een belangrijke rol. Zij zal ervoor moeten blijven zorgen dat de oude en de nieuwe media toegankelijk blijven, betaalbaar in termen van tarieven en begrijpelijk voor jong en oud. De informatiekloof is ook een generatie-

kloof; ook in die zin heeft de overheid een verantwoordelijkheid. Zij moet ook de vrijheid van produktie van informatie blijven bewaken. Zij zal ook nieuwe manieren moeten ontwikkelen om nieuwe, maatschappelijk zinvolle diensten te stimuleren. Ten slotte zal zij ervoor zorg moeten dragen dat de regelgeving niet alleen samenhang schept maar ook ruimte biedt aan nieuwe technologische ontwikkelingen, dus een kader creëert.

Voorzitter! Het is belangrijk dat deze discussie de komende jaren gevoerd wordt. De omroepen krijgen een stevige prikkel om meer samen te gaan werken en maar tot op zekere hoogte rust. Daarvoor is vijf jaar te kort. Rust is dan ook geen doel van deze wetgeving. In de komende kabinetsperiode zal ook met de omroepen een inspirerende discussie worden gevoerd over organisatie, financieringsstructuur, omvang, taak en functie van het publieke bestel. De fractie van de PvdA is van mening, dat met dit wetsvoorstel een evenwicht is gevonden tussen langer durende zekerheid en flexibiliteit, van waaruit constructief naar de toekomst kan worden gekeken.

Voorzitter! Ik heb ten slotte nog een vraag over de aspirant-omroep Morgana. Uit de brief van het Commissariaat voor de media aan Morgana blijkt dat, omdat de bevoegdheden van het commissariaat op 31 december aflopen, het commissariaat geen uitstel meer kan verlenen. Het commissariaat vraagt eigenlijk om suggesties. Ik wilde deze vraag herhalen. Ik wil de staatssecretaris vragen om in overweging te nemen om in het Mediabesluit alsnog een zodanig overgangsregime te kiezen, dat...

De **voorzitter**: Mag ik u vragen wel binnen de orde te blijven, want dit wetsvoorstel is te...

Mevrouw **Van Zuijlen** (PvdA): Mag ik even mijn vraag afmaken?

De **voorzitter**: We hebben vandaag een aantal dingen hoe dan ook af te doen. Dit wetsvoorstel is op verzoek van de commissie aan de agenda voor vandaag toegevoegd en dat betekent...

Mevrouw **Van Zuijlen** (PvdA): Het zijn twee regels!

De **voorzitter**: Neen, ik verzoek u zich tot de orde te bepalen. Maakt u uw vraag af. De staatssecretaris mag erop antwoorden, mits met één regel. Ik verzoek u zich in het vervolg tot de orde te bepalen.

Mevrouw **Van Zuijlen** (PvdA): Goed. ...tot een zodanig overgangsregime te komen, dat het commissariaat alsnog in staat kan worden gesteld Morgana een maand uitstel te verlenen. Graag een reactie daarop.

□

De heer **Poppe** (SP): Mijnheer de voorzitter! Een wetsvoorstel dat nog niet van kracht is alweer wijzigen geeft wel aan hoe snel de ontwikkelingen in medialand gaan. Veronica gaat volgend jaar commercieel en anderen deden pogingen hetzelfde te doen. De publieke omroepen zien zich meer en meer genoodzaakt zich over te geven aan de commercie. Programma's worden gesponsord en steeds vaker verschijnen treurige huisvrouwen omdat ze alweer het verkeerde wasmiddel hebben genomen en peuters die als tieners praten en zonder probleem op moeders schoot kunnen plassen omdat ze van anderen waterdicht verpakt zijn. Daarnaast verschijnen overal dezelfde spelletjes en pulpprogramma's in de strijd om de kijkcijfers. De deal van de omroepen met Endemol geeft ook aan, dat het oude bestel in de houdgreep van de commercie terecht is gekomen. Gezien de versnelling waarin de ontwikkelingen plaats vinden, is het niet onlogisch dat de concessies tot vijf jaar worden bekort.

Mijnheer de voorzitter! Alle partijen roepen om een fundamentele discussie over de toekomst van het bestel. De VVD kwam met het idee van één niet-commerciële zender en D66 rept van de mogelijkheid om in de toekomst een concessie aan een zender in plaats van aan een afzonderlijke omroep te geven. Naar de mening van de SP-fractie moet er snel worden gehandeld, wil de buis niet volledig veroverd worden door de platte commercie. Televisie is voor ons een te belangrijk medium om geheel en al over te laten aan de commercie. Kwaliteitsprogramma's dreigen door de commercie van de buis verdrongen te worden.

Behalve deze kritiek op de oprukkende commercie binnen de

media zijn wij bovendien van mening dat er een einde moet komen aan de versnippering als gevolg van het verouderde, verzuilde bestel met publieke omroepen. De SP-fractie is van mening dat het beter is om twee zenders te vrijwaren van commercie en te reserveren voor kwaliteit in de programmering op informatief, sportief en cultureel gebied. Nederland 3 zou kunnen worden overgedaan aan Veronica en Endemol – volgend jaar augustus zou dat moeten gebeuren – en een systeem als in Engeland en België, met respectievelijk de BBC en de BRT, heeft onze voorkeur boven de huidige situatie: een oprukkende commercie en verzuilde omroepen die daartegen geen vuist kunnen maken, zoals wij elke dag kunnen zien.

Over de financiering hebben wij wel wat ideeën. Een opzet zou kunnen zijn de omroep uit drie bronnen te financieren, namelijk uit de kijk- en luistergelden en de algemene middelen (tot zover dus niets nieuws) en door de verliezen aan de STER-inkomsten gedeeltelijk of geheel te compenseren. Die compensatie zou gevonden kunnen worden in een afroaming van de reclame-inkomsten van een nieuwe commerciële zender Veronica/Endemol op Nederland 3.

Kort en goed, wij stemmen in met de bekorting van de concessie en zijn het eens met de afspraak dat wij eens, en vrij snel naar mijn mening, een fundamenteel debat moeten hebben over de toekomst van de omroep in ons land.

□

De heer **Stellingwerf** (RPF): Mijnheer de voorzitter! De onderhavige wijziging van de Mediawet spreekt ons absoluut niet aan. In de eerste plaats omdat de Kamer in april heeft bepaald dat sprake zou zijn van een concessieperiode van tien jaar. Dan is het hoogst merkwaardig dat wij dan nu reeds met een wetswijziging te maken hebben die de periode beperkt tot vijf jaar. Zoals wij in het verslag reeds hebben aangegeven, zijn wij van mening dat dit beleid moeilijk in overeenstemming is te brengen met een betrouwbare overheid.

Wij hebben hierbij dan ook absoluut niet te maken met een soort noodlot. Ook de dynamiek van deze sector dwingt ons er niet toe deze

wetswijziging zo snel door te voeren, zoals de regering in de nota naar aanleiding van het eindverslag stelt. Dat lijkt ons een gezocht argument. Het is ons zonneklaar dat niet de dynamiek van de media, maar de dynamiek van de politieke ontwikkelingen in dezen doorslaggevend is.

In de tweede plaats neemt de verkorting van de concessie termijn nadrukkelijk een prikkel weg die in het oorspronkelijke wetsvoorstel was bedoeld, namelijk de prikkel om tot samenwerking te komen. Op basis van artikel 51 van de wet zou bij de realisering van een samenwerkingsrechtspersoon een concessie van tien jaar kunnen worden verkregen. Investeren in gezamenlijke huisvesting en apparatuur is bij vijf jaar zekerheid echter weinig interessant. De mogelijkheid dat na vijf jaar niet opnieuw een concessie zou kunnen worden verkregen, maakt het risico van kapitaalvernietiging groot, waarschijnlijk te groot.

Het gaat naar onze mening dan ook niet aan dat de staatssecretaris in de nota naar aanleiding van het verslag dit probleem afdoet met de opmerking dat er toch niet snel redenen zullen zijn om op de aanvraag voor een aansluitende concessie voor een periode van vijf jaar afwijzend te beslissen. De regering wil hierbij naar ons gevoel te zeer van twee walletjes eten. Het is van tweeën één: of er is sprake van een risico, waardoor de beoogde samenwerking niet of onvoldoende van de grond komt, of er is sprake van geen risico, doordat er een concessie termijn is van tien jaar. De redenering van de regering hangt er nu een beetje tussenin wanneer zij zegt dat het risico van niet investeren in de samenwerking niet aanwezig is, doordat er vrijwel zeker sprake zal zijn van een aansluitende concessie van vijf jaar.

Wil de staatssecretaris nu eigenlijk zeggen dat wij formeel een concessie regelen van vijf jaar, maar dat er de facto sprake is van een concessie van tien jaar? Daar komt het bijna op neer als ik de stukken op deze manier lees. Wij hebben in een dergelijke redenering dan ook niet zo bar veel vertrouwen.

Dat vertrouwen wordt er overigens ook niet groter op nu de regering op het punt van het mediabeleid met twee monden lijkt te spreken, ten minste zo interpreteren wij het pleidooi van de minister van Economische Zaken. Wij nemen aan

dat de staatssecretaris zich krachtig zal distantiëren van het pleidooi van die minister, een pleidooi dat per saldo het einde van de publieke omroep betekent. Decennia publieke omroep op deze wijze op de helling zetten, terwijl een dag later de waarde van het publieke bestel impliciet wordt onderschreven, geeft volgens ons geen pas.

□

Mevrouw **De Koning** (D66): Mijnheer de voorzitter! Mijn excuses voor deze licht-bisschoppelijke vertraging. Het spijt me.

Wij kunnen kort zijn nu wij ons moeten uitspreken over een wetsvoorstel dat als beleidsvoornemen onderdeel uitmaakt van het regeerakkoord en bovendien staat voor een argumentatie die D66 hier bij herhaling heeft gesteund en naar voren heeft gebracht. Voor de volledigheid: mijn fractie was al steeds voor een concessie termijn van vijf jaar, gezien het razendsnelle tempo van verandering in het media-landschap, dat wij dezer dagen aan den lijve mogen ondervinden. Een recht op financiering van de omroepen voor tien jaar lijkt niet erg gewenst, zeker als wij in aanmerking nemen dat D66 in het verleden voor een andere financieringsgrondslag heeft gepleit, gekoppeld bijvoorbeeld aan programmastructuren en -categorieën. Deze vijfjarige termijn vergroot bovendien de zo gewenste openheid van het publieke bestel. Daarnaast werd uiteindelijk eenheid gebracht in de verschillende termijnen die nu gelden.

De staatssecretaris heeft tot genoegen van de fractie van D66 toegezegd dat volgend jaar tegen de herfst een aanzet voor het principiële debat over de toekomst van de publieke omroep gegeven zal worden. Daarbij kunnen zowel belanghebbenden als onafhankelijke deskundigen intensief betrokken worden. Kan de staatssecretaris aangeven waaraan hij denkt als hij, zoals blijkt uit zijn berichten, geen commissie wil benoemen? Denkt hij misschien aan een aantal opeenvolgende conferenties? Ik zou, hoewel het misschien een beetje prematuur is, kort willen aangeven wat er wat ons betreft op de agenda zou kunnen staan.

1. De veranderende rol van de omroepverenigingen en het bestel.

De Koning

Een van de facetten hierbij is het ledental als grondslag van het bestaansrecht.

2. De mogelijke verschuiving van organisatie naar programma-financiering. Ik wees hier al op.

3. De ontwikkeling van zenderidentiteiten die eventueel kunnen leiden tot een toekomstige concessieverlening aan een zendernet.

4. Een toekomstige blik op de verhouding tussen de Telecommunicatiewet en de Mediawet. Hier staat natuurlijk een en ander te gebeuren.

De voorzitter: Hoe lang denkt de staatssecretaris nodig te hebben voor de beantwoording?

Staatssecretaris Nuis: Een kwartiertje. Mag dat?

De voorzitter: Het woord is aan de staatssecretaris.

□

Staatssecretaris Nuis: Mijnheer de voorzitter! Ik dank de geachte afgevaardigden voor hun belangwekkende opmerkingen in eerste termijn. Ik breng een enkel woord naar voren ter inleiding, waarbij ik meteen een aantal antwoorden zal geven.

Bij de wijziging van de Mediawet van 28 april 1994 is het concessiestelsel, naast veel andere maatregelen, ingevoerd in het kader van de versterking van de publieke omroep. Ook dit kabinet staat voor een sterke herkenbare publieke omroep. In het regeerakkoord staat dat ook met zoveel woorden. Op één onderdeel maakt het regeerakkoord en maakt ook dit wetsvoorstel een nieuwe afweging. De concessietermijn wordt als gevolg daarvan over de hele linie veranderd in vijf jaar.

Welke argumenten, zo is mij van verschillende zijden gevraagd, zijn nu anders gewogen dan voorheen? Er doen zich snelle ontwikkelingen voor in de mediasector, zie de recente gebeurtenissen rond het uittreden van Veronica en de inmiddels op zijn tentatieve schreden teruggekeerde TROS. Maar dat is niet het enige. Het is misschien het meest spectaculaire op dit moment. De commerciële omroep is volop in ontwikkeling, niet alleen bij ons maar bij alle landen om ons heen. De strijd om de kijkers verhevigt zich. Er zijn allerlei nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van het aanbod via de kabelnetten, die het

hele terrein snel van aanzien kunnen doen veranderen. De discussie over de elektronische snelweg komt hier en elders in een beslissend stadium. Kortom, het medialandschap begint steeds meer op een zeezicht te lijken, met sterke en hier en daar onvoorspelbare deining. Onder die omstandigheden blijft het meer dan ooit nodig om een wal op te werpen van dat meerjarige concessiestelsel. Maar het is, naar de mening van dit kabinet, onverstandig om die wal te hoog te maken. Daar wordt die wal bepaald niet sterker van. Integendeel. Het kan in de komende jaren nodig blijken, de publieke omroep naar de vorm bij te stellen om de essentie ervan te bewaren. En het is goed om een niet al te ver afgelegen punt af te spreken waarop zo'n bijstelling over de hele linie mogelijk zal blijken.

Daarin, dus in de verhevigde beroering en in het vinden van het juiste antwoord daarop, ligt de accentverschuiving die tot dit voorstel aanleiding heeft gegeven. En die afweging is ook in de voorbereiding van het regeerakkoord gemaakt, dit in de richting van degenen die het regeerakkoord als een automatisme zien. Die afweging is nu opnieuw door het kabinet gemaakt. En natuurlijk komen daar argumenten bij die ook al meewogen in de vorige ronde, maar die toen niet zwaar genoeg bleken. Ik noem de grotere openheid die ontstaat door de kortere termijn, de vereenvoudiging van de wetgeving en de aanvraagprocedure en de harmonisatie van de termijnen.

Ik geef toe dat aan de andere kant van de schaal iets extra's is komen te liggen. Door veel sprekers is gezegd, en ik zal het niet ontkennen: snel veranderen is niet fraai. Wispelturigheid past de wetgever niet. Verwachtingen zijn gewekt en dat mag je niet lichtvaardig veronachtzamen.

Weliswaar lijkt het ook mij beter om je aan het begin van de springplank in te houden en niet te wachten met iets te doen nadat je gesprongen hebt. Mooi is deze gang van zaken niet. Zeker is het niet goed van deze manier van handelen een gewoonte te maken. Dat willen wij dan ook zeker niet doen.

Uiteindelijk was de redenering, zowel bij de partijen die het regeerakkoord hebben gesloten als bij het kabinet: het is altijd nog beter om nu een draai te maken dan straks

met een stelsel te zitten dat op een wezenlijk punt broos is en dat op de lange duur meer schade zou kunnen aanrichten aan de essentie van de publieke omroep dan wat wij nu overwegen. Met het oog daarop is het beter snel met een weloverwogen wetswijziging op grond van deugdelijke argumenten te komen.

De heer Beinema verweet mij dat ik te weinig rekening hield met het feit dat ook aan de andere kant van de schaal de argumenten oud waren. Met het voorgaande heb ik hierop al enigszins gereageerd. Ik wil hierop echter nog verder ingaan. De geachte afgevaardigde noemde twee argumenten. Het aanhouden van een tienjarige periode had het voordeel dat de bereidheid tot samenwerken zou worden gestimuleerd en de bedrijfseconomische risico's minder zouden zijn. Die overweging heeft natuurlijk een rol gespeeld. Laat ik er het volgende van zeggen.

Onzekerheden zijn er, zeker. Die liggen ook in het systeem besloten. Zij hebben iets te maken met de onzekerheid van de werkelijkheid. De wet biedt een zekere bescherming maar geen absolute garantie. Als je een termijn van tien jaar zou aanhouden, maar de wereld zou zo sterk veranderen dat het bestel daarna niet meer zou zijn te handhaven, heb je een schijnzekerheid gecreëerd. Het is dan beter dat je na vijf jaar de zaak over de hele linie opnieuw kunt bekijken.

De heer Van der Vlies (SGP): Voorzitter! Ik wil graag een verduidelijking, anders kan ik de discussie niet meer volgen en dat zou ik voor mij zelf jammer vinden.

Het is bij een concessie van tien jaar toch niet verboden om binnen die tien jaar, althans als men dat zelf wil, tot veranderingen te komen?

Staatssecretaris Nuis: Nee, dat is niet verboden, maar alles wordt er wel aanzienlijk moeilijker mee. Volgens mij is het beter een tijdstip af te spreken en is het beter dat alle betrokkenen bij de publieke omroep en daarbuiten zich ertoe dwingen dat moment aan te houden waarop zij de lading kunnen verschuiven.

De heer Van der Vlies (SGP): Voorzitter! Ik begrijp de discussie over de vraag of vijf of tien jaar moet worden aangehouden, maar binnen die termijn is toch ook wendbaarheid mogelijk als alle betrokken partijen

het met de verandering eens zijn. De staatssecretaris suggereerde zojuist, dat bij een concessie van tien jaar sprake zou zijn van een bevroren situatie. Daarom kwam ik naar de interruptiemicrofoon. Ik vind echter dat deze suggestie niet gewekt moet worden.

Staatssecretaris **Nuis**: Hierover kunnen wij van mening verschillen. Ik heb de indruk dat als je iets voor tien jaar vastlegt, er sprake zou kunnen zijn van een schijnzekerheid en de discussie onze gedachten af zou kunnen leiden van de urgentie van behandeling van de vraag welke plaats de publieke omroep in het gehele veld moet krijgen.

Voorzitter! Men zou kunnen aarzelen om tot samenwerking te komen omdat slechts een termijn van vijf jaar wordt aangehouden, maar daarmee zou men een onjuiste conclusie trekken. Juist investeringen voor samenwerking bieden het meest perspectief op voortzetting van het bestel en dus op verlenging van de termijn. Natuurlijk zal in de discussie die ontstaat ook een eventuele aanpassing van het bestel na vijf jaar en de kwestie van de investeringen in aanmerking worden genomen.

Wat is de betekenis van het wetsvoorstel, vraagt de heer Schutte, als bij goede samenwerking en gezamenlijke huisvesting bijna automatisch verlenging van de concessie volgt. Daarbij gaat het om een ander aspect van de vraag die eerder aan de orde was. Welnu, van automatische verlenging is geen sprake. Wat is de inzet? Dat is de eis van samenwerking. Gezamenlijke huisvesting is daarvan een goede indicatie, maar belangrijker is natuurlijk wat op het net gebeurt, hoe er programmatisch wordt samengewerkt. Juist de resultante waarvan daarbij sprake is, zal bij de tweede concessieronde duidelijk een rol gaan spelen. Laat dus duidelijk zijn: het in acht nemen van een termijn van vijf jaar heeft dus wel degelijk een materieel gevolg. Ik zeg dat ook tegen de heer Stellingwerf. Misschien bevorderen juist de samenwerking en de lijn die wij ingezet hebben dat de termijnen wat korter worden gemaakt, omdat er als het ware meer druk op staat.

Voorzitter! Verschillende sprekers hebben opmerkingen gemaakt over hetgeen de minister van Economische Zaken heeft gezegd over de

Mediawet. Ik heb die tekst natuurlijk ook opgevraagd en gelezen, want aan de koppen te oordelen was daar iets merkwaardigs aan de hand. Zijn rede ging over de nieuwe technische ontwikkelingen, over Internet en over de elektronische snelweg. Wat de Mediawet betreft, heeft hij vraagtekens gezet bij de tienjarige concessietermijn. Ik zie geen licht tussen hetgeen de minister heeft gezegd en hetgeen ik op dit moment sta te doen. Hij heeft opgeroepen tot een attitudeverandering, tot een creatief klimaat dat een gevarieerd aanbod van diensten mogelijk maakt, zowel privaat als publiek. Hij heeft vernieuwing van regelgeving strikt noodzakelijk genoemd.

Hij heeft ook gezegd: alles moet mogen, tenzij er goede gronden zijn – het is al geciteerd, maar ik leg een iets andere nadruk – om gas terug te nemen. Hij heeft eveneens gezegd – dat is niet eerder geciteerd – dat vragen op het vlak van cultuurbeleid, toegankelijkheid en democratische participatie terecht zijn en dat de overheid dienaangaande de vinger aan de pols heeft te houden. Ik ben het daar van harte mee eens. Daarmee is precies de kern aangegeven waar gas teruggenomen moet worden. Kortom, ik heb het gezien als een interessant betoog. Binnenkort komen wij tot een nationaal actieplan voor de elektronische snelweg en de aanverwante problematiek. Ik ben ervan overtuigd dat de minister van Economische Zaken, de minister van Verkeer en Waterstaat en ik daar best uit zullen komen.

De heer **Schutte** (GPV): Mag ik daaruit afleiden dat de minister van Economische Zaken met zijn uitspraak over een snelle liberalisering van de telecom- en mediamarkt niet bedoeld kan hebben een snelle beëindiging van het publieke bestel?

Staatssecretaris **Nuis**: Neen, dat kan hij niet bedoeld hebben, want ik ken de minister van Economische Zaken niet als iemand die het regeerakkoord faliekant tegenspreekt.

Voorzitter! Ik kom toe aan het amendement van de heer Beinema om de overgangsbepalingen aan te vullen. Daar komt het op neer. Uit de schriftelijke en mondelinge toelichting op het amendement maak ik op dat wij beiden voorstander zijn van een eenduidig stelsel dat uitgaat van gelijke termijnen, ongeacht of het

gaat om de publieke of de commerciële omroepen dan wel landelijke of regionale en lokale omroepen. Ik kan dan ook moeilijk bezwaar hebben tegen het amendement. Dat heb ik ook niet. Ik wil er wel een opmerking bij maken.

Ik heb zelf ook overwogen om een dergelijk artikel op te nemen. Daar hebben wij van afgezien, omdat er naar mijn inzicht in de praktijk geen sprake is van een overgangsproblematiek, te meer omdat wij niet verwachten dat de situatie waarop het amendement doelt zich ook in werkelijkheid zal aandienen. Eventuele aanvragen die nog behandeld moeten worden voor binnenlandse commerciële kabelomroep zullen zeker niet voor 1 januari 1995 tot een afronding komen. Misschien heeft de heer Beinema met zijn amendement het initiatief van Veronica/Endemol en toen hij het schreef ook nog de TROS voor ogen gehad. Welnu, door deze partijen zijn geen aanvragen ingediend, dus ook niet door Veronica/Endemol. De benodigde kabelcontracten zijn ook nog niet gerealiseerd, dus dat initiatief zal vanzelf onder de werking van de nieuwe wet vallen en een vijfjarige toestemming krijgen. Ik heb echter geen bezwaar tegen het amendement. Ik beschouw het meer als een dubbele grendel op de deur. Als de Kamer daar behoefte aan zou hebben, dan heb ik daar geen bezwaar tegen.

De heer Dees is evenwel door dit amendement aan het denken geraakt in een andere richting. Hij vroeg mij op het laatste moment om een nadere onderbouwing van artikel L. Hij heeft gepleit voor een open, integer en principieel debat. Dat wil ik ook graag. Dat moet in zekere zin de mogelijkheid bieden om tot een herschikking van het gehele bestel te komen.

Vervolgens hebben wij technische ontwikkelingen, juist op het gebied van de kabel, waardoor over vijf jaar de hele kwestie van de schaarste op de kabel er wel eens heel anders uit zou kunnen zien. Het zou nogal vreemd zijn om de commerciële omroep nu ineens te bevroren. Het is waar dat er verschillen zijn, maar de dynamiek is voor publieke en commerciële omroep gelijk. Het is ook geen bureaucratische overweging die ons dat heeft ingegeven, want de procedure is heel eenvoudig en heel snel. Die is dat – daar heeft de heer Dees gelijk in – zelfs meer

ten aanzien van de commerciële omroep dan ten aanzien van de publieke omroep. Daar hebben wij veel meer voorwaarden voor. Het is dus een simpele zaak. Die biedt transparantie, omdat alle termijnen dan gelijk zijn. Voor publieke, commerciële, landelijke, regionale en lokale omroepen wordt het allemaal vijf jaar. Ook voor de abonnee-TV geldt al sinds jaar en dag vijf jaar. Dat zal ons in de toekomst inderdaad een moment geven waarop wij het geheel kunnen bezien en onze conclusies daaruit kunnen trekken.

Mevrouw Van Zuijlen heeft gevraagd naar de samenhang in de regelgeving. Zij noemde de Mediawet en de hele wetgeving inzake telecommunicatie. Ik denk dat wij daar zeer binnenkort op kunnen terugkomen. De regering heeft namelijk beloofd – dat stond zelfs in de Troonrede – dat er binnenkort een nationaal plan van aanpak komt voor de hele problematiek rond de elektronische snelweg. Wij zullen hier dus in dat kader op terugkomen. Dat moet zeer binnenkort gebeuren. Dit is zeker niet iets waarmee wij behoeven te wachten tot na afronding van de hele discussie over het publieke bestel. Dit is iets waar je al veel eerder iets aan kunt doen.

Voorzitter! Mevrouw Van Zuijlen heeft ook gevraagd naar Morgana. U hebt mij toestemming gegeven om daar in één zin op te antwoorden. Dat is ongeveer de moeilijkste opdracht die ik in tijden gekregen heb.

De **voorzitter**: U bent in staat om eenvoudige en complexe zinnen te formuleren. Als het antwoord maar adequaat is!

Staatssecretaris **Nuis**: Ik zal mijn best doen. Mevrouw Van Zuijlen heeft goed gezien dat de wet in dat opzicht geen overgangsregime kent. Wel worden er bij algemene maatregel van bestuur, het Media-besluit, nadere overgangsregels getroffen. Een en ander ligt nu bij de Raad van State. Naar de mate van de ruimte die de Raad van State mij geeft, ben ik van plan om ervoor te zorgen dat er een redelijk overgangsrecht komt. Als het lukt om dit in dat besluit te doen, geeft dat enige ruimte ten aanzien van Morgana. Het Commissariaat voor de media heeft gezegd dat het op het ogenblik niets meer kan doen, omdat het per 1 januari zijn bevoegdheid op dit punt

verliest. Welnu, via het Mediabesluit kunnen wij het Commissariaat voor de media de ruimte geven om zijn besluit te heroverwegen. Dat moet het dan wel willen doen, want ik kan dat niet afdwingen. Als het dat wil, ontstaat er alsnog een situatie waarin het Commissariaat voor de media de aanvraag van Morgana kan toetsen. Dat doet het dan natuurlijk aan de bekende regels, namelijk een bepaald aantal leden boven de zestien en de voorwaarde dat het iets nieuws moet zijn. Die ruimte bestaat in ieder geval. Ik meen dat mevrouw Van Zuijlen daar vooral aan dacht.

Voorzitter! Hoe gaat de discussie verder? Als de zaak in januari gestabiliseerd is, omdat wij dan weten hoe het publieke bestel er vijf jaar gaat uitzien, is het ook tijd voor die principiële, open en integere discussie. Ik zou er niet over denken om een onprincipiële, gesloten en onintegere discussie te starten; dat zal de heer Dees van mij willen aannemen. In feite is die discussie al losgebroken, maar dan naar aanleiding van een incident. Volgend jaar kunnen wij die discussie evenwel voeren in relatieve rust en met de zekerheid dat wij de tijd hebben om dat goed en grondig te doen. Ik heb gezegd dat het eerste resultaat van regeringswege dan komend najaar te verwachten zou zijn. Daar kunnen wij vervolgens hier een discussie over voeren. Daaraan voorafgaand zou echter nog iets anders moeten gebeuren. Ik wil evenwel geen onafhankelijke commissie instellen, omdat ik vrees dat dit een tegengesteld effect zou hebben aan wat mevrouw De Koning bedoelt, namelijk een zekere verstarring in de discussie. Dan moet je eerst weer wachten tot het rapport komt. Welnu, daar zal niemand het mee eens zijn en dan begint de discussie pas op dat moment.

Het lijkt wel of mevrouw De Koning mijn gedachten kan raden om met een aantal conferenties te werken. Er zijn natuurlijk partijen die in ietwat roestige stellingen zijn geraakt ten aanzien van het mediabeleid. Wij moeten dus een manier vinden om die daaruit te krijgen en de discussie werkelijk diepgang te laten hebben. Zo'n conferentie zou daartoe bij kunnen dragen.

Het vertrekpunt is bekend, het eindpunt niet, behalve in dat ene opzicht, waarover we het hier allemaal over eens zijn, namelijk dat

we de essentie van het systeem van de publieke omroep, het publieke domein en het gemeengoed dat er zit in het feit dat we zoiets naast de commerciële omroep blijven houden en van het grootste belang vinden om dat te handhaven, overeind houden. Daarbinnen speelt zich de discussie af, want de vraag wat die essentie precies is en hoe je die het best kunt dienen, is eigenlijk het onderwerp van de discussie. Zo zie ik het althans. Sommigen van u hebben de gelegenheid gegrepen om dat debat alvast te beginnen, waarbij ik denk aan de heer Poppe, mevrouw De Koning en anderen. Dat is natuurlijk heel goed, en het doet veel verwachten voor de levendigheid van het debat. Maar we beginnen pas echt als we weten, waar we mee bezig zijn.

Ik kan het niet helemaal laten, mij nog te mengen in een poëtisch debat. De heer Beinema sprak de heer Dees vermanend toe en zei: die droom en daad liepen uit op een moord. Ik zou hem in dit geval toch een beetje willen corrigeren. De regel die eraan voorafgaat luidt: haar doodslaan deed hij niet. Verder was het het omgekeerde van een moord.

De heer **Beinema** (CDA): Ik hoop gezegd te hebben – het stenogram zal het leren – dat dan sprake is van een moord. Als ik gezegd heb wat u veronderstelt, is de correctie terecht.

Staatssecretaris **Nuis**: Dan zijn we het in ieder geval weer eens: er gaat niemand dood, maar er is wel een droom. Welnu, het zal duidelijk zijn dat het niet in mijn dromen voorkomt dat er een moord zal worden gepleegd op de publieke omroep. Daar zijn wij het hoop ik allemaal over eens, iets wat ik eigenlijk wel zeker weet. Ik kan mij trouwens voorstellen dat de heer Beinema, als hij weer eens iets sombers over paars wil bedenken, naar Van de Woestijne grijpt, want bij hem kun je daarvan veel vinden. Maar ik zou zeggen: laten we deze troostelijke avond tegemoet gaan met de gedachte: ontsteekt, ontsteekt de buizen, voor zorg is er alle reden, voor angst niet.

□

De heer **Beinema** (CDA): Voorzitter! Ik zeg de staatssecretaris gaarne dank voor zijn welwillend oordeel over mijn bescheiden amendement.

Hij veronderstelt dat wij beiden voorstander zouden zijn van een eenduidigheid van stelsel, wat tot op zekere hoogte juist is. Wij zijn niet beiden voorstander van een vijfjarige termijn, maar wanneer zo'n wet eenmaal aangenomen wordt, en daar ziet het naar uit, dan hecht ik er ook aan – mijn fractie probeert een constructieve oppositie te voeren, met soms de nadruk op "oppositie" en soms de nadruk op "constructief" – dat binnen de systematiek de zaak zo goed mogelijk klopt.

Ik ben de staatssecretaris uitermate dankbaar voor de beeldspraak, die eigenlijk het hoofdpunt van de eerste helft van zijn beantwoording vormde. Hij toverde ons namelijk een mediavoorstelling voor ogen, dat geen landschap was, maar meer een zeegezicht met deining, en toen kwam er een wal, die werd vergeleken met de veeljarige concessie. Die wal mocht niet te hoog moest zijn. Waarom ben ik de staatssecretaris dankbaar? Niet in de eerste plaats omdat ik Zeeuw, althans inwoner van Zeeland, ben en dit beeld mij dus aanspreekt. Ook van mijn kant een kleine correctie: bij zo'n dreigende zee plegen Zeeuwen geen wal op te werpen, maar een dijk. Die dijken hebben we. De staatssecretaris heeft gelijk als hij zegt dat je die dijken niet te hoog moet maken. We weten dat bomen niet tot de hemel groeien en dat je dijken niet al te hoog moet maken, maar als de deining toeneemt en als er een verdere dreiging is te voorzien, maken Zeeuwen, en trouwens alle dijkenbouwers, de dijk ook hoger en niet lager. Anders gezegd: het gevaar van deze beeldspraak – de staatssecretaris weet dat beeldspraak altijd gevaarlijk is – is dat de staatssecretaris tot mijn tevredenheid zijn eigen standpunt ondergraaft.

□

Staatssecretaris **Nuis**: Voorzitter! Het verbaast mij dat ik nu ineens een soort bisamrat ben geworden. Als ik de heer Beinema goed begrijp – ik zie even af van zijn uitgelokte kritiek op mijn beeldspraak – dan bevestigt hij nog eens dat zijn argumentatie-keuze uitlokt tot het kiezen voor een langere termijn. Ik heb in dit debat geprobeerd om mijzelf niet te beperken tot een formeel verschuilen achter het regeerakkoord. Ik heb geprobeerd om nog eens op een

rijtje te zetten waarom de afweging van het kabinet, naar ik begrijp ook die van de meerderheid van de Kamer, is uitgevallen in de richting van de vijfjarige termijn. Dat is niet gebeurd om de zaak onveiliger te maken, maar omdat het naar onze overtuiging beter en veiliger is voor de essentie van het publieke bestel om die kortere termijn te aanvaarden. Ik zie af van de dijkenbouwersmetaforiek. In plaats daarvan wil ik overgaan op die van de scheepsbouwer. Laten wij nu maar sloop gaan op die zee. Dan komen wij er samen best uit.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wij zullen later op deze avond stemmen.

De vergadering wordt van 19.16 uur tot 20.45 uur geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Vreemdelingenwet (veilig derde land) (23807).

(Zie vergadering van 29 november 1994.)

De **voorzitter**: Vanmiddag bij de regeling van werkzaamheden heeft de Kamer besloten een korte heropening over dit onderwerp toe te staan.

Staatssecretaris **Schmitz**: Voorzitter! Ik wil bij dezen mededelen dat, in navolging van mijn eerdere toezegging ter zake, ik zoëven de Kamer een tweede nota van wijziging heb doen toekomen over het punt van "onverwijld" en "onherroepelijk".

De **voorzitter**: Dank u wel. Er zal voor worden zorg gedragen dat die onmiddellijk wordt rondgedeeld, opdat wij aan het eind van deze vergadering, op welk tijdstip dan ook, kunnen stemmen.

De algemene beraadslaging wordt heropend.

□

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Na sluiting van de beraadslagingen heb ik een

amendement ingediend op stuk nr. 13 en een alternatief amendement op stuk nr. 14, maar dat laatste hangt af van het lot van de nota van wijziging later bij de stemming. Eerstgenoemd amendement is een vervolg van hetgeen ik bij de behandeling van het wetsvoorstel heb gezegd.

Wat is de kern en de essentie van het wetsvoorstel inzake de veilige landen? Met een aantal landen gaan wij een rechtsgemeenschap worden ten aanzien waarvan wij ervan uitgaan dat er vanuit die landen niet wordt gerefouleerd. Conclusie: de asielzoeker zal en kan zijn volledige rechtsbescherming in het veilige derde land genieten en behoeft die dus niet in Nederland te genieten. Als je die stelling niet aanhangt, wat ieders goed recht is overigens, dan ben je in feite tegen het beginsel van het veilige derde land. Wat wij niet doen in het amendement dat is de rechtsbescherming afsluiten voor de asielzoeker uit het veilige derde land. Dat kan niet. Dat is in strijd met wettelijke regels. Wij geven middels ons amendement de asielzoeker uit het veilige derde land wel de gelegenheid, conform de regels van de Algemene wet bestuursrecht, een voorlopige voorziening te vragen; een beroep bij de president van de rechtbank in Den Haag. Daarbij zeggen wij dat de schorsende werking daarvan niet geldt. Dat wil zeggen, dat, conform hetgeen in Duitsland geldt, men de voorlopige voorziening aan kan vragen maar dat men in het veilige derde land van waaruit men niet wordt gerefouleerd, de rechtsbescherming kan genieten. Ik herhaal dus dat niet in het amendement staat dat de voorlopige voorziening is uitgesloten. Met dit amendement willen wij de discretionaire bevoegdheid van de minister tot uitzetting versterken. Dat is voor ons een kernpunt van dit wetsvoorstel. Wat zat er namelijk achter? Wij wilden voorkomen dat het aantal asielzoekers in Nederland steeds stijgt en in andere landen daalt. Naadloos aansluiten bij Duitsland derhalve en de rechtsbescherming voor zover hier nodig geven, maar niet onnodig.

Dat het niet alleen voor de CDA-fractie de kern van het wetsvoorstel is, mag ik afleiden uit uitspraken van VVD-fractievoorzitter Bolkestein in De Telegraaf van vanochtend, dat dit wetsvoorstel met zich brengt dat de rechtsbescher-

De Hoop Scheffer

ming in het derde land aanwezig is en aldaar moet worden afgewacht.

□

De heer **Dittrich** (D66): Mijnheer de voorzitter! In het debat over het wetsvoorstel inzake veilige derde landen heb ik een aantal argumenten gegeven tegenover de amendementen van het CDA, die toen al waren aangekondigd. D66 vindt dat wanneer de vreemdeling een voorlopige voorziening vraagt aan de rechter – waarin de vraag dus centraal staat of hij hangende het beroep mag worden uitgezet – hij niet alvast mag worden uitgezet. Alleen al uit het oogpunt van fatsoen ten opzichte van de rechter vindt D66 die opstelling van het CDA onjuist. Het is ook daarom dat de vreemdelingencirculaire voorschrijft dat uitzetting in beginsel achterwege blijft als iemand een voorlopige voorziening heeft aangevraagd. Dat is vaststaand beleid. Daar zijn afspraken over gemaakt met de presidenten van rechtbanken. Ik wijs dan ook op artikel 8:83 van de Algemene wet bestuursrecht, dat de mogelijkheid biedt dat de vreemdeling op die zitting verschijnt en daar vragen kan beantwoorden van de rechter.

Aanname van de amendementen van het CDA zorgt ervoor dat er onzorgvuldige wetgeving tot stand komt. Daar heeft D66 kritiek op. Die kritiek laat zich heel goed samenvatten in de woorden van mijn paarse collega, de heer Korthals. Die woorden zijn uitgesproken tijdens de behandeling van de begroting van Justitie op 18 oktober 1994. Ik wil hem graag citeren: "Een ander belangrijk punt dat de huidige regering geweldig in de gaten moet houden is de kwaliteit van de wetgeving. Er is kritiek van buiten op die kwaliteit, erop neerkomend dat er toch een beetje hap-snap-werk wordt geleverd. En het is waar. Vaak zijn financiële motieven de grondslag voor een wetsvoorstel. Dat zou niet zo moeten zijn, want dat betekent dat de wet te weinig op haar uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid wordt bekeken. Het is de centrale taak voor het ministerie van Justitie om dat te doen." In dat begrotingsdebat heb ik collega Korthals geïnterrupteerd en gevraagd of zijn visie op zorgvuldige wetgeving ook geldt met betrekking tot wetgeving over asielzoekers. Hij antwoordde dat dat vanzelfsprekend

was. Het ministerie van Justitie, ja zelfs de hele regering, heeft twee avonden geleden bij monde van de staatssecretaris laten weten dat de amendementen van het CDA geen kans mogen maken, op basis van artikel 2 van de Wet RO en de jurisprudentie van de civiele rechter. Het is mijn stellige overtuiging dat aanname van de amendementen van het CDA juridisch gezien een mistige situatie op zal leveren.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Ik neem aan dat college Dittrich artikel 112 van de Grondwet bedoelt en niet artikel 2 van de Wet RO, dat niet meer bestaat.

De heer **Dittrich** (D66): Ik haal de woorden aan die de staatssecretaris eergisteren in het debat heeft uitgesproken. Uiteraard is ook artikel 112 van de Grondwet mij bekend. Dat wij zorgvuldige wetgeving moeten hebben, vloeit natuurlijk ook voort uit artikel 112 van de Grondwet, waarin voor goede rechtsbescherming wordt gepleit.

De vreemdeling kan ondanks het amendement van het CDA, niet het recht worden ontzegd om de president van de rechtbank in kort geding te vragen die uitzetting tegen te houden. Ik ben dan ook bang dat aanname van de amendementen van het CDA ertoe zal leiden dat er vaak een kort geding zal worden aangespannen. Dat betekent hoge kosten voor de Staat en grotere achterstanden bij de landsadvocaat die die korte gedingen zou moeten voeren en wellicht ook bij de rechter. Geen goede zaak dus.

Ik vind het jammer dat de regering over het wetsvoorstel geen advies heeft gevraagd aan de UNHCR, zoals D66 had voorgesteld. Bij brief van 29 november heeft de regionale vertegenwoordiger van de UNHCR zijn analyse op het wetsvoorstel toegestuurd. Wij hebben die brief ontvangen en ik neem aan dat alle kamerfracties die brief hebben gekregen. Daarin staat dat bij de verkorte procedure in het aanmeldcentrum het recht van beroep hoort, met een voorlopige voorzieningenprocedure, waarbij de waarborg hoort dat voordat op het verzoek voor voorlopige voorziening negatief is beslist de vreemdeling niet uitgezet mag worden. De UNHCR voegt hieraan toe dat op deze schorsende werking geen uitzondering mag worden gemaakt, met

andere woorden: de UNHCR kraakt ook de amendementen van het CDA af.

Voorzitter! D66 is tegen verfloddering van de wet en zal daarom ook tegen de amendementen van het CDA stemmen.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Ik kan mij de redenering van de heer Dittrich voorstellen, ware het niet dat het hier om het wetsvoorstel veilige derde landen gaat en er dus volledige rechtsbescherming gegarandeerd is. Dat leggen wij hier ten aanzien van veilige landen althans vast. Op grond van welke argumenten constateert collega Dittrich voorts dat de president in kort geding bevoegd zou zijn – en dat sluit mijn amendement helemaal niet uit – terwijl de president van de vreemdelingenkamer in Den Haag op basis van de Algemene wet bestuursrecht bevoegd is? Ik kan mij daar weinig bij voorstellen.

De heer **Dittrich** (D66): Ik kan mij daar heel veel bij voorstellen. Ik zal één argument geven: op basis van een onrechtmatige daad kan de vreemdeling de Staat dagvaarden in een kort-gedingprocedure.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Dat kan alleen indien er geen volwaardig alternatief voorhanden is, en een beroep op de president van de vreemdelingenkamer is een meer dan volwaardig alternatief.

De heer **Dittrich** (D66): Maar aanname van de amendementen van de heer De Hoop Scheffer leidt ertoe dat de vreemdeling niet in Nederland kan blijven hangende de voorlopigevoorzieningenprocedure. En dat is nu juist het probleem. Ik heb duidelijk uitgelegd dat dit een verfloddering van de wet met zich brengt en wij zijn daartegen.

□

De heer **Van Traa** (PvdA): Voorzitter! Wie op het eerste gezicht het interessante amendement van de collega's De Hoop Scheffer en Verhagen ziet, vraagt zich af wat het doel hiervan is. De inhoud van het artikel 34 dat wordt voorgesteld, staat immers al in artikel 22. Natuurlijk is de minister van Justitie altijd bevoegd om uit te zetten als vastgesteld is dat iemand niet ontvankelijk is of misschien zelfs niet

tot de procedure wordt toegelaten. In de praktijk zal het ook zo gaan, zoals wij van de staatssecretaris hebben gehoord: iemand die niet ontvanke-lijk wordt verklaard – de zogenaamde Kono's – dan wel iemand die, wat ik niet hoop, niet officieel tot de procedure kan worden toegelaten, kan worden uitgezet omdat hem volgens de artikelen 8 t/m 10 van de Vreemdelingenwet het verblijf niet is toegestaan. Waar gaat het nu alleen maar om? Dat de vaste jurispruden- tie in Nederland – en dus niet alleen de vreemdelingen-circulaire – en deze Kamer en de regering zeggen dat er in ieder geval één rechterlijke toets is in Nederland voordat er materieel wordt uitgezet. Daarvoor zijn de wegen van de nieuwe Vreemdelin- genwet gestructureerd bij de vreemdelingenkamer en nu wil de CDA-fractie met dit amendement de vreemdelingenkamer daaruit halen. Zij willen dus niemand meer hebben. Dat kan ik mij voorstellen, want het is een opvatting.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Waaruit leidt collega Van Traa af dat het amendement van het CDA de vreemdelingenkamer eruit haalt? Daar is geen sprake van. Lees het amendement en zie wat het wijzigt.

De heer **Van Traa** (PvdA): Er is nog iets wat ik aan het begin van mijn betoog vergeten ben. De heer De Hoop Scheffer zegt dat dit de kern van het wetsvoorstel is, en hij deed dat met de kracht en de precisie die wij van hem kennen. Waarom heeft het CDA dan in de schriftelijke voorbereiding voor dit wetsvoorstel hier met geen letter, tittel of jota over gesproken?

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Omdat het nadenken bij het CDA nooit stilstaat.

De heer **Van Traa** (PvdA): Nee, nee. Dat vind ik een ontzettend goede. Ik vind dit eigenlijk meer in het debat van gisteren passen toen het zo voortkabelde, dan in de precisie die de heer Van Hoop Scheffer hier vanavond liet zien.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Ik ontleen deze uitspraak ook aan een interventie van de heer Van Traa aan een van deze microfoons tijdens het debat van gisteren. Wat dat betreft, verschillen wij niet.

De heer **Van Traa** (PvdA): U wilt dus niet ontkennen dat u pas gisteren aan de kern van het wetsvoorstel hebt gedacht. Bravo!

Voorzitter! Wat hiermee alleen maar gebeurt, is dat toch weer de burgerlijke rechter in beeld zal komen, niet door onze wetgeving, maar omdat het nu eenmaal vaste jurisprudentie in Nederland is. Toen wij in 1989 het regeerakkoord schreven van CDA en PvdA, dat een goede vreemdelingenparagraaf had, zijn wij overeengekomen dat wij dit nu juist moesten voorkomen, omdat het de procedure zo verlengde. Het enige wat u bereikt, is slagroom verkopen voor zwarte koffie. Ik wil maar zeggen dat u er helemaal niets mee bereikt. U wilt een scherper beeld geven, maar dat kunt u niet. Ik hoop dat de staatssecretaris dat nogmaals in haar bewoordingen zal duidelijk maken.

□

De heer **Van den Berg** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik zou graag van de heropening gebruik willen maken om een enkele vraag te stellen aan de indieners van de amendementen op de stukken nrs. 13 en 14, om goed te begrijpen waar het hier precies om gaat. Het is een ingewikkelde juridische materie, zoals wij allen in het eerdere debat al hebben ervaren. Wat wetgeving betreft mag er geen onduidelijkheid ontstaan, dat ben ik met de heer Dittrich eens. Wij mogen daar niet aan bijdragen.

Mijn vraag is nu of er niet in zekere zin een inconsistentie zit tussen de voorgestelde tekst en de toelichting. Immers, de wettekst spreekt over beroep tegen de uitzetting bij de vreemdelingen- kamer. De minister blijft inmiddels bevoegd tot uitzetting. Die bevoegd- heid heeft de minister toch wel, zoals de heer Van Traa terecht heeft opgemerkt. Maar het gaat hier niet om de ministeriële bevoegdheid, maar om de rechterlijke bevoegd- heid. Onze concrete vraag is hoe de rechterlijke bevoegdheid via dit amendement kan worden uitgeslo- ten. Zou bij de aanneming van dit amendement, in de visie van de heer De Hoop Scheffer, de rechter niet meer de bevoegdheid hebben om zelf die schorsende werking toe te kennen? Als de rechter dat inderdaad niet zou kunnen, is mijn veronder- stelling dat de betrokken vluchteling

zich dan via de kort-gedingprocedure tot de burgerlijke rechter zou kunnen wenden. Dan is mijn vraag wat wij daarmee opschieten. Ik begrijp de intentie van het amendement, maar mijn fractie betwijfelt zeer of het amendement dat doel zal bereiken.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de voorzitter! Het is jammer dat over dit thema weer polarisatie is ontstaan, terwijl vrijwel alle fracties het niet alleen over de urgentie van het thema, maar ook over de doelstelling van het wetsvoorstel eens zijn. Het idee van de veilige derde landen wordt zeer breed gesteund. Ik dacht dat hierover nauwelijks inhoudelijke meningsverschillen bestonden. Ik heb de indruk dat de discussies over de ingediende amendementen een vrij hoog theoretisch gehalte hebben gekregen. Naar mijn overtuiging zullen de feitelijke verschillen bij de toepassing in de praktijk, al dan niet na aanvaarding van de amendemen- ten, niet groot zijn.

Het gaat ons er allemaal om een duidelijk signaal te geven in de richting van potentiële asielzoekers, dat Nederland niet open staat voor toelating, als er sprake is van de mogelijkheid van opnemings in een veilig derde land. Daar hebben wij onze maatregelen voor getroffen; snelle behandeling, geen voorzienin- gen, etcetera.

De vraag is nu of de signaal- werking die wij allemaal wensen van deze wet, afhankelijk is van het opnemen in de wet zelf van een minimale rechtsingang na een beslissing tot niet ontvankelijk verklaring van een verzoek. Mijns inziens is dat niet het geval. Het feit dat Nederland een beleid van veilige derde landen introduceert, is bekend, zoals het ook bekend is van Duitsland. Dat signaal gaat zonder meer naar buiten. Wat dit betreft zijn de kanalen altijd heel erg open. Daarbij komt het feit dat er binnen 24 uur een eerste beslissing valt. Laten wij de betekenis daarvan niet onderschatten. Het is helemaal niet gewoon in een asielprocedure dat er binnen 24 uur al een beslissing komt of iemand kan blijven. Als er een voorlopige voorziening wordt gevraagd, kunnen wij erop rekenen dat er na zeven of maximaal negen werkdagen een beslissing valt. Dat totale pakket is naar mijn gevoelen voldoende om een duidelijk signaal

te laten uitgaan, waaruit blijkt dat degenen die hier echt niets te zoeken hebben en wel elders terecht kunnen, er wijs aan doen om naar elders te gaan of daar te blijven. Daarnaast wijs ik erop dat de heer Van Traa er terecht op heeft gewezen dat bij de andere procedure – als er geen sprake is van formele schorsende werking – de praktijk niet veel anders zal zijn omdat justitie dan toch zal afwachten totdat de rechter tot een uitspraak is gekomen. Dat is ook nu al de praktijk.

Tegen die achtergrond vraag ik mij af waarom wij niet voor de koninklijke weg kiezen. Waarom bieden wij niet, binnen zeer nauwe grenzen, de mogelijkheid om een voorlopige voorziening te vragen tegen een niet-ontvankelijkverklaring? Voorzitter! Ik zie geen dringende redenen om de individuele asielzoekers een minimale rechtsgang te onthouden of ze voor die rechtsgang te verwijzen naar derde landen.

□

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De rechtsbescherming die in het wetsvoorstel van de regering aan de asielzoeker wordt geboden, is al absoluut minimaal. Naar onze mening is die rechtsbescherming te minimaal en dus zullen wij tegenstemmen. Wat de fractie van het CDA nu doet met zijn amendement gaat echt te ver; het is in strijd met alles wat zowel vandaag als afgelopen dinsdag naar voren is gebracht. De woordvoerder van het CDA heeft er met nadruk op gewezen dat die fractie onverkort vasthoudt aan het Verdrag van Genève en aan het verbod op refoulement, dat wil zeggen: geen uitzetting als het gevaar dreigt dat er sprake zal zijn van onmenselijke behandeling. Dat wordt door de fractie van het CDA allemaal met de mond beleden. Echter, diezelfde fractie vindt dat het de asielzoeker niet mag worden toegestaan om de minimale toetsing die in het wetsvoorstel is ingebouwd, hier af te wachten.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Waar komt het amendement in strijd met het Vluchtelingenverdrag? Waar is er sprake van het risico van refoulement?

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Dat minimale beroep kan slechts

gebaseerd zijn op de vraag of dat derde land wel veilig is of niet. De uitslag van dat beroep mag volgens het amendement niet in Nederland worden afgewacht omdat wij – "wij" is dan de fractie van het CDA – aannemen dat het derde land inderdaad veilig is. Daarom moet de uitkomst van die toetsing worden afgewacht in het veilige derde land. Tegen die achtergrond rijst inderdaad de vraag of u ervan verzekerd kunt zijn dat er geen schending zal zijn van het refoulementbeginsel.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Neen, voorzitter. Wij nemen niets aan. Wij stellen hier, in het politieke debat, in het gemeen overleg met de regering, vast welke landen worden beschouwd als veilige landen. Voor een gedeelte wordt dat, althans in mijn opvatting, vastgelegd in de wet, voor een ander gedeelte in de AMvB. Vervolgens staat vast dat een land veilig is en kan er geen enkel argument worden aangevoerd voor de stelling dat er sprake zou zijn van een risico in verband met refoulement. Dat risico bestaat dan per definitie niet meer.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Dat is nu net het punt. Het is aan deze kant dat wordt bepaald dat een land veilig is. Het is mogelijk dat een asielzoeker daar tegenover stelt: dat kan de Nederlandse regering wel vinden maar dat geldt in mijn geval niet. In dat geval kan hij in beroep gaan tegen het besluit om het desbetreffende land als veilig derde land aan te wijzen. De uitkomst daarvan moet hier worden afgewacht. Dat kan onmogelijk in dat "veilige" derde land worden gedaan.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Ik ken de kern van ons meningsverschil heel goed. Die houdt in dat u niet instemt met het concept van het veilige derde land. In die situatie worden wij het nooit eens, ook niet over mijn amendement. Wij hebben een meningsverschil dat niet te overbruggen valt, óók niet door middel van een amendement. Als een land veilig is, gaat in mijn visie de asielzoeker daarheen omdat hij daar zijn volledige rechtsbescherming krijgt. U ziet niets in dat concept van het derde veilige land. Dat is een brede kloof die wij met mijn amendement niet kunnen overbruggen.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Ik heb inderdaad gezegd dat het concept van het veilige derde land voor de fractie van GroenLinks te ver gaat. Daarnaast heb ik aangegeven dat ik niet begrijp hoe de fractie van het CDA nog verder kan gaan. Zelfs als men het principe van het veilige derde land aanvaardt, moet er altijd nog één mogelijkheid tot beroep in Nederland zijn. En dat sluit u in de praktijk uit. Niet volgens de letter van uw amendement, dat klopt. Daar staat het niet in, maar in de praktijk zal het erop neerkomen, want u stuurt iemand naar een land waarvan degene zelf zegt, dat het voor hem niet veilig is. In de praktijk kan het er dus op neerkomen en dat vind ik echt te ver gaan.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Maar dan zijn we weer bij des Pudels Kern: dat is niet in discussie. Wij hebben hier al vastgesteld dat het land veilig is.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): U heeft het vastgesteld maar bij alles wat we hier vaststellen moet nog een bepaald beroep mogelijk zijn. En dat is mijn punt: dat minimale beroep ondergraaft u.

Voorzitter! Ik vind het inderdaad heel ver gaan. Ik ga ervan uit, dat de VVD in dit geval dit amendement toch niet zal steunen. Doet zij dat wel, dan lijkt mij het dat de regering toch als enige antwoord hierop kan geven dat zij het wetsvoorstel intrekt. Dan wordt er namelijk wel een heel fors beslag gelegd op coalitie-verhoudingen.

□

De heer **Rouvoet** (RPF): Mijnheer de voorzitter! Ook van mijn kant nog een aantal opmerkingen naar aanleiding van de huidige stand van zaken. Het mag bekend zijn, dat mijn fractie zeer content was met de nota van wijziging. Ik verwijs even naar de inbreng in het verslag. Vanuit een oogpunt van zorgvuldige wetgeving leek dat ons de aangewezen weg, de weg van de niet-ontvankelijkverklaring. Ik hoef dat hier niet opnieuw ten tonele te voeren. Ons argument daarbij was de noodzaak van zorgvuldige wetgeving, zeker in dit dossier. Niet datgene wat praktisch wenselijk of wellicht handig is maar wat juridisch correct is. Daarvoor lag het kanaal van artikel 15b van de Vreemdelin-

genwet, waarover wij gedebatteerd hebben.

Dat betekent ook, dat ik mij in het debat heb uitgesproken tegen amendementen, die teruggaan achter die nota van wijziging. Wat betreft de positie van mijn fractie kan daarover geen misverstand bestaan. Kijk ik met name naar de nieuwe amendementen van het CDA met betrekking tot de schorsende werking, dan zie ik dat dit zich niet verdraagt met de lijn van zorgvuldige wetgeving. Ik verwijs, evenals collega Dittrich, naar het commentaar van de UNHCR op dit punt. Ik vind het onjuist om hangende de uitspraak tot uitzetting over te gaan. Het is een verdere stap in de verkeerde richting. De amendementen van het CDA zijn mijns inziens meer gericht op het resultaat dan dat ze juridisch zuiver kunnen worden genoemd. Ik vind het jammer, nogmaals omdat met name in dit dossier zorgvuldige wetgeving het niet mag afleggen tegen een beoogd signaal of het resultaat. Met mevrouw Sipkes ben ik van mening, dat eens te meer de vraag rijst of de regering dit wetsvoorstel in gemoede kan handhaven, als hiervoor steun blijkt te bestaan van de coalitiefracties.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Collega Rouvoet is volstrekt consequent. Hij heeft van het begin af aan gezegd, dat wij naar de artikel-15b-procedure van de Vreemdelingenwet toe moeten. Ik wil echter reageren op zijn opmerkingen over de uitspraak van de UNHCR om te proberen bij stukjes en beetjes de intentie duidelijk te maken. Het commentaar van de UNHCR richt zich niet op het wetsvoorstel veilige derde landen; daarin wordt gesproken over veilige landen van herkomst. Wat dat betreft, vind ik het niet een sterk argument.

De heer **Rouvoet** (RPF): Voorzitter! Waar het mij om gaat, is dat deel van het commentaar van de UNHCR waarin wordt gezegd, dat een voorlopige voorziening onverbrekelijk samenhangt met schorsende werking. Daar heeft collega Dittrich aan gerefereerd en ik refereer daar ook aan. Je kunt er anders over denken, maar ik hecht er wel zeer aan dat die voorlopige voorziening die schorsende werking kent. Ik vind het niet elegant om nu bij wet vast te leggen dat voor een categorie, voor wie de uiterste zorgvuldigheid vereist

is, van schorsende werking wordt afgezien.

De heer **Van Traa** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik vergat zojuist een technisch punt aan de orde te stellen. Ik wil graag mijn amendement op stuk nr. 12 intrekken, omdat de regering op stuk nr. 16 een tweede nota van wijziging heeft ingediend. Mocht enig amendement worden aangenomen, dan is daarvoor ingediend het subamendement op stuk nr. 15. Dat bepaalt dan de stemvolgorde.

De **voorzitter**: Aangezien het amendement-Van Traa (23807, stuk nr. 12) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Ik zou graag collega Rijpstra van de VVD willen vragen of hij bereid is om in deze opening zijn opvatting over mijn amendement te geven.

De heer **Rijpstra** (VVD): Voorzitter! Ik had hier niet om gevraagd, maar nu de heer De Hoop Scheffer mij uitnodigt, zal ik hem onze reactie geven.

Wij hebben het amendement bestudeerd. Wij hebben nu ook de argumentatie van de coalitiepartijen gehoord. Wij wachten ook nog de argumentatie van de staatssecretaris af. En wij vinden dat wij het amendement zorgvuldig, zoals de heer De Hoop Scheffer net zelf heeft gezegd, dienen te bestuderen. Daarna zullen wij er een oordeel over geven.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Dat is volstrekt correct en logisch. De achtergrond van mijn vraag was, zoals ik net al zei, de zeer heldere uitspraak die de fractievoorzitter van de VVD, de heer Bolkestein, vanmorgen deed over exact dit onderwerp.

Mevrouw **Sipkes** (GroenLinks): Voorzitter! Mag ik nog een vraag stellen? Ik heb er natuurlijk alle waardering voor dat de fractie van de VVD amendementen zorgvuldig

bestudeerd. Maar horen wij uiteindelijk de conclusie van de fractie van de VVD nadat de staatssecretaris gesproken heeft, of blijkt die pas bij de stemmingen vanavond?

De heer **Rijpstra** (VVD): Voor alle zorgvuldigheid wil ik zeker ook de beantwoording van de staatssecretaris met mijn fractie bespreken, voordat wij tot een oordeel komen.

Staatssecretaris **Schmitz**: Voorzitter! Ik zal mij beperken tot een reactie op het amendement van het CDA, al is de verleiding groot om het hele debat weer van voren af aan te beginnen. Maar ik ben het met de heer Schutte eens dat het jammer is dat wij zo lang over een voorstel moeten discussiëren wat als signaal naar buiten moet gaan, omdat wij het effect beogen waarover wij het gehad hebben.

Ik wil het amendement van het CDA uitdrukkelijk een verslechtering noemen van de gang van zaken. Daarvoor heb ik zowel inhoudelijke als praktische redenen. Eerst de inhoudelijke redenen. Het CDA gaat uit van het oorspronkelijke voorstel, terwijl ik niet voor niets van de week zo duidelijk heb geprobeerd te verdedigen waarom ik de nota van wijziging een betere zaak vind. Ik vind hem zorgvuldiger en beter passend in het rechtssysteem van de Vreemdelingenwet, beter passend en een antwoord gevend op wat uw Kamer bij de inbreng uit alle fracties, inclusief het CDA en de VVD, naar voren heeft gebracht, aansluitend bij de internationale verdragen van Schengen en dergelijke. Ik acht dus nog steeds de nota van wijziging het meest zorgvuldige stuk. Maar dit amendement is gebaseerd op het oorspronkelijke voorstel. Ik vind dat jammer, maar het is uiteraard het goed recht van degenen die toch hechten aan het oorspronkelijke voorstel.

Over het tweede inhoudelijke argument heb ik van de week al gesproken, toen wij een debat hadden over schorsende werking. Ik ben uitdrukkelijk van mening dat dit amendement en het feit dat je de schorsende werking niet hier mag afwachten, in strijd zijn met de geest – ik zeg nu duidelijk “de geest”, je kunt ook nog over de letter discussiëren – van de Algemene wet

bestuursrecht (AWB). In artikel 8:83 AWB staat ook letterlijk dat "partijen worden uitgenodigd", wat toch in zijn algemeenheid wordt uitgelegd als een fysiek recht van aanwezigheid bij een dergelijk geding.

Er is over gesproken wat de rechter straks met de zaak zal doen. Ik wijs erop dat wij gehouden zijn aan het Europese verdrag inzake de rechten van de mens (EVRM), dat uitgaat van de rechtsingangsgarantie op die fysieke tegenspraak, het feit dat betrokkene zich mag verweren tegen de inbreng van de overheid en de gang van zaken daar. Mijns inziens is daarbij met name artikel 13 in het geding. In artikel 13 wordt geëist dat iedereen die beweert dat die rechtsingangswaarborg gekrenkt wordt, een "effective remedy" moet hebben. Dat is ook door het Straatsburgse Hof als zodanig aan de orde gesteld. Ik ga er uitdrukkelijk van uit dat de rechter daarop straks zal terugkomen en daaraan een duidelijk houvast zal ontleenen om op dit punt niet in de schorsende werking mee te gaan.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): De staatssecretaris noemde het woord "rechtsingangswaarborg". Maar waar in ons amendement wordt die rechtsingangswaarborg gewild aangedaan?

Staatssecretaris **Schmitz**: Nee, u moet even doorluisteren. Ik sprak over rechtsingangswaarborg op fysieke tegenspraak, die fysieke vertegenwoordiging die ook is vastgelegd in artikel 8:83 AWB. Wij hebben dinsdag en ook vanmiddag de knelpunten tussen de Vreemdelingenwet en de Algemene wet bestuursrecht aan de orde gesteld. Maar ik denk dat wij uitdrukkelijk te maken hebben met de Algemene wet bestuursrecht, zoals door de Kamer aanvaard.

Ook inhoudelijk gezien zou ik het betreuen als het amendement werd aanvaard. In het kader van de nota van wijziging past de hele gang van zaken: het model van het aanmeldcentrum, het model van de 24-uurssituatie. De heer Schutte wees hier terecht op. Een en ander past dus in de zorgvuldigheid van het geheel. Er gaat een signaalwerking uit van het aanmeldcentrum. Dat past in de Vreemdelingenwet. Dat moet voldoende duidelijk zijn. Ik heb dus ook inhoudelijk geen enkele behoefte aan het amendement,

hetgeen ik dadelijk nog zal preciseren.

Ik wil er nog een praktisch argument aan toevoegen. Wij hebben in het debat van de week gezegd: wij hebben het instrument wetgeving, maar het accent zal moeten liggen op de uitvoering, een versnelling, een vereenvoudiging van procedures. Ik wil de fractie van het CDA het volgende voorleggen. Wij hebben de AC-procedure geregeld volgens de afspraak met de vreemdelingenkamer. Het beroep dat men aanhangig kan maken, zal binnen zeven, maximaal negen werkdagen worden afgehandeld. De fractie van het CDA brengt dat terug en stelt: het beroep moet worden afgewerkt als men weer in het buitenland is. Zij stuurt betrokkene dus terug. Maar hoe krijgen wij betrokkene dan weer te pakken? Hoe komt hij überhaupt het land weer in? Moet hem dan een visum worden verstrekt om weer toegelaten te worden? Kortom, er zitten veel praktische knelpunten aan vast. Mevrouw Sipkes stelde trouwens terecht de vraag: waartegen gaat betrokkene in beroep, tegen het feit dat hij het derde land niet veilig vindt? Betrokkene wordt dan toch teruggestuurd met de boodschap: wacht maar af wat wij met je doen. Dat lijkt mij uitermate onlogisch.

Mijn hoofdbezwaar is dat het amendement inhoudelijk in strijd is met de EVRM en met de geest van de Algemene wet bestuursrecht. Het amendement is bovendien praktisch heel lastig uitvoerbaar. En als signaalwerking heeft het in mijn ogen geen waarde. Ik sluit mij op dit punt aan bij wat de heer Schutte heeft gezegd. Ik moet tot de conclusie komen dat ik aanvaarding van het amendement niet alleen buitengewoon zou betreuen, maar ook met klem moet ontraden.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter! Ik wil de staatssecretaris een vraag stellen over het praktische argument dat zij zojuist noemde. Zij sprak overigens van de week ook al over de praktische argumentatie en wees daarbij op de nieuwe procedure in de aanmeldcentra, de termijn van zeven of negen dagen etcetera. De Orde van advocaten heeft ons in de afgelopen dagen ook geschreven over deze materie. Dat wil ik de staatssecretaris voorhouden. De Orde van advocaten waarschuwt voor een te groot optimisme op het

punt van de te halen termijnen: het is zeer de vraag of het toch al overbelaste systeem waarin IND, landsadvocatuur en rechtbanken worden opgejaagd, de nieuwe groep met aparte termijnen – genoemd is negen dagen – aan zal kunnen, aldus de Orde van advocaten. Wil de staatssecretaris hierop reageren?

Staatssecretaris **Schmitz**: Wij hebben vanmiddag ook gesproken over de praktische problemen van de rechtshulp. Het ging toen over heel praktische zaken die in Rijsbergen spelen tussen de Raad voor de rechtsbijstand aldaar en de rechtshulp. Ik heb ook dinsdag gemeld dat wij in overleg zijn met de Orde van advocaten, rechtshulp en de IND. Wij zullen daarover ook rapporteren. Maar ik ga ook en uitdrukkelijk uit van de ervaringen die wij in de afgelopen vijf, zes weken hebben opgedaan in het kader van juist de AC-procedure. Die rapportage heeft de Kamer al gekregen. Het minimumaantal aangevraagde voorlopige voorzieningen, op het totaal aantal binnengekomen mensen, past volstrekt in de afspraken. En zou het aantal zeer sterk oplopen, dan moeten wij natuurlijk met elkaar nagaan of men zich aan de gemaakte afspraak kan houden. Maar de ervaringen tot nu toe zijn gunstig. En daar ga ik van uit.

De heer **Van den Berg** (SGP): In het licht van wat u heeft gezegd, wat ik gelet op de huidige situatie zonder meer accepteer, vind ik het een veel teken dat juist de Orde van advocaten zegt: wees alsjeblieft niet te optimistisch, want wij gaan dit niet halen. Dat lijkt mij een duidelijk signaal.

Staatssecretaris **Schmitz**: Ik zet er de praktische ervaringen van de afgelopen zes weken tegenover. Maar ik wijs nogmaals op de AC-procedure. Als wij terugkeren naar het oorspronkelijke voorstel, komt de zaak weer heel anders te liggen.

De heer **Dittrich** (D66): Voorzitter! Ik voeg hieraan het volgende toe. Met de rechtbanken is de afspraak gemaakt dat de procedure binnen zeven werkdagen, maximaal binnen negen werkdagen kan worden gevoerd. De afspraak is gemaakt met de rechters. Zij weten natuurlijk het beste hoeveel tijd zij nodig hebben

Schmitz

voor zo'n procedure. Ik wil dan ook de woorden van de staatssecretaris onderstrepen.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! In aansluiting op de woorden van de heer Van den Berg zeg ik nog dat ik negen dagen een lange periode vind. De mensen waar het nu omgaat, hebben namelijk geen opvang. Voor dit systeem hebben wij gekozen. De vraag die ik nu wil stellen is van tweeërlei aard.

Vindt de staatssecretaris ook dat de handelwijze van Duitsland strijdig is met het bepaalde in het EVRM, gelet op de procedure die men daar kent?

Staatssecretaris **Schmitz**: Sorry, voorzitter, maar ik vind dat wij te maken hebben met onze wetgeving en het kader dat is aangegeven met onze verdragsafsluiting.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Dat is juist, maar de staatssecretaris brengt het EVRM in het geding. Daarom vind ik de volgende vraag gerechtvaardigd. Vindt zij de Duitse wetgeving, waarop het genoemde amendement aansluit, strijdig met het bepaalde in het EVRM?

Staatssecretaris **Schmitz**: Voorzitter! Het past mij niet hier een oordeel te geven over de wetgeving in het buitenland. Ik heb uitdrukkelijk te maken met onze voorstellen, onze wetgeving en onze aansluiting bij de verdragen. Ik ga dan ook niet op de vraag van de geachte afgevaardigde in.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Ik accepteer deze opstelling, alleen, dit maakt het argument van de staatssecretaris er niet sterker op. Dan ik heb ik nog een praktisch punt.

Hoe komt men terug? Een heel groot deel van de asielzoekers zal zich naar Duitsland dan wel België begeven. Indien de president van de rechtbank de voorlopige voorziening zou geven, is het toch niet zo'n probleem om de vreemdeling te laten weten dat hij terug kan komen.

Staatssecretaris **Schmitz**: Op welke manier laten we hem dan toe? Moeten wij hem dan een visum geven?

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Ik meen dat we daarvoor in eerste

instantie de AC's hebben. Later kan men volgens de normale procedure binnenkomen.

Staatssecretaris **Schmitz**: Voorzitter! Ik vind dit echt een wonderbaarlijke redenering. Het gaat hier om personen die weggestuurd worden uit de AC en die niet toegelaten worden tot de procedure. Dat is namelijk de kern van het voorstel van de heer De Hoop Scheffer. Zij horen dus eigenlijk helemaal niet meer thuis in het AC.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Nee, voorzitter, we laten deze personen niet toe tot de procedure. Ik ga nu namelijk uit van het oorspronkelijke voorstel.

Staatssecretaris **Schmitz**: Ja, maar dat is uw voorstel. Het kabinet wil die personen namelijk wel tot de procedure toelaten. Laat dat helder zijn.

De heer **Van Traa** (PvdA): Voorzitter! De heer De Hoop Scheffer spreekt over de president van de rechtbank. Welke president is dat?

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): De president van de vreemdelingenkamer. We hebben het over de AWB.

De heer **Van Traa** (PvdA): En die president van de vreemdelingenkamer is verantwoordelijk voor de opsporing van de persoon in kwestie?

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Wij hebben het nu over een praktijkvoorbeeld. Het is dan volstrekt duidelijk, dat de man, vrouw of wie dan ook in Duitsland of België kan worden opgespoord. Er zijn communicatiemiddelen en de persoon in kwestie heeft een raadsman. Met het argument dat u nu aanvoert, kunt u mij dus niet overtuigen.

De heer **Van Traa** (PvdA): Dan wil ik nog over iets anders een vraag stellen. U zei dat UNHCR heeft gesproken over veilige landen van herkomst. Stel nu dat UNHCR het gehad zou hebben over de nota van wijziging van de staatssecretaris. Zou dat voor u een argument zijn geweest om te zeggen: als UNHCR dat zegt, trek ik mijn voorstel in?

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA):

Ik ben geen journalist geweest, u wel, mijnheer Van Traa. Vragen met "stel dat" en "zou dat" beantwoord ik in principe niet, maar nu zal ik u toch antwoord geven.

Ook het UNHCR-commentaar ziet niet op de kern van het wetsvoorstel. Ik ben begonnen met dat te zeggen en ik eindig daar nu ook mee. Wij verklaren hier, na gemeen overleg met de regering, dat een bepaald land veilig is. Als u dat niet doet, blijven wij van mening verschillen. Op deze stelling wordt met het UNHCR-commentaar echter niet gereageerd.

De heer **Van Traa** (PvdA): Voorzitter! Vanmiddag belt een vertegenwoordiger van UNHCR in Nederland mij op en zegt: wie kan ik er nog van overtuigen, dat de nota van wijziging beter is dan het amendement van het CDA of de VVD? Ik kan de heer De Hoop Scheffer met de hand op mijn hart zeggen, dat UNHCR graag zou zien, dat de nota van wijziging werd aanvaard. Nu is mijn vraag aan de heer De Hoop Scheffer: kan dit gegeven u nog van mening doen veranderen?

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Dan hebben wij het over iets anders...

De heer **Van Traa** (PvdA): Zegt u nu gewoon een keer "ja" of "nee". Wij praten hier al veel te lang over.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Men heeft mij geleerd aan de hand van argumenten te redeneren. Ik zeg dus geen "ja" en geen "nee". Ik geef de heer Van Traa een inhoudelijk antwoord. Of hij er tevreden mee is, is iets anders. Mijn antwoord luidt als volgt.

Wat veilige derde landen zijn is in gemeen overleg vastgesteld. Dat is punt één. Dan punt twee. Waarom is die nota van wijziging zo substantieel? Dat heb ik ook in het debat gezegd. De reden is dat volgens het oorspronkelijke voorstel de asielzoeker uit het veilige derde land niet tot de procedure wordt toegelaten, maar dat dit na het uitbrengen van de nota van wijziging anders is. De argumenten die in dit verband een rol spelen ga ik niet opnieuw noemen. De regering had natuurlijk het goede recht een nota van wijziging uit te brengen, maar ik wijs erop, dat die tot stand is gekomen doordat de Partij van de Arbeid en

D66 in het verslag het oorspronkelijke wetsvoorstel naar de prullenmand hebben verwezen. Dat oorspronkelijke wetsvoorstel was overigens van de hand van de geestverwant van de heer Van Traa de heer Kosto, maar dat terzijde. Echter, toen kwam er een nota van wijziging en die is substantieel. Dat die substantieel is, blijkt wel uit het feit dat de heer Van Traa nu het wetsvoorstel aanvaardt en het oorspronkelijke wetsvoorstel, dat van de heer Kosto, niet.

De heer **Van Traa** (PvdA): Voorzitter! Ik vroeg alleen maar iets heel simpels aan de heer De Hoop Scheffer. Daar geeft hij gewoon geen antwoord op, omdat hij op een manier redeneert waarbij hij niet echt ingaat op het beeld dat hij wil oproepen. Dat is alles wat ik wil constateren.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): U vroeg mij naar de nota van wijziging. Ik heb uiteengezet wat ik daarvan vind.

De heer **Van Traa** (PvdA): Ik vroeg u gewoon of de UNHCR uw mening kan veranderen. Dan houdt u een lang verhaal dat u gisteren al heeft gehouden. Voorzitter! Laten wij ermee stoppen, want de heer De Hoop Scheffer wil daar geen antwoord op geven.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Ik mag mijn antwoord toch voldoende motiveren? U zegt altijd: u heeft al een antwoord. Dat de heer Van Traa daarmee niet tevreden is, kan ik niet helpen. Ik heb mijn argumenten gegeven.

De heer **Dittrich** (D66): Voorzitter! Mag ik met dit papier zwaaien? Dat is namelijk van de UNHCR. Het is een commentaar op het Nederlandse wetsvoorstel "safe third countries". Ik hoorde de heer De Hoop Scheffer net zeggen dat het gericht was op de veilige landen. Dit gaat over de veilige derde landen, dus de argumentatie die wij allemaal gegeven hebben van de UNHCR ziet op dit wetsvoorstel toe.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Ik probeer het nog een keer. De kern van de discussie en de kern van het vaststellen van veilige derde landen is dat wij ervan uitgaan dat vanuit die landen niet wordt

gerefouleerd. Ik begrijp die redenering wel, ook van de UNHCR, maar die miskent dat element van het wetsvoorstel. Dit is echt de laatste keer dat ik het uitleg.

Staatssecretaris **Schmitz**: Voorzitter! Ik was eigenlijk al uitgesproken, maar gezien alle interrupties ga ik even terug naar de hoofdzaak. Ik heb gezegd dat ik aanvaarding van dit amendement van de CDA-fractie met klem wil ontraden. Ik betreur het, maar dat is een breder debat, als het voorstel wordt aangenomen in zijn oorspronkelijke vorm vanwege de zorgvuldigheid – het past in het systeem – en omdat ik echt denk dat wij dan een nettere wet hebben. Ik heb van de week ook die woorden gebruikt. Ik betreur veel meer het CDA-amendement, dat ook nog eens tornt aan een redelijke traditie, hoe wij omgaan met onze rechtsingang en met betrokkenen ten opzichte van die rechtsingang. Ik zou het derhalve buitengewoon betreuren als de CDA-fractie haar amendement doorzet.

De **voorzitter**: Ik stel voor, thans de beraadslaging te beëindigen.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter! Ik heb in mijn termijn een aantal heel duidelijke vragen gesteld aan de heer De Hoop Scheffer, maar daar heb ik nog geen antwoord op. Dat zou ik graag horen opdat wij ons oordeel over het amendement kunnen geven.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Mijn verontschuldigen aan collega Van den Berg. Dat had ik eerder moeten doen.

Wat doet het amendement? Het geeft de minister een sterkere hand ten aanzien van de verwijdering. Het houdt de bevoegdheid van de rechter overeind, maar haalt het automatisme van de schorsing eruit. Ook na mijn amendement kan een vreemdeling uit het veilig derde land een beroep doen op de president van de vreemdelingenkamer en schorsende werking vragen. Dat zou ik ook niet kunnen uitsluiten, want de vreemdelingencirculaire bevat een bepaling waarin de schorsende werking is vastgelegd.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, later deze avond te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Werkloosheidswet en enkele andere wetten (aanscherping referte-eisen WW) (23985).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! Aan de orde is een wijziging van de Werkloosheidswet, aangeduid als aanscherping referte-eisen WW. Als ik het allemaal goed heb begrepen, gaat het om twee elementen: een referte-eis en een arbeidsverleden-eis. Omdat er toch nog steeds ontzettend veel misverstanden over bestaan hoe dit nu moet worden geïnterpreteerd, zou ik willen beginnen met mijn interpretatie te geven en de staatssecretaris te vragen of dat de juiste interpretatie is. Ik schaam mij er niet voor om dat op deze wijze te doen, omdat het wetsvoorstel lang onderweg is geweest en na een zeer lange voorgeschiedenis vervolgens zeer kort in behandeling is in de Kamer.

Mijn interpretatie is de volgende. Wil men in aanmerking komen voor een loongerelateerde uitkering, dan moet men in de 39 weken die voorafgaan aan de werkloosheid, ten minste 26 weken hebben gewerkt en moet men vervolgens over een periode van vijf jaar gedurende vier jaar 52 dagen hebben gewerkt. Als daaraan is voldaan, is er sprake van een recht op een loongerelateerde WW-uitkering. Als mensen niet aan de arbeidsverleden-eis, maar wel aan de referte-eis van 26 uit 39 voldoen, hebben zij een halfjaar recht op een uitkering van 70% van het minimumloon. Daarmee is er volgens mij een zekere scheiding in de wet tussen een loongerelateerde uitkering en een vorm van een behoefte-element, zij het dat dit behoefte-element niet, zoals in de bijstandswet, getoetst wordt op inkomen en vermogen.

Door deze wijzigingen krijgt de WW volgens mij sterker het accent van een werknemersverzekering, met name omdat de arbeidsverleden-eis

zwaarder is gaan werken. Ik denk dat de realiteit gebiedt om bij de beoordeling van dit wetsvoorstel te zeggen dat de rechten voor mensen met een langere arbeidsduur erop vooruitgaan en dat mensen met een korte arbeidsduur, met name met een korte arbeidsverleden-eis, minder krijgen dan onder de oude WW.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Moet ik de heer Buurmeijer nu zo verstaan dat je, als je langer gewerkt hebt, meer werkgever bent dan wanneer je korter gewerkt hebt?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Als je dat puur op juridische termen gaat bekijken, is dat niet het geval. Ik geef het evenwel aan als een accent van een werknemersverzekering. Juist dat element wordt hierdoor versterkt. Het arbeidsverleden telt zwaarder dan in het verleden. Daardoor gaan bepaalde werknemers meer rechten krijgen. Ik betrek dan ook in de beschouwingen – dat zou mijn volgende opmerking geweest zijn – dat er vervolgens een verlengde uitkering aan de orde is voor deze categorie werknemers. Op zichzelf leidt dit er naar mijn waarneming toe dat er sprake is van een versterking van het accent van een werknemersverzekering. Dat is een ontwikkeling die wij in vele landen als zodanig aantreffen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Is het eind van die redenering dan niet dat, als je de arbeidsverleden-eis nog scherper maakt, het nog sterker het karakter krijgt van een werknemersverzekering? Is de heer Buurmeijer daar ook voor?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Neen, dat hoort u mij niet zeggen. Ik heb ook nog helemaal geen eendoordeel uitgesproken. Het gaat er nu even om of wij elkaar goed begrijpen. Ik heb een accent gelegd bij datgene wat hier aan de orde is. Ook denk ik dat je, als dit wetsvoorstel wordt beoordeeld, niet uitsluitend naar de verslechtering van rechten moet kijken, maar dat je ook in de gaten moet houden dat er aan de andere kant een versterking van rechten ontstaat. Dat is een uitgangspunt voor het beoordelen en karakteriseren van dit wetsvoorstel.

Ik voeg hier gelijk het volgende aan toe. Ik had dit eigenlijk wat verderop in mijn betoog willen zeggen. Bij dit wetsvoorstel hebben wij te vaak als motivatie gehoord dat een toename van de WW en de daarmee gepaard gaande financiële problematiek uitmondde in een verhoging van de WW-premies. Als dat de redenering is waarop je dit soort wijzigingen moet gaan baseren, kom je terecht in de spiraal dat bij iedere stijging van de werkloosheid de rechten verkleind worden. En dan zou juist het karakter van een werknemersverzekering buitengewoon zwaar worden aangetast. Ik geef nu het signaal af dat de fractie van de PvdA daar niet voor voelt.

Voorzitter! Na deze karakterisering van mijn kant van het wetsvoorstel kom ik op een enkel onderdeel waarover volgens mij nog nadere informatie zou moeten worden verstrekt. In de eerste plaats doel ik dan op de financiën die hierbij in het geding zijn. Op basis van de gegevens die ons zijn verstrekt in de memorie van antwoord, en datgene wat wij weten uit de berekeningen bij het regeerakkoord, komen wij uit op het volgende. Wij nemen waar dat sprake is van een besparing van 235 mln., zoals dat staat aangegeven in het regeerakkoord. Maar dat is een bedrag dat naar onze interpretatie moet worden gelezen ten opzichte van het WW-pakket dat al eerder bestond, namelijk in maart 1994. De totale besparing is dan 320 mln. plus 235 mln., ofte wel 555 mln. in 1998. Er wordt echter, naar wij opmaken uit de cijfers die door de regering zijn verstrekt, meer bespaard en wel als volgt. In 1995 zit het beneden het bedrag wat ik net heb genoemd, namelijk 56 mln., maar in 1996 is het 142 mln. meer, in 1997 is het 146 mln. meer, in 1998 93 mln. en in 1999 106 mln. Het is natuurlijk fantastisch dat je dit allemaal over zo'n lange termijn kunt berekenen, maar als we dat doen, vindt er eigenlijk een overbesparing plaats ten opzichte van datgene, wat op basis van het regeerakkoord als afspraak is gemaakt en waaraan wij ons willen houden. Graag daarover meer duidelijkheid van de zijde van de staatssecretaris. De Kamer begrijpt dat, als de financiële ruimte die ik net heb geschilderd er echt is, tegen een aantal dingen die in het totaal van het beleid aan de orde zijn, anders aan kan worden gekeken.

Voorzitter! Wij hebben geconstateerd dat de staatssecretaris naar aanleiding van het advies van de Raad van State heeft besloten, het element van vrijwillige werkloosheid niet in dit wetsvoorstel voort te zetten, maar daarop op een ander moment terug te komen. Ik zeg hier wel dat wij de optie op uitsluiting bij vrijwillige werkloosheid hiermee niet willen verlaten, als zijnde een serieus discussiepunt. Als het gaat om het verminderen van rechten mag daaraan meer prioriteit worden gegeven dan aan welke andere gedachte die er ondertussen kan ontstaan.

Vervolgens zou ik nog een opmerking willen maken over de gang van zaken als sprake is van faillissementen. Naar wij uit de wet begrijpen – jammer dat dat in dit wetsvoorstel niet is meegenomen, want dat had wat meer financiële armsgang kunnen geven, waardoor allerlei andere dingen achterwege hadden kunnen blijven – zijn, als sprake is van een faillissement, de uitkeringen niet aan een maximum gebonden. Bij een normale WW-uitkering is dat wel het geval, op basis van de equivalentie tussen uitkeringsniveau en premiegrens. Ik constateer verder – wij zijn daar tevreden over – dat het Besluit verlaagde wekeneis wordt gehandhaafd. Wij hebben er nog naar gevraagd of ook hier geen aanpassing plaats zou moeten vinden, maar ik begrijp uit de antwoorden die wij hebben gekregen dat een en ander nog steeds up to date is.

Dan kom ik bij twee elementen die ons nog niet helemaal duidelijk zijn. Daarmee zeg ik niet dat alles verder in deze Kamer bij iedereen wel duidelijk zou kunnen zijn, maar wij beperken ons nu in deze fase tot twee punten, die van belang kunnen zijn. Ik heb een vraag over mensen die terugkeren naar de arbeidsmarkt, doordat ze vanuit de WW weer aan de slag gaan. Wat gebeurt met hen als ze op flexibasis aan de slag gaan en in de volgende periode niet aan de twee eisen, met name aan de eerste eis, voldoen? Is dan ieder recht op een WW-uitkering daarmee verspeeld? Anders gezegd: in welke mate gaat dit wetsvoorstel een rem aanbrengen op die mensen die, misschien tegen heug en meug in, gemotiveerd zijn om die stap terug naar de arbeidsmarkt te doen? Misschien willen ze dan zelfs tegen een lagere beloning weer aan de

slag, waarna ze de afweging gaan maken of zij, als dat misloopt of het maar voor een beperkte periode is, de langere periode waarop zij recht hadden kwijt zijn. Wij horen graag nog een nadere uitleg daarover. Ik ontken niet dat er op die kwestie al is ingegaan bij de memorie van antwoord, maar wij zijn er niet helemaal uitgekomen.

Een tweede element in dat verband is de vraag van onze kant over deelname aan scholing. Als mensen op basis van het verbeteren van hun kwalificatie voor de arbeidsmarkt deel gaan nemen aan scholing, en in feite een lange periode hebben als rechthebbende op de WW, hoe verloopt dan hun recht op de WW? Anders gezegd: als mensen zich beter kwalificeren, lopen ze dan niet het risico dat ze de rechten die ze hebben, verliezen? Wij willen vanavond een aantal vragen opgehelderd hebben. Ik ben zeer benieuwd naar de wijze waarop de staatssecretaris invulling geeft aan datgene waar bij ons behoefte aan is.

Mijn allerlaatste opmerking heeft betrekking op de redenering in het wetsvoorstel over de verlenging van de wachtgeldfondsen, de wachtgeldperiode. Er is sprake van een verlenging van de wachtgeldfondsen en een versterking van de betekenis daarvan. Moet deze stap worden beoordeeld in het licht van het verleggen van de verantwoordelijkheden vanuit het collectieve systeem naar een arbeidsorganisatie, in de vorm van elementen van premie-differentiatie, mogelijk ook in de vorm van een eigen risico? Graag ook daar een reactie op.

De heer **Marijnissen** (SP): Voorzitter! Ik heb met belangstelling naar het betoog van de heer Buurmeijer geluisterd, in afwachting van zijn finale motivatie voor de ondersteuning van dit wetsvoorstel. Ik ben echter niet verder gekomen dan de opmerking van de heer Buurmeijer dat het werknemersverzekeringskarakter van de WW wordt verhoogd. Zijn er nog meer argumenten, of was het dat?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Er waren redenen om te kijken naar de financiële omvang. Dat ontkennen wij niet. Dat is in de vorige periode, onder het vorige kabinet, begonnen. Dat hebben wij ook niet miskend. Wij zijn in die discussie gestapt, maar wij

waren van mening dat de aanvaardbare voorstellen de toets der kritiek niet konden doorstaan. Daarom hebben wij getracht verbeteringen aan te brengen. Die zijn er gekomen. Die verbeteringen geven het accent aan dit wetsvoorstel dat ik zoëven heb genoemd.

De heer **Marijnissen** (SP): Er kunnen natuurlijk wetsvoorstellen aan de orde komen die vreselijk slecht zijn. Vervolgens kan worden gesproken over het verbeterde voorstel, dat altijd nog een verslechtering inhoudt ten opzichte van de status quo. Uit de beantwoording van de staatssecretaris blijkt dat in ieder geval 3800 mensen rechtstreeks de bijstand in kunnen. Is dat wat de heer Buurmeijer mede beoogt?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De heer Marijnissen doet het nu voorkomen alsof wij dat beogen. Neen!

De heer **Marijnissen** (SP): Ik probeer helder te krijgen waarom de fractie van de PvdA dit wetsvoorstel steunt. Zij wil het werknemerskarakter van de verzekering verhogen. Verder is er een financieel argument. Het laatste argument is voor mij het meest duidelijk.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Dat was ook de eerste reden voor het ontwikkelen van het wetsvoorstel. Dat ontken ik niet. Dat hebben wij ook bevestigd, maar ik heb er vanavond wel een kanttekening bij geplaatst. Wij zijn namelijk van mening dat niet op dezelfde wijze op die weg kan worden doorgedaan, want dan kan de WW hier bijna jaarlijks aan de orde worden gesteld. Daarom is de verlengde uitkering erbij gekomen en dat is niet onbelangrijk. Een ander deel van de mensen heeft nu gedurende een halfjaar recht op een ongetoetste uitkering op het niveau van 70% van het minimumloon. Dat is het evenwicht dat in dit pakket zit. Daarom vind ik dat dit wetsvoorstel niet mag worden verworpen. Ik vind het nu te verdedigen, op basis van wat ik heb aangegeven, en dat doe ik ook namens de PvdA.

De heer **Marijnissen** (SP): Er zijn nu mensen die het "geluk" hebben - ze zijn immers ontslagen - dat ze toch in aanmerking komen voor een verlengde uitkering. Daar is alles voor te zeggen. Dat is ook het

positieve van dit wetsvoorstel. De heer Buurmeijer neemt het verder voor lief dat 3800 personen rechtstreeks de bijstand in kunnen en dat 72.000 personen in aanmerking komen voor slechts 70% van het minimumloon, in plaats van 70% van het laatstverdiende loon, alleen maar vanwege de bezuinigingen. Dat moet ik nu wel concluderen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Daar staat tegenover, heb ik zojuist gezegd, dat in dit wetsvoorstel ook sprake is van een verlenging van de duur van de werkloosheidsuitkering voor die mensen die voldoen aan de criteria die dit wetsvoorstel stelt. Daar gaat het om, want oorspronkelijk zat dat er niet in. Dat is voor de PvdA doorslaggevend voor het maken van een positieve insteek bij dit wetsvoorstel.

De heer **Marijnissen** (SP): U hebt het over de verlenging voor die mensen die het "geluk" hebben om überhaupt een uitkering te krijgen, maar over de categorieën die buiten de boot vallen, hoor ik u niet. En die zullen wel de tol betalen voor de bezuinigingsoperatie die u met dit wetsvoorstel beoogt.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Het is van tweeën één: of je wilt verbeteringen bereiken voor mensen of je gaat door met de WW in de huidige vorm. Ik ontzeg u niet het recht om een andere keuze te maken dan wij. Wij verplichten ons wel tot de keuze die ik eerder uiteengezet heb. Op basis van de argumentatie die ik eerder heb gegeven, vind ik het wetsvoorstel door de alsnog aangebrachte verbeteringen, aanvaardbaar. Vervolgens heb ik nog een aantal open einden genoemd, waarop ik graag een nadere toelichting hoor van de staatssecretaris.

De heer **Marijnissen** (SP): Ik kan niet anders dan concluderen dat de mensen die buiten hun schuld werkloos zijn geworden er door dit wetsvoorstel fors op achteruitgaan ten opzichte van de huidige situatie.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): U meent toch niet dat ik ook maar op enig moment gedacht zou hebben dat dit wetsvoorstel zou leiden tot een voor iedereen ongewijzigde situatie? Ik heb in mijn inleiding ook gezegd dat er in het wetsvoorstel

een element van verslechtering zit, dat u nu benoemt met aantallen.



De heer **Van Middelkoop** (GPV): Mijnheer de voorzitter! In een relatief korte periode hebben we drie versies gehad van wetsvoorstellen die globaal hetzelfde beogen, namelijk het realiseren van een forse bezuiniging op grond van de Werkloosheidswet. De beide eerste wetsvoorstellen sloten nog nauw aan bij de bestaande systematiek van de WW. Het wetsvoorstel dat wij nu behandelen, wijkt daar wat verder van af. Het eerste wetsvoorstel werd aangepast omdat de ramingen onvoldoende realistisch waren. Het tweede wetsvoorstel kwam onder kritiek te liggen omdat de effecten voor een aantal categorieën werklozen als te fors moesten worden aangemerkt.

Het mag duidelijk zijn dat, gelet op deze voorgeschiedenis, mijn fractie dit wetsvoorstel daarom met de nodige scepsis benadert, te meer omdat ook in dit geval weer sprake is van een behandeling in een geforceerd tempo. Wie garandeert ons dat alle effecten nu wel nauwkeurig in beeld zijn gebracht?

De hoofdrichting van het wetsvoorstel kan ik overigens onderschrijven. Om het toenemende beslag op de collectieve middelen te keren, is het aanvaardbaar dat er een scherpere selectie plaatsvindt bij de poort van de sociale zekerheid. Dat is gemakkelijker te verteren dan een verlaging van uitkeringsniveaus.

Overigens behelst ook dit wetsvoorstel een verlaging van de uitkeringen en wel voor degenen die wel aan de wekeneis maar niet aan de jarenis voldoen. In de oude systematiek hadden dezen recht op een uitkering gedurende zes maanden van 70% van het laatstverdiende loon. In het voorstel van het kabinet is er slechts sprake van een uitkering op basis van 70% van het minimumloon. Voor een ieder met een arbeidsverleden korter dan vier jaar wordt dus het ministelsel ingevoerd. Mij dunkt dat enkele van de coalitiepartners wel iets hebben uit te leggen en wellicht ook de oppositie.

Een geheel nieuw element in de voorgestelde regeling is de samenvoeging van de wekeneis en de jarenis, die elk voor zich ook nog eens is aangescherpt. Tegen die

aanscherping als zodanig heb ik geen bezwaren. Met de nieuwe jarenis wordt bereikt dat er een sterkere band met de arbeidsmarkt wordt vereist om recht te verkrijgen op een loongerelateerde werkloosheidsuitkering. Met de aanscherping van de wekeneis wordt iets vergelijkbaars beoogd. De manier waarop dit nu wordt vorm gegeven leidt ertoe dat de positie van mensen met een onregelmatig arbeidspatroon wat wordt ontzien. Daar kan ik wel mee leven.

Mijn vraag aan de staatssecretaris is hoe groot de zelfstandige betekenis nog is van de wekeneis als al aan de jarenis is voldaan. In de oude systematiek hadden beide nog een zelfstandige betekenis naast elkaar, maar nu beide eisen gecombineerd worden, rijst de vraag of de meerwaarde van de wekeneis niet gering is ten opzichte van de jarenis. Beide zaken zouden toch in elkaar geschoven kunnen worden? Kan zo niet een eenvoudiger en inzichtelijker regeling tot stand komen? Je zou je kunnen voorstellen dat je volstaat met een jarenis, waarbij dan aan de inhoud van een jaar hogere eisen worden gesteld dan in de huidige jarenis. Nu geldt een jaar voor een gewerkt jaar als er minimaal 52 dagen is gewerkt. Denkbaar is dat je eist dat pas van een gewerkt jaar sprake is als gedurende 130 dagen is gewerkt. Dan integreer je als het ware de wekeneis in de jarenis. Ik zou over die gedachte graag de staatssecretaris willen horen.

Blijvend binnen de systematiek van de WW is de voorgestelde verlenging van de vervolgitkering van één naar twee jaar. Ik heb deze vervolgitkering altijd al een minder wenselijk element gevonden in de WW. Zij is ingevoerd bij de stelselherziening van 1986. Toen werden ook de IOAW en de IOAZ ingevoerd. Deze beide laatste regelingen voorkomen dat mensen in de bijstand terechtkomen. Ze kennen wel een inkomenstoets, maar geen vermogenstoets. Oudere werklozen lopen hiermee minder het risico hun eigen huis op te moeten eten. De vervolgitkering kent noch een inkomens- noch een vermogenstoets en is daarmee dienstbaar aan het streven naar verdere individualisering binnen de sociale zekerheid. Ik zie de staatssecretaris knikken, maar hij zal begrijpen dat dat niet het

eerste is waar ik enthousiast voor wordt.

Ik had liever gezien dat de financiële ruimte die met deze vervolgitkering is gemoeid, zou zijn besteed aan het verlagen van de ingangleeftijd voor de IOAW en de IOAZ, zodat bereikt kan worden dat minder mensen met de vermogens- toets uit de bijstand in aanraking komen. Dat lijkt mij ook een legitieme benadering. Dat vind ik van meer belang dan het verstrekken van een uitkering aan een gezin waar de mogelijkheid blijft bestaan dat nog een ander inkomen of een andere uitkering binnen komt. Wat de reactie van de staatssecretaris hierop?

Het wetsvoorstel voorziet nog in een aantal andere wijzigingen. Zo wordt de rol van de wachtgeldfondsen versterkt. Dat spoort met het algemeen kabinetsbeleid, dat gericht is op het verkleinen van de collectieve verantwoordelijkheden. De voorgestelde wijziging is over het algemeen ook positief ontvangen. Maar wat de consequenties hiervan zijn voor die sectoren waar een hoger werkloosheidsrisico bestaat, is onzeker. Of wordt niet voorzien dat hier extra risico's in zitten?

Tevens wordt mogelijk gemaakt dat het begrip passende arbeid wordt aangescherpt. Schoolverlaters hebben geen arbeidsverleden en voor hen wordt iedere arbeid passend geacht. Ongetwijfeld gaat hier enige verdringing op de arbeidsmarkt van uit. De positie van lageropgeleiden wordt zwakker, omdat er meer concurrentie is van hogeropgeleiden. Dat is onvermijdelijk. Des te meer aanleiding voor het kabinet om juist een gericht beleid te voeren dat ten bate is van deze groep op de arbeidsmarkt.

Het kabinet was aanvankelijk voornemens in dit wetsvoorstel al de aanscherping van de sanctiebepalingen te regelen. Op aangeven van de Raad van State is dit eruit gehaald. Ik denk dat dit een juiste keuze is geweest, omdat dit een zaak is die een zorgvuldige behandeling vergt. En dat kan niet even meegenomen worden in een wetsvoorstel dat primair een bezuinigingsdoelstelling heeft.

Dit wetsvoorstel – dat mijn fractie overigens voornemens is te steunen – was nauwelijks een verrassing. Het was al tot in detail afgesproken in het regeerakkoord. Dat gold ook voor het wetsvoorstel inzake de kinderbij-

slag, als ik daar nog een keer aan mag herinneren, want dat zit mij nog altijd dwars. Beide wetsvoorstellen hebben ingrijpende financiële consequenties en zijn in rap tempo door de Kamer gejaagd. Dat zal wel anders worden als het pakketje afspraken uit het regeerakkoord is uitgeput en als het kabinet met nieuwe ideeën en met nieuwe wetsvoorstellen gaat komen. Dan gaat het dualisme pas echt bloeien.



Mevrouw **Bijleveld-Schouten** (CDA) : Mijnheer de voorzitter! Het voorstel dat wordt besproken is de derde in een reeks die door het vorige kabinet is aangekondigd om het beroep op de WW te doen dalen. Het doel van het wetsvoorstel – het komen tot een sterkere band met het arbeidsproces bij toelating tot de WW – is door ons steeds onderschreven. Wij doen dat nu ook. Ik wil niet verhehlen dat de budgettaire problematiek in het verleden, maar ook nu nog, daarbij voor ons een belangrijke rol heeft gespeeld. Toch menen wij met het kabinet dat bij een loondervingsverzekering de relatie met het arbeidsverleden een relevant criterium is. Meer inkomensbescherming naarmate het arbeidsverleden langer is, lijkt ons in het kader van de zekerheid voor mensen van groot belang. In lijn met het net door mij aangehaalde, zijn wij in het verleden al op hoofdlijnen akkoord gegaan met het totale pakket dat nu door het kabinet wordt voorgelegd. De beperking van de toegang tot de WW door een verscherping van wekeneis en jareneis heeft dan ook onze steun. De samenvoeging van beide eisen tot één entree-eis is nieuw en daar hebben wij toch wel even over moeten nadenken. Ik kom daar nog op terug.

In het verslag heb ik een aantal opmerkingen gemaakt, die ik hier wil herhalen en die bij een toekomstige bezinning op het stelsel van sociale zekerheid moeten worden betrokken. De ook door het CDA gewenste flexibilisering van de arbeid vraagt naar mijn mening een daarop afgestemde sociale zekerheid. Zowel de toetredingseisen als de lengte van eenmaal toegekende uitkeringen, zoals nu de verlenging van de vervolguitering, moeten daarbij bekeken worden. Dat is in onze ogen nu niet of te weinig fundamenteel gebeurd; het moest allemaal op stel

en sprong. Over de vraag welke inkomensbescherming nodig is om mensen zo flexibel mogelijk te maken, wat wij wel een goed idee vinden, zal veel verder nagedacht moeten worden. Wil de staatssecretaris dit punt bij toekomstige discussies betrekken?

In dit kader leeft er bij mij ook nog een vraag over de herleving van uitkeringsrechten, waarnaar ook door de heer Buurmeijer is gevraagd. In de praktijk is te zien dat er op de arbeidsmarkt steeds meer kortlopende contracten worden aangeboden. Is het door de samenvoeging van de wekeneis en de jareneis dan relevant voor iemand die uit een werkloosheidssituatie met een redelijk lang uitkeringsrecht komt, dat oude uitkeringsrechten herleven bij aanvaarding van zo'n baan met een kortlopend contract? Ik heb de nota naar aanleiding van het verslag zo gelezen dat iemand die een kortdurende baan aanvaardt, niet opnieuw aan de jareneis hoeft te voldoen, maar dat dan een eerder opgebouwd recht herleeft. Toch is hierover op zijn minst twijfel bij de vakbeweging blijven bestaan. Kan de staatssecretaris mijn lezing bevestigen en wil hij een en ander nog eens nadrukkelijk en exact toelichten?

Voorzitter! Mijn fractie is verheugd over het feit dat er een kortdurende uitkering van 70% van het minimumloon wordt geïntroduceerd voor degenen die niet aan de jareneis, maar wel aan de wekeneis voldoen. Bij de samenvoeging van beide eisen tot één entree-eis is dat zeker nodig. Ofschoon de wet niet eenvoudiger wordt, zoals in de nota naar aanleiding van het verslag wordt geconstateerd, weegt het belang van de betrokkenen inderdaad zwaar. Wij signaleren wel dat er voor jongeren een enorme inkomensachteruitgang in kan zitten. De populatie die invloed ondervindt van de aangescherpte referte-eis bestaat voor 46% uit jongeren. Dit komt naar mijn mening vooral door de samenvoeging van de weken- en de jareneis. Wij gaan ervan uit dat bij de jareneis voor jongeren de leer/ arbeidsovereenkomsten worden meegeteld. Is dat juist? Ziet de staatssecretaris mogelijkheden om omscholing in deze zin ook mee te tellen? Er wordt immers omgeschold om werk te krijgen wanneer iemand zijn baan is verloren. Ik verneem hierop graag een reactie.

De wekeneisen die zijn neergelegd in het wetsvoorstel Verscherping wekeneis dat nu wordt ingetrokken – er werd gesproken over 35 uit 52 – werden door de CDA-fractie sterk bekritiseerd, omdat werknemers die wel een reguliere band met het arbeidsproces hebben, maar in sectoren werken met een seizoenmatig karakter zoals de bouw, zeer moeizaam voor WW in aanmerking zouden komen. De voorgestelde combinatie van wekeneis en jareneis lijkt in deze zin een grote verbetering. Vandaar ook dat wij de samenvoeging zullen steunen, ondanks de zojuist door mij genoemde negatieve effecten. Wij vinden het wel jammer dat over deze samenvoeging verder geen overleg is geweest met de sectoren. Het CDA hoopt overigens dat de voorgestelde verlenging van de wachtgeldperiode – die ook voor seizoenswerkloosheid zal gelden – een stimulans vormt voor bedrijfstakken om volledige contracten af te sluiten.

Ten aanzien van de positie van vrouwen ben ik blij met het handhaven van het verzorgingsforfait, ofschoon ik mij wel realiseer dat het niet altijd een oplossing is voor de signaleerde problemen in verband met het half meetellen van het aantal jaren. De cijfers over de effecten voor vrouwen hebben mij enigszins verbaasd. Toekomstige, meer recente cijfers moeten wij nog maar eens nadrukkelijk bezien op de vraag of het effect op vrouwen niet onevenredig groot is. Ik vraag de staatssecretaris dan ook om bij toekomstige publicaties nadrukkelijk de cijfers over de effecten voor vrouwen mee te nemen.

Voor moeilijke sectoren waarin veel onregelmatig gewerkt wordt, bijvoorbeeld de kunstensector, is het goed dat het Besluit verlaagde wekeneis van kracht blijft. Ik herinner de staatssecretaris aan de evaluatie voor deze categorieën werknemers die in het verleden bij de behandeling van wetsvoorstellen aan mevrouw van Nieuwenhoven en mij is toegezegd. Ik zie hier graag binnenkort iets van.

Er wordt ons gemeld dat er nog één specifiek probleem is in deze sector en dat betreft ambulante artiesten en musici. De bottle-neck zit hier in het begrip "loondagen". Men krijgt niet betaald voor repetities, want deze zitten verdisconteerd in de prijs voor een optreden. Kan aan dit probleem door middel van de AMvB

(artikel 17, lid 1) worden tegemoet gekomen door in het begrip "loondag" ook de repetitiedagen mee te nemen? Ik hoor graag een duidelijk reactie van de staatssecretaris op deze vraag.

Het kabinet geeft op onze vraag naar de financiën zelf aan dat een inschatting van de financiële opbrengst niet geheel zeker te geven is. De heer Buurmeijer somde net een aantal positieve punten op. Hij was er nogal optimistisch over. Ik vind dat er wel erg veel wordt ingeboekt door het kabinet. De behandeling van de vorige wetsvoorstellen in deze Kamer heeft mij niet zo optimistisch gemaakt over de destijds gemaakte ramingen. Ik vraag de staatssecretaris dan ook waar de zekerheid van het kabinet op is gebaseerd.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dat aan de toetredingsvoorwaarden tot de Werkloosheidswet best iets verbeterd kan worden, weten wij reeds geruime tijd. In zeker opzicht kan er beter worden gezegd dat zij verbeterd moeten worden. Gezien de nog altijd voortgaande volumestijging in de WW dreigen wij immers in een neerwaartse spiraal terecht te komen van elkaar wederzijds beïnvloedende premiestijgingen enerzijds en afnemende werkgelegenheid anderzijds.

Maatregelen als de nu voorliggende moeten helpen die spiraal te doorbreken. Ik zeg: helpen, want in de strijd tegen de werkloosheid is het stimuleren van duurzame economische groei natuurlijk het allerbelangrijkste wapen. Dat moet dan ook allereerst en het allermeest worden gehanteerd. Daarnaast kan aanscherping van referentie-eisen een bijdrage leveren. Ik lees in het verslag dat een premiedaling van 0,3% bewerkstelligd zou kunnen worden. Daarnaast is er de heel andere doelstelling van de bezuiniging.

Voorzitter! Ik constateer dat het bepaald niet is meegevallen om een effectieve en rechtvaardige vorm te vinden om de toegangspoort tot de WW wat beter te bewaken. Dat moet rechtvaardig gebeuren, in de zin dat rechten niet al te zeer worden aangetast, als er redenen zijn om die rechten toe te kennen.

Wij zijn inmiddels met het derde wetsvoorstel op dit terrein bezig. De wijziging van de wekeneis tot 26 uit 39 is door deze Kamer goedgekeurd, maar bleek uiteindelijk in financiële zin te weinig effect te sorteren. Het daarna ingediende zogenaamde WW-pakket leverde aan bezuinigingen veel meer op, maar had het grote bezwaar dat bepaalde typen van seizoensgebonden arbeid buiten de boot vielen. In het regeerakkoord is daarom al aangekondigd dat een derde voorstel noodzakelijk zou zijn. Dit heeft ons snel bereikt en is door ons ook in hoog tempo in behandeling genomen. Dat is enerzijds mooi, maar anderzijds zitten er natuurlijk risico's aan. Geen wonder dat het GAK het even niet meer zag zitten. Dat vuiltje is nu echter weggewerkt.

Voorzitter! Van de drie voorstellen die ons in het afgelopen jaar hebben bereikt, lijkt het laatste ons het meest ingrijpend. De combinatie van de wekeneis en de jarenis om überhaupt recht te hebben op een echte loongerelateerde uitkering, betekent nogal wat. Het komt er toch op neer dat jongeren en herintreders op de arbeidsmarkt, die misschien wel een drietal jaren voltijds hebben gewerkt bij niet-verwijtbare werkloosheid, aangewezen raken op een uitkering op minimumniveau, totdat zij eenmaal zo ver zijn dat zij vier of vijf jaar in het arbeidsproces hebben gezeten?

Wij vinden de gedachte achter deze maatregel echter niet onlogisch. Als er dan toch ingrepen moeten plaatsvinden, moeten degenen die de duidelijkste en hechtste band met het arbeidsproces hebben, voorgaan als het gaat om een echte loongerelateerde uitkering. Het lijkt ons goed, te blijven beseffen dat de eisen in zekere zin niet heel hoog zijn. 26 maal één dag werken, verspreid over 26 weken, past in de wekeneis. Vier jaar lang elke week één dag werken is al voldoende voor de jarenis.

Nog enkele argumenten spelen voor ons een rol om ons niet echt te verzetten tegen de combinatie van de weken- en de jarenis. Ik noem de introductie van de kortdurende, niet loongerelateerde maar wel loonvervangende uitkering waarbij, in tegenstelling tot de Algemene bijstandswet, de vermogens- of de partnertoets geen rol speelt. Bovendien is er de mogelijkheid om een toeslag te ontvangen ingevolge de Toeslagenwet. Daarbij vinden wij het belangrijk dat geregeld is dat

mensen die vanuit een werkloosheidssituatie werk aanvaarden, wat hun uitkeringspositie betreft niet slechter af zijn dan mensen die dat niet doen. Is nog overwogen om degenen die wel aan de wekeneis maar niet aan de jarenis voldoen, voor een kortere periode dan een halfjaar een echte loongerelateerde uitkering te verstrekken? Dit alternatief ben ik in het wetsvoorstel niet tegengekomen. Wat zijn hiervan de voor- en nadelen?

Voorzitter! Ik sluit mij aan bij de vraag van collega Buurmeijer over de scholing. Als iemand zich schoolt, opnieuw en beter bekwaamt om op de arbeidsmarkt een kansrijke positie in te nemen, welke invloed heeft dit dan op zijn recht op een WW-uitkering? Voorts sluit ik mij aan bij de heer Van Middelkoop voor zover hij vragen heeft gesteld over de IOAW en de IOAZ, in relatie met de vermogenstoets.

De Federatie van bedrijfsverenigingen veronderstelt in haar brief van 22 november 1994 dat werknemers in bepaalde bouw- en agrarische sectoren zwaarder door de voorgestelde maatregelen worden getroffen dan andere beroepsgroepen. Hierover is in de nota aanleiding van het verslag wel iets gezegd maar dat neemt niet in alle opzichten mijn onrust weg als ik het commentaar van de staatssecretaris leg naast de onderbouwing van de federatie. Er is zo'n verscheidenheid wat de posities betreft, dat niet exact te bepalen valt waar nu wel en waar niet iets vervelends gebeurt. Ik zou het op prijs stellen wanneer de staatssecretaris hierover zijn opvatting zou weergeven. Ook zou ik de vinger gelegd willen hebben bij de flexibele arbeidsrelaties. Die relaties willen wij graag stimuleren maar zodra er iets fout gaat en men in de WW terecht komt, zijn hieraan risico's verbonden in verband met de referentie-eis die niet alleen samenhangt met de arbeidsparticipatie maar ook met de aangeboden arbeidsplek en de randvoorwaarden die te maken hebben met het flexibele karakter.

Voorzitter! Maatregelen die in vergelijking met het zogenaamd WW-pakket niet zijn veranderd, zijn de aanscherping van het begrip passende arbeid voor een tweetal categorieën en het verlengen van de vervolguutkering met een jaar voor mensen jongeren dan 57,5 jaar. Beide zaken hebben onze instem-

ming. Hopelijk zal die verlengde vervolgitkering ook op termijn in budgettaire zin houdbaar blijken te zijn. Het zou natuurlijk vervelend zijn wanneer het kabinet op enig moment, op grond van financiële nood, zou moeten komen met een amputatie van deze vervolgitkering, qua hoogte of qua duur.

Op advies van de Raad van State is besloten, het sanctiebeleid in het kader van de WW bij verwijtbare werkloosheid uit dit wetsvoorstel te tillen en bij nota van wijziging op te nemen in het bij de Kamer aanhangige wetsvoorstel inzake boeten, maatregelen en terug- en invordering sociale zekerheid. De fractie van de SGP kan hiermee instemmen. Belangrijk vinden wij het dat in deze nota van wijziging ook de kwestie van de verwijtbare of vrijwillige werkloosheid wordt geregeld.

□

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Mijn bijdrage aan de behandeling van dit wetsvoorstel zal staan in het teken van de hoop, dat drie maal geen scheepsrecht is. Wij hebben met het vorige kabinet nog de discussie gehad over een wetsvoorstel van vergelijkbare aard, dat volgens mij nooit het Staatsblad heeft gehaald en ergens tussen de Tweede en de Eerste Kamer is blijven hangen. Wij hebben daarna nog eens een pakket gekregen, maar wij zijn nooit echt aan de behandeling ervan toegekomen. Dat had voor mij met dit wetsvoorstel ook gemogen, maar omdat we ingehuurd zijn om ons werk te doen, ligt er een wetsvoorstel dat ik bepaald niet fraai vind. Ik zal trachten dat te beargumenteren.

Voorzitter! De inhoud in vergelijking tot de bestaande praktijk en wetgeving is in eerste instantie door collega Buurmeijer helder geschetst. Dan spreken wij over de feiten in het huidige wetsvoorstel ten opzichte van de bestaande wet. Ik zal dat dus niet herhalen.

Voorzitter! Wat ik wel van belang vind – en ik vraag de staatssecretaris nadrukkelijk om daarop in te gaan – is dat ik de argumentatie tot dit wetsvoorstel in de stukken en in de memorie van toelichting in ieder geval bepaald ondeugdelijk vind. Ik kan mij voorstellen dat er sprake is van de noodzaak tot bezuinigen bij de rijksoverheid en dat het kabinet, gesteund door regeringspartijen en

misschien andere partijen, van mening is dat ook 0,5 mld. bij die WW weggehaald moet worden. Daar kan ik in ieder geval iets van begrijpen; dat heeft op zichzelf niet zoveel te maken met de noodzaak om de poortwachtersfunctie bij de WW zo nadrukkelijk te bewaken. Collega Van der Vlies was daar in het begin van zijn verhaal heel stellig in. Ik zie die noodzaak eerlijk gezegd helemaal niet.

Wat ik ook niet zie, is dat er elementen in dit wetsvoorstel zouden zijn die een versterking zijn van de rechten van werknemers. Ik heb dit bij interruptie al gezegd in de richting van de heer Buurmeijer. Hij komt er onomwonden voor uit, dat er ook verslechteringen in zitten maar het element van versterking zie ik van geen kant. Ik zie, dat er gewoon 0,5 mld. bezuinigd wordt op de WW. Daar kan je voor kiezen, maar dat doen wij niet. Het zou een op zichzelf begrijpelijke, dat wil zeggen in de sfeer van de ratio, onderbouwing zijn van het wetsvoorstel.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! De heer Rosenmöller sprak mij aan en dan moet je je altijd even afvragen of je dat kan laten passeren of niet. Verondersteld, dat je de bezuinigingstaakstelling aanvaardt – daar kan je een verschil van mening over hebben, maar ook ik sta niet te trappelen van ongeduld en ook ik heb geen juichstemming daarover – dan gaat het vervolgens wel om de vraag hoe dit dan neerslaat in het totale bestand van werkzoekenden, van geregistreerde werklozen. Om dan de rechten van degenen te beschermen die erop aangewezen zijn, zou die poortwachtersfunctie inderdaad vervuld moet worden. Ik heb er echter uitdrukkelijk twee kanttekeningen bij geplaatst: doen, maar rechtvaardig doen. Dat kan de heer Rosenmöller niet zijn ontgaan.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Neen, voorzitter. Dat laatste is mij ook niet ontgaan. Ik vind echter het element van de rechtvaardigheid niet aan de orde in relatie tot de vigerende wetgeving en in relatie tot een mogelijk probleem. Ik vind de WW nu typisch een wet waar geen enkele discussie over is. Een maand geleden hebben wij gediscussieerd over de bijstand. Je kunt hele middagen en avonden met elkaar

van gedachten wisselen over de vraag of die wet in de vroegere dan wel de huidige vorm een adequaat antwoord is, namelijk als vangnet dan wel als trampoline. Wij hebben daarover in de Kamer gesproken in commissieverband en wij hebben daarover met het kabinet van gedachten gewisseld, nog los van de hoogte van de uitkering op het sociaal minimum. Ik vind echter de WW een heel doorzichtige wet; als je een aantal weken gewerkt hebt, krijg je dit en als je een aantal jaren gewerkt hebt, komt er dat nog bovenop. Er is geen kwestie van misbruik en er is geen kwestie van complexiteit. Het is helder en het is voor een deel door de samenleving ook geaccepteerd en rechtvaardig gevonden. Het is op zichzelf dus geen wet, die vanuit de relatie werknemer-werknemersverzekering aanleiding geeft tot wijziging. Ik vind dat toch een belangrijk punt.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! Ik ben het wel eens met die veronderstelling. Ik zal niet graag suggereren dat er gemakkelijk een oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de Werkloosheidswet: werkloos ben je of je bent het niet. Op zichzelf is dat een heldere cesuur. Iets anders is of je het voor jezelf bespreekbaar acht te zijn dat er een kwalitatief verschil kan bestaan in recht hebben op WW tussen iemand die bijvoorbeeld voor het eerst in zijn leven een paar weken heeft gewerkt en iemand die dat al tien of vijftien jaar heeft gedaan, waarbij dat verschil zich kwantitatief vertaalt. Ik denk dat wij beiden daarover nogal van mening verschillen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Nee, daarover verschillen wij niet van mening. Want ook in de bestaande wetgeving wordt erkend dat er een verschil gemaakt moet kunnen worden tussen degenen die een aantal weken hebben gewerkt, want die krijgen in de bestaande wetgeving 70% van het laatstverdiende loon gedurende een bepaalde periode, maximaal een halfjaar, en degenen die daarbij ook die jarenis hebben. Voor die mensen wordt 3 uit 5 nu vervangen door 4 uit 5. Dat onderscheid gaat feitelijk zo ongeveer verdwijnen, want voor degenen die alleen aan de wekeneis voldoen, geldt dan die 70% van het wettelijk minimumloon. Om nog voor een WW-uitkering in

aanmerking te komen, moet je aan die verzwaarde combi-eis voldoen. Daar kom ik nog over te spreken.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Vindt u de verlenging van de vervolguitering met een jaar geen verbetering?

De heer **Rosenmüller** (GroenLinks): Voorzitter! Ik was daar nog niet aan toe gekomen. Maar het is een verbetering.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Dank u wel.

De heer **Rosenmüller** (GroenLinks): Maar als de heer Buurmeijer bedoelt dat hij heeft gezegd dat dat in de zin van de verbetering van de rechten van de werknemer een element was in zijn verhaal, dan moet ik hem tegenspreken. Op het laatst heeft hij gezegd dat het een verbetering is. Dat ben ik met hem eens. Maar het doet niets af aan de kern van de kritiek die ik in ieder geval heb en die ik bij interruptie ook duidelijk gemaakt heb, waar de heer Buurmeijer betoogde dat het een versterking zou zijn van de rechten van werknemers.

Ik was in mijn betoog gebleven bij de opmerking dat het hier juist gaat om een situatie waarin mensen die al de dupe zijn van werkloosheid, mensen die nu eenmaal in de situatie terecht komen dat zij tegen hun wil ontslagen worden, want daar gaat het gewoon om, laten wij het maar in rond Hollands uitdrukken, dat die mensen nog eens extra aangepakt worden vanwege die verzwaarde toetreding tot de WW. Dat is dus het element van de onrechtvaardigheid, om nog even in de terminologie van de discussie met collega Van der Vlies door te gaan. Degenen die de dupe zijn van het feit dat zij nu eenmaal ontslagen worden, worden nog eens extra aangepakt. Terwijl ik vind dat er een fatsoenlijke en adequate verzekering tegenover werkloosheid moet blijven bestaan. Dat is het principiële punt.

Ik zou nog graag over een aantal onderscheiden elementen van het wetsvoorstel een opmerking maken. Ook in de stukken heeft de staatssecretaris erkend dat de WW ingewikkelder wordt. Daaruit moet ik toch wel een beetje impliciet concluderen dat hij dat een nadeel vindt. De WW was altijd redelijk overzichtelijk, maar met de introductie van een kort-

durende uitkering van 70% van het minimumloon, maken wij er weer een nieuwe uitkering bij. Juist in een proces waarin wij de onderdelen van de sociale zekerheid naar mensen toe doorzichtiger moeten maken, maken wij het ingewikkelder en complexer. Die kritische kanttekening wil ik hierbij maken.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Voorzitter! Ik heb de heer Rosenmüller nu twee keer horen zeggen dat de WW een zo inzichtelijke en weinig ingewikkelde wetgeving is. Dit verbaast mij enigszins, omdat wij er met name in de conclusies van de commissie-Buurmeijer op hebben gewezen dat het juist een buitengewoon complexe wet is, met ingewikkelde samenloopregelingen, met een ingewikkeld vast te stellen arbeidsuren criterium, met een ingewikkeld vast te stellen recht op uitkering, met uitsluitingsgrond, met positieve ontstaansvoorwaarden. Waar baseert de heer Rosenmüller het idee op dat deze wet zo gemakkelijk is?

De heer **Rosenmüller** (GroenLinks): Voorzitter! "Gemakkelijk" is misschien iets te gemakkelijk uitgedrukt. Maar de WW is toch in ieder geval redelijk doorzichtig. Ik meen dat elke collega in vier zinnen de samenvatting heeft gegeven van de essentie van de WW. In vier zinnen kun je aangeven op welk moment en onder welke omstandigheid iemand recht heeft op een WW-uitkering of een vervolguitering. Ik wijs erop dat het met de introductie van de kortdurende uitkering van 70% minimumloon in ieder geval ingewikkelder wordt. En wij zijn het er toch met elkaar over eens dat wij de sociale zekerheid niet ingewikkelder moeten maken. De staatssecretaris heeft dat in de nota naar aanleiding van het verslag ook erkend.

Mevrouw **Van der Stoel** (VVD): Voorzitter! De heer Rosenmüller sprak over principiële punten. Is zijn consequente redenering zo ver door te trekken dat hij zegt: vanwege de doorzichtigheid wil ik niet de kortdurende uitkering?

De heer **Rosenmüller** (GroenLinks): Ik kies in die zin voor de bestaande wet. Ik kies in die zin niet voor de introductie van een kortdurende uitkering. Dat is dus helder. Ik maak

een andere keuze. Als het gaat om wijzigingen in de WW, vind ik het interessanter om te discussiëren over de vraag of de vervolguitering wellicht vrij fors moet worden uitgebreid. De vervolguitering duurt nu maximaal een jaar en gaat naar twee jaar. In de richting van de heer Buurmeijer heb ik al gezegd dat ik dat een verbetering vind. Het is de enige verbetering in deze wet. Overigens hebben wij ook in de commissie-Doelman-Pel al gediscussieerd over de vervolguitering. De heer Van Middelkoop vindt het een draak. Maar goed, ik wil het toch naar voren brengen. Natuurlijk kost uitbreiding van de vervolguitering geld. Ik ben best bereid om een discussie te voeren over wijziging van de WW. Het moet er dan wel per saldo op neerkomen dat de vervolguitering fors wordt uitgebreid. Ik merk nog in de richting van mevrouw Van der Stoel op dat ik al was afgestapt van mijn principiële punten. Ik was overgestapt op een aantal overige punten van kritiek.

Voorzitter! Door de wijzigingen moeten veel meer mensen een beroep doen op de partnergetoeste uitkering. Wie niet aan de combi-eis voldoet, krijgt hoogstens een halfjaar 70% van het minimumloon. Ik ben het volstrekt met collega Van Middelkoop eens dat dit een stap, zij het geen nieuwe stap, is in de richting van een ministelsel. Is de staatssecretaris het hiermee eens?

De materiële doorwerking van deze wet betekent dat de schade wel heel specifiek bij een aantal groepen gaat ontstaan: jongeren, uitzendkrachten, mensen die een tijdelijk contract hebben. Evenals collega Bijleveld dachten wij dat er veel vrouwen tussen zaten. De staatssecretaris heeft dat echter in de schriftelijke behandeling ontkend. Daar heb ik het dan mee te doen. Misschien kijk ik de verkeerde kant op buiten deze zaal! Het zij zo.

Staatssecretaris **Linschoten**: U doet alsof u dat jammer vindt!

De heer **Rosenmüller** (GroenLinks): Dat laat ik aan u over.

Er gaat in ieder geval voor de jongeren een cumulatie van problemen ontstaan. Eerst is er de wijziging van de ABW. Dan krijgen wij de studiefinanciering. Nu is het de WW. De jongeren vormen nog altijd een groep die door welk kabinet dan ook makkelijk is te

vinden. Zij zijn makkelijker te vinden dan die vrouwen van wie wij altijd dachten dat zij over-vertegenwoordigd waren als het ging om flexibele contracten. Ik verneem graag een reactie van de staatssecretaris.

Voorzitter! Er is sprake van een interne inconsistentie. Enerzijds wordt veel werk gemaakt van het stimuleren van een flexibele arbeidsmarkt, flexibele krachten. Anderzijds wordt deze mensen een bepaalde vorm van rechtszekerheid ontnomen. Immers, zij komen minder makkelijk in aanmerking voor de Werkloosheidswet. Dat lijkt mij haaks op elkaar te staan. Ik kan mij voorstellen dat een bepaalde mate van flexibilisering wordt gecombineerd met een vorm van rechtszekerheid in het geval het flexibele contract is afgelopen. Dat is een consistente redenering. Daarvan is hier echter geen sprake. Wat gebeurt er? Twee jaar geleden is een streepje door de WAO gehaald. Velen komen nu in de WW terecht. Nu wordt een klein streepje door de WW gehaald, waardoor mensen in de bijstand terecht komen. Dat is een neerwaartse spiraal die toch niemand zal willen. Ik zie daar ook geen reden voor. Ik houd mijn hart vast. Wellicht wordt straks een fundamentele discussie gevoerd over de bijstand, omdat ineens een volumeprobleem bij de ABW gaat ontstaan. Ik hoop degenen nog tegen te komen die de verantwoordelijkheid voor deze en vorige wetgeving voor hun rekening willen nemen en ik hoop dat zij dan met mij nog eens willen praten over de vraag of het sociaal minimum het sociaal minimum moet blijven. Wat mij betreft moet dat sociaal minimum ook een welvaartsvast minimum blijven. Dat is het al jaren niet meer geweest.

Voorzitter! De staatssecretaris heeft na de kritiek van de Raad van State besloten het sanctiebeleid in het volgende wetsvoorstel te regelen. Dat wetsvoorstel hoeft gelukkig niet behandeld te worden op de achternamiddag waarop de AKW wordt behandeld en ook niet op de achterna-avond van de behandeling van de WW. Met alleen het overhevelen van een dergelijk punt van de ene naar de andere wet verschuift men echter het probleem. Het feit dat de staatssecretaris niet materieel afwijkt van datgene waarover ook de kritiek van de Raad van State ging, doet bij mij zorgen

ontstaan. Heb je het namelijk over sancties en over sanctietoepassing, dan heb je met typisch maatwerk te maken. Ook in de situatie waarin sprake is van vermeende vrijwillige werkloosheid, kun je dit onderwerp nooit ongenueanceerd behandelen. Daarom meld ik hier alvast, bij de behandeling van dat wetsvoorstel kritische opmerkingen te zullen maken over het element van de sancties. Hierover zullen wij echter te zijner tijd meer fundamenteel spreken.

Het begrip "passende arbeid" wordt aangescherpt. In de toekomst zullen schoolverlaters alles moet aanpakken. In dit verband wil ik de opmerking maken die ik al eerder aankondigde. Op dit terrein zal verdringing optreden. Collega Van Middelkoop heeft dit woord ook al gebruikt. Met dit soort maatregelen zijn wij dus eigenlijk bezig het probleem aan de onderkant van de arbeidsmarkt te vergroten. Laten wij in dezen eerlijk zijn: bij alle politieke discussies over het onderwerp werkloosheid en werk, fixeert men zich op de mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Stel dat wij bepalen dat schoolverlaters, ook die op universitair of HBO-niveau, na hun studie alles moeten aanpakken. Zij zullen dan veelal laag- of ongeschoold werk moeten aannemen. Laten wij hierover eerlijk zijn. Wij moeten hierover namelijk open met elkaar durven discussiëren en conclusies durven trekken. Als de schoolverlaters echter alles moeten aanpakken, zal dat leiden tot verdringing van anderen op de arbeidsmarkt. Dat leidt er weer toe dat de ongeschoolde allochtoon of autochtoon minder gemakkelijk de plek krijgt die de student of de hogergeschoolde accepteert. Met dit soort vormen van verruiming van het begrip "passende arbeid" maken wij het ons zelf dus heel erg moeilijk. Ik zou gaag zien dat degene die het niet met mij eens is, mij interrumpeerde. Als wij het echter op dit punt met elkaar eens zijn, hebben we wat bereikt. Daarmee heb ik dan gezorgd voor een relativering van die lange discussie over de mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Evenals de staatssecretaris zeg ook ik, dat je ook voor de mensen die even boven de onderkant zitten werk moet creëren. Daardoor kan er namelijk sprake zijn van doorstroming en krijgen de mensen die niet

geschoold zijn kansen op de arbeidsmarkt.

Voorzitter! Ik was toe aan mijn opmerkingen over het punt van de verlenging van de vervolgitkering. Aan de hand van interrupties van de heer Buurmeijer heb ik hem op zijn wenken kunnen bedienen. Hierbij gaat het om het enige element dat door dit wetsvoorstel wordt verbeterd.

Voorzitter! Het maken van rekensommen in verband met de WW is nooit het sterkste punt van het departement geweest. Ik druk mij nu voorzichtig uit. Stel echter dat de rekensommen juist zijn – ik heb die ook gemaakt en misschien iets sneller dan collega Buurmeijer – wat doen wij dan met de overbesparing? Plakken wij er in dat geval een jaar vervolgitkering aan vast? Of zeggen wij dat de wekeneis niet betekent 70% WML, maar 70% loon-gerelateerd? Dat zou natuurlijk allemaal kunnen. Ik ben benieuwd wat de ideeën van de kamerleden op dit punt zijn, maar vooral wat de staatssecretaris hierover zal zeggen.

In de loop van de middag hebben wij maatschappelijke organisaties gesproken over het punt van het herleven van recht. Dat punt heeft de staatssecretaris natuurlijk ook goed bestudeerd. Mijn interpretatie is dezelfde als die van mevrouw Bijleveld. Die hield in: als je nog een recht hebt, maar je accepteert een baan die je snel weer kwijtraakt, herleeft het recht. Dat lijkt mij het antwoord te zijn op de vraag van D66 in de stukken. Graag krijg ik op dit punt van de staatssecretaris een bevestiging.

Voorzitter! Ten slotte sluit ik mij aan bij de woorden van mevrouw Bijleveld over de ambulante musici en artiesten en het begrip "loondag".

□

Mevrouw **Van der Stoel** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het regeerakkoord heeft als hoofddoelstelling werk, werk, werk. Daaronder valt niet alleen proberen bestaande werkgelegenheid te handhaven. Daaronder valt ook het stimuleren van banengroei in de marktsector, met name voor hen die nu aan de kant staan. Om die banengroei te stimuleren hebben de coalitiepartijen ingestemd met een stevig bezuinigingsbeleid, ten dele als gevolg van de doorlooppromblematiek, maar vooral om een grootse

lastenverlichtingsoperatie te realiseren. Loonkostendaling en banengroei, zo luidt het devies.

Nu komen de eerste berichten binnen over verbeterde bedrijfsresultaten, maar de banengroei blijft daarbij achter. Voorstelbaar is dat bedrijven thans hun financiële positie verbeteren na magere jaren. De VVD-fractie zegt evenwel "ja" tegen het regeerakkoord, omdat het kabinet wat haar betreft het juiste recept te pakken heeft. Wat zal het kabinet doen in de richting van de sociale partners als de banengroei structureel te langzaam gaat?

Wat het wijzigingsvoorstel WW betreft, kan de VVD-fractie instemmen met de onderbouwing die het kabinet geeft. De werknemers dragen hun steentje bij in de werkloosheidsbestrijding door loonmatiging. De overheid zal mede daarom de premie- en belastingdruk moeten matigen. Het wetsvoorstel past in deze lijn. Sterker nog, zonder wijziging van beleid zou premiëstijging onvermijdelijk worden. Dit laatste zou juist het spook van de werkloosheid alleen maar tastbaarder maken.

De VVD-fractie deelt de mening van het kabinet dat de band tussen het arbeidsproces en het recht op WW hechter dient te worden. Hoe sterker de band, hoe groter de uitkeringsrechten. In de aanscherping van de weken- en jarenis komt dit tot uitdrukking. De verlenging van de vervolguitering sluit hier tegelijkertijd goed bij aan.

Door de wachtgeldperiode te verlengen versterkt het kabinet de band tussen de werknemer en de bedrijfstaking. De VVD-fractie stemt daarmee in. Wel rijst bij haar de vraag of de WW-uitkering van die werknemer die aan het einde van het seizoen nog enkele weken in een geheel andere bedrijfstaking heeft gewerkt wel terecht door het AWF wordt gefinancierd. Likt dit geen anticiperend gedrag uit tot collectieve financiering van de WW?

In de schriftelijke voorbereiding uitte de VVD-fractie haar teleurstelling over het ontbreken van een voorstel tot aanscherping van het sanctiebeleid in geval van verwijtbare werkloosheid. Het kabinet reageerde daarop met een verwijzing naar het advies van de Raad van State. Als nu het kabinet het inhoudelijke advies van de Raad van State niet overneemt, waarom wordt

de aanscherping dan niet toch verwerkt in dit wijzigingsvoorstel?

De VVD-fractie vindt in ieder geval dat de aanscherping van sancties bij verwijtbare werkloosheid onverkort dient te worden gehandhaafd. Zij verwijst naar de parlementaire enquêtecommissie sociale zekerheid en het regeerakkoord. Graag krijg ik een reactie en de klip en klare bevestiging dat er geen besparingsverlies zal optreden.

Ten slotte vraag ik of de eerder gesignaleerde problemen in de landbouwsector inderdaad zijn ondervangen.

De heer **Van Dijke** (RPF): Mijnheer de voorzitter! De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid mag deze weken nogal eens plaatsnemen in vak K, vandaag om een hogere toegangsdrempel tot de WW te verdedigen. Het is opnieuw een haastklus. Drie weken tussen de indiening van het wetsvoorstel en een complete behandeling door de Kamer is wel erg kort voor een wetsvoorstel dat een tamelijk ingrijpend karakter heeft. Is die haast in dit geval toch niet een beetje overdreven? De beoogde invoeringsdatum van dit wetsvoorstel is immers niet 1 januari, maar 1 maart 1995. Dat moet toch met wat minder gejaag ook te doen zijn, zeker gelet op de inbreng van de grote fracties in de schriftelijke voorbereiding. Het kan toch niet zo zijn dat deze vorm van behandeling alleen gekozen is vanwege onoverkomelijke problemen voor de bedrijfsverenigingen.

Het wetsvoorstel aanscherping referte-eisen WW heeft een voorgeschiedenis die verder teruggaat dan het regeerakkoord. Het is een nogal rommelige voorgeschiedenis, wel te verstaan. Ook het vorige kabinet was voornemens om de toegangsvaardigheden voor de WW aan te scherpen. Anderen spraken hier ook al over. De beoogde verscherping van de wekeneis was al vastgelegd in wetsvoorstel 23415, dat momenteel bij de Eerste Kamer ligt. Bij de behandeling hiervan in de Tweede Kamer heeft de RPF-fractie met anderen gevraagd of het niet de voorkeur verdiende om de wijzigingen in de WW als totaalpakket te behandelen. Daar werd destijds om wille van de geboden spoed van afgezien.

Datzelfde wetsvoorstel zou echter worden ingetrokken, als wetsvoorstel 23630 waarin een aanvullend pakket maatregelen in de sfeer van de WW werd gepresenteerd, zou worden aanvaard. In juni reageerde de Tweede Kamer schriftelijk op het laatstgenoemde wetsvoorstel. En nu, halverwege de parlementaire behandeling daarvan, komt de nieuwe regering met wéér een ander wetsvoorstel. Beide wetsvoorstellen van het vorige kabinet kunnen nu dus naar de prullenbak. Al met al is het geen fraaie voorstelling. In de memorie van toelichting is overigens helder aangegeven hoe wij het voorliggende wetsvoorstel in dit geheel moeten plaatsen.

Mijnheer de voorzitter! Het is duidelijk dat de RPF-fractie zich kan vinden in de doelstelling van het doorbreken van de neerwaartse spiraal van steeds oplopende werkloosheid door de hoogte van de WW-premies in de hand te houden. Hetzelfde geldt voor het andere doel dat in de stukken wordt genoemd, namelijk het vragen van een sterkere band van de werknemer met het arbeidsproces. Hoewel dit overkomt als een principiële motief, zie ik dat in dit geval toch als een soort gelegenheidsargument. Bij de totstandkoming van de huidige WW zal toch niet voor niets voor de nu geldende constructie zijn gekozen? Het komt enigszins opportunistisch over om ten tijde van budgettaire nood dan wel toenemende werkloosheid dit argument te noemen. Waren de toegangsdrempels voor de WW voorheen dan niet te laag?

Ik kom op de inhoud van het wetsvoorstel. De RPF-fractie onderschrijft een aantal belangrijke onderdelen. Ik noem de aanscherping van de wekeneis gecombineerd met de aangescherpte jarenis. Overigens lijken de getallen wel enigszins arbitrair: 26 uit 39 of 35 uit 52 weken en 3 uit 5 of 4 uit 5 jaren. Het maakt allemaal een tamelijk willekeurige indruk. Het uitgangspunt dat de inkomensbescherming groter is naarmate het arbeidsverleden langer is, is weliswaar niet onomstreden, maar is toch goed te verdedigen. Het is uiteraard wel wat zuur dat de prijs voor de stijgende werkloosheid met het verhogen van de toegangsdrempel voor de WW vooral wordt neergelegd bij degenen die juist het slachtoffer zijn van de stijgende werkloosheid.

De staatssecretaris stelt dat deze groep hier niet alleen voor moet betalen. In de economische recessie van de afgelopen jaren hebben al meer ingrepen in de sociale zekerheid plaatsgevonden en die gingen zeker niet alleen de werklozen aan. Dat gaat voor een deel zeker op. Aan de andere kant worden sommigen nu twee keer de dupe. Ik doel dan op degenen die tot voor kort aanspraak konden maken op een WAO-uitkering en die inmiddels met goed gevolg een herkeuring hebben doorstaan. Het is niet uitgesloten dat zij eerst het slachtoffer zijn van een herziene WAO en nu wellicht weer van een herziene WW. De duikeling van WAO richting bijstand is zo wel erg snel gemaakt. Dat is pijnlijk; de politiek mag daar de ogen niet voor sluiten. Ik neem aan dat het uitgesloten is dat voor sommige ex-WAO'ers een afwijkend, dat wil zeggen oud, WW-regime zal gelden in deze overgangsfase. Ik hoor hier graag een reactie op.

Mijnheer de voorzitter! Een verscherping van de toetredingsvoorwaarden betekent in veel gevallen dat werknemers sneller aangewezen zullen raken op het inkomen van hun partner. Ik kan mij nauwelijks voorstellen dat dit spoort met het individualiseringsstreven van het kabinet. Overigens heeft dit punt alles te maken met de budgettaire gevolgen van het wetsvoorstel. De regering gaat er vooralsnog van uit dat slechts 50% van de populatie die de maximumduur van de WW bereikt en potentieel recht heeft op een ABW-uitkering, daadwerkelijk een ABW-uitkering ontvangt. Hoe nauwkeurig mogen wij die schatting duiden? Als begin 1995 meer duidelijkheid over deze cijfers ontstaat, zouden wellicht grote tegenvallers kunnen opdoemen. Ik herinner de staatssecretaris eraan dat de instroombeperking tengevolge van wetsvoorstel 23415 aanvankelijk ook veel te optimistisch was ingeschat.

Het belangrijkste verschil tussen dit voorstel en dat van het vorige kabinet is gelegen in de spreiding van de effecten van de maatregelen over de verschillende sectoren. De effecten zijn in dit voorstel wat evenwichtiger verdeeld. Niettemin worden bepaalde categorieën werknemers relatief zwaar getroffen. De introductie van een kortdurende uitkering op minimumniveau komt sympathiek over, ook al wordt de

wet hierdoor bepaald niet eenvoudiger. Deze uitkering is echter geen vetpot. Zij is nog net even beter dan de bijstand, tenminste waar het gaat om het karakter van de regeling, maar niet qua hoogte. Ik verwijs in dezen naar de brief van de vakcentrales van 22 november jl.

Mijnheer de voorzitter! De RPF-fractie gaat akkoord met de beoogde aanscherping van het begrip passende arbeid voor academici en schoolverlaters. Misschien wil de staatssecretaris nog ingaan op de eventuele verdringings-effecten. Anderen hebben hiervoor al de aandacht gevraagd.

De regering wil de vervolgutkering verlengen om zodoende het uitgangspunt dat de inkomensbescherming groter is naarmate het arbeidsverleden langer is, extra kracht bij te zetten. Ik kan dit voornemen uiteraard plaatsen in het kader van het individualiseringsstreven. De RPF-fractie heeft juist om deze reden altijd moeite gehad met een vervolgutkering. Is het individualiseringsstreven de belangrijkste drijfveer om op dit onderdeel de wet aan te passen, of is die taxatie niet juist? Afgezien van deze drijfveer ben ik van oordeel dat er argumenten zijn om de vervolgutkering te verlengen. De omstandigheden in de sociale zekerheid zijn de afgelopen jaren nogal gewijzigd. Ik denk dan met name aan de aanzienlijke versoeringen van de WAO en ook van de WW zelf.

Mijnheer de voorzitter! Afrondend kan ik stellen dat de RPF-fractie geen overwegende bezwaren heeft tegen het voorliggende wetsvoorstel. Ik ben benieuwd naar de effecten ervan en ik wacht het antwoord van de staatssecretaris met belangstelling af.



De heer **Marijnissen** (SP): Voorzitter! Met als smoes dat de toegangspoort tot de WW moet worden versmald en dat alleen de werknemers die een sterke band met het arbeidsproces hebben voortaan nog recht hebben op een echte WW-uitkering, worden door dit kabinet de toelatingseisen tot de WW aanzienlijk verscherpt. De wekensis wordt 26 uit 39, en de jarenis 4 uit 5.

Mijnheer de voorzitter! Dit voorstel illustreert naar onze mening nog eens hoe terecht het verwijt van de SP-fractie was en is, dat dit kabinet

de slachtoffers van een falend economisch systeem behandelt als waren zij de schuldigen van de malaise. Met deze wet worden de werklozen extra gestraft voor het feit dat ze werkloos zijn. In het regeerakkoord wordt gesproken over meer eigen verantwoordelijkheid, ten koste van gemeenschappelijke regelingen en prikkels voor diegenen, die ze kunnen gebruiken. Mijn vraag aan de staatssecretaris is, waaronder de intentie van deze wetswijziging valt. Immers, tegen werkloosheid kun je ze niet verzekeren en prikkels geven aan mensen die niet ontslagen zijn lijkt mij wat overbodig en wat raar. Juist in verband met het laatste kan dit voorstel niet anders dan als a-sociaal worden bestempeld. Ontslagen zijn aan de orde van de dag. De werkloosheid neemt nog steeds zeer snel toe. Volgens de staatssecretaris zelf wordt voor het jaar 1994 zelfs een grotere stijging verwacht dan over het jaar 1993. Het is naar onze mening onrechtvaardig, de werknemer te verwijten dat hij werkloos wordt. Hem staan geen middelen ter beschikking, het dreigende ontslag effectief tegen te gaan. Hij kan zijn baas niet voorschrijven, wie hij in dienst moet houden en wie hij moet ontslaan. Anders gezegd: het al dan niet bestaan van een sterke band met het arbeidsproces kan bij uitstek niet door de werknemer worden bepaald. Met andere woorden: de SP-fractie beschouwt de motivering van dit wetsvoorstel als een drogreden, en is het niet eens met deze volgende aanslag op de rechtszekerheid van werknemers.

De trend op het terrein van de arbeidsverhoudingen is het flexibele arbeidscontract. Hoe langer hoe meer lijkt het erop dat werknemers inzetbaar moeten zijn wanneer de baas dat wil. Ook het aantal mensen, werkzaam via uitzendbureaus, neemt weer toe. Welnu, wat zien wij nu met dit voorstel? Met name werknemers met flexibele arbeidscontracten, jongeren en ook herintredende vrouwen, zullen het slachtoffer worden van deze nieuwe referte-eis. Op grond van de nieuwe wekensis zullen volgens de berekeningen van de staatssecretaris 3500 werknemers niet eens meer in de WW komen. Als ze geen partner hebben met een inkomen, komen ze dus direct in de bijstand. Hebben ze wel een partner met inkomen, dan behoeven de financiële gevolgen niet minder ernstig te zijn. Terecht is vanavond al

eerder gewezen op de introductie van het ministelsel, weliswaar op een mininiveau, maar toch. Vorige week zei minister-president Kok met zoveel woorden "you ain't seen nothing yet". Het ministelsel komt eraan; de VVD mag zich gelukkig prijzen met deze coalitie.

72.000 werknemers zullen nog slechts een korte uitkering van een halfjaar krijgen. Deze ligt op 70% van het minimumloon, of op 70% van het dagloon, als dit onder het minimumloon ligt. Ook dat is geen vetpot. Na dit halfjaar staat de echte bijstand te wachten, of men valt terug op het inkomen van de partner.

De SP-fractie heeft in de schriftelijke voorbereiding reeds gesteld dat als gevolg van deze wet zo'n 75.000 mensen met hun inkomen op of nabij het bijstandsniveau zullen eindigen. De staatssecretaris stelt daar tegenover dat er uiteindelijk slechts een toename van het beroep op de bijstand zal zijn van per saldo 3800 mensen. Dat zijn dus weer 3800 mensen die danig in de problemen worden gebracht, want iedereen weet dat van een bijstandsuitkering niet fatsoenlijk kan worden rondgekomen! Overigens, hiermee is niet gezegd dat de 71.000 andere slachtoffers van deze nieuwe wet niet in financiële problemen kunnen komen. Dat hangt immers af van een eventuele partner of van zoiets onzekers als het vinden van een baan.

Het enige positieve aan dit wetsvoorstel is de verlenging van de vervolgtuitkering van één naar twee jaar. Dat is mooi voor de mensen die het aangaat, maar voor bijna 50% van het aantal mensen dat niet meer in aanmerking komt voor een volwaardige WW-uitkering is dat een schamele troost. Het mag duidelijk zijn dat de fractie van de SP tegen dit wetsvoorstel zal stemmen.

□

Mevrouw **Schimmel** (D66): Voorzitter! Is het rechtvaardig dat, in een periode waarin de werkloosheid stijgt, de WW wordt gewijzigd en minder toegankelijk wordt gemaakt? De motivatie van de regering is gelegen in de sociale-zekerheidsval. Die redenering ondersteunen wij: hogere werkloosheid, meer uitkeringen, hogere premies, hogere loonkosten en daarmee weer druk op de werkgelegenheid. Dat noemt de heer Marijnissen een drogreden,

maar wij zijn toch bang voor de effecten van die sociale-zekerheidsval.

Wie worden door deze WW-wijziging het zwaarst getroffen? Jongeren tot 23 jaar, 90%, jongeren van 23 tot 31 jaar, 50%. Daarnaast flexibele arbeidscontractanten, zoals oproep- en uitzendkrachten en herintreders. Met de nieuwe referte-eis worden seizoenwerkers in de bouw, ten opzichte van de vorige wijzigingsvoorstellen, enigszins ontzien. Is het rechtvaardig dat deze groepen het meest worden getroffen? De motivatie van de regering ligt in de eis van een sterkere band met het arbeidsproces en een langer arbeidsverleden. Dat is echter met deze wetswijziging niet altijd het geval. Ik noem drie voorbeelden.

Annemarie werkt vijf jaar lang, week op, week af. Na die vijf jaar wordt zij werkloos. Zij krijgt door de huidige wetswijziging alleen bijstand. Zij voldoet namelijk niet aan de wekeneis, maar wel aan de jareneis. Klaas werkt vijf jaar lang 26 weken aan één stuk. Hij krijgt een loongerelateerde WW-uitkering, omdat hij wel aan de wekeneis en aan de jareneis voldoet. Piet heeft de afgelopen vijf jaar geen werk verricht. In het vijfde jaar werkt hij gedurende 39 weken 26 weken. Hij krijgt de basisuitkering, de nieuwe uitkering die nu wordt geïntroduceerd, namelijk 70% van het minimumloon, of 70% van het dagloon, als het dagloon lager is, zonder toets. Annemarie heeft vijf jaar gewerkt, week op, week af, maar zij eindigt wel in de bijstand. Zij heeft dezelfde soort werkervaring als Klaas, die vijf jaar lang heeft gewerkt, maar hij valt binnen de referte-eis. Hij krijgt een loongerelateerde uitkering, maar Annemarie krijgt een bijstandsuitkering. Piet heeft vijf jaar lang geen werk verricht, maar in het laatste jaar werkt hij gedurende 39 weken 26 weken. Hij krijgt een basisuitkering.

Ik krijg wat dat betreft een bizar gevoel van deze wet. Is het mogelijk dat recht wordt verkregen op de WW-basisuitkering als alleen wordt voldaan aan de jareneis? Ik heb het dan over de ongetoetste minimumuitkering. Zijn daartoe mogelijkheden in deze wet geschapen? Ik vraag dat vooral met het oog op artikel 17a, lid 4. Op basis van dat artikel is de Sociale verzekeringsraad bevoegd om af te wijken van dat aantal van 26 weken. Zouden de groepen die

aan de jareneis voldoen, gedurende een jaar behoorlijk wat weken werken, maar niet voldoen aan de referte-eis, toegang tot de WW-basisuitkering kunnen krijgen? Ook herintredende vrouwen zullen minder snel aan de 4 uit 5-eis moeten kunnen voldoen. Dit effect wordt enigszins gemitigeerd door de werking van het zogenaamde verzorgingsforfait. Wij zijn blij dat dit forfait wordt gehandhaafd. In de schriftelijke voorbereiding hebben wij gepleit voor de uitbreiding daarvan. Met het antwoord van de regering dat wij niet te veel uit de pas moeten gaan lopen met de nieuwe bijstandswet, kunnen wij leven.

Jongeren worden zeer zwaar getroffen door de voorgestelde wijziging van de WW. Wij vragen ons af of er nog nuanceringen mogelijk zijn. Wij gaan ervan uit dat de jaren waarin de jongere een leer/arbeidsovereenkomst heeft, meetellen in de jareneis. Maar geldt dat bijvoorbeeld ook als er alleen een leerovereenkomst is afgesloten? Dat brengt mij op het punt van opleiding en scholing in het algemeen. Ik sluit aan bij de opmerkingen hierover van de heer Buurmeijer. Veronderstel dat een werkloze met behoud van uitkering een scholing volgt om zijn positie op de arbeidsmarkt te verbeteren, zouden die scholingsjaren dan mee kunnen tellen, in de zin van een soort scholingsforfait?

De fractie van D66 is blij met de toezegging van de regering dat personen die werkloos worden na een lang en vast dienstverband, tijdelijk werk aanvaarden en vervolgens na korte tijd weer werkloos worden, het recht op het restant van hun loongerelateerde uitkering behouden. Wij begrijpen niet zo goed de reactie van het AVC dat dit niet het geval zal zijn. Volgens onze uitleg van de tekst is dat wel het geval. Wellicht kan de staatssecretaris dat bevestigen.

Wij maken ons enigszins zorgen over de financiële berekeningen. In de schriftelijke voorbereidingen hebben wij al gezegd dat er wel met heel veel aannames wordt gewerkt. De heer Buurmeijer heeft zoëven een berekening geleverd die een besparing van 100 mln. te zien gaf. In de onderzoeken naar de financiële effecten zijn overigens nog niet de effecten van de WAO meegenomen. Zo geactualiseerd zijn

die berekeningen dus niet. Wellicht is er sprake van een vertekend effect. Als de staatssecretaris de meest geactualiseerde cijfers heeft, ben ik daar erg nieuwsgierig naar.

Verbazingwekkend is ook voor ons dat het effect voor vrouwen minder negatief is dan je zou kunnen verwachten op basis van hun slechtere arbeidsmarktpositie dan die van mannen. Het is nauwelijks te begrijpen. Graag krijgen wij een reactie van de staatssecretaris op dit punt.

Het sanctierecht komt aan de orde bij de behandeling van het wetsvoorstel boeten in de sociale zekerheid. Wij wachten op de nota van wijziging. Wij zijn nu van oordeel dat in het geval van verwijtbare werkloosheid het niet past een WW-uitkering te verstrekken. Daarbij moet de mate van verwijtbaarheid wel betrokken kunnen worden en moet de sanctie daarop afgestemd worden.

□

De heer **Boogaard** (AOV): Mijnheer de voorzitter! De fractie van de AOV heeft kennis genomen van de redenen waarom het kabinet het voorstel tot wijziging van de Werkloosheidswet en enkele andere wetten heeft ingediend, bekend onder de naam aanscherping referte-eisen WW. Het is in principe juist dat bij toenemende werkloosheid de kans steeds groter wordt dat zonder verdere maatregelen de WW-premie verhoogd zal moeten worden. Het gevolg hiervan is weer een stijging van de loonkosten en dientengevolge opnieuw een verdere toename van de werkloosheid. De AOV-fractie is het met de staatssecretaris eens dat deze spiraal doorbroken dient te worden. Maar wij vragen ons wel af of de door hem voorgestelde gecombineerde maatregelen niet te rigoureuze zijn.

Nergens in de op het wetsvoorstel betrekking hebbende stukken heeft de AOV-fractie enige referentie gevonden over het akkoord dat het vorig jaar is gesloten tussen het vorige kabinet en de Stichting van de arbeid inzake een nieuwe koers, agenda voor het CAO-overleg 1994 in het perspectief van de middel-lange termijn. Gaarne een toelichting hierop.

De staatssecretaris heeft gekozen voor het systeem om de bestaande referte-eisen in de WW aan te

scherpen. De fractie van de AOV is van mening dat de verhoogde wekeneis zich niet goed verdraagt met de flexibilisering van de arbeidsomstandigheden. De voorgestelde verscherping van de wekeneis in combinatie met de verzwaarde jareneis zal vooral die werknemers treffen die een zwakke positie op de arbeidsmarkt hebben. Ik denk aan werknemers met een onregelmatig arbeidspatroon, oproepkrachten, werknemers in de horeca en uitzendkrachten. Dan heb ik nog niets gezegd over de moeilijke positie van de vrouwen op de arbeidsmarkt van wie het aanbod vergelijkenderwijs groter is dan van hun mannelijke collega's. Voor alle hiervoor genoemde groepen zal vooral de wekeneis de bottle-neck zijn voor werknemers met flexibele arbeidsverhoudingen om een loongerelateerde WW-uitkering te kunnen krijgen. De AOV-fractie is van mening dat de staatssecretaris een selectiever mechanisme had kunnen hanteren bij het toekennen van een loongerelateerde uitkering. Mijn fractie denkt daarbij voor deze groepen aan een lagere wekeneis, gekoppeld aan de voorgestelde jareneis, bijvoorbeeld 26 uit 52. In ieder geval blijft ook op deze wijze de vereiste langdurige band met de arbeidsmarkt intact. Deze laatstgenoemde regeling zou naar de mening van de AOV-fractie ook van toepassing kunnen zijn op de agrarische en de bouwsector.

Mijn fractie is tevens bezorgd over het generieke effect van de voorgestelde maatregelen voor de oudere werknemer met een lang arbeidsverleden. Naarmate de tijd vordert, zal deze werknemer steeds minder kans maken op een vaste baan, maar aangewezen zijn op deeltijdwerk, afgewisseld met werkloos zijn. Als eenmaal zijn arbeidstijd zal zijn opgebruikt voor het verkrijgen van een loongerelateerde uitkering, zal hij of zij al snel op bijstandsniveau belanden. Het gevolg zal zijn dat een niet onaanzienlijk deel van deze oudere werknemers zich zal dienen aan te sluiten bij het leger van de langdurig werklozen.

Aanscherping van het begrip "passende arbeid" voor academici en schoolverlaters betekent dat de gehele beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt wordt vergroot. De AOV-fractie is van mening dat dit moet leiden tot verdringingseffecten op de arbeidsmarkt. De lagerop-

geleiden zullen hierbij zwaar onder druk komen te staan. Voor hen zal het risico steeds groter worden dat sancties op hen zullen worden toegepast. Dat risico is voor hen althans groter dan voor de beter opgeleiden. Mijn fractie is derhalve tegen het selectief aanscherpen van het begrip passende arbeid in dit wetsvoorstel, omdat de langdurig werklozen hiervan opnieuw het slachtoffer zullen worden.

De AOV-fractie deelt het voorne-men van de staatssecretaris en de Raad van State om het sanctiebeleid uit het voorliggende wetsvoorstel te halen. Dit zal worden opgenomen in het wetsvoorstel Boeten, maatregelen terug- en invordering sociale zekerheid. Mijn fractie deelt de visie van de Raad van State dat het evenredigheidsbeginsel dient te worden verdisconteerd in het in de wet opgenomen sanctiestelsel.

Ik kom tot de volgende conclusie. Het door de staatssecretaris voorgestelde wetsvoorstel tot aanscherping van de referte-eisen WW treft niet alleen degenen die verder van de arbeidsmarkt staan, zoals schoolverlaters en herintreders, maar op korte termijn ook werknemers met flexibele arbeidsverhoudingen. Op de lange termijn worden ook zij getroffen die dicht bij de arbeidsmarkt staan en een lang arbeidsverleden hebben en wel zodra dit arbeidsverleden voor een loongerelateerde uitkering is opgebruikt. De door de staatssecretaris in zijn wetsvoorstel voor de nieuwe Werkloosheidswet gekozen mechanismen zijn te star om een verdere flexibilisering van de arbeidsvoorwaarden te bevorderen. Dit alles in aanmerking nemend, wijst mijn fractie dit wetsvoorstel af.

De AOV-fractie is van mening dat de wetsvoorstellen die leiden tot verdere afbraak van de sociale zekerheid elkaar het afgelopen halfjaar wel zeer snel zijn opgevolgd. De gevolgen daarvan zijn door de officiële instanties nog nauwelijks te verwerken, laat staan door de werkgevers en werknemers die er dagelijks mee om moeten gaan.

□

Staatssecretaris **Linschoten**:
Mijnheer de voorzitter! Bijna alle woordvoerders zijn ingegaan op de doelstellingen die wij als kabinet op het oog hebben met dit wetsvoorstel, variërend van het aangeven van de

Linschoten

doelstellingen, zoals wij die als kabinet hebben geformuleerd, tot hetgeen de heer Marijnissen zei: het zijn allemaal maar smoesjes waar jullie mee bezig zijn, want de eigenlijke doelstelling is de positie van mensen die mogelijkwijze recht zouden kunnen hebben op een werkloosheidsuitkering, te verslechteren. Laat ik daar volstrekt helder over zijn. Wat ons betreft zijn er twee heel heldere doelstellingen, die de achtergrond vormen van dit wetsvoorstel.

De heer **Marijnissen** (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik wil dit even corrigeren en aangeven wat ik wel en niet heb gezegd. Ik heb niet gezegd dat het de doelstelling van de staatssecretaris was om alleen maar mensen in hun portemonnee te treffen. In een interruptiedebatje met de heer Buurmeijer heb ik getracht, helder te krijgen dat het om een bezuinigingsmaatregel gaat; het is niet meer en niet minder.

Staatssecretaris **Linschoten**: Dat is toch geen smoesje? Het kan zelfs een buitengewoon serieus argument zijn.

De heer **Marijnissen** (SP): Ik heb ook niet gezegd dat dat een smoesje was. Ik heb gezegd dat het een smoesje was om te spreken over de relatie tot het arbeidsverleden en allerlei andere vage zaken.

Staatssecretaris **Linschoten**: De redenen die het kabinet voor een besparing in de sociale zekerheid aandraagt, zijn de heer Marijnissen bekend. Die hebben te maken met de betaalbaarheid van de sociale zekerheid, ook op langere termijn. Er zijn ook redenen gelegen in de ontwikkeling van de collectieve lastendruk en dus in de relatie met de werkgelegenheid. Los van deze doelstelling moet ook de doelstelling met betrekking tot de band met de arbeidsmarkt worden bekeken: de relatie die er ligt tussen het arbeidsproces aan de ene kant en de uitkering aan de andere kant, is wel degelijk een buitengewoon serieuze doelstelling van dit wetsvoorstel. Naar mijn stellige overtuiging is deze ook niet als een smoesje te kwalificeren. Zeker als gesproken wordt over werkloosheidsverzekeringen en de Werkloosheidswet, is het helemaal niet raar dat ook een dergelijke argumentatie wordt gegeven. Ik wijs de heer Marijnissen

erop dat ook in vroegere discussies, bijvoorbeeld die over de stelselwijziging sociale zekerheid, dat element op een heel nadrukkelijke wijze aan de orde is gekomen. Bovendien heeft dat element in deze Kamer een heel breed draagvlak. Er is dus sprake van twee doelstellingen: enerzijds de band met het arbeidsproces en anderzijds de noodzaak om te komen tot een betaalbare sociale zekerheid. Dit moet bijdragen aan een zodanige ontwikkeling van de collectieve lastendruk dat wij aan de centrale doelstelling van het creëren van werkgelegenheid een bijdrage kunnen leveren.

Voorzitter! De heer Buurmeijer heeft mij gevraagd, nog eens heel nadrukkelijk stil te staan bij zijn interpretatie van het wetsvoorstel. Dat wil ik graag doen. Het klopt dat er in eerste instantie sprake is van een aanscherping van de wekeneis, op de wijze die ook de heer Buurmeijer aangaf. De bestaande 26 uit 52-wekeneis wordt een 26 uit 39-wekeneis, om langs die lijn een instroombeperking te realiseren. Daarnaast wordt de 3 uit 5-eis die wij kennen in de Werkloosheidswet verscherpt tot een 4 uit 5-eis. Bovendien wordt de 4 uit 5-eis een toetredingsvoorwaarde voor het recht op uitkering. Nu is het nog een verlengingsvoorwaarde en in het bijzonder daarvan valt een nog grotere instroombeperking te verwachten, zoals opgemerkt kan worden uit de cijfers uit de schriftelijke voorbereiding.

Wie vervolgens aan de wekeneis en aan de jarenis voldoet, krijgt recht op een loongerelateerde uitkering en aansluitend op de vervolguitkering. Ik deel derhalve de interpretatie van de heer Buurmeijer op dit punt. Dit betekent dat de hoogte en de duur van de loongerelateerde uitkering niet veranderd zijn. De duur van de vervolguitkering wel: deze is met een jaar verlengd voor personen die op de eerste werkloosheidsdag jonger zijn dan 57,5 jaar. In dat opzicht is er voor een aantal mensen sprake van een verbetering van de uitkeringspositie. Ik deel dus ook die opvatting van de heer Buurmeijer: in zijn algemeenheid kan gesteld worden dat, acceptierend dat er per saldo sprake is van een belangrijke besparing, mensen met een lang arbeidsverleden er als gevolg van dit wetsvoorstel in termen van rechten

op vooruitgaan en dat mensen met een zeer kort arbeidsverleden minder rechten overhouden. Dat is ook precies, zeg ik de heer Marijnissen, de eerste doelstelling die aan het wetsvoorstel ten grondslag lag.

Voorzitter! Ik maak nog een enkele opmerking over de positie van WAO'ers die mogelijkwijze afgeschat worden. De heren Rosenmöller en Van Dijke hebben hier opmerkingen over gemaakt. Ik meen dat die positie in de bijdragen niet helemaal correct is weergegeven. WAO'ers die geheel of gedeeltelijk worden afgeschat hoeven niet aan de 4 uit 5-eis te voldoen, maar alleen aan de 26 uit 39-eis. Bovendien geldt dat inclusief de zogenaamde voorverlengingsregeling. Dat wil zeggen dat de arbeidsongeschiktheidsperiode zelf niet meetelt. De eis die gesteld wordt, heeft betrekking op de periode voorafgaand aan de eerste ziektedag. De positie van mensen die WAO'er zijn geweest en gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn, is dus gelukkig een stuk beter dan de heer Rosenmöller in zijn bijdrage voorstelde.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Er is sprake van een misverstand tussen de staatssecretaris en mij. Ik heb gezegd dat als gevolg van de aanscherping van de WAO mensen in de WW terecht komen en als gevolg van de aanscherping van de WW in de bijstand. Dat is de neerwaartse spiraal die ik zie en die houd ik staande. Het antwoord van de staatssecretaris is geen adequate reactie op het probleem dat ik signaleerde, maar op een ander probleem dat ik niet signaleerde.

Staatssecretaris **Linschoten**: De jarenis zou een probleem kunnen zijn voor mensen die arbeidsongeschikt waren. Wij stellen voor om deze categorie mensen niet te confronteren met deze eis. Wanneer men voldoet aan de wekeneis, wordt de wekeneis betrokken op de periode die voorafgaat aan de eerste ziektedag. Zij zitten dus niet in een slechtere positie dan andere mensen. Wij hebben heel nadrukkelijk rekening gehouden met de periode van arbeidsongeschiktheid. Daar heb ik op gewezen. Ik dacht dat u het verhaal hield dat eerst de WAO wordt beperkt door het Schattingsbesluit, vervolgens komt men in de WW en dan wordt de positie daar

Linschoten

ook nog verslechterd. Wij hebben juist heel sterk rekening gehouden met de situatie waarin veel WAO'ers wat dit betreft verkeren.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Het zijn niet dezelfde mensen die de gang maken van WAO, naar WW, naar bijstand. Misschien is het probleem waar u antwoord op geeft, elders in de Kamer aan de orde gesteld, dat weet ik niet, maar niet door mij. Ik heb er aandacht voor gevraagd dat mensen door de aanscherping van de WAO in de WW terechtkomen en dat door de aanscherping van de WW mensen in de bijstand terechtkomen. Ik ben doodsbenauwd dat er over een paar jaar een discussie ontstaat met u en in de Kamer over het volume-probleem in de bijstand, dat dan ineens opdoemt. Dat wordt dan mede veroorzaakt door de beperking van de toetreding tot de WW en het fors snijden in de WAO. Dat probleem hebben wij mede zelf veroorzaakt.

Staatssecretaris **Linschoten**: Ik wijs erop dat de positie van WAO'ers in dit kader beter is. Bij anderen stellen wij de gecombineerde jaren- en wekeneis als voorwaarde, maar de jarenis geldt niet voor WAO'ers. Bij de wekeneis kijken wij naar de periode die voorafgaat aan de periode van arbeidsongeschiktheid. Bij de toetredingsvoorwaarden voor de WW is de positie van WAO'ers dus beter dan die van andere werknemers.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Dat zegt u nu al drie keer. Dat vind ik prima. Het zal ongetwijfeld een antwoord zijn op een vraag van een van de collega's, maar misschien is het goed om in de loop van uw betoog nog te reageren op het probleem dat ik u voorhoud. Dat wordt niet morgen manifest, maar mogelijk erover een paar jaar. Het zou goed zijn om daar rekening mee te houden in onze overwegingen, nu wij nog kunnen beslissen over een wetsvoorstel van de regering.

Staatssecretaris **Linschoten**: Ik ben het niet met u eens dat de spiraal die u ons voorschildert, zich zou voordoen als gevolg van een aanpassing in het beleid. Een van de doelstellingen van het beleid is om er met dit soort aanpassingen voor

te zorgen dat wij de komende jaren over meer banen beschikken. Volumebeleid in de sociale zekerheid betekent niet dat mensen van de ene regeling naar de andere worden gestuurd. Mensen worden vanuit de sociale zekerheid en vanuit inactiviteit gebracht in een positie waarin zij economisch actief kunnen zijn. Dat is de kern van het beleid dat wij voeren. Dat is ook een van de achterliggende gedachten van het kabinetsbeleid.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Bij de wijziging van de WAO is de kern van het beleid tot nu toe in ieder geval mislukt. Daarbij is onomwonden vast komen te staan, dat een groot deel van de mensen geen WAO-uitkering meer krijgt bij de herkeuring en dat een even zo groot deel niet in aanmerking komt voor een plekje op de arbeidsmarkt, maar eerder in aanmerking komt voor een plekje in de WW. Zwart/wit gesteld, betekent dit dat er als gevolg van de wijziging van de WAO zeer veel mensen niet via reïntegratiemaatregelen een kans krijgen op de arbeidsmarkt, maar dat zij inderdaad naar de WW gaan. Het is dus ordinair verhangen van het bordje.

Staatssecretaris **Linschoten**: Voorzitter! Ik houd dat toch een stukje van mij af en ik zal de heer Rosenmöller uitleggen waarom. Ik vind dat er op dit punt juist een zeer offensief beleid mag worden verwacht van het kabinet. Als wij aan het eind van het hele verhaal tot de conclusie zouden komen dat mensen vanuit de WAO alleen maar in de WW zijn gekomen, en als wij er dan niet in geslaagd zouden zijn om er door aanscherping van het beleid en het inzetten op volumebeleid voor te zorgen dat die mensen uiteindelijk weer in een baan terechtkomen, dan heeft de heer Rosenmöller gelijk. Hij zal mij niet euvel duiden dat ik ervoor pleit om het beleid een kans te geven. Wij zijn nog maar 100 dagen bezig. Per 1 januari zullen er belangrijke wijzigingen van kracht worden, zoals de nieuwe Organisatiewet sociale verzekeringen, waarin aanpassingen zijn aangebracht. Wij willen juist voor deze categorie volumebeleid voeren en ruimte vrijmaken om gedeeltelijk arbeidsongeschikten en mensen die voor een gedeelte in de WW terecht zijn gekomen, te begeleiden naar de

arbeidsmarkt. Als wij volgende week de begroting van Sociale Zaken behandelen, zal ik dolgraag uitvoeriger op dit thema ingaan. Ik zou het met de heer Rosenmöller eens zijn dat, indien het gevolg slechts zou zijn dat wij mensen van de WAO naar de WW zouden brengen, wij geen snars zouden zijn opgeschoten. Het gaat er juist om, mensen in een positie van economische inactiviteit de kans te geven om weer economisch actief te worden zodat zij zelfstandig in staat zijn, een inkomen te verdienen. Als wij dat voor elkaar krijgen, is het beleid succesvol.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Alle cijfers die wij op dit moment krijgen zijn weliswaar niet officieel maar ze leiden wel tot de conclusie dat het beleid dat erop is gericht om arbeidsongeschikten te laten reïntegreren, mislukt en dat die mensen voor het grootste gedeelte in de WW terechtkomen. U bent 100 dagen staatssecretaris maar al langer dan 100 dagen wordt er met betrekking tot de WAO een beleid gevoerd dat leidt tot het verhangen van bordjes, van "voormalig WAO'er" naar "WW'er". Dat mag iedereen hier die zich daarvoor politiek verantwoordelijk weet, zich aantrekken. Daartoe behoort u ook, zij het dat u toen een andere rol speelde.

Staatssecretaris **Linschoten**: U zult zich herinneren dat ik als kamerlid tegen het desbetreffende wetsvoorstel heb gestemd maar daar zal ik mij nu niet op beroepen. Wel houd ik u voor dat dit kabinet juist ten aanzien hiervan van oordeel is dat er een zeer offensief beleid moet worden gevoerd. Het volumebeleid betekent voor het huidige kabinet niet dat mensen van de ene werknemersverzekering in de andere worden gebracht. Er moet voor worden gezorgd dat mensen uit de uitkeringssituatie in de richting van economische activiteit worden geleid. Dat is de kern van het beleid. Dat zal moeten lukken. Alleen dan is het beleid echt succesvol geweest.

Voorzitter! Ik was bezig met de interpretatie van de wijzigingen en één categorie had ik nog niet genoemd. Personen die niet aan de 4 uit 5-eis voldoen maar wel aan de wekeneis, krijgen een kortdurende uitkering. Dat is een uitkering van 70% van het minimumloon waarbij

Linschoten

een aanvulling via de Toeslagenwet mogelijk is.

Verschiede sprekers hebben stilgestaan bij het Besluit verlaagde wekeneis Werkloosheidswet. Dat besluit blijft inderdaad bestaan. De referteperiode zal net als bij de algemene wekeneis worden verkort. Dat wil zeggen dat de bestaande 20, 16 of 13 uit 52 weken-eis wordt veranderd in een 20, 16 of 13 uit 39 weken-eis.

Mevrouw **Bijleveld-Schouten** (CDA): Bij de behandeling van de vorige wetsvoorstellen werd ons toegezegd dat voor bepaalde sectoren, waaronder de kunstensector, een evaluatieperiode van een jaar of iets dergelijks zou worden aangehouden om na te gaan hoe het met die wetsvoorstellen zou uitpakken. Komt de staatssecretaris die toezegging na?

Staatssecretaris **Linschoten**: Op de specifieke positie van musici waarover u vragen heeft gesteld, kom ik nog terug.

Mevrouw **Bijleveld-Schouten** (CDA): Ik bedoel mijn opmerking in algemene zin. Er zou voor deze sectoren sowieso nog eens naar het Besluit verlaagde wekeneis worden gekeken, geheel afgezien van de kwestie van de ambulante musici.

Staatssecretaris **Linschoten**: Voorzitter! Kijkend naar de wijze waarop dit besluit in elkaar zit en naar de groepen die daarbij een rol spelen, ben ik van oordeel dat er op dit moment geen aanleiding is om daarin verandering aan te brengen.

Voorzitter! Vervolgens ga ik in op de gevolgen voor de flexibele arbeidsrelaties. Daarover kan men een zeer ingewikkelde discussie voeren aan de hand van de meest bizarre casuïstiek. De wijzigingen die wij doorvoeren, brengen echter geen significante veranderingen voor deze arbeidsrelaties met zich mee. Immers, de systematiek als zodanig wijkt niet sterk af van de systematiek die wij tot nu toe hebben gehanteerd. Bovendien dient men zich te realiseren dat een week in het kader van de wekeneis al telt als in de desbetreffende week maar één dag is gewerkt. Kijken wij naar de 4 uit 5-eis, dan blijkt dat daaraan al is voldaan wanneer in de referteperiode van vijf kalenderjaren in ten minste vier kalenderjaren over ten

minste 52 dagen per jaar loon is ontvangen. Met andere woorden: de eisen die wij in dit wetsvoorstel hanteren, zijn zodanig vormgegeven dat ook deeltijdwerkers en werknemers met flexibele contracten zich op een heel behoorlijke manier kunnen kwalificeren voor het opbouwen van rechten. Ik ben dus niet bang dat wij tegen de achtergrond van de bevordering van flexibilisering op de arbeidsmarkt, met dit wetsvoorstel de klok terugdraaien.

Een aantal sprekers heeft aandacht gevraagd voor het begrip passende arbeid. Met het regeerakkoord wordt een beleid aangekondigd, dat gericht is op meer activering: een aanscherping van het begrip "passende arbeid", verbetering van de uitvoering en verbetering van de sanctietoepassing. Ik kan de Kamer meedelen, dat zeer recent het eindrapport is afgerond van het evaluatieonderzoek naar de richtlijn passende arbeid. Dat is een onderzoek dat door ons departement is uitgevoerd op verzoek van de Kamer en ik zal zeer binnenkort de resultaten van het onderzoek en het rapport met de beleidsconclusies van het kabinet doen toekomen aan de Kamer. Het kabinet is voornemens om naar aanleiding daarvan voorstellen te doen in de algemene maatregel van bestuur, waarin nadere regels worden gesteld met betrekking tot dat begrip "passende arbeid". Een aantal woordvoerders heeft daarop gewezen: het zal met name consequenties hebben voor schoolverlaters en voor de academici. Ik ben daar ook in de schriftelijke voorbereiding op ingegaan. Als ik dat rapport met de beleidsconclusies van het kabinet en de concrete voorstellen aan de Kamer heb voorgelegd, zal ik graag de discussie met de Kamer voortzetten.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! De discussie voortzetten, lijkt mij prima maar het begin van de discussie hier nu voeren aan de hand van een wijziging van de wet lijkt mij toch logisch en zinvol. Ik heb er uitgebreid bij stil gestaan. Hoe kijkt de staatssecretaris nu aan tegen het element van verruiming van het begrip "passende arbeid" in relatie tot de verdringing die dat met zich brengt en de problematiek aan de onderkant van de arbeidsmarkt, die wij daarmee voor onszelf vergroten?

Staatssecretaris **Linschoten**: Ik

realiseer mij, dat je als gevolg van een aanscherping van het begrip "passende arbeid" onvermijdelijk aanloopt tegen verdringing. Dat kan niet anders; dat is de consequentie van een dergelijke insteek. Dat neemt echter niet weg, dat naarmate de band met het arbeidsverleden, met de vorige baan, met het verdiende loon steeds verder weg ligt er naar mijn mening steeds minder reden is om uit te gaan van de bescherming van het begrip "passende arbeid". Bovendien geldt meer in het bijzonder voor schoolverlaters, dat die band er nog niet geweest is en je zeer moet afvragen hoe lang je de "beschermende werking" van het begrip "passende arbeid" als een soort belemmering moet laten werken om mensen zo snel mogelijk weer aan de slag te krijgen. Hetzelfde geldt voor de positie van de academici: het is mijn opvatting, dat ook academici en zeker net afgestudeerde academici banen op HBO-niveau absoluut niet als niet passend zouden mogen zien. Met andere woorden: er is alle aanleiding om met elkaar nog eens goed de criteria van het begrip "passende arbeid" tegen het licht te houden, de algemene maatregel van bestuur waarin regels zijn gesteld goed te bekijken en aan de hand van het onderzoek en de resultaten daarvan – waar de Kamer om heeft gevraagd – van het kabinet nog eens de beleidsconclusies te horen, om te bezien of wij tot een aantal wezenlijke aanpassingen kunnen komen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Zolang vraag en aanbod op de arbeidsmarkt niet met elkaar in overeenstemming zijn, gaat het dus in essentie om de vraag wat je erger vindt: een schoolverlater zonder werk of een ongeschoolde allochtoon.

Staatssecretaris **Linschoten**: Neen, dat is helemaal niet de vraag die aan de orde is. De vraag die aan de orde is, is hoe nuttig het is het begrip "passende arbeid" bescherming te laten bieden als je primaire doelstelling toch is om mensen niet thuis te laten zitten maar ze aan de slag te krijgen. Bovendien vind ik dat die vraag relatief weinig van doen heeft met de vraag of vraag en aanbod op de arbeidsmarkt met elkaar in overeenstemming zijn. De heer Rosenmöller weet, dat wij zelfs op de slechtste momenten van het functioneren van onze arbeidsmarkt

in Nederland nog zo'n miljoen wisselingen op de arbeidsmarkt hebben. Er is geen enkele reden om aan te nemen, dat die doorstroming op de arbeidsmarkt niet evenzeer meegewogen moet worden bij deze discussie. Met andere woorden: ik vind het niet mijn positie om te zeggen dat wij op dit moment meer mensen hebben die zoeken naar een baan dan dat wij vacatures beschikbaar hebben en dat wij daarom op dit dossier maar verder niets doen. Neen, ik zou nu juist graag aan de hand van het onderzoek en de beleidsconclusies van het kabinet de discussie met de Kamer aangaan om te bezien op welke wijze wij het begrip "passende arbeid" op een zodanige manier kunnen aanpassen, dat het meer dan op dit moment een bijdrage levert aan het activeren van mensen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Hoe meer u erop doorgaat hoe meer ik het met u oneens ben. Ik ga de discussie graag aan. Alleen vinden de wisselingen op de arbeidsmarkt aan de onderkant het minste plaats, is de mobiliteit aan de onderkant van de arbeidsmarkt het geringst. Als je daarvoor het begrip "passende arbeid" verruimt, bijvoorbeeld dat schoolverlaters ook dat laag-gechoold werk kunnen accepteren, verminder je nog meer de mobiliteit aan de onderkant en wordt de harde kern van langdurig werklozen een moeilijker oplosbaar probleem. De discussie wordt voortgezet.

Staatssecretaris **Linschoten**: Maar u weet dat het kabinetsbeleid niet alleen maar bestaat uit het aanpassen van het begrip "passende arbeid". In het totale kabinetsbeleid hebben wij, ook in financiële zin, enorm veel ruimte vrijgemaakt om juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt extra werkgelegenheid te genereren. De heer Rosenmöller weet ook, dat wij bij de invulling van de lastenverlichting voor 1995 en voor de jaren daarna met name het accent zullen leggen op de onderkant van de arbeidsmarkt. U kent die afspraken uit het regeerakkoord. Het zou te geïsoleerd zijn om te praten over aanpassing van het begrip "passende arbeid", als niet vervolgens werd aangegeven dat juist ook op dat segment van de arbeidsmarkt de bedoeling van het beleid is, om extra banen te genereren, en dat daar ook ruimte

voor is vrijgemaakt. Ik heb overigens begrepen dat in ieder geval dat onderdeel van het beleid ook de steun van GroenLinks heeft.

Dan hebben bijna alle woordvoerders opmerkingen gemaakt of vragen gesteld over het sanctiebeleid, dat oorspronkelijk in het wetsvoorstel zat, en over het advies van de Raad van State om dat onderdeel van het wetsvoorstel niet in deze wet te regelen, maar in het wetsvoorstel Boeten, maatregelen en terug- en invordering sociale zekerheid.

Op dat punt heb ik inderdaad het wetsvoorstel aangepast. De belangrijkste reden daarvan is niet dat het kabinet van mening is dat de inhoudelijke voorstellen op het punt van een sanctiebeleid zouden moeten worden verlaten. Die voorstellen uit het regeerakkoord worden nog steeds door het kabinet onderschreven. Maar de argumentatie van de Raad van State dat die zaak beter integraal in het wetsvoorstel inzake boetes kan worden bekeken, heeft ons aangesproken. Dat betekent dat wij bij nota van wijziging in dat wetsvoorstel dezelfde voorstellen zullen doen. Die zullen overigens wederom de Raad van State moeten passeren. Maar daarna zal ik ze graag hier in de Kamer verdedigen.

In de richting van mevrouw Van der Stoel zeg ik overigens dat dit niet zal leiden tot besparingsverlies. Want ook in het oorspronkelijke voorstel was de invoering van die maatregelen van het wetsvoorstel gesteld op 1 januari 1996. Het is mijn voornemen om dat wetsvoorstel, inclusief de voorstellen die daar nu bij nota van wijziging in worden gebracht, op datzelfde moment van kracht te laten worden.

Dan een enkele reactie op de opmerkingen die gemaakt zijn over de financiële gevolgen van het wetsvoorstel. De heer Buurmeijer heeft gevraagd of er wellicht sprake is van een overbesparing. Een aantal andere woordvoerders hebben opmerkingen gemaakt over de kwaliteit van de berekeningen die op dit punt gemaakt zijn.

Allereerst houd ik de verschillende woordvoerders voor dat het maken van berekeningen, juist op het punt van de Werkloosheidswet, een buitengewoon complexe materie is, omdat diverse maatregelen in verschillende richtingen aan de orde zijn. De effecten gaan niet alleen in de richting van de WW, maar ook in

de richting van de Toeslagenwet, de IOAW en de Algemene bijstandswet. Bovendien houd ik de Kamer voor dat er sprake is van tijdgebonden materiaal. Want zowel het volume van de WW als de opbouw van de WW-populatie naar achtergrondkenmerken, is in de loop van de tijd niet stabiel. Dat maakt het heel erg moeilijk om met dat materiaal te rekenen. Bovendien is de informatieverzameling niet perfect. De reguliere, statistische informatie laat alleen de huidige systematiek zien. Met aanvullend statistisch materiaal en aanvullend onderzoek is getracht de kwaliteit van de berekeningen op dat punt wel degelijk te verbeteren.

Bovendien is het in dit dossier onvermijdelijk geweest om met een aantal veronderstellingen te werken.

Er zijn opmerkingen gemaakt over de instabiliteit en de tijdgebondenheid van de uitkomsten. Sinds het moment dat het wetsvoorstel is ingediend bij de Raad van State, hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan, die in dit verband ook relevant zijn. Op verzoek van het departement heeft de Federatie van bedrijfsverenigingen nieuwe informatie aangeleverd, voornamelijk gebaseerd op een actualisatie naar 1994 van de bestandsopbouw van de WW-populatie. De sterke toename van de WW-populatie ten opzichte van 1991 blijkt voor de ouderen groter te zijn geweest dan voor de jongeren. Hierdoor zijn de effecten van het WW-pakket iets lager dan geraamd. Ten opzichte van de huidige raming moet het volume van de WW in 1994 opwaarts worden bijgesteld. Ondanks de gunstige conjuncturele ontwikkeling stijgt, in tegenstelling tot de verwachtingen, de werkloosheid nog steeds. Hierdoor zijn de effecten van het WW-pakket iets hoger dan geraamd.

Uit een herberekening van de financiële effecten van het wetsvoorstel op basis van die voornoemde nieuwe gegevens blijkt dat de nieuwe raming per saldo slechts marginaal zou afwijken van de raming die wij hebben gemaakt ten tijde van het opstellen van het wetsvoorstel dat naar de Raad van State is gegaan. Derhalve zijn de ramingen die wij gepresenteerd hebben, ook niet aangepast. Exact komt het meest recente cijfermateriaal hier op neer, dat een herberekening van de effecten van het WW-pakket op grond van de laatste

berekeningen van de Federatie van bedrijfsverenigingen leidt tot een lagere opbrengst van circa 40 mln. à 50 mln. Het hogere WW-volume, ten opzichte van de stand van de Sociale nota 1995, leidt tot een extra opbrengst van 30 mln. à 40 mln. Het saldo-effect is derhalve een lagere opbrengst van om en nabij de 10 mln. Dat is te weinig, zeker gegeven de onzekerheidsmarges die hierbij een rol spelen, om het gepresenteerde cijfermateriaal aan te passen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! Kan de staatssecretaris dat in de totalen uitdrukken? Dan hebben wij vergelijkbare gegevens. Ik herhaal: in maart 1994 ging het om 320 mln. In het regeerakkoord wordt gesproken van 235 mln. Bij elkaar opgeteld, gaat het om 555 mln. Gelet op dit bedrag kwam ik op basis van nieuwe gegevens voor de jaren 1996, 1997, 1998 en 1999 steeds uit op een overbesparing. Ik heb de getallen al genoemd. Hoe verhoudt wat de staatssecretaris zojuist heeft gezegd zich tot de cijferreeks die op basis van die 555 mln. kan ontstaan? De staatssecretaris zegt: 40 mln. à 50 mln. lager. Is dat dan ten opzichte van de 555 mln.?

Staatssecretaris **Linschoten**: Het zijn cijfers ten opzichte van de cijfers die zijn gepresenteerd bij dit wetsvoorstel. Beide effecten doen zich daarbij voor. Allereerst is er de herberekening op basis van het laatste materiaal van de Federatie van bedrijfsverenigingen. De conclusie zou daarbij moeten zijn dat er een lagere opbrengst zal zijn van 40 mln. à 50 mln. Daarnaast is er het tegenovergestelde effect van het hogere WW-volume, neerkomend op een extra opbrengst van 30 mln. tot 40 mln. Ook hier is sprake van een vrij ruime onzekerheidsmarge met een saldo-effect van om en nabij de 10 mln., dus ten opzichte van het bij dit wetsvoorstel gepresenteerde cijfermateriaal.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! De staatssecretaris spreekt over het hogere WW-volume. Is dat het volume dat in de berekeningen was gehanteerd, dus als de wet niet was gewijzigd?

Staatssecretaris **Linschoten**: Neen. Het is een hoger WW-volume ten opzichte van de stand die wij ten

tijde van de Sociale nota 1995 hebben gemeld. Dat was het meetmoment.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): En wat dan? U zegt dat u er 30 mln. à 40 mln. voordeel aan heeft. Dat is dan als gevolg van de nieuwe wetgeving.

Staatssecretaris **Linschoten**: Ja.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Het bedrag wordt hoger, doordat het volume is gestegen en er een verscherping van de eisen is gekomen.

Staatssecretaris **Linschoten**: Ja. Maar u moet de twee effecten die ik eerder noemde naast elkaar zien. Dat levert een saldo op. Dat heeft mij tot de conclusie gebracht dat het om een marginale aanpassing van het cijfermateriaal zou gaan. Gegeven de onzekerheidsmarges bij het berekenen van dit soort cijfers zag ik eigenlijk geen aanleiding om een aanpassing aan te brengen.

Voorzitter! Een aantal woordvoerders is ingegaan op het overgangsrecht. De vraag is gesteld of rechten kunnen herleven als mensen, voordat zij hun rechten hebben opgesoupeerd, het werk wederom hervatten. Het antwoord op die vraag is: ja. In principe wordt de situatie bevroren. Deze kan ontdooid worden, indien men na een periode van werkherhating wederom in een situatie van werkloosheid terechtkomt. Wat wel gebeurt, is dat regels worden aangescherpt met betrekking tot de zeer kleine hoeveelheid arbeidsuren. Daarmee wordt voorkomen dat in marginale situaties twee uitkeringsrechten ontstaan. Die aanpassing wordt wel voorgesteld. Maar op zich kunnen rechten herleven. In feite is er sprake van een bevroren situatie.

De heer Buurmeijer heeft een opmerking gemaakt over de positie bij faillissement. Hij heeft gevraagd of het niet raar is dat op dit punt niet aan een maximum wordt gedacht. Immers, in de rest van de Werkloosheidswet kennen wij wel een maximum. Ik houd de heer Buurmeijer voor dat de positie bij faillissement een wezensvreemd element is in de Werkloosheidswet. Het is eigenlijk niet iets wat je in de wet geregeld zou willen hebben. Het is gewoon het overnemen van een loonverplichting. Juist tegen die achtergrond zou het heel raar zijn

om het maximum te hanteren dat wij elders in de Werkloosheidswet kennen. Dat zou een wezensvreemd element zijn tegen de achtergrond van het instrument dat wij op het oog hebben. Ik houd de heer Buurmeijer voor dat het niet logisch is. Mocht het zijn bedoeling zijn om toch te willen nagaan of wij in dit kader nog additionele besparingen zouden kunnen realiseren, dan moet ik hem teleurstellen. Zelfs als je dezelfde maxima zou hanteren die wij elders in de Werkloosheidswet kennen, dan zou de totale besparing maximaal slechts 5 mln. per jaar zijn. Dat zet in financiële termen in ieder geval onvoldoende zoden aan de dijk. Belangrijker is het principiële argument, namelijk dat dit punt een wezensvreemd element van de Werkloosheidswet is en dat het een heel ander instrument is dan wij op het oog hebben. In het geval van faillissement de loonverplichting overnemen: dat is op de aangegeven manier geregeld. Ik geef er niet de voorkeur aan het maximum dat wij kennen uit de Werkloosheidswet hier ook in te voeren.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Voorzitter! Ik kan nu niet direct nagaan of de besparing 5 mln. zou bedragen. Wij hebben weleens grotere bedragen horen noemen, maar ik laat dit punt nu verder onbesproken. De uitleg die de staatssecretaris verder geeft, deel ik. Het gaat hier om een wezensvreemd element in de WW. Als die WW echter ter discussie staat en als wij moeten nagaan waar elementen te vinden zouden zijn om ergere dingen te voorkomen, zou dit punt aan de orde kunnen komen. In dit licht heb ik dit onderwerp aan de orde gesteld. Misschien zegt de staatssecretaris dat er andere, min of meer economische redenen zijn om op dit punt iets te doen en dat in het geval van faillissement mogelijk weer iets nieuws kan ontstaan. Dan hebben wij te maken met economische aspecten. Het is dan wel de vraag of dit punt binnen deze wettelijke systematiek zou moeten worden geregeld.

Staatssecretaris **Linschoten**: Men zou zich terecht kunnen afvragen: moet je dit probleem in de Werkloosheidswet oplossen of moeten we er een specifieke regeling voor treffen? Er is voor oplossing in de Werkloosheidswet gekozen,

ondanks het feit dat het in het kader van die wet om een wezensvreemd element gaat. Toch wil ik met nadruk zeggen dat het hierbij om twee verschillende zaken gaat en dat er in financiële termen niet erg veel aan besparing is te verwachten.

Voorzitter! Een aantal woordvoerders heeft in verband met het gestelde in dit wetsvoorstel een opmerking gemaakt over de positie van vrouwen. Tot mijn verbazing kan ik u zeggen dat op grond van de voorstellen die wij doen, de positie van de vrouwen helemaal niet als slecht moet worden gekwalificeerd. Door de aanscherping van de wekeneis worden naar verwachting 1,3% van de vrouwelijke aanvragers en 1,1% van de mannelijke aanvragers getroffen. Daarbij gaat het dus om een marginaal verschil. Door de aanscherping van de 3 uit 5-eis tot een 4 uit 5-eis en het stellen van deze eis als toetredingsvoorwaarde en niet als een verlengingsvoorwaarde, worden naar verwachting iets meer mannelijke dan vrouwelijke aanvragers getroffen. Het verschil bedraagt ongeveer 5%. Een met cijfers onderbouwde verklaring voor dit merkwaardige resultaat van de FBV-onderzoeken is op dit moment niet te geven. Bovendien wil ik de Kamer erop wijzen, dat vrouwen het meest profiteren van de verlenging van de vervolgitkeringsduur. Met andere woorden: ook als wij kijken naar de positie van vrouwen is het beeld bevredigend.

Voorzitter! De heer Buurmeijer en anderen hebben de vraag aan de orde gesteld of de periode van scholing niet ook een rol zou kunnen spelen in het kader van de eisen die wij stellen. De leden die hierover hebben gesproken, wil ik voorhouden dat juist als je kiest voor de relatie met de arbeidsmarkt en het benadrukken van dat gegeven, het niet voor de hand ligt om de periode van scholing mee te laten tellen. Wij hebben er juist voor gekozen om het hebben van een baan, het hebben van een inkomen, als belangrijk criterium te laten gelden. Ik zou het een oneigenlijke uitbreiding vinden, als je ook perioden van scholing een rol zou laten spelen voor het beantwoorden van de vraag of aan de toetsingseisen is voldaan.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Voorzitter! Dat is misschien niet zo onlogisch als het gaat om scholing met behoud van uitkering waarbij

toestemming is gegeven om die scholing te gaan volgen en om dus het perspectief op de arbeidsmarkt te gaan verbeteren.

Staatssecretaris **Linschoten**: U moet zich goed realiseren dat de uitkering op basis van de Werkloosheidswet een loondervingsuitkering is. Het feit dat men loon heeft genoten, vormt een belangrijk element bij de aanpassingen die wij realiseren. Van loonderving is natuurlijk geen sprake als men na een scholingsperiode werkloos wordt.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Ook ingevolge de loondervings- en werknemersverzekering bestaat de mogelijkheid om met behoud van de loondervingsuitkering scholing te gaan volgen. In dat opzicht zou deze mogelijk niet een uitbijter in het systeem zijn.

Staatssecretaris **Linschoten**: Dat hoort u mij ook niet zeggen. Gelet echter op de keus die wij systematisch hebben gemaakt, ligt het niet voor de hand in dit kader perioden van scholing te laten gelden.

Mevrouw **Bijleveld-Schouten** (CDA): Voorzitter! Ik heb het punt omscholing aan de orde gesteld. Juist als men van werksituatie wil veranderen kan het nodig zijn om te scholen. Vindt de staatssecretaris dat niet een kenmerkend verschil, gelet op wat hij nu zegt?

Staatssecretaris **Linschoten**: Neen, dat vind ik geen kenmerkend verschil. Het gaat erom welke perioden je telt om te bekijken of je in de referentieperiode recht op een WW-uitkering hebt opgebouwd. Gegeven de systematiek van de wet en de keuze die wij in dat kader hebben gemaakt, ligt het niet voor de hand om perioden mee te tellen waarin je iets anders gedaan hebt dan werken en dus inkomsten uit arbeid hebt gekregen.

Voorzitter! Ik moet nog een opmerking maken over de vervolgitkering naar aanleiding van de opmerkingen van de heer Van Middelkoop. Hij heeft gelijk dat het verlengen van een vervolgitkering een stapje verder is in het proces van individualisering. Het huidige kabinet heeft daar nadrukkelijk minder problemen mee dan de heer Van Middelkoop. Ik vind dat een pluspunt. Er is al ten tijde van de

stelselwijziging sociale zekerheid aangegeven dat er verschillende stapjes in de richting van verdergaande individualisering zouden kunnen worden gezet. Ik beschouw het als een voordeel dat zeker mensen met een lang arbeidsverleden, langer dan op dit moment te maken zullen krijgen met een uitkeringsinkomen dat niet getoetst wordt aan bijvoorbeeld het inkomen van een eventueel aanwezige partner. Dat betekent dat ik zijn conclusie dan ook niet deel dat ik de financiële ruimte die hiermee gemoeid is liever besteed zou hebben aan bijvoorbeeld een lagere leeftijd in het kader van de IOAW. Ik moet de heer Van Middelkoop voorhouden dat met name de mensen die gebruik maken van dat type uitkeringen al een bevoorrechte positie hebben ten opzichte van de rest van de uitkeringsgerechtigden. Moet je die positie nog verder verbeteren of kunnen wij ruimte vrijmaken om een stapje verder te zetten op het pad van individualisering? Het is nadrukkelijk mijn wens geweest om die andere keuze te maken.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Voorzitter! Ik noem dat geen bevoorrechte positie. Waaruit bestaat die bevoorrechtting als je geen last hebt van een vermogenstoets? Is het een bevoorrechte positie als je je huis niet hoeft op te eten?

Staatssecretaris **Linschoten**: Neen, maar op het moment dat je anders dan mensen die zich niet kwalificeren voor dat type uitkeringen langer een uitkering krijgt die minder getoetst wordt, heb je een bevoorrechte positie. Voldoe je niet aan de voorwaarden om te kunnen toetreden tot de IOAW, dan kom je in de bijstand terecht en word je full swing geconfronteerd met de inkomens- en de vermogenstoets. Dat is een belangrijk verschil in positie. Dat is overigens ook de reden waarom bij de stelselwijziging die keuze is gemaakt, met name om mensen die ouder zijn en een langer arbeidsverleden hebben inderdaad in een gunstigere positie te brengen dan mensen die jonger zijn en een korter arbeidsverleden hebben. Dat is een bewuste keuze geweest. Die zou ik ook willen verdedigen. Moet je de beschikbare financiële ruimte gebruiken om die positie nog verder te verbeteren door de leeftijdsgrens

te verlagen of wil je op het punt van de individualisering een verdere stap zetten? In die afweging heeft het kabinet nadrukkelijk zijn keuze gemaakt.

Mevrouw Bijleveld heeft gevraagd of wij bij de discussie over de toekomst van de sociale zekerheid ook de discussie op het punt van de flexibilisering en dergelijke willen voortzetten. Ik wil dat graag in overweging nemen. Wellicht kunnen wij volgende week bij de behandeling van de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid met elkaar stilstaan bij de vraag: wat moet er eigenlijk zo meteen bij de discussie over de toekomst van het stelsel van sociale zekerheid aan de orde komen? Ik kan mij daar een aantal thema's bij voorstellen, die lang niet allemaal nieuw zijn. Het thema flexibilisering, dat te maken heeft met een aantal van de dossiers die in dit kader aan de orde zijn, is zeker belangrijk. Het is heel verstandig om er even bij stil te staan of wij dat thema niet juist in die discussie zouden moeten meenemen.

De heer Rosenmöller zegt: als gevolg van die extra uitkering die er komt maak je het hele systeem van de WW ingewikkelder. Ik moet eerlijk zeggen dat ik dat een karikatuur vind. Ik kan mij ook niet voorstellen dat, als ik op dit moment zou voorstellen om die extra uitkering uit het wetsvoorstel te schrappen, daarvoor de handen van de heer Rosenmöller op elkaar zou krijgen. Zeker gezien de wijze waarop dat is ingevuld in het wetsvoorstel zelf, zou ik willen voorhouden dat een heleboel elementen in de huidige Werkloosheidswet zeer gecompliceerd zijn en dat de introductie van de kortdurende uitkering deze complexiteit niet veel doet toemenen. Ik vind dat dan ook een wat overdreven manier van kijken naar aanpassingen van wetgeving. Er zijn waarachtig wel betere voorbeelden te bedenken.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Het verbaast mij werkelijk hooglijk dat de staatssecretaris nu van iets een karikatuur maakt waar hij het in de schriftelijke behandeling mee eens was. Ik noteer het maar even.

Staatssecretaris **Linschoten**: Neen, ik vond de manier waarop u het

bracht wat overtrokken. Ik wilde daar in ieder geval melding van maken.

De heer Van der Vlies maakte melding van de wijze waarop de uitvoeringsorganisaties, met name het GAK, hadden gereageerd op de voorstellen. Hij formuleerde het zo dat het GAK het niet zo erg zag zitten op het punt van de uitvoering van deze aanpassingen. Laat ik daar dit over zeggen. Het is van het begin af aan mijn bedoeling geweest dat de wijzigingen die wij hier voorstellen, op een ordentelijke manier worden ingevoerd. De uitvoeringsorganen moeten dus ook de gelegenheid hebben om de wijzigingen zonder ongelukken uit te gaan voeren. In een heel vroegtijdig stadium heb ik op dat punt signalen gekregen van de uitvoeringsorganisatie. Het GAK gaf met name het signaal dat wij er rekening mee moesten houden dat het na de indiening van het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer zo'n vier maanden nodig zou hebben om de zaak op een ordentelijke manier te kunnen uitvoeren. Ik moet zeggen dat ik dat een heel redelijke argumentatie vond. Dat betekent dan ook dat het naar alle waarschijnlijkheid niet lukt om het wetsvoorstel al per 1 januari a.s. van kracht te laten worden. De leden hebben daar allen kennis van genomen. Het voornemen is nu, juist met het oog op een zorgvuldige invoering van de wetgeving, om dat per 1 maart volgend jaar te laten geschieden. Ik hoop dat het dan op een ordentelijke manier kan gebeuren en dat wij dan niet te maken krijgen met te haastige invoering van nieuwe wetgeving.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Het leek er even op dat de staatssecretaris mij bestraffend zou gaan toespreken. Ik heb inderdaad geconstateerd dat het GAK problemen voorzag, maar ik heb ook gezegd dat dit vuiltje was weggevoerd door de nadere besluitvorming over de ingangsdatum. Dat lijkt mij aan te sluiten bij wat u zegt.

Staatssecretaris **Linschoten**: Het was geenszins mijn bedoeling om u bestraffend toe te spreken. De opmerking die u hebt gemaakt, gaf mij juist de gelegenheid om aan te geven dat wij zorgvuldig rekening hebben gehouden met de signalen van de uitvoeringspraktijk. Men zei: als je dat per 1 januari wilt, houd er dan rekening mee dat je risico's loopt. Daar hebben wij niet alleen

kennis van genomen, maar daar hebben wij ook in die zin op gereageerd dat er ruimte is gecreëerd om die zorgvuldige uitvoering volledig tot haar recht te laten komen.

Voorzitter! Een aantal woordvoerders, met name mevrouw Bijleveld, hebben gesproken over de positie van musici en artiesten die werkzaam zijn in een onregelmatig arbeidspatroon. Zij hebben gevraagd of de betrokkenen als gevolg van deze wetgeving niet in een veel moeilijker positie terecht komen. Ik wil ook mevrouw Bijleveld erop wijzen dat men zich hier al kwalificeert op grond van de verlaagde wekennis, indien met ten minste 16 van de 39 weken arbeid heeft verricht. Kijkend naar deze categorieën, is dat toch bepaald geen slechte positie. Dat betekent dat men er met zo'n 16 optredens al is, als het gaat om het kwalificeren voor het recht op WW. Ik wil mevrouw Bijleveld voorhouden dat je, als je zelfs daaraan niet voldoet, je moet afvragen of betrokkene geen ander werk zou moeten gaan verrichten om zichzelf in een zodanige positie te brengen dat het inderdaad gerechtvaardigd is om een WW-uitkering uit te betalen. Ik houd vast aan de systematiek die wij op dit moment hebben, omdat ik die ook voor deze categorieën absoluut redelijk vind.

Mevrouw **Bijleveld-Schouten** (CDA): Voorzitter! Ik kan die redenering best volgen. Het probleem schijnt hem te zitten in het feit dat de betalingen ineens plaatsvinden en dat dan niet duidelijk is wat precies de loondagen zijn en of de repetities ook worden meegeteld. Misschien kunnen wij, als dit besluit nog eens nader aan de orde komt, bekijken hoe dit in elkaar zit.

Staatssecretaris **Linschoten**: De optredens, maar ook het oefenen kunnen in dat kader een rol spelen. De vraag is hoeveel dagen men gewerkt heeft in de zin van de wet. Ik heb aangegeven dat je er, gegeven de regeling die wij hebben, met 16 optredens al bent binnen de periode waar wij over praten. Als zelfs dat niet het geval is, zul je je zeer serieus moeten afvragen, ook in relatie tot de positie van anderen, in hoeverre het gerechtvaardigd zou zijn om dan wel te komen tot de toekenning van een WW-recht. Ik houd u voor dat de huidige regeling een zeer bevredi-

gende is en dat zij ook voor de betrokkenen een zeer bevredigende zou moeten zijn.

Voorzitter! Ik moet nog ingaan op het meer specifieke probleem dat mevrouw Schimmel aan de orde heeft gesteld. Zij heeft gevraagd of wij Annemarie wel rechtvaardig behandelen, als zij wel voldoet aan de jarenis, maar niet aan de wekeneis. Moeten wij niet toegroeien naar een situatie waarin de jarenis voldoende is om je te kwalificeren voor de kortdurende uitkering die nu wordt voorgesteld? Ik maak hier twee opmerkingen over. Gezien die twee gecombineerde eisen die juist beogen een relatie met de arbeidsmarkt aan te brengen, zou het toch heel raar zijn, als je je kunt kwalificeren, ook al voldoe je niet aan de eis die met het meest recente arbeidsverleden te maken heeft. Maar als we de weg op zouden gaan die mevrouw Schimmel wil, heb ik met name zorgen over de vraag, hoeveel oneigenlijk gebruik daarvan voorkomen zou kunnen worden. Als men weliswaar voldoet aan die 4 uit 5-eis, maar slechts zeer marginaal, dan zou je heel rare situaties kunnen krijgen. Ik vind niet dat het denken op dit punt stil zou moeten staan, maar het zou mijn voorkeur hebben om de gecombineerde eis die we nu voorstellen in het Staatsblad te krijgen, en niet de door mevrouw Schimmel voorgestelde weg op te gaan. Ik ben namelijk van mening dat de achtergronden van het wetsvoorstel en de keuzes die we in dat opzicht hebben gemaakt, het niet zouden rechtvaardigen dat de door haar omschreven Annemarie, die alleen maar voldoet aan de 4 uit 5-eis, zich zou laten kwalificeren voor een basisuitkering in het kader van de Werkloosheidswet.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Een kleine nuancering: wat ik in het voorbeeld heb willen aangeven, is dat Annemarie een redelijk structureel arbeidspatroon heeft, dat overigens net niet valt in de wekeneis van 26 uit 39. Zij komt nergens meer voor in aanmerking, behalve voor een bijstandsuitkering. Voor dat soort arbeidscontractanten, die hoogstwaarschijnlijk in de flexibele arbeidsmarkt steeds meer zullen voorkomen, zijn er ook in deze wetgeving mogelijkheden om de SVR te vragen, daarvoor nadere regels te stellen. Die weg wil ik volgen.

Staatssecretaris **Linschoten**: Ik zal u aangeven, waar mijn aarzeling zit. Als je kijkt naar de positie die mensen op de arbeidsmarkt hebben gehad, mensen die zich kwalificeren voor de 4 uit 5-eis, kun je je daarbij nogal wat verschillende casusposities voorstellen. Je kunt je casusposities voorstellen van mensen die in termen van arbeidsverleden heel dicht in de buurt komen van mensen die zich wel kwalificeren, maar je kunt je er ook casusposities bij voorstellen, waarbij dat helemaal niet het geval is. Dan moet je je afvragen of je de regelgeving zodanig moet verfijnen, dat je tot en met het laatste geval de meest redelijke regeling hebt. Mijn aarzeling heeft te maken met de vraag, of we de gelede regelgeving die er eventueel kan zijn niet zo ingewikkeld maken, dat we het paard achter de wagen spannen. Maar nogmaals, wat mij betreft hoeft het denken op dit punt niet te worden stilgezet. Ik ben graag bereid, daarover verder zelf na te denken.

Voorzitter! Ik sluit af met een opmerking aan het adres van de heer Boogaard, die zich verbaasde over het feit dat we in dit dossier geen enkele referentie hebben gemaakt over de nieuwe koers, ofte wel de afspraken die met de sociale partners in de Stichting van de arbeid zijn gemaakt over het CAO-overleg. Het zal de heer Boogaard toch niet ontgaan zijn, dat we ook in het najaarsoverleg in de Stichting van de arbeid nadrukkelijk aandacht hebben gevraagd voor deze zaken. Het zal hem verder niet zijn ontgaan, dat ook de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid juist op dat punt een aantal heel nadrukkelijke signalen heeft afgegeven. Wellicht dat het een goed idee is, op dat punt volgende week bij de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de discussie voort te zetten.

□

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Voorzitter! Ik heb twee afrondende opmerkingen. In het begin van mijn verhaal heb ik gezegd dat het juist de mensen zijn die de dupe zijn van het feit dat ze werkloos worden, die nog eens harder gepakt worden met deze aanscherping van de Werkloosheidswet. De staatssecretaris heeft ons niet kunnen overtuigen van de rechtvaardigheid daarvan. Per interruptie heb ik met de staatssecre-

taris twee toch vrij fundamentele punten behandeld. Ik houd staande dat wij ernstig oog moeten hebben en houden voor het vraagstuk van de aanscherping van de WAO, wat leidt tot een toename in de WW, en de aanscherping van de WW, wat leidt tot een toename in de bijstand. De eerste twee dingen hebben we nu vandaag gehad, en ik zie in de komende periode met niet veel optimisme de ontwikkeling in de bijstand in de zin van het volume zich ontwikkelen. Dat staat of valt met de activering, maar ik heb wel genoteerd dat als het gaat om de werkgelegenheid in kwantitatieve zin, wij aan het eind van deze rit 50.000 arbeidsplaatsen meer hebben dan aan het begin. Dat is te weinig om de mensen die van de WAO, de WW of de bijstand leven, perspectief te geven.

De kwestie van de passende arbeid en de verdringing komen ook terug. Op het vergroten van het probleem aan de onderkant van de arbeidsmarkt kom ik terug aan de hand van de kabinetsreactie op de notitie die naar de Kamer komt. Al met al concludeer ik dat onze fractie geen steun zal verlenen aan het voorliggende wetsvoorstel.

□

Mevrouw **Van der Stoep** (VVD): Voorzitter! Ik dank de staatssecretaris voor de beantwoording. Ik kom nog even terug op een enkele vraag waarop geen antwoord is gekomen. De staatssecretaris antwoordde op de vraag van de fractie van de VVD wat het kabinet gaat doen wanneer de banengroei langzamer gaat dan wordt verwacht, dat wij daarover volgende week komen te spreken in het kader van de begrotingsbehandeling Sociale Zaken. Dat mag zo zijn, maar als een vraag wordt gesteld, dan is het agendapunt ter zake nu aan de orde. Omdat ik het geduld van de Kamer niet langer op de proef wil stellen, stem ik bij wijze van uitzondering namens de fractie van de VVD in met het uitstel van de beantwoording van deze vraag tot volgende week.

De staatssecretaris zegt over het sanctiebeleid dat er geen besparingsverlies optreedt. De vraag waar wij vanavond nog wel antwoord op willen hebben, korthedshalve in het jargon, betreft de AWF-financiering in het kader van de WW-uitkering van een werknemer die aan het

einde van het seizoen nog enkele weken in een andere bedrijfstak heeft gewerkt.

Ik sluit af. Het is een logisch gevolg van de sociale-zekerheidsenquête, zo menen de fracties van het CDA, de PvdA, D66 en de VVD – de conclusie daarvan was onder andere dat de Kamer zelf ook als een bok op de haverkist moet zitten – dat wij de staatssecretaris vragen, met het oog op de vragen over de flexibele contracten, de positie van vrouwen en het punt van de uitvoering theorie en praktijk, om toe te zeggen dat wij ergens in het voorjaar van 1996 kijken naar wat wij vandaag aan verwachtingen hebben aangegeven en wat ervan gerealiseerd is.

□

De heer **Marijnissen** (SP): Voorzitter! Ik kom eerst terug op het smoesje. Mijn opmerking over het smoesje van het kabinet had betrekking op de relatie met het arbeidsproces. De relatie zoals die nu vorm krijgt via de weken- en de jarenis blijft natuurlijk willekeurig. Bovendien wordt steeds de indruk gewekt – dat was de kern van mijn betoog in eerste termijn – dat werklozen zelf de schuld zouden hebben van hun situatie.

Een substantieel argument dat ik vanavond wel heb gehoord, heeft betrekking op het beheersen van de collectieve lasten. Als de WW-premie niet verder mag worden verhoogd en als wij tegelijkertijd vaststellen dat het volume, het aantal mensen dat aanspraak maakt op de WW, toeneemt, dan zou de logica van het kabinet moeten leiden tot een verdere aanscherping van die weken- en jarenis. Dan zouden wij wel eens kunnen uitkomen bij 52 uit 52 en tien uit tien.

Kort en goed: de 3500 mensen die ik in eerste termijn heb genoemd, die zelfs niet in aanmerking komen voor de uitkering van 70% van het minimumloon, maar die rechtstreeks in de bijstand vallen, en de 71.000 mensen, volgens de cijfers van de staatssecretaris, die het moeten doen met een uitkering van een halfjaar op basis van 70% van het minimumloon betalen de tol van het debat van vanavond.

□

Staatssecretaris **Linschoten**: Voorzitter! De heer Rosenmöller

herhaalde zijn betoog uit eerste termijn over het afglijden via de WAO en de WW naar de bijstand, alsof dat een vanzelfsprekend proces is, waar wij bij staan, waar wij naar kijken en waar wij niets aan kunnen doen. Ik zou hem willen voorhouden dat wij juist op dat punt van mening zijn dat er een zeer offensieve aanpak moet zijn. Daarbij kan er geen sprake van zijn dat wij mensen die vanuit de WAO door middel van een nieuwe schatting en een herkeuring een ander arbeidsongeschiktheidspercentage toegewezen krijgen, in die situatie laten zitten totdat ze uiteindelijk in de bijstand terechtkomen. Dat kan en mag niet de bedoeling van het beleid zijn. Het is de bedoeling om op een zodanige wijze volumebeleid te voeren dat wij proberen erin te slagen om degenen die met die situatie geconfronteerd worden, een behoorlijke kans te geven in de richting van de arbeidsmarkt. Dat veronderstelt een aanpak van de uitvoeringsorganen sociale verzekering, de arbeidsvoorzieningsorganisatie en alle andere betrokkenen om degenen om wie het gaat te begeleiden. Het veronderstelt een zodanig voorwaardenscheppend beleid van het kabinet dat er de komende jaren voldoende banen ontstaan. Het mag de heer Rosenmöller duidelijk zijn dat met het aantreden van dit kabinet aan beide voorwaarden wordt voldaan. Wij zijn buitengewoon hoopvol gestemd dat wij de komende jaren op dat punt een aantal stappen vooruit kunnen zetten, zodat wij aan het eind van de rit niet tot de conclusie behoeven te komen dat er alleen maar een verschuiving heeft plaatsgevonden binnen het stelsel van sociale zekerheid in plaats van een verschuiving van inactieven die afhankelijk zijn van een sociale-zekerheidsuitkering naar mensen die zelfstandig in staat zijn om een inkomen te verdienen. De heer Rosenmöller mag mij eraan houden dat wij op dat punt als kabinet de vinger aan de pols houden en dat wij voldoende initiatieven zullen nemen om het daarheen te geleiden dat het proces zoals hij zich dat voorstelde, zich niet zal voordoen.

De heer **Rosenmöller** (GroenLinks): Het gaat dus niet om de bedoelingen van het kabinet, maar om de harde werkelijkheid, om de feiten. Die feiten wil ik graag zo snel mogelijk op tafel hebben, maar de feiten tot

nu toe geven de staatssecretaris in ieder geval ongelijk. Ik zal de discussie met hem blijven aangaan en hem kritisch volgen.

Staatssecretaris **Linschoten**: Laat ik de heer Rosenmöller troosten met de opmerking dat het ook mij om de harde werkelijkheid gaat. Ik realiseer mij namelijk heel goed dat wij te maken hebben met een behoorlijk kolossaal probleem, waaraan de afgelopen jaren helaas veel te weinig is gedaan. Er zijn inspanningen nodig om op dat punt het beleid zodanig handen en voeten te geven dat wij niet in het proces geraken waarvoor de heer Rosenmöller bang is. Ook ik zou dat koste wat het kost willen voorkomen.

Ter zake van de passende arbeid herhaal ik wat ik daarover in eerste termijn heb gezegd. Ik erken dat er sprake is van een zekere mate van verdringing. Wel wijs ik er nog op dat wij met elkaar hebben afgesproken dat wij naar aanleiding van het verrichte onderzoek de discussie nader aangaan. Ik heb toegezegd dat de resultaten van dat onderzoek, vergezeld van beleidsconclusies van het kabinet, zo snel mogelijk ter kennis zullen worden gebracht van de Kamer.

Mevrouw Van der Stoel heeft gelijk dat ik niet uitgebreid ben ingegaan op de relatie tussen het beleid dat wij hier verdedigen en de noodzakelijke banengroei. Zonder vooruit te willen lopen op de begrotingsbehandeling van volgende week, wil ik tegen haar zeggen dat het kabinet een beleid wil voeren dat ten aanzien van de banengroei zoveel mogelijk zoden aan de dijk zet. Ik heb het dan niet alleen over een heel gericht werkgelegenheidsbeleid, zoals het 40.000-banenplan, maar ook over een de komende jaren consequent ingezette lastenverlichting, ten einde op die manier structureel op alle segmenten van de arbeidsmarkt werkgelegenheid te creëren. Dat is en blijft een centrale doelstelling van het huidige kabinetsbeleid. Ik houd mevrouw Van der Stoel voor dat dit bepaald een belangrijke wens is geweest van de VVD-fractie.

Verder heeft mevrouw Van der Stoel gevraagd of zich ten aanzien van het sanctiebeleid geen besparingsverlies voordoet. Indien bij de oorspronkelijke voorstellen de aanpassingen waren meegenomen in het kader van het onderhavige

wetsvoorstel, zou de ingangsdatum 1 januari 1996 van deze aanpassingen zijn geweest. Ik stel mij voor dat wanneer dit wetsvoorstel is afgehandeld, inclusief het desbetreffende onderdeel dat bij nota van wijziging wordt ingebracht, ook de invoeringsdatum van 1 januari 1996 gerealiseerd kan worden en dat wij op dat punt niet te maken zullen krijgen met een besparingsverlies. Het enige besparingsverlies dat zich heeft voorgedaan, heeft te maken met de uitvoeringspraktijk waarop de heer Van der Vlies wees, namelijk het feit dat wij niet per 1 januari a.s. de betrokken maatregelen van kracht kunnen laten worden maar twee maanden later. Dat besparingsverlies is 33 mln. per maand. Die informatie wil ik de Kamer niet onthouden.

Ik zal het niet meer over die smoes hebben, maar de heer Marijnissen moet van mij aannemen dat als ik praat over de relatie met het arbeidsproces en de uitkeringspositie die daarvan het gevolg is, dat geen smoesje is van het kabinet. Het is wat mij betreft ook geen willekeurige keuze. Het is een heel bewuste keuze, die niets te maken heeft met het de schuld geven aan werklozen omdat zij problemen hebben. Dat heeft te maken met een opvatting over de wijze waarop je aankijkt tegen werknemersverzekeringen en de relatie tussen werknemersverzekeringen en arbeidsmarkt. Dat is geen smoesje en dat is geen verwijt in de richting van werklozen, maar dat is een opvatting over hoe werknemersverzekeringen in Nederland handen en voeten zouden moeten krijgen. Ik werp overigens verre van mij dat die argumentatie ertoe zou leiden dat wij nu maar ongebreideld door zouden moeten gaan op die weg. Met andere woorden: de voorstellen die wij doen, doen wij uit overtuiging en niet met in ons achterhoofd de gedachte dat wij volgend jaar weer veel stappen verder moeten zetten.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, straks over dit wetsvoorstel te stemmen.

Ik stel verder voor, het wetsvoorstel inzake de GATT toetreding WTO af te voeren van de agenda van hedenavond en daarmee volgende week dinsdag na de stemmingen te beginnen.

Overeenkomstig de voorstellen van de voorzitter wordt besloten.

□

De **voorzitter**: Wij zijn nu toe aan de stemmingen. Mij is gebleken dat er behoefte is aan een vrij uitvoerige schorsing, hetgeen betekent dat de vergadering rond vijf voor één zal worden hervat. Ik laat dan meteen de stemmingsbel gaan, ondanks het feit dat er een kans is dat heropening wordt gevraagd. Iedereen kan dan echter wel aanwezig zijn, zodat wij snel de dag kunnen afronden.

De vergadering wordt van 0.10 uur tot 0.55 uur geschorst.

Aan de orde zijn de **stemmingen over drie moties**, ingediend in het nota-overleg over Bestrijding langdurige werkloosheid, en **een motie**, ingediend in de vergadering van 28 november 1994, te weten:

- de motie-Kalsbeek c.s. over het flexibel toepassen van de 32-uursgrens (23972, nr. 3);
- de motie-Van Hoof/Bakker over het quantum ten behoeve van andere dan de vier grote steden (23972, nr. 4);
- de motie-Van Middelkoop/Rosenmöller over het bij experimenten laten vervallen van het onderscheid tussen gemeenten (23972, nr. 5);
- de motie-Dankers over de beoogde verdeelsleutel (23972, nr. 7).

(Zie nota-overleg van 21 november 1994.)

De **voorzitter**: Op verzoek van mevrouw Dankers stel ik voor, eerst te stemmen over de motie op stuk nr. 7.

Daartoe wordt besloten.

In stemming komt de motie-Dankers (23972, nr. 7).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de CD, de RPF, de SGP en het lid Hendriks voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

In stemming komt de motie-Kalsbeek-Jasperse c.s. (23972, nr. 3).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

In stemming komt de motie-Van Hoof/Bakker (23972, nr. 4).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van GroenLinks tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

In stemming komt de motie-Van Middelkoop/Rosenmöller (23972, nr. 5).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het GPV, GroenLinks, de SGP, de RPF, de CD en het lid Hendriks voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

Ik stel voor, stuk 23972 voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van enkele onderwijswetten in verband met de budgettering van ten laste van het Rijk komende werkloosheidsuitkeringen of herplaatsingswachtgelden in het onderwijs, alsmede de instelling van een participatiefonds ten behoeve van de beheersing van de werkloosheidsuitkeringen of herplaatsingswachtgelden (budgettering wachtgelden en instelling participatiefonds) (23693)**, en over:

- de motie-Van der Hoeven over werkgelegenheidseffecten en gevolgen voor het aantal wachtgeldgerechtigden van voorgenomen beleidsmaatregelen (23693, nr. 11);
- de motie-Van der Hoeven over terugdringing van het aantal wachtgelden (23693, nr. 12);
- motie-Schutte c.s. over de verlenging van de TWAO (23693, nr. 13).

(Zie vergadering van 22 november 1994.)

De **aanhef van artikel I en onderdeel A** worden zonder stemming aangenomen.

Voorzitter

In stemming komt het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, I).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de SP, D66, de SGP, het GPV, de RPF, de VVD, het CDA, het AOV, de Unie 55+ en het lid Hendriks voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Ik stel vast, dat door de aanneming van dit gewijzigde amendement de andere op stuk nr. 15 voorkomende gewijzigde amendementen als aangenomen kunnen worden beschouwd.

Onderdeel B, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, I), wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel C wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel D, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, II), wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen E t/m Kb worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Van der Vlies (stuk nr. 10, I).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, de RPF, de SP, de CD en het lid Hendriks voor dit amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Ik stel vast, dat door de verwerping van dit amendement de andere op stuk nr. 10 voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd.

Onderdeel L wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen M en N worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

De aanhef van artikel II en onderdeel A worden zonder stemming aangenomen.

Onderdeel B, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, III), wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel C wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel D, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, IV), wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen E t/m N worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

De aanhef van artikel III en de onderdelen A en B worden zonder stemming aangenomen.

Onderdeel C, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, V), wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel D wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel E, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, VI), wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen F t/m O worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel III wordt zonder stemming aangenomen.

De aanhef van artikel IV en onderdeel A worden zonder stemming aangenomen.

Onderdeel Aa, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, VII), wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel B, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, VIII), wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen Ba t/m L worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel IV wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen V t/m VII worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat door de aanneming van het gewijzigde amendement-Liemburg c.s. (stuk nr. 15, IX) een nieuw artikel VIIA is ingevoegd.

De artikelen VIII t/m X en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de SP tegen het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

In stemming komt de motie-Van der Hoeven (23693, nr. 11).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

In stemming komt de motie-Van der Hoeven (23693, nr. 12).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

In stemming komt de motie-Schutte (23693, nr. 13).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Coördinatiewet Sociale Verzekering, de Ziekenfondswet en de Wet aanpassing uitkeringsregelingen overheveling opslagpremies in verband met de invoering van een premievrije voet voor het werkgeversdeel van de procentuele premie voor de ziekenfondsverzekering (Wet invoering franchise ZFW-premie) (23964).**

(Zie vergadering van 29 november 1994.)

Voorzitter

De artikelen I t/m IV worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het gewijzigde amendement-Van Middelkoop (stuk nr. 7).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het GPV, de SGP, de RPF, het CDA, het AOV, de Unie 55+, de CD en het lid Hendriks voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Artikel V wordt zonder stemming aangenomen.

De beweegreden wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks, de SP, D66 en de VVD voor het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Vreemdelingenwet (veilige derde land) (23807)**.

(Zie vergadering van heden.)

De **voorzitter**: Ik deel mede, dat het amendement-De Hoop Scheffer/Verhagen (stuk nr. 9) is ingetrokken.

In stemming komt het subamendement-Van Traa (stuk nr. 15).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks, de SP, de SGP, het GPV, de RPF, de VVD, het CDA, het AOV, de Unie 55+ en het lid Hendriks voor dit subamendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

In stemming komt het amendement-Weisglas/Korthals (stuk nr. 8), zoals het is gewijzigd door de aanneming van het subamendement-Van Traa (stuk nr. 15).

De **voorzitter**: De heer Rijpstra vraagt om hoofdelijke stemming.

Vóór stemmen de leden: Zonneveld, Aiking-van Wageningen, Van Ardenne-van der Hoeven, Beinema, Van den Berg, Biesheuvel, Bijleveld-Schouten, Blaauw, Blauw, Bolkestein, Boogaard, Brinkman, Bukman, V.A.M. van der Burg, Van de Camp, Cherribi, Cornelije, Dees, Deetman, Van den Doel, Doelman-Pel, Van Erp, Esselink, Essers, Gabor, Van Heemskerck Pillis-Duvekot, Heerma, Van der Heijden, Hendriks, Hessing, Hillen, Hirsch Ballin, Van der Hoeven, Hofstra, Van Hoof, Hoogervorst, De Hoop Scheffer, Janmaat, De Jong, H.G.J. Kamp, M.M.H. Kamp, Keur, Klein Molekamp, Koekkoek, De Korte, Korthals, Lansink, Leerkes, Leers, Van der Linden, Mateman, Mulder-van Dam, Nijpels-Hezemans, Reitsma, Remkes, Van Rey, Rijpstra, Van Rooy, Schuurman, Smits, Soutendijk-van Appeldoorn, Van der Stoel, Terpstra, Te Veldhuis, Verbugt, Verhagen, Verkerk, Van der Vlies, O.P.G. Vos, Voûte-Droste, B.M. de Vries, J.M. de Vries, Weisglas, Van Wingerden en Wolters.

Tegen stemmen de leden: Ybema, Van Zijl, Zijlstra, Van Zuijlen, Adelmund, Apostolou, Augusteijn-Esser, Bakker, Ter Beek, Van den Bos, Van Boxtel, M.M. van der Burg, Buurmeijer, De Cloe, Crone, Van Dijke, Dijksma, Dijksman, Dittrich, Duivesteijn, Fermina, Van Gijzel, Giskes, De Graaf, Groenman, Van Heemst, Hoekema, Houda, Huys, Jorritsma-van Oosten, Kalsbeek-Jasperse, De Koning, Lambrechts, Liemburg, Lilipaly, Marijnissen, Middel, Van Middelkoop, Noormanden Uyl, Oedayraj Singh Varma, Oudkerk, Van Oven, Van der Ploeg, Poppe, Rabbae, Van 't Riet, Roethof, Rosenmöller, Rouvoet, Scheltema-de Nie, Schimmel, Schutte, Sipkes, Stellingwerf, Sterk, Swildens-Rozendaal, Van Traa, Ter Veer, Versnel-Schmitz, Verspaget, Vliegenthart, Van Vliet, H. Vos, M.B. Vos, Vreeman, Wallage, Van Walssem, Van Waning, Witteveen-Hevinga en Wolffensperger.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat 75 leden voor hebben gestemd en 70 leden tegen, zodat het gewijzigde amendement is aangenomen.

In stemming komt het amendement-De Hoop Scheffer/Verhagen (stuk nr. 13).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de

aanwezige leden van de fracties van het CDA, de CD, de SGP en het lid Hendriks voor dit amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Artikel I, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Weisglas/Korthals (stuk nr. 8), wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel II en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Mij blijkt, dat er behoefte bestaat aan het uitbrengen van een stemverklaring voordat over het wetsvoorstel wordt gestemd.

□

De heer **Rouvoet** (RPF): Voorzitter! Mijn fractie heeft behoefte aan het afleggen van een stemverklaring over het wetsvoorstel veilige derde landen. Gezien de aard van het onderwerp en terugkijkend op het verloop van het debat zal het, naar ik hoop, niemand in deze Kamer verbazen dat mijn fractie voor een uiterst moeilijke afweging heeft gestaan.

In het debat van dinsdag en ook vanavond heb ik te kennen gegeven, dat zorgvuldige wetgeving op het punt van de asielzoekers-problematiek van het grootste belang is. Dat geldt overigens vanzelfsprekend niet alleen voor dit onderwerp; het behoort naar het oordeel van mijn fractie altijd een primaire zorg van het parlement te zijn en dus ook hier.

Tegelijk heeft mijn fractie van meet af aan ook met de regering oog gehad voor de betekenis van dit wetsvoorstel tegen de achtergrond van het vraagstuk van de groeiende stroom asielzoekers. Het concept van de veilige derde landen zelve werd en wordt door ons gesteund. Door aanneming van het VVD-amendement heeft de Kamer in meerderheid de koninklijke, juridisch correcte weg die de regering tot onze vreugde bij nader inzien wilde volgen, afgesneden. Wij betreuren dat ten zeerste.

Staande voor de afweging wat aanvaarding van dit amendement betekent voor ons stemgedrag zijn wij na ampele overweging tot de conclusie gekomen, dat wij onze steun aan het concept van de veilige

derde landen niet mogen onthouden. Wij stellen met spijt vast, dat dit kennelijk naar het oordeel van de meerderheid van deze Kamer via de weg van dit wetsvoorstel moet en zullen dan ook node en met de nodige weerzin onze stem daaraan geven.

□

De heer **Dittrich** (D66): Voorzitter! Inzet van het debat was het beginsel van veilige derde landen in een goede wet vorm te geven. Ik vertel u geen geheim dat D66 het voorliggende voorstel van mindere kwaliteit vindt. Wij stemmen echter voor het voorstel, want wij vinden het noodzakelijk dat dit beginsel kan worden toegepast.

□

De heer **Van Traa** (PvdA): Voorzitter! Bij mijn fractie heeft altijd voor gestaan een goede inhoud te geven aan het regeerakkoord, ook op dit punt. Dat wil zeggen: een oplossing te vinden voor een moeilijk probleem dat onze maatschappij bezig houdt, waarbij zowel de praktische effecten als de juridische vormgeving hand in hand gaan. De vraag is natuurlijk altijd hoe je uiteindelijk tot goede wetgeving komt, wetgeving die ook de toets van de praktijk kan doorstaan. Met dat in het achterhoofd hebben wij ons verslag geschreven en hebben wij natuurlijk ook altijd voor ogen gehad wat de praktische effecten zouden zijn. Wij hadden liever de nota van wijziging van de regering gevolgd.

Toch zullen wij voor het wetsvoorstel stemmen, omdat wij alle vertrouwen hebben dat de staatssecretaris van Justitie ook met het nu voorliggende wetsvoorstel goed zal weten om te gaan. Wij hadden aan de VVD ook voorgesteld om logischerwijs te komen tot een evaluatie van welk wetsvoorstel dan ook. Dat is er niet van gekomen, maar wij hebben alle vertrouwen dat deze staatssecretaris ook met deze wet goed zal kunnen werken.

In stemming komt het wetsvoorstel.

□

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van GroenLinks tegen het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de

overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op de loonbelasting 1964 en van een aantal andere wetten houdende aanpassing van het regime voor werknemersspaarregelingen (23943)**, en over:

- de motie-De Korte c.s. over een nader evaluatie-onderzoek en de met de loonkostenmatiging corresponderende extra opbrengst (23943, nr. 8);
- de motie-De Korte c.s. over het verlagen van de voorgestelde loonsomheffing op winstdelingen per 1 januari 1996 (23943, nr. 9);
- de motie-Van der Ploeg c.s. over het achterwege laten van een 10%-heffing op spaarloon (23943, nr. 10).

(Zie vergadering van heden.)

De artikelen I t/m XIII en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks, de SP, D66, het GPV, de RPF, de VVD, het AOV, de Unie 55+ en de CD voor het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

In stemming komt de motie-De Korte c.s. (23943, nr. 8).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de SP tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

In stemming komt de motie-De Korte c.s. (23943, nr. 9).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, D66, de RPF, de SGP, de PvdA, het CDA, het AOV, de Unie 55+, de CD en het lid Hendriks voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

In stemming komt de motie-Van der Ploeg c.s. (23943, nr. 10).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks, D66, de SGP, de VVD, het CDA, het AOV, de Unie 55+, de CD en het lid Hendriks en voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de vermogensbelasting (wijziging ondernemingsvrijstelling) (23940)**, en over:

- de motie-Hillen over het onverwijld uitvoeren van de motie-Melkert (23071, nr. 26) (23940, nr. 7)

(Zie vergadering van heden.)

De artikelen I t/m II en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D66, de SGP, het GPV, de RPF, de VVD, het AOV, de Unie 55+ en de CD voor het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

In stemming komt de motie-Hillen (23940, nr. 7).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA en de CD voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van bepalingen van de Mediawet in verband met het beperken van de duur waarvoor concessies voor omroepverenigingen, zendtijdtoewijzingen voor kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag en toestemmingen voor commerciële omroepinstellingen kunnen worden verleend, tot een periode van vijf jaren (23978)**.

(Zie vergadering van heden.)

De artikelen I t/m III worden zonder stemming aangenomen.

Voorzitter

In stemming komt het amendement-Beinema tot invoeging van een artikel IIIa (stuk nr. 6).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de CD, de SGP, het GPV, de RPF, GroenLinks en het lid Hendriks voor dit amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Artikel IV en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks, de SP, D66 en de VVD voor het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Werkloosheidswet en enkele andere wetten (aanscherping referentie-eisen WW) (23985)**.

(Zie vergadering van heden.)

De artikelen I t/m XIII en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D66, de RPF, de SGP, het GPV, de VVD, het CDA en de CD voor het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Sluiting 01.23 uur

□

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende brieven:

een, van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, ten geleide van het verslag van het Akkoord tussen de Regeringen van de Benelux, de Bondsrepubliek Duitsland en Frankrijk betreffende geleidelijke

afschaffing van grenscontroles, Schengen, 14 juni 1985 (19326, nr. 96);

een, van de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken, over het plan van aanpak inzake de verdeling en de besteding van de Regeerakkoordgelden (cluster II) (23900-VII, 23900-VI, nr. 12);

twee, van de staatssecretaris van Defensie, te weten:

een, ten geleide van de rapportage "Novemberbrief" (23900-X, nr. 22);

een, over de resultaten van de voorbereiding van de verwerving van een amfibisch transportschip (23900-X, nr. 23);

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, over de kustverdediging na 1990 (21136, nr. 21);

een, van minister van Economische Zaken, ten geleide van de (ontwerp-)agenda voor de Energieraad van 29 november 1994 (21501-14, nr. 24);

drie, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, te weten: een, over de beleidsvoornemens van het Kabinet met betrekking tot aanpassing van de bestuurlijke preventie ontslagtoets (22977, nr. 3);

een, over het voorgestane onderzoeksbeleid (23900-XV, nr. 16);

een, over antwoorden op vragen gesteld tijdens het wetgevings-overleg van 7 november jl. over stuk 23900-XV, nr. 11 over de slotwet 1993 en 23838-XV, nr. 2 (23900-XV, 23838, nr. 17).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

2. de volgende brieven:

een, van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, over de regionale bijeenkomsten in het kader van de adviezen van de commissie-Van Veen;

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, over de Planologische Kernbeslissing Waddenzee;

drie, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, te weten:

een, ten geleide van een notitie over de wenselijkheid van een nationaal programma doelmatigheids-onderzoek;

een, ten geleide van een AMvB ingevolge de Wetten buitengewoon pensioen;

een, ten geleide van het advies van de Ziekenfondsraad inzake kosten-

effectiviteitsevaluatie van bestaande verstrekkingen.

De voorzitter stelt voor, deze brieven door te zenden aan de betrokken commissies ter afdoening en niet te drukken;

3. de volgende brieven:

een, van de CSO, over de hoogte van de AOW op de langere termijn;

een, van het gemeentebestuur van Borsele, ten geleide van een aangenomen motie inzake de kerncentrale Borssele;

een, van de voorzitter van het Europees Parlement, ten geleide van een uitnodiging voor het bijwonen van de bijeenkomst met als thema "Economische groei in Europa, perspectieven voor 1996";

een, van J. Scheenloop, ten geleide van een afschrift van een brief aan de Zorgverzekeraar DSW inzake de wijziging van de Ziekenfondswet ingevolge het "Plan van Otterlo";

een, van de Voorlopige Raad voor het ouderenbeleid, over de herziening van de adviesstructuur.

De voorzitter stelt voor, deze brieven door te zenden aan de betrokken commissies.